MENELAOS LUDEMIS
Fiul pămîntului

MENELAOS LUDEMIS

Fiul pămîntului

MENELAOS LUDEMIS

Fiul pământului

În românește de
DORINA ANTON-TALAZ

EDITURA ALBATROS

Coperta de: ANDREI OLSUFIEV

PARTEA ÎNTÎI

CAPITOLUL I

„Viața este ca o albină... — a spus cineva. Adică: venin și miere. Și tu dacă ești un bun „albinar", arunci veninul și mănînci mierea. Iar dacă nu, arunci mierea și mănînci veninul."

Baliverne la pătrat! după cum spunea și paracliserul din Hiliandros, un sfînt arțăgos care și-a aruncat sfinția pentru că nimeni nu-l credea. Albinar cică... Nu, prietene! Nimeni nu este albinar. Toți sîntem oameni care am venit să mîncăm și veninul, și mierea. Dar... cînd ești mic și chinuit mănînci numai veninul. Și mierea... ți-o mănîncă alții. Lucruri foarte cunoscute. La fel a pățit și prietenul nostru, Melios Kadras pe nume, cel care va umple paginile acestei cărți. Cîndva, sînt cîțiva ani de atunci, a umplut paginile altei cărți. („Un copil numără stelele".) Dar acum nu mai este copil și nici stele nu mai numără. Acum numără spini. Bine, dar nu-l înțeapă? Nu. Pentru că prietenul nostru a descoperit un secret, pe care numai la bătrînețe îl descoperă oamenii. Secretul de a transforma spinii în prieteni.

Am spus că Melios nu mai este copil. Așa e. Dar nici bărbat nu putem spune că este. Vocea lui încă se joacă pe două note. Și puful de pe buza de sus e încă subțire ca mătasea.

Acum se află la mijlocul podului. Să-l treacă și să strige pretutindeni că e bărbat? Ușor lucru. Dar... ce-l așteaptă pe celălalt mal? Așa că trebuie să se gîndească adînc. Dar parcă te lasă viața? Te împinge într-una, cu toiagul ei. „Înaintează!" îți zice. Bine, să înainteze, dar dacă vizavi îl

aşteaptă o cruce şi mai grea? Oh, pe ea n-o interesează de loc. „Ridică-te, îţi zice. Ridică-te şi înaintează!"

Şi Melios a înaintat. Deocamdată însă pe umăr nu duce nici o cruce, duce numai nişte rufe. Le-a luat şi a pornit. Încotro? În faţă nu se vede nimic. Numai praf, praf. Stai! Nu cumva asta e bătrîneţea? Pentru că cineva a spus că bătrîneţea e ceva tulbure... Nu cumva a îmbătrînit Melios tocmai în plină tinereţe? Dar... orice-ai zice, cu praful e uşor. Te opreşti la prima cişmea şi-l speli. Bătrîneţea însă cum ai s-o speli?

Prea devreme a pornit la drum sărmanul Melios. Aşa a intrat şi pe drumul vieţii. Necopt şi desculţ. Dar cînd eşti mic şi desculţ ţi se roade carnea; pentru că este foarte fragedă. Bine, ţiganii... ai să-mi spui. Ţiganii cum îşi petrec toată viaţa desculţi? Lor nu le roade praful carnea?

Ah... de ce şi-a amintit iar de ei? Ţiganii... nu-i de ajuns că suferă în viaţă? Trebuie să sufere şi în cărţi? Da... Iar şi-a amintit de el... De prietenul lui, de bunul lui ţigan, de neîntrecutul Bitros, şi de soţia lui chinuită şi neagră, şi de ţigănuşii lor goi şi desculţi... Ah, Bitros, evanghelie trebuia să te facă oamenii, la care să se închine alături de cea a lui Cristos. Pentru că şi tu desculţ ai umblat. Desculţ ai dăscălit... Nimb îţi trebuie, Bitros... Şi tu nu ai nici măcar o pălărie ieftină de pai, ca să nu-ţi dogorască soarele capul. Şi să-ţi dea şi un loc bun în Sinacsar, trebuie, Bitros. Dar tu nu ai locşor nici în viaţă. Dar de ce să nu intri tu şi să intre, de exempu, Sf. Ilie, care merge cu carul, ba încă tras de cai înaripaţi?

Ah!... Bitros... Bitros... Pe unde vei fi acum?

Stă Melios şi-şi aminteşte ultimul lor rămas bun... O noapte sfîşietoare sub clar de lună... Şi ţigănuşii care plîngeau în jurul lui cu burţile lor negre... Sînge picura din vocea lui Bitros. „Melo... Melo... încotro te duci... de ce să te duci, bre? Stai, bre. Toată lumea la fel este. Zdrenţăroşi... cai... jandarmi... Unde duci? Stai aici? Aici ai prieten... şi ciandîr. Astăzi avem tărîţe, mîine poate avem şi făină! Şi atunci — ei, iarabi! — ştii ce-o să gătim? Cuş-cuş! Cuş-cuş adevărat! Cu făină... bol... bol... să mănînci şi să strigi: „işalah! Să-mi trăieşti, Dumnezeule!" Unde duci, Melo, lumea-i mare şi tu micuţ şi o să te pierzi. Ştii, acum au venit şi magirii din Ismir, Smirna, cum

spuneți voi. Ia... buluc! Și hoinăresc goi, neacoperiți pe broaștele țestoase fără țeastă! Furnicar! Și pîine nu au, și apă nu au, și cazmale nu au, și nimic nu au. Pe drum mor. Unde duci, ai să mori și tu. Școala — ai văzut? Te-a gonit. Cal să încaleci n-ai, unde duci? Stai aici. Mîine o să fac panere, tingiri... mergem amîndoi și le vindem. Tu le vinzi și eu le cînt. O viață de miere o să ducem. Poate că cu părăluțele noastre cumpărăm un ciandîr mare ... mare... ca să ne încapă pe toți. Ce-o să ne lipsească atunci? Nimic. Uite... nimic.

— Ei, uite, asta o să-mi mănînce viața, Bitros!

— Care, bre?

— Ei, uite asta... că n-o să ne lipsească nimic.

Țiganul și-a șters fața. Era acoperită de un strat de transpirație cu noroi. Nu-și găsea cuvintele ca să vorbească. El un singur lucru înțelegea. Că, gata, s-a topit cea mai mare prietenie din viața lui... S-a dus...

Totuși nu-i venea să creadă și continua:

— Și cafeluțe o să facem. O să stăm, uite, ca niște bei și o să le sorbim... continuă desperat. Dacă vrei, îți iau și o narghilea, s-o fumezi și să se înnebunească puștoaicele. Ascultă, dacă vrei, cumpărăm și un urs, tu ai să cînți la tumberlec, iar eu am să adun bănuții. Vezi? Hai? Melo... de ce nu vorbești?

„Melios... bine îți spune fratele tău, de ce nu-l asculți? Uite, îți întinde o viață fără de sfîrșit în fața ochilor. De ce n-o iei?"

— Și dacă vin... continuă Bitros, dacă vin profesorii tăi de la școală o să-i alung cu ciomagul!

Melios privea spre răsăritul care începea să se înroșească. Stelele cădeau una cîte una și dispăreau în adîncurile cerului. Bitros acum se zbate. Nu mai poate vorbi și se zbate. Își sfîșie de deznădejde zdrențele.

— Na... Na... Na... gata și cu asta. Nu le vreau. Ce să fac cu ele? Ce nevoie mai are Bitros de haine? Melo pleacă... pleacă... și nimic... nimic nu mai are Bitros.

Melios tace, tace amar, chinuitor.

— Să te duci la oraș... Ce să faci? Orașele sînt cățele. Pe mine ascultă-mă... Cățele... na... na! Își mîncă copiii. Am văzut-o cu ochii mei. Și se mai și îmbolnăvesc. De o boală care face să cadă oasele ca dinții cailor bătrîni.

Nu știu cum se cheamă. Seamănă cu „damblaua". Dar noi nu ne temem de ea. Ciandîrele nu tremură, nu cad, de asta n-ai de ce te teme. Mînci, te pișă, îți pui mîinile sub cap, fluieri, ești bei. Dacă locșorul pe care ți-ai pus cortul tremură, îl ridici și pleci în altă parte. După-masă aprinzi focul, răsucești o țigară — ziar am destul — o aprinzi, îți strîngi și puradeii împrejur, te joci cu ei și viața merge strună. Ah!... ca șerbetul o să se scurgă zilele. Nu-i așa? Ciandîrul nu se damblagește... Măgărușul paște, femeia face mîncare, ah, Dumnezeule, ce viață o să ducem! N-am dreptate? Dacă vrei — ascultă, Melo — dacă vrei îți cumpăr o vioară ca să-i înnebunești pe ciorbagii. Știi, mor după vioară păcătoșii de ei. Își aruncă părăluțele, halal! Dacă nu, îți cumpăr un măgăruș ca să-l încaleci să nu obosești. Țiki... țiki... țiki... bine ai să mergi. Dar, vezi, să nu-i punem samar, că o să te doară curul. O să-ți cumpăr un „caltac", adică o șa din aia cum au vizirii. Ah... o să ai cu tine și vioara, ne oprim în primul sat. Coborîm, cîntăm, ne umplem chimirul cu bani, și plecăm. Cînd aud, blestematii, vioara, se topesc și iau bancnotele și fap-fap-fap, ți le lipesc în frunte. Și cînd ai să crești mare o să te „binecuvîntăm" cu una, cu cea mai neagră. Dacă vrei, ți-o dăm pe fata lui Țirimbași, a șefului. Nu există pe lume alta ca ea. Are niște ochi, niște crupe, ah! Tu o să cînți la vioară și ea o să joace, ucigașa! Cum știe să-și legene crupele. Nici una n-o întrece. Dar blestematul de Țirimbași o ascunde. Melo... dacă nu mi-o dă. ce zici, o furăm? O furăm și plecăm departe... hii...! Tu o să cînți la vioară, ea o să joace și noi de merac o să dăm foc corturilor. Spune-mi, acum, tu... este altceva mai bun? Nu. Nu este. Tu, om calic nu ești... Cum faci, bre, acum tu una ca asta? Îmi pierd mințile cu tine.

— Bine, Bitros, dar cartea care am învățat-o, ce să fac cu ea, s-o arunc?

— Da! S-o arunci! Bine zici. La dracu' cu ea! Încurcă omul. Îl blegește. Apoi... îl îmbolnăvește, îl bagă în pămînt și biti-ghiti, gata. Am văzut eu. Tu ai văzut? Nu. N-ai văzut. Acum este zăpușeală. Școala cea mare e încuiată. În altă parte nu se vinde carte. Melo! Pe mine de ce nu mă asculți? Copil ești, proaspăt, verde... Mustața încă n-ai prins-o. Ai alt Bitros? Nu ai. Dacă pleci, te pierzi. Și se

pierde și Bitros. Pentru că eu — Melos, să știi — eu de-acum încolo viață de cărbune am să duc. Alt prieten n-am să am. E acum aici și Dudu, care vrea să plîngă și nu poate. O vezi? Nu poate. Nu poate să facă nici un „tic" ochii ei. Și de ce? Nu știi. Ascultă de ce: Micuța, au bătut-o. Au bătut-o tare. A plîns... a plîns și s-a sfîrșit apa ochilor ei. Acum plînge cu ochi uscați; Melo, să nu plîngi! O să-ți usuci ochii. Ia, mai bine, un ciomag, am să ți-l dau eu. Și dacă te supără cineva, dă-i și dă-i și dă-i, să nu plîngi. Uite... puradeii acuma dorm. Ce-o să fac dacă se scoală? Ce-o să le spunem de tine? Fomeie! Să nu-l lăsăm. Nu, Melo, nu pleca! Uită-te, plîng. Dar tu să nu plîngi. Lasă-mă numai pe mine. Eu mai am apă destulă. Fomeie! Unde-i Melo? A plecat? Dah!...

Da. Melios plecase. S-a dezlipit, a alunecat și a dispărut. Ochii lui Bitros erau umflați și nu l-au văzut bine. Numai Dudu a alergat pînă jos, în drum, și-l trăgea de haine. Nimic nu spunea. Îl trăgea, numai, de haine. Dar asta spunea mai mult.

Și acum, iată, l-a luat, l-a înghițit din nou drumul. Umbra de dimineață îl arăta mai înalt, apoi încet-încet s-a micșorat, s-a micșorat pînă a sosit amiaza. Atunci lui Melios i s-a făcut sete, și s-a oprit. Un platan, lîngă șosea, revărsa în juru-i o umbră bogată. La rădăcina lui, un pîrîiaș plîngea ca un copil părăsit. Niște drumeți de aseară au mîncat lîngă el pîine cu brînză și acuma locul era plin de furnici. Abia își terminaseră și ele masa. Ce ființe harnice! Așa cum stăteau încă pe hîrtia de brînză, semănau cu niște litere sanscrite care își așteptau cititorul. Insă ce nedreptate crudă! Nimeni nu se oprea să le citească. Dacă le citea, poate că, cine știe, poate că astăzi ar fi fost lumea mai dreaptă. Fără furnici bogate și furnici sărace. Undeva citise Melios, nu-și amintește exact unde, că furnicile au avut un rege. Minciună. Dacă aveau rege, ar fi avut egalitate? Niciodată!

Melios bău apă, se răcori și apoi trase un pui de somn. Sus, în înălțimi frunzele n-aveau de gînd să se liniștească. Se grăbeau să-și spună totul, totul. Să termine înainte de a veni toamna și de a le doborî. Că păsări sînt și ele, numai că ele cîntă o singură dată cînd mor, ca lebăda.

Așa se zice. Fleacuri. Cum este posibil să cînți tocmai atunci cînd îți pierzi viața?

Umbra, la un moment dat, s-a mutat și Melios s-a trezit. Arșița îl bătuse în cap ca un ciocan. Acum îl durea capul. Dar să fie binecuvîntată apa. S-a dus la pîrîu, și-a răcorit capul, și încet-încet durerea l-a părăsit. Apoi s-a rezemat de platan și a început să-și frămînte planurile. Planuri... planuri... ce să facă mai întîi? Unde să se ducă? Unde să se oprească?

Un cîine a trecut, s-a pișat și a plecat. Părea grăbit. Probabil că a fost trimis cu o treabă și se grăbea să se întoarcă. Mergea, însă, pe marginea drumului, ca să nu-l lovească cineva cu ciomagul. Au asemenea calități oamenii. Ah!... Într-o zi ar trebui să-i adunăm pe toți și să-i punem pe Bitros să-i dăscălească.

Planuri, deci... O grămadă de planuri. Dar nici un plan nu avea mîner, ca să-l apuci și să-l pui în funcțiune.

A ieșit din nou pe drum. A trecut un cal, și l-a împroșcat cu praf. Călărețul era plin de mîndrie și de îngîmfare. Nici nu a catadixit să-i arunce vreo privire lui Melios. Fie! S-o înghită și pe-asta. Sînt atît de multe lucruri pe care trebuie să le înghită omul.

În depărtare a apărut un sătuleț. Cărămizile lui se vedeau roșii ca niște mere. Se zărea și o clopotniță, iar alături un chiparos care încerca să o întrecă în înălțime. Hai să vedem ce-ai de cîștigat! Gelozie! Iată ce este lumea.

După puțin a început să se răcorească... Dar n-a trecut nici o oră și soarele s-a răzgîndit și a dat din nou foc cerului. Așa i-a trebuit lui Melios. Bitros i-a spus: „Ascultă, Melo... uite aici... Niciodată să nu pornești la drum la amiază. Pornește atunci cînd soarele se îndoaie. Pe la ora două și ceva, cum se zice. Asta este ora țiganului. Ceas nu ai. Ce să faci cu el? Înfige ciomagul în pămînt și dacă umbra lui alunecă puțintel spre răsărit, ia-ți picioarele și pleacă. Este taman ora ta. A, bagă în sîn și o franzelă neagră. Apă nu lua. Au să-ți dea platanii". Înțelepciune adunată bob cu bob. Bătută pe nicovala vieții de mîinile chinuite ale unui țigan.

Dar, ciudat, sătucul, cu cît te apropiai mai mult, cu atît mai mult se îndepărta. Nu cumva era vrăjit? Pentru că, se zice că există niște covoare — nu există, au existat cîndva, în timpurile vechi — niște covoare, care zburau pe cer împreună cu norii. De ce atunci să nu meargă și satele? Aici merg pînă și broaștele țestoase care au venit pe lume ca să nu meargă niciodată. Cine știe... Se vede că bunicii lor au făcut vreun mare păcat și pentru asta Dumnezeu le-a condamnat să se chinuie toată viața lor, să vrea să iasă din cutie și să nu poată. Fie!

Da. Era clar. Satul era mobil. Caută probabil și el un loc potrivit ca să se stabilească. Dar cum să se căpătuiască o turmă întreagă de căsuțe? Dacă pînă și-o turmă de oi are nevoie de apă, de iarbă... Dar ce iarbă, spunem noi? Unde să găsească aici iarbă? Aah! Aici totul este pîrjolit. Cît despre apă să nu mai vorbim. Este atît de puțină, încît s-au crăpat de sete pînă și buzele pămîntului.

Deodată satul a dispărut. L-a înșfăcat noaptea și s-a stins în brațele ei. Ah, dar ce nu înghite noaptea asta? Dar, iată, satul a apărut din nou. Adică, nu chiar el, ci niște luminițe, mici ca niște licurici. Praful, acum, s-a așezat pentru că a încetat și du-te-vino-ul șoselei.

Niște ființe mari nocturne și-au lăsat ascunzătorile și-au ieșit să se bucure de libertate. Lilieci, bufnițe, cucuvele... Asta-i viața! Pe cînd dacă erai, de exemplu, pasăre de zi, cine ți-ar fi dat vreo importanță? Ziua îți pierzi personalitatea. Pe cînd acum ești cineva. Ești, de exemplu, „liliacul" pe care-l cunosc și copiii mici. Pe cîtă vreme, spune-mi tu, dacă poți, cum se numea pasărea aceea cafenie care a trecut pe sub nasul tău, lîngă pîrîu? Avea și un papion galben. Cum se numea? Nu știi. Zici „pasăre" și te descurci. Da, dar personalitatea? Unde merge, vă rog, personalitatea? Aiurea. Pe cînd dacă ești liliac, toată noaptea nemărginită îți aparține. Mănînci, bei, te plimbi... Și cum apare ziua scîrboasă, îi întorci disprețuitor spatele, te atîrni anapoda de cîrligul tău și-ți sorbi somnul dulce. Lumină nu există ca jumătate din lilieci să învețe carte, iar altă jumătate să rămînă oarbă. Adică, ce oarbă spunem. Ei văd, ba chiar foarte bine. Pînă și în întuneric. Și dacă-și închid ochii, o fac ca să nu vadă în ce hal sîntem.

În sătuc luminile se stingeau una cîte una. De ce? Nu-i nici o oră de cînd a apus soarele. De-acuma s-au pus pe dormit?

Melios a ajuns în dreptul primelor case, cînd satul s-a cufundat în întuneric de tot. Numai într-un cerdac ardea o lampă singuratică. Melios se apropie. Era o lampă mică, cu gaz, atîrnată de un stîlp și sub ea se mișcau niște capete de parcă moțăiau sau se închinau. Tot restul satului era mut. Nici un zgomot. Nici cîine, nici pisică... Ciudat sat... Melios a simțit fiori. Nu cumva a trecut pe aici o stafie și le-a luat vocea tuturor? Intră un străin în sat, nu trebuie să-l latre vreun cîine? Să iasă vreo pisică să-l stuchească sau să toarcă la picioarele lui? Așa, mutește, primește satul acesta străinii? Stafie, deci. Dar Melios și-a amintit dintr-o dată că nu credea în stafii și i s-a făcut milă de el. Aici lucrurile erau clare. Oamenii își părăsiseră satul pentru că nu avea cu ce să-i hrănească.

Între timp s-a apropiat de casa unde era lampa.

— Hei! strigă de la o oarecare distanță.

Capetele au împietrit. Pînă și flacăra lămpii a rămas nemișcată de parcă era pictată.

— Hei, voi din casă! strigă din nou Melios.

Nimic și de astă dată. Capetele rămîneau mereu împietrite.

— Nu trăiește nimeni acolo? întrebă acum, și mai puternic Melios.

Un rînjet uscat a răsunat în noapte și totul a înghețat.

— T r ă i e ș t e... strigă, după rîs, o voce stridentă. T r ă i e ș t e... Ha... ha... ha... Ce-ai spus, scîrbosule? Ce-ai spus tu, vîrcolacule? „Trăiește" ai spus? Ia poftește încoace să vezi cum trăim. Hai... vino... n-ai să pățești nimic. Ai să mori numai. Nu cumva ești din comisia de cazare a emigranților? Dacă ești, apropie-te ca să te strivesc!

Melios se apropie ezitînd.

— Uite... am venit, îi spuse.

— Ce cauți în toiul nopții... se auzi vocea uscată.

— Drumul... spuse liniștit Melios.

— Drumul? Ah!... Bine faci că-l cauți noaptea. Pentru că ziua n-ai să-l găsești. Ha... ha... ha... Apropie-te, tîlharule! Apropie-te. N-ai să găsești să furi nici băsina

iepurelui. Apropie-te. Nu cumva te sperie lumina? Cum să nu? Hoţii se tem întotdeauna de lumină.

Melios spumega de furie. Apucă o piatră şi o aruncă spre casă. Nişte lucruri s-au prăbuşit cu zgomot. Totul poate înghiţi Melios pe lumea asta. Numai „fricos" şi „hoţ" n-o să îngăduie nimănui să-l numească. Nimănui!

— Ajutor! strigă omul din cerdac. Hoţii! Ucigaşii! Ne omoară! Crinodahtili[1]! Puşca! Dar am uitat. Am lăsat-o la Smirna. Dar am să-l sfîşii şi cu mîinile. Hai! Hai, hoţule! Îndrăzneşte dacă ai curaj. Îndrăzneşte, laşule! Elinii au luptat şi cu dinţii. Înainte, nemernicule! Te aştept aici ca să mor!

Nişte glasuri subţiri au pufnit în plîns.

— Nu vreau nimic... spuse Melios, mirat de vorbele ciudate ale acestui om. Vreau numai puţină apă.

— Eşti de la „Comisia emigranţilor"? continua mereu, duşmănos, bătrînul. Vino. Mai am puţin scuipat în gură. Vino să te scuip. Anghelocamoti[2]!... strigă spre cealaltă fată. Luminează binefăcătorul nostru ca să urce. Vino, salvatorule. Te aştept cu apşoara în gură!

Melios a înaintat încă doi paşi. Era nespus de revoltat şi de purtarea şi de vorbele omului. Îşi trase picioarele şi se apropie de trepte. Bătrînul îl aştepta în poziţia unui soldat gata să tragă. Era înalt, uscăţiv, numai piele şi os.

— Vino! spuse din nou omul tremurînd de eroism. Singura armă de care mai dispun este scîrba mea. Vino să ţi-o azvîrl!

Melios urcă în cerdac. Omul înlemni pe loc. Apoi şi-a plecat capul ruşinat şi şi-a golit gura.

— Îndurare... murmură tragic. Milă, tinere. Iartă-mă. Te-am nedreptăţit. Eşti şi tu slab şi sărac ca şi noi. Iertare. Hai, sculaţi-vă, strigă el fetelor. Avem oaspeţi.

Două fetişcane se ridicară în picioare scuturîndu-şi de praf rochiile.

— Alergaţi! spuse din nou. Omul nu este de la „Cazare"! Nici măcar nu e om. E încă un copil. Ia loc, dragule. Dar, unde? Of!... Scaunele noastre mai ard încă în incendiul de la Smirna. De aceea ai să stai,

---

[1] Crinodahtili = cea care are degete ca florile de crin. (n.t.)
[2] Anghelocamoti=o fată cu chip îngeresc. (n.t.)

deocamdată, pe jos. Ești emigrant? Cuum? Ești emigrant și mai trăiești?

Melios îl privea cu tulburare și durere. De jur împrejur, pe pereți, erau atîrnate legături cu pere sălbatice.

— Acum nu te mai întreb ce vrei, spuse cu căldură bătrînul. Știu ce vrei. Toate păsările orfane caută același lucru. Puțină duioșie de mamă. Dar, vai, nu există. Mama fetelor mele s-a stins azi-dimineață. Nu cumva ți-e foame? Crinodahtili... taie cîteva pere, fata mea! Dar vezi să fie uscate. Cele verzi strică stomacul... adăugă el, spre Melios. Mai stai în picioare? Anghelocamoti, adu, fata mea, un preș. Ce altceva mai dorești, copilul meu? Multe lucruri poți găsi într-o casă în care lipsește totul!

— Nimic. Numai puțină apă, spuse Melios gîtuit de emoție. Apă, numai.

— Atît de mult? Dar liniștește-te, poate că găsim cîteva picături. O să-ți oferim porția răposatei. Crinodahtili, adu, fata mea, cîteva picături din porția măicuței tale. Hai, pasărea mea bună! Ești singurul străin de care nu mi-e rușine. Cum să îți fie rușine de un om căruia îi lipsește chiar și apa? Ai să înnoptezi aici. De pe malurile Ionice n-am adus aici nimic în afara inimii noastre ionice. Vei avea dragostea și noaptea noastră de vară. Da. Așa cum ți-am spus. În tragica plecare nu am luat nimic... numai sufletele noastre goale și, din păcate, nu pe toate. Și, de parcă nu ar fi fost de ajuns, zi de zi le pierdem și pe cele pe care le-am adus. Să fie sănătos măcar Statul, care ne ajută să murim. A numit și niște tîlhari care să ne cazeze. Iar ei să încaseze banii pentru zestrea fetelor lor. Crinodahtili, adu, fata mea, a c e l a. Da, instrumentul. Oaspetele nostru mănîncă și trebuie să-i facem puțină poftă. Perele sălbatice, vai, nu alunecă în jos. Cum te cheamă, frățioare?

— Melios.

— Melios? Numele acesta nu-mi spune nimic. Ia unul de-al meu: Meleagros. Da. Este un nume melodic de-al strămoșilor noștri.

Crinodahtili s-a strecurat ușor în casă și s-a întors cu un instrument muzical. Era pentru prima oară cînd Melios vedea un instrument atît de ciudat. Era din metal,

în formă de semilună, cu coarde de argint... Semăna puțin cu lira lui David.

Bătrînul l-a luat în mîini cu evlavie. Apoi l-a mîngîiat ușor, cu grijă. Un sunet unduitor și trist s-a strecurat dintre coarde ca o psalmodie din altă lume.

Melios a încremenit cu para în gură. Omul a început să cînte și cu voce. O chemare gingașă, un dor de alinare:

Visuri amare și îndoliate,
Tulpină dulce, fără floare,
Speranțele zboară întristate...
S-a înnoptat acolo oare?

Durerea inima-mi strivește,
Sîngele curge pe ogoare,
Numai groaza stăpînește...
S-a înnoptat acolo, oare?

Lumina începu să pîlpîie și se stinse. Fetele își plecară capetele. Cîntărețul nocturn a tăcut. Doar ciudatul instrument continuă să cînte singur, pînă cînd se stinse și el, împreună parcă cu degetele interpretului. Omul rămase nemișcat ca o fantomă albă. A adormit sau poate a murit!

— E timpul să dormi și tu, sărmane Melios. E timpul să dormi și tu sau să mori. E totuna...

CAPITOLUL II

De dimineață l-a trezit o voce ciobită, dar afectuoasă. Afară se luminase. O dimineață albicioasă. La început era cenușie, apoi s-a albit, dezgolind toată urîțenia satului și a lumii. Nu mirosea a nimic. Nici a fructe, nici a bălegar. Nu s-a găsit nici un cocoș jigărit ca să ureze bun sosit zilei. Melios dormea greu ca un bolovan. Și ar fi dormit așa — cine știe cît dacă vocea ciudatei gazde, cucernică, binevoitoare, nu l-ar fi trezit.

— Crinodahtili, treziți-vă, lumina mea! E ziuă.

Melios s-a frecat la ochi. Privirea i s-a oprit asupra fetei care răspundea la acest nume: „Crinodahtili"... Sărac, nefericit nume. Era o ființă descărnată, ofilită, dar... Melios a amețit! Ochii ei... ochii ei erau înconjurați de flăcări! Era, toată, un protest, o revoltă... o deznădejde...

— Scoală-te și tu, nobile oaspete... spuse gazda spre Melios. Nu avem nimic de-ale gurii. Nu putem să-ți dăm nici măcar un ceai de fîn. Dar chiar dac-am fi avut fîn, nu este apă. De ce ne-au adus aici? Te întreb pe tine, pentru că ceilalți nu răspund. De ce ne-au adus aici? Că au găsit aici o biserică? Dar bisericile există și fără pămînt și fără apă. Le ajunge un chiparos. De multe ori trăiesc și fără el. Dar oamenii? Te întreb. Oamenii? ... Nimeni nu-ți răspunde. De asta răspund eu. E simplu. Oamenii vor muri. Iată motivul pentru care ne-au adus aici. Ne-au condamnat la moarte și ne-au adus aici ca să ne executăm singuri pedeapsa.

Buzele lui erau albe. Încerca mereu să le umezească.

Dar cu ce? Și-a ridicat un deget. Parc-a ridicat o lumînare mică, gata să-i lumineze cadavrul.

— Acolo... Uite acolo... Vezi? Este...

Melios privi. Nu văzu nimic. Numai undeva, pe cîmpul galben și uscat se zărea un petic, ca o pată de cerneală verde.

— Da, acolo. Nu este, nu, ulei... continuă ciudatul om. Este o mică baltă plină de broaște, țînțari... șerpi... Ba, nu! Șerpi nu sînt. Există, însă, puțină apă. Apă?...

Vru să rîdă, dar nu putu. A continuat și mai amar:

— Ei, dacă insistăm, bine. Fie și apă. Dar cum s-o scoți? Trebuia mai întîi să omori broaștele țestoase, să o cerni, ca să plece broaștele, să o strecori printr-o strecurătoare de papură și apoi? Apoi trebuie fiartă! Dar cum s-o fierbi? Dacă ardeau oasele morților noștri, le-am fi dezgropat ca să fierbem puțină apă pentru cei vii. Dar — ah! — din păcate oasele nu ard.

Era numai schelet. Un schelet cu barbă. Peste puțin a căzut pe covor nemaiputînd scoate o vorbă. De acolo își ridică numai mîna.

— Crinodahtili... murmură stins.

Fata a alergat lîngă el, grijulie ca o mamă.

— Crinodahtili... spuse din nou, cu același glas stins.

— Tată!... se sperie fata.

— Apă...

Melios se sculă. Era tulburat. Gata să urle și să plîngă.

— Crinodahtili... îi spuse. (Fata își va aminti mereu această clipă cînd — pentru prima dată — și-a auzit numele în gura unui străin.) Crinodahtili... lasă... mă duc eu.

Fata nu scoase un cuvînt. Se duse tăcută în spatele casei și se întoarse cu două ulcioare. I-a dat unul, apoi... l-a atins încet, cu frică:

— Merg și eu, îi spuse.

Bătrînul vedea — nu, nu vedea... Simțea numai că două umbre se îndepărtau. Copiii se îndreptau spre baltă. Pata de cerneală verde se mărea mereu, mereu se mărea în ochii lor. Soarele dimineții ardea bolta și ridica un abur fin.

— Crinodahtili... fata s-a aplecat, s-a înroșit (Dumnezeule, unde a găsit sîngele?) Crinodahtili... știi carte?

Fata schimbă ulciorul în cealaltă mînă.

— Acolo, departe, pe meleagurile noastre... şopti ea, am avut o casă plină cu cărţi.

— Şi nu le-aţi luat cu voi?

Fata îl privi. Apoi îşi arătă mîinile de parc-ar fi vrut să spună: „Singurul lucru pe care am apucat să-l luăm cu noi au fost sufletele noastre... şi încă nu pe toate".

— Sărmană Crinodahtili... Ce nume frumos ţi-a dat tatăl tău!... Dar atunci cînd ţi l-a dat înfloreau în patria ta toţi crinii. Ai mers la şcoală, Crinodahtili?

— Unde, acolo? Da.

Vorbea şi aveai impresia că vorbea despre o lume care dispăruse definitiv.

— Tu? îndrăzni să-l întrebe.

Melios se clătină. Simţi că l-au fript cu fiare încinse.

— Eu? Nu. Adică, da. Ba nu... Acum nu mai merg.

— Eu sînt mare... spuse fata. N-am să mai merg.

Melios o privi cu coada ochiului. Da. Avea dreptate. Părea mare. Dacă n-ar fi fost flămîndă, însetată, ar fi fost femeie.

— De ce te-au botezat astfel? o întrebă brusc.

— Nu-s eu de vină... spuse speriată, de parc-ar fi lovit-o cu nuiaua. Tata m-a botezat aşa. Îi plac numele neobişnuite. Cînd nu le găsea în cărţi, le născocea singur. Pe fratele meu l-a botezat Theovamon[1]. A murit. Mama credea că a murit din cauza asta.

— Ce meserie are tatăl tău?

— Aşteaptă să moară... asta zice că este acum meseria lui. Dacă nu existam noi, zice, ar fi murit de mult.

— Acolo, în patria ta, vreau să spun, ce meserie avea?

— Acolo? Nu ştiu. Ba ştiu. Am auzit că oamenii îi spuneau „notabile". Nu ştiu ce înseamnă. Tu ştii?

— Nu.

— Poate că înseamnă ceva grozav pentru că toţi îl salutau tulburaţi, scoţîndu-şi pălăriile. Acasă citea mereu. Nu ştiu, poate că „notabil" însemna dascăl. Nu sînt sigură

— Nu vreau să te jignesc, dar mi se pare că înseamnă „trîntor". Nu te superi, ai?

— Nu mă supăr.

---

[1] Theovamon=cel ce merge dumnezeieşte, care păşeşte în cer.

— Aveați mulți bani acasă?

— Nu știu. Aveam însă multe cărți. De bani nu sînt sigură. Poate că nu aveam de loc. Cărți însă aveam multe.

— Voi umblați desculțe?

— Nu. Aveam casa noastră, cu grădină și duminica mîncam carne. Nici o duminică nu a trecut fără să mîncăm carne. Ba nu. A trecut una.

— Atunci iartă-mă, Crinodahtili. Tatăl tău nu era trîntor. Trîntorii mănîncă în fiecare zi carne. Dar să fie clar. Cei bogați. Săracii nu mănîncă de loc. Și nimeni nu-și scoate pălăria în fața lor.

— A, mi-am amintit. Tatăl meu era și medic. Dar nu lucra pentru că zicea că ceilalți colegi erau hoți și mincinoși. Și de asta, zicea el, „nu făcea casă bună cu ei". Nu știu de ce spunea așa. Mai spunea că și-a pierdut toată clientela pentru că lucra pe gratis. De asta n-avea ce face și s-a apucat de cărți. Uite că am ajuns la baltă.

Melios a privit mocirla. I-a sîngerat inima. Cum să nu fi murit oamenii? Abia ieri i-a murit mama. Dar i s-a făcut milă de ea și nu a vrut să i-o amintească.

— Crinodahtili... de cînd n-ai mai rîs? o întrebă.

Fata îl privi naivă, mirată.

— Bine, nu contează, îi spuse compătimitor. Nici nu mă interesează. Cum o să luăm apă?

— Ai să vezi.

S-a prins de o trestie, și-a arcuit corpul și a umplut o căniță cu noroi. Melios o urmărea cu atenția încordată. Fata a luat poala rochiei, a pus-o pe gura urciorului și turnă cu grijă apa. Melios observă cît de osoși îi erau genunchii.

— Lasă, îi spuse, acum că mi-ai arătat, am să-l umflu eu.

Își scoase pantofii, intră în baltă, puse batista la gura urciorului, și peste puțin umplu amîndouă urcioarele. Fata îl privea cu admirație. Apoi au luat fiecare cîte unul și au plecat.

— Și cu ce-o s-o fierbeți? întrebă Melios.

— Anghelocamoti a plecat după bălegar.

Mergeau tăcuți... gînditori.

Oameni chinuiți și fără de noroc.

Alți oameni gălbejiți se îndreptau acum spre baltă. Soarele îi ardea nemilos. Într-adevăr, Anghelocamoti

plecase după bălegar. Cînd ajunseră acasă se întorcea tocmai și ea. În urma ei veneau și alte fete la fel de osoase. De ce nu țipă acești oameni? Cum de stau așa, așteptîndu-și nepăsători sfîrșitul?

— Cum îl cheamă pe tatăl tău? o întrebă pe fată.

— Pitagoras.

Au ajuns acasă. Domnul Pitagoras îi privea cu ochi de muribund.

— Ați adus? îl întrebă. Se încăpățînează încă balta asta să ne salveze?

Crinodahtili îi făcu semn să mai rabde și se duse să aprindă focul. Apa a fiert repede. Apoi au strecurat-o încă o dată și au pus-o la umbră să se răcorească. Dar domnul Pitagoras nu mai putea răbda.

— Mi-e sete, spunea. Dați-mi acum, pînă nu mor.

Fata l-a ascultat. Domnul Pitagoras luă cana și bău ca un copil însetat.

— Oh! ... spuse. Și acum puneți masa. O să ne faci cinste, fiule?

Fetele au adus pere uscate. Melios se sculă.

— Am puțină pîine și brînză, spuse.

— Știu. M-am chinuit aici tot timpul. Nu. Nu le-am atins. Le-am mirosit numai.

Melios luă bocceaua. Într-adevăr, mîncarea era neatinsă. Se simți cuprins de evlavie în fața acestui om flămînd. Emoția îl străpunse pînă în adîncul inimii. Demnitatea omenească a învins foamea. A lăsat neatinsă pîinea, p î i n e a, pe care cine știe de cînd nu a văzut-o. Melios întinse toate bogățiile în fața ochilor lor. Stăpînul casei însă a luat numai jumătate, restul l-a înfășurat în hîrtie și l-a băgat în boccea. Apoi îl privi pe Melios adînc, în ochi.

— Tinere, îi spuse, puțin te-am văzut, mult te-am îndrăgit. Viața ta va fi grea. Urmezi un drum spinos și greu de străbătut. Păstrează restul merindelor. Poate că, cine știe? Poate că vei întîlni oameni mai flămînzi decît noi, dacă există ... Bogații nu dau. Sînt surzi. Chiar și cei care poartă rasă. În trecutul meu fericit corespondam cu sfîntul din Tiatira. Mi-a fost coleg. I-am scris și acum în aceste zile tragice ale mele. Și ce răspuns am primit? Este scurt și-l știu pe de rost. Ascultă: „Preaiubite frate întru Hristos, Pitagoras, stăruința și răbdarea sînt mama tuturor

speranțelor. Rugătorul întru Hristos etc... etc..." Să nu-ți crezi niciodată pe cei fericiți! Toți sînt bestii inumane! Poftiți, copiii mei. Gustați acest dejun bogat. Diseară trebuie să mergeți din nou, fetelor, la furat.

Melios îl privi uimit. Cît pe-aci să-i rămînă mîncarea în gît.

— Nu te speria, bunule... îi spuse bătrînul. Liniștește-te. Nu furăm pe nimeni. Numai pe *terra mater*. Furăm pere sălbatice care nu aparțin nimănui. Ceilalți le fură ziua. Mie mi-e rușine. De cine? Dacă nu aparțin nimănui de cine mi-e rușine? Înainte le mîncau ciorile, acum le mîncăm împreună. Te-ntreb, așadar, de cine mi-e rușine? De mine? De ciori? Nu știu. Dar avem tradiții. Avem reputație. Fie... Acum rugați-vă: „Binecuvîntată fie mîncarea săracilor. Amin!" Mîncați, copiii mei!

*

* *

Pe drum erau și alți oameni care se întorceau istoviți de la baltă. Încetaseră să se mai salute unul pe celălalt. Erau toți cufundați în nenorocirea lor. Melios se pregăti să plece. Atunci se auzi clopotul bisericii. Bătea rar, greoi, chinuitor.

— Degeaba, spuse domnul Pitagoras. Degeaba ne cheamă. Nimeni n-o să meargă la înmormîntare. Și nimeni n-o să întrebe cine a murit.

Clopotul a mai bătut un timp, apoi s-a stins. Nu mai avea putere cel care-l trăgea. Apoi, știa. Nimeni n-avea să se ducă. „De ce am intrat în satul acesta? se întreba Melios. Nu-mi era în drum. Și acum cum să plec? Și dacă nu plec ce-am să fac? Pe cine pot să salvez? Mai au puțină pîine. Vor mînca și astăzi. Și apoi?..."

Voia să găsească pe vreunul din cei pe care domnul Pitagoras îi numea „de la Cazare". L-ar fi luat de guler și l-ar fi silit să-i salveze pe acești oameni. Și dac-ar refuza l-ar sugruma. Vise... vise... copilărești, îndrăznețe vise Pentru că nici nu-i cunoștea și nici pe-aici nu treceau. Așa cum au ajuns lucrurile numai Bitros mai putea să-i salveze. Și-ar fi pus măgărușul să care apă, apă limpede și răcoroasă de la rădăcina platanului, și-ar fi scăpat oamenii de holeră.

Apoi ar fi început să lucreze pămîntul. Dar unde să-l găsești pe Bitros?! Unde să găsești pe coaja asta nemărginită a pămîntului, un țigan, pe al cărui nume întreg nici tu nu-l știi? Pe Bitros... desigur ar fi trebuit să-l cunoască toți. În toate ziarele să fie fotografia lui și să ceară oamenilor să-i semene. Dar cînd s-a făcut doar ce-i drept pe lumea asta? Poftiți... ziarele sînt pline de femei aproape goale și cu generali îngîmfați... Și Bitros, Bitros care trebuia pus lîngă icoane în biserici, nu apare nici măcar cu litere mici în ziare.

Crinodahtili strînse masa, adunînd cu evlavie firimiturile. Anghelocamoti frămînta bălegarul proaspăt. Îl făcea pite și-l lipea de perete. Nici lemne, nici fîn nu existau în locurile astea. Numai pămînt, pămînt uscat și însetat. Dac-ar fi avut măcar puțină apă. Ar fi crescut ceva. Dar nu exista nici o picătură.

Deodată, un avînt ciudat zgudui întreaga ființă a lui Melios. Să rămînă aici! Să-i ajute pe acești oameni. Să le dăruiască mîinile, umerii, întregul lui suflet. Las' să spună domnul Pitagoras că sînt oameni mai însetați decît ei. El nu i-a întîlnit. Numai pe aceștia i-a văzut. Și a simțit un foc lăuntric. A vrut numai să se îndepărteze puțin și să cadă pe gînduri. Îi lipsea, însă, o crenguță sau un pai ca să-l treacă peste dinți. Bine este atunci cînd te gîndești să mesteci ceva ca să nu-ți pierzi șirul. Fie. O dată ce nu există paie a luat și el o codiță de la o pară sălbatică. Paiul, însă, orice-ai spune, este mai bun. Nu-i amar și astfel poți să te gîndești cît timp vrei. Obiceiul ăsta, cu paiul, l-a luat de la Bitros.

Melios s-a gîndit... s-a gîndit, și-a făcut niște planuri și s-a dus să-l caute pe domnul Pitagoras. Bătrînul, cum l-a văzut, și-a dat imediat seama că avea să-i spună ceva „important". L-a întîmpinat, deci, cu dragoste.

— Îți sărut pleoapele, fiule. Hai, spune.

Melios i-a spus toate la cîte se gîndise. Că a văzut și prin alte locuri pămînt uscat, că mai sînt și în altă parte oameni săraci. Dar că asemenea pămînt și asemenea oameni n-a văzut nicăieri. Și de asta nu poate să-i părăsească. Și că dacă-i părăsește, crede că-i trădează. O să le pară nemilos ca și cei de la „Cazare". Și el nu vrea. Pe cinstea lui nu vrea, nu vrea nici ca cea mai neînsemnată pietricică

de pe aceste meleaguri să creadă așa ceva despre el. De aceea...

— Spune, lumina mea scumpă... îl întrerupse Pitagoras. Dacă, bine am înțeles, te-am ghicit. Vrei să împarți cu noi mormintele și durerile. Să rămîi și tu în pustiul acesta — Ghedrosia. Nu. Pitagoras nu s-a născut ca să moară cu ceilalți, ci ca să trăiască cu ceilalți. După cum a spus marele nostru Sofocle. De aceea, zboară, pleacă. N-am să îngădui. Ești o ființă rară. Vrei deci să se dezrădăcineze cu totul generația sufletelor nobile? Pleacă. Și seamănă, seamănă noblețe, seamănă bunătate. Ceva o să crească. Tîrziu sau devreme, ceva tot o să încolțească. Fii sigur. Cît despre mine, nu-ți dau voie să mori. Îți vorbesc eu, un vechi Asclipios. Asta pot s-o fac. Să te împiedic. Îți interzic. Pleacă. Nu-i nimic. O să murim. Parcă s-a născut vreun om care a învins moartea? Nu. Bogăție și glorie — schelete efemere și de nimic. Numai noblețea sufletească, numai ea este unica plantă veșnic verde, pe lume. Știi de ce? Pentru că se transplantează. Cine, lumina mea, ți-au fost dascăli? Cine ți-a călăuzit pașii? Cine ți-a arătat calea cea dreaptă? Sufletul... Sufletul și natura dulce a oamenilor. Cine? Spune, fiule, cine ți-a fost Dascăl?

Melios înghiți în sec. „Dascălii lui, mari?"

— Ce, nu cumva n-ai avut? întrebă Pitagoras.

— Cum... Ba da, răspunse ezitînd Melios.

— Cine erau, fiule?

— Mulți... Moș Anesti, moș Todos. Ultimul meu mare Dascăl a fost Bitros. Nu știu cum se mai numea. Era țigan. Și era atît de sărac, încît îi lipsea pînă și cel de-al doilea nume.

Domnul Pitagoras își căuta batista. N-o găsi. De aceea a descoperit dosul palmei. Își șterse ochii, rîse, și-i întinse mîna udă, încă, de lacrimi.

— Pornește, floare binecuvîntată a ogorului... spuse cu voce tremurîndă. Pornește, pe drumul pe care ți l-au trasat Marii tăi Dascăli. Nu-i cunosc și nici n-am să-i cunosc vreodată. Au trecut și te-au luminat numai pe tine. Să le fie țărîna ușoară și să nu se audă niciodată deasupra lor zăngănitul armelor și plînsetul obiditilor.

— N-au murit toți — spuse Melios. Moș Todos trăiește... încă mai trăiește. La fel și Bitros.

— Atunci inima lor să fie lege și credință și să ne conducă. Amin. Du-te acum, fiule. Du-te pe drumul deschis de Dascălii tăi Mari. Pe aici, nu pe acolo. Pe acolo merg cei morți... apoi, drumul este plin cu gropi și ai să te poticnești. Apuc-o din nou pe șoseaua cea largă. O clipă. Ia și pîinea. Drumul tău e lung și viața ta crudă. Ai să flămînzești.

— Și voi?

— Noi... o să-ți păstrăm frumoasa amintire. Lumina ta care a strălucit în orele beznei... Trecerea ta dulce și pură ca un vis înșelător... și cînd vei fi bărbat, fiule, atunci ia-ți din nou sufletul și vino... și caută-ne mormintele... și plantează-ne un copăcel și, mai ales, toarnă puțină apă. Picură cîteva lacrimi de apă, că și atunci vom fi însetați...

Melios își întinse mîinile și strînse între ele oasele pe care i le întinsese domnul Pitagoras. Apoi lăsă bocceaua cu pîinea și plecă. Va găsi el ceva de mîncare. Avea și vreo două drahme în buzunar. Căuta cu privirea fetele ca să-și ia rămas bun. Nu se zăreau nicăieri. Domnul Pitagoras a înțeles.

— Copiii mei... strigă fetelor, unde sînteți? Fratele nostru...

În clipa aceea Melios aruncă o privire spre cimitirul cu chiparoși. Acolo a văzut fluturînd două rochii. Le-a văzut și bătrînul.

— Le-am înțeles... îi spuse. Au alergat la mama lor. De fiecare dată cînd simt rușine sau durere aleargă să se ascundă după fusta mamei lor...

Melios nu mai putu să rabde. S-a repezit pe drum, ridicînd în urmă-i praful. Praf voia... praf ca să ascundă totul... ca să înmormînteze totul... Oasele... ochii stinși... pe Crinodahtili... pe Anghelocamoti care alergau să se ascundă dupa fusta mamei lor. Praf — ca să îngroape chiparosul care-i amintea de moarte. Și, mai ales, praf ca să-și ascundă ochii... pentru că era ciudat ca cineva să verse lacrimi amestecate cu noroi.

Iată, deci, șoseaua largă. Și merge. Încotro? Nu știe. Un lucru știe numai. Că suferă. Și că peste tot lovește moartea. Tot ceea ce a lăsat în urmă n-o să-i mai dea liniștea. O să fiarbă, o să ardă și o să-l fugărească... ca o datorie care a căpătat voce și-i vorbește. Înainte totul era altfel... Mai ușor. Cunoștea numai o părticică din viață, cea care aparținea copiilor. Suferințele celor mari nu le știa. Dimpotrivă, crede că pe lumea aceasta suferă numai copiii. Și că numai pentru ei s-a născut suferința. Auzea cuvîntul „emigranți" și credea că sînt locuitorii unui oraș care se numește „Emigrație". Pe cei răi în cunoștea. Îi vedea. Pentru că îi făceau și lui rău. Acum află că există și alți oameni răi pe care nu i-a văzut nimeni și care erau de la „cazare" și care făceau rău tuturor. Cum arătau? De unde să știe? Dacă nu-i văzuseră nici măcar cei ce mureau din cauza lor.

Uite, Melios, uite, prietene, că lumea nu se sfîrșește la gimnaziu. Există și o altă lume, în afara lui, care este și mai rea. La gimnaziu îți spuneau „nemernicule" sau „panglicarule", și atît. Sau, în cel mai rău caz te dădeau afară. Nu te aruncau însă într-un loc uscat, fără apă și pîine și nu te condamnau la moarte. Voia să-l întîlnească pe vreunul de la „cazarea emigranților". Precis că ar fi arătat ca un mistreț cu două rînduri de dinți.

Ah!... De plîns ești, sărmană lume! De plîns! Și nimeni nu te plînge. Tu nu poți, Melios, pentru că ești sărac pînă și de lacrimi. De lacrimile pe care bogătașii le disprețuiesc, iar sărmanilor nu le ajung. Rîs... nu se

vinde nicăieri. Ei, iată. Asta o să te mănînce. Pentru că fără rîs totul o să se usuce într-o zi. Ţine minte. Totul!

Mergea... Dimineaţa înainta... se stingea. Intra amiaza sălbatică. „Melios, trebuie să salvăm totul!" Dar satul rămăsese în urmă. Uitase să întrebe şi cum se numeşte. Ce folos? Peste puţin se va numi „Cimitir".

I s-a făcut sete. Ardea ca şi cum băuse lacrimi. Dar colo, în depărtare, nişte boi mugeau. Sau boceau? Se vede că le era şi lor sete. Nici de voi nu li-e milă celor de la „cazare"?

Încă puţin şi Melios ar fi căzut. Sudoarea şi praful se prefăcuseră în noroi şi-i mînjiseră faţa. Dar încotro mergea? De ce nu se oprea să se întrebe? Şi chiar dacă întreba, la ce folos? Parcă ştiu păsările încotro zboară? Ba nu. Ele ştiu. Sau la cuibul lor sau în Africa. Păcat că nu există o Africă şi pentru copii. Dac-ar fi existat, acolo ar fi găsit totul. Căldură, tărtăcuţe ca să facă ulcioare şi să bea apă, case... Nu. Casele nu-s necesare. E atît de cald acolo, încît nu-s de folos. Bine, dar dacă este aşa, unde te ascunzi cînd te ameninţă fiarele şi şerpii? Pentru că acolo precis există. Un profesor a spus-o o dată deschis: „Africa, denumită şi Continentul Negru, hrăneşte fiare, şerpi, şi măgari sălbatici. Stai jos, tu, tinere. Nu te priveşte. Tu nu eşti primit. Acolo nici un măgar cu două picioare nu este primit. Ieşiţi în recreaţie".

— Mi-e sete... spuse Melios în vînt.

Imediat s-a auzit un fluierat dintre tufişuri. (Şarpele!)

— Ei... spuse cineva după aceea.

Melios s-a oprit. După nişte tufişuri păştea un cal negru. Lîngă el era o căruţă veche, răsturnată. Vocea s-a auzit şi mai tare. Dar nu se vedea nici un om.

— Hei... „patria"! se auzi din nou. Ascultă. Spune-le picioarelor tale să se oprească pentru că ai să cazi.

— Cine eşti tu? întrebă Melios.

— Eu? Nu mă vezi? Dar cum să mă vezi?... Hai! Vino să sorbi o picătură de apă ca să mă vezi. Hai! Că aşa cum văd că mergi, curînd ai să le ţii de urît răposaţilor. Auzi, n-ai băgat de seamă? Te-ai făcut friganea. Vino să te adăpi...

Melios se apropie. Un om care-i dă unui însetat apă nu poate să fie rău.

— Unde ești? întrebă.

— Ți s-au împăienjenit ochii, hai? Chiar aici sînt.

Melios, clătinîndu-se, făcu la stînga și se îndreptă spre locul de unde venea vocea. De un platan era rezemat un om care rîdea cu poftă.

— Ha... ha... ha... Iată ce pățești. Eu, odată cînd mi-a fost sete, am pățit-o și mai rău. Am văzut o broască țestoasă la marginea unui drum și am crezut că era bunica mea. Ha... ha... ha... Vino!

Melios se supără de glumele lui și dădu să plece, dar dacă mai făcea trei pași cădea. Apoi, omul era bun.

— Auzi, îi spuse. Știi ce gîlgîie? Apa. Apșoară limpede. Du-te de bea și vino să facem cunoștință.

Melios își ciuli urechea.

— Păi, ăsta e sforăit, îi spuse.

— E și un sforăit acolo, dar alături e și apă.

— Și dacă mă bate cel ce sforăie?

— Ar vrea el, dar nu poate. Este ca un șarpe sătul. Pînă să se miște, tu ajungi la Salonic. E om bun, însă. Are și un nume grozav! Dar este greu ca un butoi plin. Hai, du-te acum. Nu te neliniști. Dacă nu te lasă, nu-l mai iau în căruță.

Melios coborî într-o rîpă. Printre rădăcinile platanului susura un izvor rece, limpede, parcă-ți vorbea.

— Bea pînă ai să te faci ca un cimpoi, spuse de sub copac cărăușul. Mi-ai trezit musafirul?

— Nu. Doarme prea adînc. Nu se trezește.

— Se trezește el puțin. Dar aude gîlgîitul apei și crezînd că e sforăitul lui, adoarme iar. Lasă-l să mai doarmă puțin ca să se îngrașe.

— Încă?

Melios se întoarse la cărăuș.

— Bre, îi spuse el. Bravo. Te-ai înviorat. Ai apucat la timp să stingi focul. Bravo, încă o dată. Nu mi-ai spus însă, ți-a plăcut stăpînul meu?

— Bun om, pare. Dar are trei feluri de sforăit.

Păi... dacă ai un har, măcar să-l ai în întregime.

— Unde-l duci?

— În sat. Mi-e rușine să-ți spun cum se numește. Evrialion, cică... Păcat. Ne-a stricat sătucul. Mai întîi

se numea Paluki[1]. Dar te lasă Helidonocolii[2] să te bucuri de vreun nume?

— Și ce caută mușteriul tău în sat?

— Încurcate vorbe. N-am înțeles. Vrea, cică, să ne treacă pe toți la foaie.

— Nu cumva e ziarist?

— Nu te mișca! Da, așa a spus că este. Dar tu de unde știi? Ssst!... Taci acum, că vine.

Printre sălcii apăru corpul greoi al unui om cu mustața în furculiță, cu „baiason" (pălărie de pai) și cu pantaloni cu bretele.

— M-am topit... spuse.

— Pornim?

— Cît e ceasul?

— Taman ora cînd ies țiganii la drum. Două și ceva, pe răcoare.

— Hm... nu cred. Cine-i ăsta? spuse arătîndu-l cu un deget umflat pe Melios.

— Asta? Hm... Iolgiu.

— Vorbește grecește!

— Adică... drumeț. Cu alte cuvinte, uite... drumeț.

— Ați făcut de rîs limba elină!

— Să mi se usuce limba dacă o să mai spun așa. Am crezut că era vorbă grecească.

— Turcisme grețoase și inadmisibile!

— Bine... bine.

— Dacă nu poți să te aclimatizezi, du-te în Caracal-pachia!

— Bine, bine... am să climatizez. Hai, acum. Vino, vărule, îi spuse lui Melios.

Chiupul iar s-a înfuriat.

— Cum? Îl iei și pe el?

— Este... este... oleacă zăbun. Ai înțeles?

— Cuum?

— Vreau să spun... slăbănog. Adică... slăbănog, iată.

— Dacă rezistă catîrul, ia-l.

— Nu-i catîr, dar rezistă.

---

[1] Par.

[2] Cei ce purtau frac și semănau cu cozile de rîndunică.

— Fă ce vrei.

Cărăușul se duse la pîrîu și strigă alintător calul:

— Hai, Olguță, îi spuse. Hai, păpușico. Plecăm.

Chiupul a luat foc.

— Numele reginei-mame, mă mizerabile, l-ai dat iepei tale?

— Parcă o știe? Hai, Olguță. Urcați, băieți. Hop!

Omul se așeză, punîndu-și pălăria pe genunchi. Olguța porni îndată. Cărăușul începu să fluiere.

— Stai bine? îl întrebă pe Melios. Vezi ce bine este să mergi cu picioare străine?

— Hm... făcu Melios. Eu am văzut unul care mergea cu opt picioare străine și nu părea de loc mulțumit.

— Unde mergea?

— La cimitir.

— Prostii, spuse tovarășul nostru de drum și gemu. Olguța alerga tropăind și fluturînd-și fundița din coamă.

— Nu obosește? îl întrebă Melios pe cărăuș.

— Ea? Niciodată. Este „tai", adică... „supás".

— Cum? urlă cu groază chiupul.

— ...adică mînz... vreau să spun, se corectă căruțașul ca să preîntîmpine furtuna. Adică... ce mînz? Mînz la păr și bătrîn la vîrstă.

— Hamitisme și ataturcisme de cel mai scîrbos fel! Cu ce te ocupi dumneata, tinere? îl întrebă disprețuitor pe Melios. Ai terminat cel puțin studiile gimnaziale?

— Nu. Le-am întrerupt și am plecat.

— Caciarma... ai înțeles, stăpîne? adică chiuleală... interveni căruțașul.

— Nu m-am adresat ție.

— Iertare.

— Eu m-am adresat către tînăr. Răspunde tu, tinere. Ești exmatriculat din cauza indolenței? Hai?

— Grea e călugăria, stăpîne. Ai înțeles?

— Gura! am spus.

— Am astupat-o.

— Așadar, tinere... continuă burtosul privindu-l sever pe Melios. Ce notă aveai, de exemplu, la elină?

— Zece cu semnul exclamării!

— Nu te mișca! strigă căruțașul. Vai... vai... vai... dar clamării asta ce este?

— Zăbală!... puneți-o la gură și taci!

— S-a făcut.

— Hm... făcu chiupul spre Melios. Dar asta este formidabil. Atunci de ce te-au exmatriculat?

— Pentru grevă.

— Atunci... pe drept! Profesorii tăi au procedat bine.

Melios a apucat hățurile.

— Oprește!... îi strigă căruțașului.

— Ce-ai pățit? întrebă el uimit.

— Cobor.

— Ai înnebunit? Și unde ai să înnoptezi? Oh... stăpîne, ai făcut-o de oaie. Nu știu ce i-ai spus, dar rău l-ai mai înghiontit. Vino înapoi, mă! Ah... bine ziceam eu... ferește-te de omul cu ochelari. Vino, mă!

— Nu-mi place... ăsta... „iolgiul" tău, spuse Melios. Îmi stă în gît.

Chiupul s-a umflat ca o pîine în cuptor. Ai fi zis că e gata să explodeze. Dar — ciudat — peste puțin burta i s-a dezumflat.

— Bravo... spuse în loc să crape. Ai o mîndrie sălbatică. Hanibal!

— Ce animal? Iar îl înjuri, stăpîne?

— Taci, tu. Da. Hanibal *ante portas*... Îmi retrag vorbele... continuă umilit. Îți iert pînă și turcismul. Urcă. Mă retrag.

— Hai, urcă, spuse și căruțașul. A greșit omul. Acum îți bate mătănii... sări!

— Eu nu accept mătănii, spuse Melios.

— Bine. Hai, urcă acum sus. Căruțașul îi întinse mîna. Melios se așeză lîngă el. Căluțul și-a reluat tropăitul vesel.

— Tinere, spuse chiupul. Mă scandalizezi. Nu cumva ai și condei? Hei? Scrii, băiatule?

Melios înghiți în sec. Ce, să stea acum și să-i spună toate? Să-i spună și despre compoziția lui care a stors lacrimi de la toată clasa? Nu. A spus numai:

— Domnul Laios...

— Tatăl lui Oedip?

Melios era gata să se înfurie din nou.

— Nu. Inspectorul școlar.

— Uf!... Ce mă interesează pe mine toate astea, băiatule? Eu m-am născut om politic. Acum editez un organ local pe care mă ambiționez să-l alcătuiesc panelin. Deci, înțeleptule adolescent, am pentru tine o propunere extraordinară.

— Mulțumesc. O refuz.

— Cum? Ce refuz dinainte este ăsta?

— Nu accept. Eu dacă am plecat din școală am plecat pentru că nu sufeream să aud idiomul acesta păsăresc pe care-l vorbești.

— A... ești adeptul limbajului vulgar... al ciobanilor și hamalilor, ei? Ei... atunci... suferi pe drept. Eu am nevoie de un redactor cult... savant... ca să-l las pe el în locul meu cînd cobor în arenă, ca să-mi țină organul.

— Ține-i-l, mă... spuse căruțașul. O dată ce coboară omul în arenă... Părăluțe... cad, stăpîne? Dacă-i așa, dau și eu o mînă de ajutor.

— Gura! Gura! Gura!

— Poftiți... Eu îi vreau binele și el mă înjură.

— N-am nevoie de ajutorul tău.

— Bine. Iertăciune.

Căluțul, de parcă-l întărîtaseră vorbele lor, alerga ca înaripat. Acum începuseră să înverzească plaiurile. În dreapta și în stînga se înălțau copacii ca niște minarete.

— Nu mi-ai spus însă numele tău, spuse căruțașul spre Melios.

— Melios. Al tău?

— Stratis.

— Stratis... departe, în drumul meu, pe unde am venit, am trecut printr-un sat. Un sat de refugiați care nu are nici apă, nici pămînt. Cum se numește?

— Lasă... Îl știu. Vorbește despre „Dasilion"[1]. Nume ce găsesc să le dea satelor pustii... blestematii! Noi, locul acela înainte, îl numeam Vloghiari[2]. Așa și era.

— Aș vrea să mai merg acolo.

— Cînd?

— Păi... peste vreo două luni.

— N-ai să mai găsești pe nimeni. Or să moară toți. Chiupul răbufnea într-una supărat.

[1] Dasilion = codru, pădurice.
[2] Vloghiari = bolnavul de vărsat de vînt.

— Știi cu cine semeni? îl întrebă pe Melios, cu parapon. Cu micul corsican, care, într-o singură noapte numai, a jucat și a pierdut totul la Waterloo. Birjarule! Vezi să nu mă întrerupi. Da, tinere. După cum ți-am spus, aș fi putut și eu să mă instalez în „sediul" meu și să primesc corespondență din partea corespondentului meu, sau din partea „trimisului meu special", hai? Frumos nu sună. Dar tu refuzi. Sau mă înșel?

— Refuz.

— Nț... nț... nț... făcu căruțașul. Ăsta nu este copil, măi stăpîne, ăsta este vultur!

— Taci tu. Deci, tinere, insiști să refuzi, hai? Birjarule, biciuiește calul. Tratativele au eșuat.

Stratis, însă, avea altă părere.

— Stăpîne, îmi pare rău că nu ați căzut de acord, dar tu ești vinovat. Tu insiști cu limba ta păsărească, băiatul insistă cu limba lui grecească și așa ați ajuns la marginea prăpastiei. Pe băiat însă, nu-l las să plece. Îl opresc musafir. E încăpățînat ca un măgar, fie-mi cu iertare, și-mi place! Iar cu iertare.

— Și eu unde am să înnoptez, nemilosule? întrebă Parmenion.

— Tot la mine.

— Atunci dă bice.

— Ih... Olguța mea! strigă Stratis. Haide, fetițo, să ajungem la căsuța noastră. Vezi, stăpîne? Zboară ca un „semen de fier". Oh... iar mi-a scăpat turcismul.

— Din păcate ăsta nu este turcism. E franțuzism.

— Adică am sărit din lac în puț. Hai, Olguțo!

*
* *

Ticsită era cafeneaua din sat. Table, rachiuri și comenzi care sunau ca niște certuri. Stratis — nici n-a oprit bine — a sărit din căruță și și-a vîrît capul pe ușa cafenelei.

— Hep! Aici sîntem și noi! strigă familiar tuturor. Habar n-aveți ce vă aduc.

— Rachiu?

— Mai bun. Jigăreți... Adică jurnaliști.

— Și de ce-i ții afară? Poftește-i. Bagă-i înăuntru să vedem ce mutre au.

— Briciuite. Păi... o dată ce sînt jurnaliști...

— Mie... ăla pirpiriu îmi pare ca un căprar... spuse cafegiul de la tejghea. În sfîrșit. Poftește-i și o să vedem.

— Pe pirpiriu ai zis? Hm, nu l-ai văzut pe ăla gras, de aia vorbești așa. Poftește înăuntru, domnule Arme... Armenion.

— Parmenion... îl corectă chiupul. Parmenion Kardasilaras. Bună seara, domnilor.

— Bine ați venit, au spus toți și și-au întrerupt jocurile.

— Mă bucur... Mă bucur din toată inima. Ziarul nostru, domnilor, ziarul cîmpiei eline, adevărata „mamă a țăranilor" se bucură că se află în mijlocul cititorilor ei.

— Ce zice ăsta, măi Stratis? întrebă unul pe șoptite.

— Hm... parcă eu înțeleg?

— Și de ce, mă, o dată ce cutreieră satele, nu ia cu el un dragoman ca să tălmăcească ce zice?

— De unde să știu eu? Întreabă-l pe el. Auzi ce zic, aici, gospodarii, domnule Armenion.

Parmenion însă se simțea prost. Ca să iasă din impas îl strigă pe cafegiu și-i comandă:

— Pst! directore, cinstește. Să curgă rachiul din abundență!

Peste puțin capul lui Parmenion s-a aprins de-a binelea. S-a sculat, a tușit sec, și a spus cu emoție și emfază:

— Domnilor! Statul v-a trădat. Da, domnilor... Statul, în trecut, vă trăda continuu.

— Dă-i înainte, gură de aur!

— Guvernul, însă...

— Jos cu el!! urlă cafeneaua.

Parmenion s-a pierdut. Ce poziție să ia acum? Ziarul lui era filoguvernamental. Se gîndi că pierde clipa. De aceea s-a hotărît să facă o cotitură bruscă.

— Da! Sînt de acord cu dumneavoastră. Și strig cu voi: „Jos!" Luptăm aprig împotriva roiului ăstuia de trîntori. Pentru că facem parte din opoziție.

— Stai! îl întrerupse un moșneag care, după cum se vede, era capul satu'ui. Ia spune-mi, patriotule, „Opoziția" este cea care anul trecut era guvernul?

— Desigur.

— Jos cu ea!!

— Domnilor...

— Jos!! Și nu spune nici „pîs“, vă știm noi. Aruncați-l afară, măi băieți.

Dar Parmenion nu făcea parte dintre cei care dădeau înapoi în fața împotrivirilor.

— Domnilor... domnilor... domnilor! spunea, ridicînd o mînă, în timp ce cu cealaltă căuta ceva în servietă. Peste puțin găsi un ziar și-l despături în fața țăranilor. I D E E A — era titlul. Prima pagină era ocupată de portretul unui ofițer crunt cu mustăți încîrligate, iar dedesubt scria „S A L V A T O R U L“. Îl cunoașteți? întrebă Parmenion.

— Ia dă-l încoace! spuse bătrînul și luă ziarul. Hm:..., măi băieți... nu seamănă cu Ianis-birjarul? Ce scrie dedesubt, măi băiete? îl întrebă pe Melios.

— Salvatorul... spuse Melios.

— Știți voi pe cineva pe nume Salvatorul, măi băieți? îi întrebă bătrînul pe țărani.

— Nu se numește Salvator! sări Parmenion ca opărit. E S T E salvatorul nostru. Fulgerul... cu alte cuvinte Gheorghe Condilis care ne va acorda justiție și va face ordine în nechibzuințele trecutului! Care va apuca mătura...

— Ia spune-mi, dom' jornalist... îl întrerupse moșneagul. Cum se împacă... „măturătorul“ ăsta al tău cu regele? Bine?

— El?... El este fratele lui adevărat. În fiecare zi cinează împreună.

— Atunci duceți-vă la dracu' și tu, și salvatorul tău. Apoi se întoarse spre cafegiu. Baharas! strigă moșneagul mototolindu-l pe Salvator... Ia-l ca să aprinzi focul. Patriotule, se întoarse spre Parmenion. Gata. Satul nostru s-a săturat de de-alde astea. Cu epoleți și cu mustăți încîrligate nu-și umple burțile. Noi avem nevoie de un om potrivit cu suflarea noastră. Să asude, să gîfîie, să se frîngă împreună cu noi. Ai vreunul ca ăsta?

— Domnilor!... Politica...

— Uuf! Iar ai să începi cu „aleluia“ și noi ne grăbim să ajungem la „Amin“. Am venit de pe ogor frînți — ca să bem un rachiu și să ne ducem la casele noastre. Nu ni-l otrăvi. Lasă-ne. Nu facem casă bună cu tine.

Opărit, Parmenion își luă prietenii și ieși afară.

— Ai spus c-o să mă găzduiești, hai? îl întrebă pe Stratis.

— Ei... păi ce... ne jucăm „de-a cumătrul"?

— Bine... condu-mă acasă la tine. Du-mă imediat! Sînt frînt de oboseală și de necaz.

— Hm... pînă și peștii poartă acum ochelari, stăpîne, spuse Stratis.

— Nu te înțeleg.

— Nu cad ușor în cîrlig.

Parmenion sufla din greu și-și făcea vînt cu pălăria.

— Am avut și eu o ambiție... Să conduc și eu un organ adevărat al clasei populare și să-i pun un titlu grozav. De exemplu: „Katapeltis". (Balistul.) Și să încep... să lovesc ... să lovesc... să lovesc! Rege ești?... Na-ți-o! Conservator îmi ești?... Na și ție! Liberal?... Ia-ți și tu porția!

— Ascultați... domnule Parmenion, spuse Melios. Dacă tipăriți „Katapeltis", vin și eu să vă ajut.

— Serios?

— Stăpîne... spuse Stratis... el numai „sirios" vorbește.

— Atunci dă-mi mîna și vino să te îmbrățișez. Și acum... înainte! „Katapeltis" va cădea și va sfărîma coaste și rinichi!

Și deodată... pe cînd căruța se auzea pe caldarîm, începu, cu o voce falsă și nesuferită, să cînte un cîntec improvizat:

„Katapeltis cade
Și pe hoți îi rade".

— Trăiască „Katapeltis"!

— Trăiascăăăăă! strigară Stratis și Melios, și-l îmbrățișară pe „chiup."

CAPITOLUL IV

Dimineață Parmenion s-a sculat cu noaptea în cap. S-a spălat gemînd, a sorbit o ulcea de lapte și apoi a întins mîinile.

— Tinere... spuse către Melios. Pornesc. Am căzut de acord. Corespondentul permanent al ziarului „Katapeltis" a tras condeiul din teacă. Înainte! De poimîine aștept corespondența ta. Însă... ca să se pricopsească organul nostru popular, înainte de toate, are nevoie de cotizații. Deci, îți las registrul duplicat de încasări. Șterge titlul de pe el, scrie „Katapeltis" și strînge banii. Înscrie pe oricine. O dată ce trebuie să ne atingem scopul nobil, să ne închinăm pînă și în fața impostorilor și inculților. Limba cultă a putrezit pe buzele depravaților. Scrie deci panglicărește, scamatorește... și tot felul de flecării spumoase. Scrie tu în limba sălbatică, căci eu voi scrie în limba attică. Dacă ne scufundăm, să ne scufundăm măcar în ocean și nu în albie! Ape adînci. Trăiască „Katapeltis"!

S-a dus spre Melios, l-a sărutat și s-a pierdut în praf. Stratis a ieșit din grajd, jucîndu-se nedumerit cu căpăstrul.

— Acum că a plecat ăsta, spuse spre Melios confidențial, poți să-mi spui ce era? Ce caricatură de om era? Nici graiul nu i-l înțelegeam, nici numele nu-l pronunțam, nici meseria nu i-am lămurit-o. Ce vrea omul ăsta de la lume? Ceva caută. Nu cumva a fost nebun, s-a însănătoșit și acum vrea să înnebunească din nou?

— Are nevoie de zăbală, Stratis.

— Nu mișca!

— ...zăbală, dar nu ca să i-o punem noi, ci ca să ne-o

pună el nouă. Cu alte cuvinte vrea să ia în primire „hățurile bastimentului".

— Ei, nu ți-am spus eu că-i nebun? Au, măi, bastimentele hățuri? Ei, gata. E bun de legat.

— Să guverneze vrea omul, Stratis.

— Pe cine?

— Pe Elada.

Stratis și-a frecat fața nebărbierită cu mîna.

— Melios... zise posomorît. Ia spune-mi ce iapă nărăvașă e Elada asta de nu poate nimeni s-o domesticească? Ei? Ia spune-mi. Îți vorbesc ca un om de meserie. De cînd făceam pe mine mă lupt cu caii. Toți vor să guverneze Elada. Dar de ce? Ce rău le-a făcut? Apoi... altceva. Ce este Elada? Cred că noi... elinii... Și ce sînt elinii? Oameni, nu? Sau greșesc?

— De loc.

— Ei, atunci, dacă nu sîntem cai, ci oameni, de ce vor să ne încalece? De ce vor să ne pună hățurile?

Stratis a scuipat mîhnit. Imediat au alergat spre el niște găini.

— Mă uit la tine... Tu ești liniștit. Ai învățat carte, ai înțeles totul... te-ai liniștit. Dar prietenul tău Stratis ce-o să facă? Voi aveți limba voastră, bogată, sățioasă... vorbiți, măsurați... ajungeți la un capăt. Noi, buturugile, ce-o să facem? Lui tata i-a fost rușine să mă dea la școală. Așa zicea. Dar eu am înțeles că nu putea. În fine. Acum ai în fața ta un haivan care aude lumea vorbind și el crede că cotcodăcește. Vrei o țigară?

— Nu.

— Atunci, lasă să răsucesc eu una pentru că mi-am amintit din nou și m-a apucat marazul. Ce-ai de spus despre toate astea? Zi. Dar stai, mai întîi să-i spun nevesti-mi să ne facă două cafeluțe.

A urcat în cerdac și a strigat:

— Exacusti[1]!

— Uuu! se auzi din fundul bucătăriei.

— Auzi? Fă-ne două. Dar cum? Tari, dulci. Să ajungă aroma pînă la cafeneaua lui Baharas și să crape de ciudă, boșorogul de el. Repede!

---

[1] Exacusti = faimoasă.

— Bine, bine... n-a dat sarea în apă!

— Ba a dat.

A coborît din cerdac, l-a luat pe Melios și au pornit spre o boltă de viță de vie.

— Hai acolo, să ne ținăm de urît păsărelele. N-au ce mînca, dar le place să le ții tovărășie. După cum îți spuneam... ciudat lucru femeia. Și acum... ai să-mi spui părerea ta despre ce te-am întrebat. Dar stai că vine plîngăreața mea. Și cu apă proaspătă. Bravo!

Exacusti l-a privit acru. Stratis s-a întors spre Melios.

— Ce-ți spuneam? De unde-ți cumperi cheful dis-de-dimineață, femeie?

— Nu te duci la... birou astăzi? îi spuse ea batjocoritoare.

— Știi unde lovește? îl întrebă pe Melios. Chiar ce-ți spuneam. Adică la carte. Deh!... De-aș fi știut, nu multă, trei rînduri. Ajung, măi Melios, trei rînduri? Eeeh! De-aș fi știut măcar trei rînduri...

— Nu tai un cocoș? îl întrerupse sever Exacusti.

— De ce?

— Cum „de ce"? Cu ce-o să-l hrănim pe musafir? Cu tărîțe?

— O vezi? îl întrebă pe Melios. Te-a îndrăgit. Eh... orice-ai zice, are și părți bune.

Melios s-a înroșit.

— Dacă e pentru mine... le spuse.

— Păi, pentru tine o face. Nu spune „nu" că o vezi? Din nevastă ce-mi e o să se facă soacră și o să mă bată.

— Nu-ți place, adică, mama?

— Cum să nu. Mai ales acum că e răposată îmi place și mai mult. Nici gură n-are, nici vorbă. Taie cocoșul cel răgușit. Auzi? E mai bine și pentru el. O să scape sărmanul de batjocură. Nu știi, mă băiete, cum dă să cînte, se prăpădesc găinile de rîs. Exacusti, să-l faci umplut, auzi? Umple-l, ca să ne săturăm bine, căci avem multe de scos la capăt astăzi.

— Ai hrănit-o pe Olga?

— Mulțumesc. Pe tine te așteptam. La o parte acum, începe discuția!

— Te-ai ajuns, îi spuse. Ți-a luat căciula aer...

— Bine, te iert.

Exacusti plecă bodogănind.

— O vezi? îi spuse lui Melios. Dacă știam carte, nu ar fi vorbit așa. Nu. Știi ce mi se pare, măi Melios, că dacă ești analfabet parcă umbli cu fundul gol, sau greșesc?

L-a îndrăgit Melios pe Stratis. Îi plăcea inima lui deschisă, simplă, vorbele lui, sinceritatea.

— Astăzi, că e duminică, o să discutăm toată ziua. Hai?

— Cum duminică? Este joi, răspunse Melios.

— Lasă-mă să fac și eu o duminică, măi Melios. Pe toate numai Dumnezeu o să le facă? Să le facă odată și un sărman. Asta în cinstea prieteniei noastre. Deci... ce zici, începem discuția?

— Bine. Asta-i ușor, spuse Melios. N-o să începem un puț, o discuție doar.

— Ușor? Puțuri îți fac cîte dorești. E floare la ureche pentru mine. Discuțiilor nu știu cum să le dau de capăt.

Melios se gîndea mereu. Apoi l-a apucat pe Stratis de braț.

— Ascultă, îi spuse, Stratis!

— Spune.

— E adevărat ce-ai spus despre duminică? Îmi dăruiești o zi?

— Și încă ce zi! De nuntă! Cu cocoș... cu cafea, cu vin și cu vorbărie.

— Mulțumesc. Deci pot să fac cu ea ce vreau? Pot, adică, să te rog să faci ce vreau eu?

— Păi ce, ne jucăm de-a baba-oarba? Noi vorbim ca doi bărbați cu mustăți.

— Eu nu am.

— Au vorbele tale. Mai tîrziu o să aibă și mutra ta.

— Butoaie ai?

— Am, dar nu sînt de folos. Strugurii s-au stricat anul trecut și au rămas goale.

— Mai bine. Așa le vreau. Olguța e odihnită?

— Atît de odihnită, încît zic să o las flămîndă ca să obosească nițel. Ai ceva planuri?

— Am.

— Sînt frumoase?

— Stratis... cum ai zis că se numește satul ăsta?

— Care?

— Ăla, mă, care n-are nici copaci, nici pămînt, nici apă ... Vloghiari n-ai zis... sau greșesc?

— Ce nevoie ai? Oricum s-ar numi astăzi, de mîine încolo o să se numească Cimitirul.

— Și zici să-i lăsăm așa, pe oameni, să moară?

— Ce vrei să le facem? Nu sîntem nici zei, nici Stat. Pe ei i-a luat sub protecția lor zeii și Statul.

— Și dacă Statul a hotărît să-i omoare, noi trebuie să-i lăsăm așa?

— Ce să le facem? Noi un singur lucru putem să facem. Să murim împreună cu ei. Dar ei ce-or să cîștige?

Melios se umfla. Era gata să izbucnească în plîns.

— Stratis!!... strigă și sări în picioare.

Stratis a sărit și el.

— Stai! Unde pleci?

— Să nu mă aștepți. Adio!

— Și mîncarea?

— Mănînc-o tu, Stratis! Nu pot eu să mănînc cocoș umplut și să beau vin și ei să nu aibă nici măcar un pahar cu apă și să bea noroi. Noroi, Stratis. Iată de ce mor. Adio, acum.

— Mă, tu! Exacusti!! Prinde-l! Adu pușca! Ascultă! Nu face nici un pas. Dacă te miști, te leg. Cuum? Să te leg am spus?

Stratis își lovi fruntea cu palma.

— Iartă-mă. Să te leg am spus? De cap să-mi fie. Eu n-am legat, măi, în viața mea nici un cîine. Și găinile, nevasta mea le taie... Stai acolo unde te afli. N-ai să mănînci, ai zis? Și ce-ai crezut, că eu am să mănînc? Noroi ai spus că beau? Dar unde trăim noi, mă, hai? Unde, la fundul dracului ne-am vîrît noi? Unde ne-am închiriat ochii de nu vedem? Nu, Melios. Nici noi nu mîncăm în fiecare zi găini. Nici vin nu bem în fiecare zi. De două luni nu mi-am udat gîtlejul. Și nici cuțitul în sînge. Adică l-a udat Exacusti. Dar foarte rar. Hai, acum.

— Încotro?

— Mergem să doborîm Statul. Dacă e așa, așa-i trebuie. I-am strîns eu și altele, n-avea grijă. De mult!

— Stai, spuse Melios. Domnul Pitagoras mi-a spus că de vină sînt cei de la Cazare.

— Așa ți-a zis? Nu-i cunosc. Dar mergem să-i găsim și să-i gîtuim.

Melios însă ezita.

— Ce te gîndești ? îl întrebă Stratis.

— Bine zici, dar pînă să-i gîtuim noi pe ei, cei din Vloghiari or să moară.

— Atunci ce vrei să facem? Tu-mi spui niște lucruri care-mi taie mîinile.

— Să facem ceva ca să trăiască cei din Vloghiari.

— Ce să facem? Zei sîntem ca să le dăm viață?

— Sîntem oameni. Și putem să le dăm puțină apă.

— Frumoase vorbe. Dar cine le ascultă? Dacă spun asta la cafenea o să mă ia în balon. O să-mi spună că m-am învecinat cu oameni învățați și mi-a luat și mie căciula aer.

— Nu-i nevoie să ții discurs la cafenea.

— Păi, ce-am să fac?

— Prieteni n-ai?

Stratis se scărpină în cap.

— Prieteni? Slavă Domnului! Din ăștia am cîți vrei. Și ei încă pe atîți. Numai banii ne lipsesc tuturor. Abia o scoatem pînă la noua recoltă.

— O sită de mălai nu poți să dai?

— Ei, nu chiar așa...

— Ei, dacă dau și prietenii tăi tot atît... am rezolvat problema. Cei din Vloghiari sînt salvați.

Stratis și-a scos șapca și a început să-și dea cu pumnii în cap.

— Na! Na, dovleacule, na, tărtăcuță... Na, buturugă! De ce nu te-ai gîndit la asta, mă? Hai? De ce? Să-ți spun eu? Pentru că ești o cremene. Un topor. O piatră nesimțită. N-aveam și eu ochi? Aveam. Dar erau plini de urdori. Adică cu alte cuvinte, fără carte.

— Hm... zise Melios. Știi ce carte știe Statul? Și mai știi ce învățați sînt cei de la „Cazare"?

— Sînt? Păi atunci de ce nu-i ajută pe bieții oameni?

— Pentru că n-au suflet. Pentru că sînt... lasă. Dacă vrei să știi, Bitros...

— Cine mai e și ăsta? De la „Cazare"?

— Bitros, măi Stratis, n-are nevoie de Stat. Nici de ajutorul lui, nici de amenințarea lui. Și nici nu știe că pe lume există ceva care se numește „stat". Cît despre școală, n-a trecut nici măcar pe lîngă ea. La școală, Stratis, îți dau numai carte. Niciodată inimă. Bitros n-a aflat nici ce

miros au cărțile. Le privea și le socotea foiță de țigară. Bitros are cinci copii și numai un singur urcior pentru apă. Dar dacă te duci și-i spui că acolo, pe ogorul însetat, există un sat unde oamenii mor de sete, atunci, Stratis, atunci o să smulgă urciorul de la gura copiilor lui și o să alerge la țăranii însetați. Cine l-a învățat pe Bitros să fie om dacă nici nu știe bine ce înseamnă „Om"?

Stratis asudă. Apoi scoase o batistă obișnuită și începu să își șteargă fața.

— M-ai făcut... m-ai făcut zob, cum se zice, și nici nu știu ce înseamnă bine. Melios, gata. M-ai dezrădăcinat. Ai dreptate. Care va să zică... capete analfabete există, inimi analfabete ioc. Ce să mai vorbim? M-ai zdrobit. Cînd vrei să începem? Și urcioare o să găsim, și căruțe și făină. Frumos, Melios! Să facem toate astea și apoi să ne înarmăm cu cazmale și cu rîngi și să mergem să dărîmăm Statul.

— Mai bine, Stratis, cu cazmalele astea să desțelenim niște fîșii de pămînt, să-i ajutăm pe oameni să sape pentru că pînă acum numai morminte au săpat.

— M-ai făcut... M-ai făcut... Lasă. Cînd vrei să mîncăm? Exacusti o să ne alunge cu coada măturii!

— Să terminăm mai întîi și apoi.

— Reziști?

— Rezist.

— Atunci încalecă-ți picioarele și hai! Dar ce picioare, zic? Stai să înham căruța. Să aruncăm și butoaiele la adăpătoare să se umfle. Eh! De-ar afla-o cei de la cafenea. Știi ce-am să le spun? Că ai luat-o razna și de la tine m-am molipsit și eu. Hai acum! Mergi încet ca să nu ne miroasă Exacusti.

*

* *

Căruțele alunecau tînguindu-se prin praful drumului. Nebunia lui Stratis i-a molipsit și pe ceilalți țărani. Au alergat și au înhămat și ei caii la căruțe, apoi și-au umplut butoaiele cu apă și au pornit. Aburea cîmpia de arșiță. Istoviseră greierii să strige „ajutor!"

— Să-ți prind unul? întrebă Stratis.

— Ce anume?

— Un greiere. Știi ce mult îmi plac? Nu cînd îi prind.

Ci cînd îmi scapă. Dzrrr... fac şi-ţi lasă pe mînă puţin găinaţ, adică puţin pişat. Ştii ce se întîmplă apoi? Locul ăla încet-încet se înnegreşte pînă se face o aluniţă. Se înnebunesc ţărăncile ca să le pişe greierii...

— De ce?

— Ca să li se umple obrazul, cică, de aluniţe şi să-i înnebunească pe flăcăi. Gogoşi! Pe tine te-a înnebunit vreuna?

— Nu.

— Frumos ar mai fi să înnebunească un flăcău de pişatul unui greiere. Ţi-e sete?

— Nu.

— Ştiu. Ţi-e sete, dar nu te lasă mîndria. Îţi aminteşti de cei însetaţi şi prinzi curaj. Mor să aflu la a cui dracu' şcoală ai învăţat „dragostea" de îţi rămîne şi pentru alţii.

— La a lui Bitros.

— Mare Dascăl?

— Nu e dascăl, ţi-am mai spus-o. El cînd vede literele se teme să nu fie păduchi şi să-i pişte copiii. Dascăl? El nici nu ştie bine să vorbească.

— Atunci cu ce dracu' te-a dăscălit?

— Cu ochii lui... cu purtarea lui... cu zdrenţele lui. Are puţine tărîţe? Le împarte cu ceilalţi. Are puţină apă? O împarte cu ceilalţi. Are puţină amărăciune? O ţine toată pentru el. Are puţină bucurie? Ţi-o dăruieşte ţie toată.

— Nţ... nţ... nţ... Ce zici, măi băiete! Dar ăsta nu e om! E Dumnezeu!

— Ia măsoară-ţi cuvintele! Bitros nu e Dumnezeu!

— Bine. Îmi retrag cuvintele. Iartă-mă.

În clipa aceea nişte tăuni s-au apropiat de cal, s-au aşezat pe spatele lui şi apoi i s-au vîrît între picioare. Dar acolo au descoperit că Olguţa nu e bou şi au plecat decepţionaţi.

— Ehei... au păţit-o! spuse Stratis înveselit. Credeau că Olguţa e bou. Au înnebunit şi ei de sete. Îi vezi? Cu cît creşte arşiţa, cu atît li se face mai mult sete de sînge.

S-a oprit şi a aruncat o privire jur împrejur.

— Ia uite. Pepenii s-au uscat. Aş fi vrut să ştiu, măi băiete, cine face împărţeala apei pe pămîntul ăsta?

— Norii.

— La dracu'! Şi aici cu hatîruri! Nu găseşti împărţeală

cinstită. Nicăieri! Am un vecin, Parameritis pe nume. Ne-am însurat în aceeași zi. Ei, el are cinci copii, eu nici unul. Împărțeală e asta?

— Și cine vrei să-ți facă copii?

— Dumnezeu. Cine altul? Cred că ai înțeles acum de ce Exacusti e atît de țîfnoasă. O mie de mătănii a bătut pînă acum. S-a încăpățînat Dumnezeu, și nu ne dă.

— Ce nevoie ai de copiii lui Dumnezeu, măi Stratis? Nu faci mai bine, zic eu, tu unul?

— Și un dascăl mi-a spus așa și ne-am certat. Nu cumva ești ateu, măi?

— Nu știu. Eu, unul, vorbă curată. N-aș fi acceptat să-mi facă alt bărbat copiii mei.

— Bărbat, mă, e Dumnezeu?

— Păi, ce e, femeie?

— Nu... e... Dumnezeu.

— Nimic nu-mi spui. De asta mai bine să tăcem. Dacă mai continuăm, ne certăm și nu vreau.

— Bine zici. Lasă totul baltă. Oop! Iată și Vloghiari. Dar... ce adunătură e aia? Ia stai. Ooh! Au și pietre în mîini. Hm... Te pomenești că ne ciomăgesc. Hm... Te joci cu foamea? Oameni buni... Hei.. Aruncați pietrele! Sîntem prieteni!

— Prieteni? urlă isteric un om uscățiv. Nu mai există pe lume prieteni. Soiul ăsta a dispărut de pe pămînt.

Melios l-a recunoscut.

— Domnule Pitagoras! strigă. Crinodahtili! Anghelocamoti! Sîntem noi!

— Care noi? a spus Pitagoras, tulburat. Vocea, vocea e a lui Iacob, dar mutra, mutra e a lui Iuda. Pe loc! Nici un pas! Sîntem sortiți să murim cu toții. Statul n-o să molipsească meleagurile noastre. Nu înaintați! O să avem vărsare de sînge!

Melios însă înainta. Fetele au strigat, deodată: „Tată!" Pietrele au căzut din mîinile lui Pitagoras. Și degetele lui s-au ridicat.

— Ceruri! strigă. Meleagros!... Tu ești? Apostolul meu mic? Ce cauți tu în Emaus?

— Vă aducem apă și făină.

Pitagoras a lovit aerul din fața ochilor lui.

— Plecați... Vedenii înșelătoare... Doamne... Doa-

mne... Fereștene de chinul lui Tantal. Ajută-ne să murim de sete, fără să vedem apa.

— Tăticule, e chiar apă! striga Crinodahtili. Uite... Butoiul... butoiul ăla... picură...

— Vai nouă!... strigă sfîșietor Pitagoras. Oimè... toți însetații visează apă..

Atunci Melios se apropie de el și-i prinse mîna osoasă. Crinodahtili găsi o bucată de pînză și-și acoperi ochii...

— Nu sînt Iuda... și nici apa nu este vedenie. Domnule Pitagoras. Sînt eu. Și m-am ținut de cuvînt. Oamenii ăștia buni sînt din satul Paluchi. V-au aflat suferințele și au alergat în ajutorul vostru.

— De ce-ai făcut asta? spuse Pitagoras deznădăjduit. De ce, fraților, ne-ați făcut una ca asta? Noi eram deja pregătiți pentru o moarte apropiată. De ce ați venit acum să ne-o amînați? Și tu, prietene, și tu, sărmane Meleagros... de ce... de ce ai făcut-o?

— Nu știu... Dar eu cred că nu e nevoie să muriți.

— O știu... dar nu depinde de noi, și nici de tine. Depinde de bunăvoința oamenilor care nu au avut niciodată bunăvoință. Vom trăi astăzi. Fie. Să spunem că trăim. Dar mîine?

Atunci înaintă spre el Stratis. Se simțea atît de greu, încît transpiră.

— Binecuvîntează... spuse cu greu și-și scoase pălăria. Am crezut toți că mîinile noastre erau din cînepă... și acum a venit băiețandrul ăsta, Melegambros, cum îi zici domnia-ta, și am văzut că am greșit. Și că nu sînt de cînepă... Și am văzut adică... că putem trăi și noi, și puteți și voi să nu muriți. Binecuvîntează! Am adus puțină făină... și puțină apă. Mîine o să aducem și cazmalele, ca să facem un puț. Mîine vine și recolta. De pe ogor mănîncă pînă și hoții, de ce să nu mănînce și niște oameni ca voi? Apoi vine octombrie, cade aghiazma lui Dumnezeu, adică ploicica o să scormonească puțin pămîntul. Sape avem, o înham și eu pe Olguța. Apoi, dacă ne înzdrăvenim cu toții... Luăm cîte o țeapă bună și mergem să-i tragem în țeapă pe cei de la „Cazare", după cum zice și Melios. Binecuvîntează!

— Cine este acest hidalgo? întrebă Pitagoras, arătîndu-l cu degetul pe Stratis.

— Nu mă cheamă... Pidalgo... Sînt Stratis, spuse modest prietenul nostru. Binecuvîntează!

— Şi eşti de mult nebun? Să nu-mi spui acum că nu eşti, şi că eşti om bun. Oamenii buni au dispărut cu toţii. Cei care au rămas sînt nebuni.

— Fratele meu Stratis nu este nebun.

— Stratis Pendarudis, binecuvîntează! spuse el. Acum, apa. Ba nu. Acum, făina. Aveţi hambare unde s-o punem?

Pitagoras îl privi pe Melios nedumerit, tulburat.

— Deci nu este... nu este...

— Nebun? Nu. Ţi-am mai spus-o. Este un om! Şi inima lui e înţeleaptă.

Pitagoras îl sărută pe Melios, apoi se întoarse spre mulţimea împietrită de uimire.

— A pogorît! le spuse.

— Nu pricepem! strigară deodată „pietrele". Vorbeşte-ne omeneşte.

— Fraţii noştri... spuse Pitagoras. Fraţii noştri ne-au arătat că ne sînt... ne sînt... fraţi. Porniţi dar, încet... pregătiţi-vă mai întîi sufletele, apoi pregătiţi saci. Număraţi cîte guri are fiecare familie, apoi aduceţi vasele pentru apă.

— Să-i numărăm şi pe cei morţi? întrebă cineva prosteşte.

— Morţii noştri... spuse amar Pitagoras. Morţii noştri vor aştepta roua cerului. Crinodahtili... Anghelocamoti... tatăl vostru e doborît de emoţie. Nu pot. Nu ştiu unde sînt ulcioarele noastre. Nici măcar nu ştiu dacă avem... Meleagros... încă o lovitură ca asta şi fetiţele mele rămîn orfane. Da. *Cele două orfane*. Te rog... cînd mai ai de gînd să ne faci vreun bine, să ne scrii mai întîi, să ne obişnuim. Pentru că surprizele zguduitoare nu mai sînt pentru noi. Crinodahtili... concetăţeni... încet... simplu... nu mîncaţi şi nu beţi brusc. Cu măsură. Moartea pîndeşte în această apă şi pîine. Uzul moderat. Încet... încet. Puţin cîte puţin... Şi acum, voi, nobilii noştri vecini, Eustratios, Meleagroş, voi, fraţii noştri întru durere, dacă într-adevăr doriţi să nu mor, lăsaţi-mă să mă culc. Este singura speranţă să-mi pot regăsi viaţa.

— Binecuvîntează!... spuse Stratis plîngînd. Te lăsăm. Binecuvîntează! Hai, Melios...

Toţi sătenii din Paluchi[1] au alergat să se aboneze la „Katapeltis". Şi de ce nu?

— Aici noi plătim pînă şi fînul, mă! spuse înţelept Panaiotaros — căpetenia satului — şi să nu plătim o hîrtie care este mai moale? Barem este curată, bă? Albă?

— Nu, spuse Stratis. Băiatul ăsta spune că o să fie plină de litere.

— Litere? Şi cine o să ni le citească? Sau nu cumva sînt litere pe care le citesc şi cei fără de carte?

— Nu. Tot pentru cei cu carte sînt. Oh... vai de noi! N-a apărut carte pentru analfabeţi încă.

— Vezi? Totul pentru ei. Pentru noi, nimic.

— Păi... cartea e pentru cei cu carte, nea Panaiotare. De aia se numeşte şi c a r t e.

— Cu carte este şi Baharas. Dar a stricat două topoare şi n-a scos nici o literă. Nu-i aşa, Baharas?

— Hm... aşa este... spuse de la tejgheaua lui, Baharas. Dar nu chiar aşa... Eu, ca să zicem aşa... ştiu ceva, adică nişte cifre.

— Cifre? Şi atunci ce-s alea pe care le scrii lîngă cifre, mă fund spart?!

— *Simne*. Igzemplu. Vreau să scriu, să spunem, *Văcarul*. Ei, nu scriu. Desenez două coarne. Şi lîngă coarne cruciuliţele. Igzemplu două.

— Şi dacă vrei, igzemplu, să scrii băutura, binecuvîntatului preot, ce faci?

---

[1] Paluchi = par (gr.). Denumirea unui sat.

— Scriu băutura și alături desenez o cruciuliță. Taci, tu, că am eu grijă.

Panaiotaros își mîngîie mustața și-i privi atîtător.

— Eu zic, oameni buni, să scoatem un ziar cu sistemul lui Baharas, ca să-l putem citi și noi, analfabeții.

— Rîzi tu, dar eu îmi fac treaba. Și bănișorii mi-i scot. Și cinstea mi-o țin. Și am să-l ajut, după puterile mele, și pe „Katapeltis". Scrie-mă, Stratis.

— Să fii sănătos, spuse Stratis. Scrie Melios: Aristocles Baharas. Mai vrea cineva?

— Eu... spuse Panaiotaros. Am spus clar. S-o mai repet?

— Iertare. Scrie Melios: Xurafas Panaiotis zis și Panaiotaros. Hai. Acum că au făcut ei începutul, or să se înscrie toți.

A avut dreptate Stratis. Peste puțin au început să se ia la întrecere. A doua zi, seara, s-au dus în satul vecin unde era poștă și au trimis banii lui Parmenion.

Dar a trecut o săptămînă, au trecut două, și „Katapeltis" nu mai sosea.

— Ce se petrece acolo, mă cumetre? îl întrebau pe Stratis. Nu s-a terminat clocitul?

— Răbdare... răspundea Stratis. Și gogoașa de mătase, cum se zice, are termenul ei. Mai întîi e vierme, apoi fluture, și la urmă ștergar.

— Și dacă nu vine pînă la urmă „Katapeltis", ce să-ți facem?

— O să-l plătesc eu.

— Cu ce? Cu banii pe care nu-i ai?

— O s-o vînd pe Olguța.

— Treaba ta. Noi bănișorii ni-i vrem.

Stratis cît timp se afla în cafenea făcea pe nepăsătorul. Cum ieșea însă afară, îi spunea, amărît, lui Melios:

— Ce-ai zice, măi băiete, ca umflatul ăla de Armenion, să ne fi tras pe sfoară?

— Eu nu mă tem, răspundea Melios. Dacă nu ne trimite ziarul, ne trimite banii înapoi. Este umflat, cum spui, îngîmfatul, dar hoț nu este.

— Te cred. Dar uite că ziarul nu vine.

— O să vină.

Dimineața s-au dus amîndoi pe cîmpie. Porumbul se înălțase, pornise spre cer.

— Îl vezi? Trebuie prășit. Îl sufocă bălăriile. Asta nu e iarbă, băiete, este șarpe. Înăbușă porumbul. Îl înghite cum își înghite motanul puii.

Stratis s-a oprit, a oftat, apoi a închis ochii.

— Ah!... Iubesc pămîntul, Melios. Tare-l mai iubesc! Este credincios, se ține de cuvînt. Îi dai sămînță, hai, și ai impresia că o arunci. Crezi că te înșală și ți-o mănîncă. Dar, într-o bună zi, hop! „Ia-ți sămînța, gospodarule, îți spune. Ai luat-o? Fii sănătos. Și acum mai ia o mie pe deasupra!" Binecuvîntat pămînt. Pui palma pe el și simți cum respiră. Iubesc pămîntul, Melios. Și orice treabă îmi vor da o s-o părăsesc și o să mă întorc la pămînt.

— Și dacă te fac rege?

— Nu spune gogomănii, Melios. Lucrează, mă, vreodată regele? Eu îți vorbesc despre *muncă*.

— Ai dreptate, Stratis. Și eu iubesc pămîntul. Și... vrei să-ți mai spun ceva? Nu am ancorat la tine pentru că nu aveam unde să mă duc. Eu niciodată n-am avut unde să mă duc.

— Dar?...

— Uite. Am rămas lîngă tine pentru că am văzut cît de mult iubești pămîntul. Și eu îl iubesc. Poate chiar mai mult decît tine. Pentru că eu n-am avut de loc.

— Aah! Ce suflet ai! Îți jur că, uite, dacă plecai mă îmbolnăveam.

— Nu te teme, Stratis. Am să rămîn. Și cît despre Parmenion, liniștește-te. Ca mîine sosește „Katapeltis".

— Bine, dar cînd? Nu mai pot să calc în cafenea. Xurafas mă scoate din sărite. Mă, frate! Și din alte sate au dat oamenii bani, dar nu fac așa. Aah! Armenion, Armenion în ce belea ne-ai băgat! O mai am și pe nevastă-mea, pe Exacusti... Fie. Numai la tine și la pămînt găsesc consolare. De asta vezi să nu faci vreo nebunie, și să pleci.

— Și cu ce te ajut eu?

— Aaah!... Bine, dar n-ai observat? Din ziua din care ai venit fac treabă dublă. Și curios este că obosesc mai puțin. A observat și Exacusti și mi-a spus pe ascuns să

te rog să nu pleci. Femeie de aur. Numai că... ah... este stearpă... Dacă nu era... n-o întrecea nici una.

— Dar... este?

— Este. A spus-o și preotul. De trei ori pînă acum i-a citit „canonul". De trei ori a stropit-o cu apă sfințită. Nimic. Nu vrea, binecuvîntata, să prindă rod.

— Pe altcineva n-ai întrebat?

— Dacă am întrebat, cică? Ditamai moașa am întrebat. „Să n-o duci nicăieri, mi-a spus. I-au crescut mustăți. E stearpă din naștere." Pe Dumnezeul căruia te rogi, Melios, spune-mi... are Exacusti mustăți? Pentru că... ce să-ți spun, din ziua de cînd mi-a spus așa moașa, o văd mustăcioasă!

— Prima dată cînd aud așa ceva. Nu ți-e rușine? Eu zic să lași preoții și moașele și s-o duci la doctori.

— Și dacă o fac mai rău? Uite, de asta mă tem.

— Nu te teme de loc. Mai rău, ai zis? Nu. Niciodată. Eu zic s-o luăm într-o zi și să mergem la domnul Pitagoras.

— Pitagoras? Și ce habar are sperietoarea asta de medicină? Dacă era doctor lăsa satul lui să moară?

— Stratis... Foamea nu e boală. Doctoria ei e numai pîinea. Dar Pitagoras nu are nici pentru el.

— Nu știu. Poate că ai dreptate. Dar eu, unul, nu prea am încredere în el.

— Nici ceilalți. Dar știi de ce? Pentru că lucrează fără plată. Iată de ce și-a pierdut toți clienții.

— Nț... nț... nț... unde descoperi tu asemenea figuri? Bine... Să mergem și la Pitagoras al tău. Nu de alta... dar așa ca să nu-ți stric hatîrul. Pe ea, mă, n-a făcut-o bine cogeamite popa și o s-o facă Pitagoras?

— Bine. Eu nu-ți spun nimic. Dar nu trebuie să vorbești pînă nu vezi.

— Hai. Nu vorbesc. Cînd vrei să mergem? Mîine? N-o să vrea Exacusti. Dar o s-o leg și o duc pe sus.

— Dar de ce nu vrea cu binele?

— Pentru că a spus preotul că e păcat să mergem pentru asemenea lucruri la doctor. Nașterea, zice, e treaba lui Dumnezeu. Nu trebuie să ne amestecăm noi, păcătoșii. Sînt de acord.

Melios s-a supărat.

— Atunci nu merg nicăieri! spuse înfuriat.
— Stai!
— Ia uită-te!
— Stai, ți-am spus. Uuf! Cum te înfurii așa, imediat? Ușurel. O să mergem. Ba o să mergem din toată inima pentru că Pitagoras ăsta al tău are ceva sfînt în el. Seamănă cu un preot. Nu cu un preot. Cu un sfînt. Numai fusta îi lipsește. Și-acum, că a venit vorba, poți să-mi spui de ce sfinții au fustă?
— Tu de ce crezi?
— Hm... știu eu? Poate ca să arate că sînt curați. Adică... spune-o, măi... că nu păcătuiesc... că își țin corpul curat. Nu de asta?
— Nuu!
— Ei, tu încet-încet vrei să răstorni credința. Spune de ce?
— Așa erau îmbrăcați în timpurile străvechi bărbații.
— Cum? Ce spui, măi băiete? Și pantalonii cine-i purtau? Femeile?
— Nu. În timpurile acelea nu purta nimeni pantaloni.
— Adevărat? Iată de ce ne-a scîrbit Dumnezeu.
— Las' că și el la fel purta.
— Vai... vai... vai...! Ia uite ce rușine! Mă mir cum a ajuns lumea pînă aici. Hai, acum să mergem!
— Unde? S-o legăm pe Exacusti? Nu vin.
— Nu! N-o s-o legăm. O să-i spun că o cheamă episcopul și o să meargă singură. O să ia și o găină cu ea.
— Stratis! Pentru Dumnezeu, vezi să nu-i spui lui Pitagoras că i-o dai drept plată! O să vă dea afară.
— Ei, nu-mi spune acum că nu-i nebun.
— O să vedem. Dă-mi mai bine mie găina. Am să-i spun că e un dar din partea mea.
— Ei, atunci, ce mai stăm? Hai!
— Încotro?
— Mergem s-o legăm pe Exacusti. Nu. Am uitat. N-o legăm, o să-i spunem că o așteaptă episcopul. Pasiune ce au muierile pentru episcop! Dacă îi spui vreuneia că episcopul e bărbat, o să te sfîșie.

*
* *

Se îndreptau spre Vloghiari îmbrăcați ca de sărbătoare. Exacusti purta rochia de zile mari. Frumoasă, dreaptă ca un plop. Stratis o privea și i se umplea sufletul de mîndrie. „Numai harul naşterii îi lipseşte", își zicea sieși.

Pe scîndura căruții pusese fin și deasupra o velință flocoasă.

— Vezi? îi spuse. În tron te-am așezat. Melios, spune-mi, măi . . . există pe lume alta ca ea?

— Taci! M-ai făcut de rîs! spuse Exacusti și își acoperi gura cu basmaua. Te aude și lumea străină.

— Nu ți-e rușine? „Lumea străină" e fratele meu?

Necheza și tropăia Olguța. Înflorea și sufletul lui Stratis.

— Eh, spuse, de-ar face Pitagoras minunea! Știi ce-o să fac atunci, Melios? Uite . . . O să mă duc la preot și am să-i spun: „Mă țapule, am să-i spun, hai, taie, deschide-mi vena! Ai deschis-o? Bine. Lipește-o acum de-a lui Melios. Să ni se amestece sîngele. Fă-ne frați de cruce!" N-am să fac bine? Hm! Dacă mamele noastre au avut orbul găinilor și nu ne-au făcut frați, ne facem noi singuri. N-am dreptate, Melios?

— Ție nu ți-e teamă de Dumnezeu? îl întrebă Exacusti.

— Ba mi-este . . . dar . . . trebuia să-și facă și el datoria.

Vloghiari a apărut dintr-o dată după un șir de dealuri. Era alb, tăcut, sălbatic. Numai chiparosul acela îi tăia puțin urîțenia.

— Crezi că au murit toți? întrebă Stratis. Jur că au murit.

— Și atunci ce sînt mogîldețele astea negre care umblă?

— Știu eu? Poate că sînt strigoi. Ia stai. Văd că sînt toți adunați grămadă.

— Se vede că au din nou înmormîntare. Așa e. Ori înmormîntare au . . . ori . . .

Exacusti s-a speriat.

— Unde mă duceți? strigă înfiorîndu-se. Satul ăsta e numai morminte. Vreau să mă întorc acasă!

Stratis a liniștit-o.

— Nu te speria. Pentru binele tău mergem. Pentru binele nostru. Adică al tuturor. Uite, întreabă-l și pe fratele nostru. Nu-i așa, Melios?

Olguța, între timp, alerga, se apropia.

Da. Multă omenire era adunată la marginea satului. Olguța dintr-o dată s-a speriat și a nechezat. Cei adunați s-au întors.

— Bre! strigă Stratis. Bre, ăștia vin spre noi. Și au în mîini și cazmale. Ptiu! De ce n-am luat cu mine pușca! Gata! Or să ne facă curele.

— Înapoi! strigă Exacusti și începu să plîngă.

Melios a sărit din căruță.

— Meleagros! se înălță din mulțime o voce. Niște oase albe s-au ridicat la cer.

O fată ca o trestie alergă cu părul fluturînd.

— Apă!! strigă. Apă!! A țîșnit apa!

— Crinodahtili! se miră Melios.

— Apă!! striga într-una fata. A ieșit din pămînt apă!

Stratis își scoase șapca.

— Slăvit fie numele Domnului, spuse. Ai văzut, Melios, ce rău faci că nu crezi în minuni? Iată, s-a înfăptuit una.

— Meleagros!! urla într-una umbra cea albă cu mîini osoase. Moise! Moise! Din pustiul acesta secetos și pîrjolit...

Între timp, niște flăcăi plini de noroi s-au apropiat și ei de căruță.

— Ce-a fost acolo, bă, voi? îi întrebă Stratis care recunoscu niște consăteni. Ce harababură e asta?

— A sărit... a sărit apă! au spus ei satisfăcuți. Ne-a ieșit limba de un cot, dar... am scos-o. Și știi ce apă? Cristal... nu alta.

Stratis își puse din nou șapca.

— Cum ai spus așa a și fost, îi spuse lui Melios. Dar cine-i codobatura asta care și-a dat duhul de atîta alergătură?

— Este Crinodahtili, spuse Melios și alergă spre ea.

— Ce-au pățit? întrebă Exacusti uimită.

— Știu eu? De unde să-i dau de capăt? Uite. Acum îl îmbrățișează scheletul ăla.

— Eei! strigă. Dar cine să-l audă pe un om modest ca Stratis.

Pitagoras acum îl sărută pe Melios.

— Apă, apșoară! Nobilul meu tînăr. Prietene. Sărbătoarea sărbătorilor și bucuria bucuriilor. Apșoară...

apşoară blagoslovită. Fiţi sănătoşi, flăcăi nobili din Paluchi. „Oraşul nostru vă va fi recunoscător."

Stratis dădu din cap compătimitor.

— Vezi, spuse spre Exacusti. I-a slăbit şurubul şi-i spune satului „oraş".

Melios îl trăsese deoparte pe Pitagoras şi-i spunea ceva cu mare însufleţire. Deodată, omul acela osos a căzut pe gînduri. Se gîndea adînc jupuindu-şi bărbia. Apoi, au pornit amîndoi spre căruţă. Stratis a sărit jos şi şi-a scos şapca.

— Binecuvîntează... spuse spre Pitagoras. Iertare. M-am luat după sfaturile unui copil necopt şi mi-am adus cucoana.

— Băiatul nu este necopt, spuse Pitagoras. Împrejurările sînt nepotrivite. Dacă-mi amintesc bine, eşti omul cel bun care ne-a adus cerealele. Ei?

— Întocmai! Stratis Pendarudis, pe nume. Binecuvîntează Pitagoras îi întinse mîna cu căldură.

— Casa mea este mică, de aceea cred că o să ne cuprindă pe toţi. Poftiţi, stimată doamnă. Este soţia dumneavoastră, domnule Stratis?

— Adică... Exacusti. Cu alte cuvinte, coroniţa mea.

— Cinstiţi-mi, doamnă, casa săracă, spuse cu afecţiune Pitagoras. E goală, dar o s-o umple bunătatea voastră.

L-au urmat cu toţii pe Pitagoras.

Peste puţin s-au oprit în faţa unei case sărăcăcioase. Pitagoras şi-a scos pălăria.

— Poftiţi... spuse şi se înclină. Îşi scoase în grabă şapca şi Stratis.

— Binecuvîntează... spuse din nou.

Exacusti s-a împiedicat şi fu cît pe-aci să cadă. „Omul ăsta nu este pentru locurile noastre", îşi spuse în sinea lui Stratis. „Gata. Asta ar fi devenit mare. Dar a înnebunit. şi n-a mai apucat."

După puţin intrară cu toţii în casă.

— Şi nu avem nimic ca să vă cinstim, spuse Pitagoras. şi de aceea am să vă cinstesc cu apa voastră. Crinodahtili... adu, lumina mea, puţină apă pentru nobilii noştri prieteni.

„Nţ... nţ... nţ... făcu în sinea lui Stratis. Bre! Cum priveşti la omul ăsta îţi vine să-ţi faci cruce!"

Tovărășia lor era dulce... calmă. S-a potolit pînă și Exacusti. Și de aceea imediat ce Pitagoras i-a spus: „Hai, fata mea, să vorbim ceva noi doi", s-a ridicat și l-a urmat binevoitoare.

Crinodahtili a luat urcioarele și privea tăcută spre Melios. Voia să pornească, dar nu se clintea.

— Vrei să te ajut? o întrebă el.

— La ce? întrebă fata, privind desperată urcioarele.

— Păi... la apă. Vrei?

— Nu. Pot să aduc și singură... vii?

— Da.

— Și eu să rămîn ca un par aici? întrebă Stratis.

— Acum vine Exacusti. Hai, Crinodahtili.

Au pornit. Drumul era scurt. Dar ei încercau să-l prelungească.

— Îți amintești cînd am mers împreună la mlaștină? spuse ea înroșindu-se. Eu, în fiecare zi, la asta mă gîndesc.

— Și eu. Ia spune-mi: Mor încă oamenii în sat?

— Mor, răspunse ea. Nu. Acum nu mai mor. De ce-ai făcut asta?

— Care?

— Nu te face că nu înțelegi.

— Dar ce?

— Uite... *Toate.*

— Eu?

— Păi, cine? Te rog, nu te face că nu știi. Dar mie îmi place că minți.

— Atunci să plec.

— Stai. Nu așa un mincinos. Dar uite... un mincinos ca tine. Dacă spuneai: „Da, eu am făcut-o", m-ai fi scîrbit. Mă crezi?

— Da. Și ai fi avut dreptate.

Au mers puțin fără să-și vorbească.

— De ce ați adus-o pe ea? întrebă dintr-o dată Crinodahtili.

— Pe cine?

— Uite, pe frumoasa aia din căruță?

— Este Exacusti.

— Bine. Am auzit. Eu te-am întrebat de ce ați adus-o aici? Vrea să facă copii, hai?

— Nu știu. Stratis a adus-o pentru că... tușește...

— Ea? Păi, ea este ca o rodie. Tușesc rodiile? Nu-mi place.

— Este un om foarte bun, dacă vrei să știi.

— Te cred. De-aia nu-mi place. Tu cu cei mari vorbești altfel... Minunat... Cu mine însă de ce vorbești de parc-aș fi copil?

— Nici n-am observat. Eu vorbesc așa cum îmi vine.

— Mai sînt fete frumoase în sat? Nu ca Exacusti. Mai mici sînt?

— De unde să știu eu? Eu n-am văzut nici una. Lucrez pe cîmpie.

— Adică ești agricultor?

— Da.

— Și nu ai de gînd să te faci altceva?

— Nu. Nu pot.

— Dar... vrei?

— Vreau.

— Tata mi-a spus că dacă te ajuta cineva ai fi devenit... nu știu cum a spus. Dar ce-mi pasă mie? Uite, am ajuns la fîntînă.

Melios trăgea căldările și Crinodahtilii umpleau urcioarele. Apoi au pornit înapoi. Dar se vedea cît colo că făceau tot posibilul ca să întîrzie.

— Te duci adesea la mormîntul mamei tale?

— În fiecare zi. I-am pus și o floare. Vrei să trecem s-o vezi?

— Nu. De ce?

— Te rog.

— Ne așteaptă Stratis. Altă dată...

— Altă dată... Pînă atunci...

— Ce?

— Nimic. Vreau numai să știu... ai să vii la mormîntul meu?

Melios s-a zăpăcit. Nu știa ce să facă. Deodată a lăsat jos urciorul și a luat o piatră.

— Atunci o să avem apă multă și ai să-mi poți planta o floare. Ai să vii? Dar ce faci acolo? Arunci cu pietre? Nu m-aș fi așteptat niciodată din partea ta.

— Era o pisică.

— Cu ce te supăra?

— Nu știu... Te rog să mă ierți că ți-am amintit de mama ta. Altă dată am să fiu mai atent. Mă ierți?
— Eu pe tine nu pot să mă supăr niciodată.
— Bravo!
— Vezi... iar îmi vorbești de parc-aș fi copil.
— Dacă nu-ți place, nu mai vin.
— Eu am spus numai cum vorbești... De unde știi... Poate că-mi place.
Au mers un timp fără să-și vorbească.
— Și acum? întrebă Crinodahtili, ce să facem? Le-am terminat pe toate. N-o să-mi spui nimic?
— Ba da.
— Mai vii?
— Sigur că da.
— Chiar dacă n-ai nimic să-mi spui?
— Da.
Crinodahtili s-a înroșit. Peste puțin, însă, a început să tușească. Melios s-a întors și a privit-o. Era palidă... Aproape o umbră. „Imposibil să trăiască", își spuse Melios cu durere.
— Ascultă, acum, cînd ne despărțim...
— Ce-i?
— Poate că n-o să putem să ne luăm rămas bun.
— De ce să nu putem?
— De unde știi, poate că nu putem... îmi dai mîna ta de pe acum?
— De ce nu... Uite-o!
Și-au lăsat amîndoi urcioarele jos și și-au șters de haine mîinile. Cum îi ardea mîna micuță și osoasă!
— Ai bătut pe cineva pînă acuma? îl întrebă pe neașteptate. Știi? Mîna ta e mică, dar foarte puternică. Ai bătut?
— Da.
— Păcat. Ai s-o mai faci?
— Dacă mă jignește!
S-au oprit din nou. Liniștea a întrerupt-o, din nou, Crinodahtili:
— Păcat că nu vrei să-mi spui nimic. Eu aș avea multe... Dar acum am uitat. Am uitat. Vezi ce proastă sînt?
— Tu? De loc.
— Nu cumva aveai să-mi spui ceva?
— Am avut...

— Și ai uitat și tu, hai? Nu cumva sîntem amîndoi proști sau am pățit a l t c e v a?

— Nu știu.

Și-au luat din nou rămas bun. Apoi, neavînd ce să mai facă, au pornit spre casă. „Să vezi c-o să moară", se gîndi din nou Melios, și-i venea să urle.

— Meleagros! strigă Pitagoras de departe. Prietene! Ce coincidență fericită! Știi? Evrika! Da, da... articolul acela pe care mi l-ai cerut pentru „Katapeltis" .

— Adevărat? Dă-mi-l! Îl trimit chiar în seara asta.

Stratis parcă abia aștepta să vină Melios ca să plece. Grăbită era și Exacusti. Parcă stăteau amîndoi pe ghimpi. Era atît de zăpăcită, de parc-ar fi lovit-o cineva în moalele capului.

— Încă... strigă Stratis nerăbdător. Hai să mergem!

— De ce atîta grabă, prietene? se plînse Pitagoras.

— Binecuvîntează. Sînt grăbit. Adică... uite... ați înțeles?

— Meleagros... spuse Pitagoras spre Melios. Mulțumesc călduros pentru cocoș. Aș fi preferat însă să-l ronțăim împreună.

— Nu-i nimic. O să aduc altul.

— O să aducem mulți! strigă Stratis. Dar... acum... binecuvîntează. Trebuie să plecăm. Hai, Melios!

S-au urcat în căruță.

— Hai, Olguțo! strigă Stratis.

Toți au ridicat mîinile.

— Vă conduc urările noastre, strigă în urma lor Pitagoras. La revedere, strigă, cu toate că roțile îi înăbușeau vocea.

Pe drum Stratis biciuia calul ca un nebun. Avea ceva. Mereu își aranja șapca... mereu începea să spună ceva... dar nu spunea nimic. Dintr-o dată, s-a întors sălbatic către Melios:

— Auzi?? îi strigă. Ei? Auzi??

— Spune!

— Ai auzit? Dacă călugărița asta, Pitagoras, mă...

— Ei, ce-i?

— Nimic. Am să-i duc o duzină de găini, două butoaie cu vin și dacă nu le ia... ce să-i fac, hai?

— Ei, ce?

— Am să-l înec. Știi de ce? Dar tu nu mă întrebi nimic?

— Ei, ce se întîmplă? Te întreb.

Stratis o arăta cu mîndrie pe Exacusti.

— Ia privește-o... dar puțin, hai, ca să n-o deochi.

— De ce?

— O să dea rod... rod! Flăcău! Și încă ce flăcău... cu mustăți! Măi, dreptate avea moașa aia cu mustățile! Erau ale fiului meu și s-a grăbit să le scoată mamă-sa.

Exacusti privea înainte, furată de vise, ca un cristal scump, gata să plesnească.

CAPITOLUL VI

Au trecut cîteva zile. Apoi a sosit o seară... Dar ce seară! Din acelea care așa, pe cînd trec ușor, cad pe ele niște vînturi nebune și le tulbură. Dar nu lucrul acesta ne interesează acum. Altceva s-a întîmplat în seara asta, în afară de vînturile acelea.

Așa cum stăteau liniștiți țăranii în cafeneaua lor, a năvălit ca un vînt nebun Stratis.

— Săteni! strigă. Săteni! Fac cinste.

— De ce? Ți-a murit iapa? Păi, era și timpul.

— Au murit limbile rele. A sosit!

— Cine, mă?

— „Katapeltis".

— Vorbești serios?

— Să nu mă bucur de Olguța mea. A venit. Și încă cum! Aman, aman... toarnă să bem.

Țăranii s-au frecat la ochi. Deci a făcut prostia Parmenion și s-a ținut de cuvînt? Și cînd? Tocmai acum cînd l-au șters de pe listă și l-au iertat.

Da, era adevărat. „Katapeltis" sosise. Dar în ce hal Mototolit... murdar... ca o pisică albă care a ieșit din lada cu cărbuni. Însă nu era pisică... era cîine și încă un cîine rău.

„Popor!" începea chiar din primele rînduri „Katapeltis". „Popor, mult trădatule! Mult prădatule! Popor răbdător și obidit, scoală-te, înarmează-te și lovește! Lovește polipul central! În trecut „cetatea glorioasă Atena, care în zilele noastre a devenit o văgăună a nemernicilor și a nemiloșilor, care — care zic — nu posedă nici o virtute

în afară de virtutea tîlharilor. Nici o capacitate în afară de capacitatea de a nu se rușina...!" Și Parmenion ciripea și gemea pe toată pagina întîi. Sătenii au luat ziarele, le-au pipăit, le-au mirosit și le-au părăsit.

— Ah... carte... carte... au spus cîțiva.

— Bună e cartea... spuse Panaiotaros, dar ne trebuiesc ochelari. Nu cumva ai vreo pereche, mă Baharas? îl întrebă pe cafegiu.

— Am niște pahare. Am încercat să citesc cu ele, dar n-am reușit.

Stratis și-a udat degetul.

— Dă-l încoace! spuse.

— Ce... te-a învățat iapa ta carte?

— O să vă citească fratele meu de cruce, spuse îngîmfat, arătîndu-l pe Melios. El citește și fără ochelari.

— Ai băut mătrăgună, bă? sări Xurafas. Se poate, bă, să citești fără ochelari?

— Ei, iată că se poate.

— Am atins vîrsta de 70 de ani, spuse Panaiotaros, și încă n-am văzut pe cineva să citească fără ochelari. În afară doar dacă frate-tău nu-și bate joc de noi. Citești, bă?

Melios îi întoarse spatele.

— Plecăm! îi spuse Stratis supărat. Jigniri nu primim. Haide, mă Melios.

— Opriți-vă! strigă Baharas. Măi, ce aprigi! Cu brîul atîrnat umbli, măi Stratis, ca să ți-l calce cineva și să sări la bătaie. Stai! A glumit omul. Cîndva așa era. Acum poate că s-au schimbat lucrurile și se poate citi și fără ochelari. Puține lucruri curioase se întîmplă pe lumea asta?

— Ți-o repet. Jigniri nu primim!

— Bine. Jos pînzele.

— Jos pînzele, spuse și Panaiotaros. Am greșit. Măi Stratis, pînă acum te credeam vin. Cînd te-ai făcut oțet?

— Jigniri nu primim. Ți-o mai spun o dată.

— Uuuff! Același fluier mereu! Te-am auzit. O știm. Stai acum. Dă două rachiuri, măi Baharas.

— S-a făcut.

Spiritele s-au potolit. S-a îndulcit și fierea lui Stratis. Melios începu să citească. Cînd a terminat toți îl priveau ca niște topoare.

— Bravo, spuse Panaiotaros greoi. Bravo încă o dată. Și acum... acum lasă-mă să-ți mai spun un „bravo". Bravo! Îți merge gura ca un chichirig. L-ai împodobit, l-ai psălmuit dulce. Ne-ai mulțumit. Lucru cinstit. Dar... dar Parmenion ăsta, al dracului, scrie totul bisericește și nu-l înțeleg. Ce să vă spun, măi băiete... De șaizeci de ani merg la biserică. Frumoase cuvinte. Te bucuri ascultîndu-le, dar preotul, afurisitul, iertare, nu ți le explică. Se grăbește să le sfîrșească, să meargă la preoteasa lui. Ia spune-mi, măi Stratis, nu cumva Armenion ăsta era mai înainte preot?

— Nu, spuse Melios.

— Și atunci, de ce scrie bisericește?

— Nu este bisericește, se răsti Melios.

— Cum? Ia uite. Prima dată aud așa ceva!

— Este greaca antică. Așa vorbeau arheii. Mai vorbesc și astăzi unii ca să ne arate că sînt culți.

— Și... nu sînt?

— Culți poate că sînt, dar oameni simpli nu sînt. Am cunoscut eu cîțiva dintr-ăștia.

— Ia uită-te, măi, acolo... spuse uimit Panaiotaros. Și ia spune-mi poți tu acum articolul ăsta cult să-l prefaci în necult?

— Nu. Pot însă să-l fac clar.

— Și atunci de ce stai? Haide!

Melios luă de la început tirada lui Parmenion și o redă sătenilor simplă, curată, astfel că au priceput-o cu toții.

— Ia uită-te, măi omule, ce lucruri ușoare a scris acest Parmenion și le-a încurcat așa!...

Atunci li s-a deschis tuturor pofta și au sărit pe Melios să le tălmăcească tot ziarul.

— Uite... au spus cu toții. Iată că toate articolele lui Armenion erau grecește. Dacă avea și nume grecesc!

— Grecesc este! spuse Melios.

— Cum? Nu este armean? Atunci de ce se numește Armenion?

— Nu este Armenion! răspunse disprețuitor Melios. Se numește Parmenion. Astfel se numea un general din armata lui Alexandru cel Mare.

— Nu te mișca! strigă Stratis. Alexandru cel Mare ai spus? Am fost. Am văzut și un film. La Tesaloniki.

— Ne-ai putrezit... spuse Panaiotaros. Pînă acolo ai ajuns? Pe Alexandru cel Mare nu-l cunoști?

— Da' ce... tu-l cunoști?

— Îl cunosc pînă și ciorapii mei.

— Ei, atunci spune-le ciorapilor tăi să ne explice și nouă. Ce-a făcut Alexandru ăsta de-l laudă lumea?

— Mai întîi... uite. A cucerit lumea. Și pentru că lumea s-a terminat și nu a avut ce să mai cucerească, s-a îmbolnăvit și a murit. Uite... ceva mai încolo este orașul lui. Pella se numește. Așa i se spune și astăzi. Este și baia lui acolo. Un bazin de marmură. Privești în apă și orbești. Într-o zi, s-a dus măgărița lui Xinotirulias să bea apă și a lepădat.

— De ce? Nu cumva este aghiazmă?

— De unde poți ști? După cîte am auzit eu, toate apele acestea vechi sînt fermecate. Dar să ne întoarcem mai bine la discuția noastră. Deci, băieți, ce să vă mai spun? Toate articolele mi-au plăcut, dar ca a lui Pitagoras... Lui, uite atîta îi lipsește ca să fie ca noi.

— Ce anume?

— Limba. Ia mai citește o dată, măi băiete. Tare aș vrea să-l mai aud o dată. Dar citește așa cum este scris. N-o tălmăci pentru noi.

Melios s-a așezat mai bine pe scaun și a început:

„Drumețule! începea Pitagoras — drumețule! Tu, care treci pe drumul ăsta prăfuit și te îndrepți spre casa ta, te-ai gîndit oare vreodată — măcar și pentru o clipă trecătoare — că lîngă tine se află, în apogeul lui, Infernul? Da. Infernul însuși. Care și-a părăsit lăcașul lui întunecos și stăpînește sub lumina soarelui orbitor? Am venit aici o mie și două suflete. Și sîntem în pericol să rămînem numai d o u ă. Întrebi de ce? O... Ce întrebare naivă și binevoitoare! O, oameni, sîntem pedepsiți. Pedepsiți nu pentru că sîntem vinovați, ci pentru că am făptuit greșeala uriașă de a supraviețui catastrofei. Deoarece am făcut uriașa eroare să nu murim cînd toți mureau. Deoarece am făptuit crima să nu ne carbonizăm cînd toți erau carbonizați. Deoarece nu am oferit barbarilor otomani gîtul spre tăiere. Deoarece am făptuit imensa nesăbuință să credem că sîntem și noi elini și spre elini ne-am îndreptat. Dar ce eroare! Am venit să căutăm adăpost și am găsit un

mormînt. Am venit să căutăm viață și am găsit moarte. „Dar de ce țipați așa?“ ne întreabă cîțiva călăi, ai unei „Comisii de cazare.“ „De ce protestați? V-am găzduit!“ Însă, domnule, cînd împrejurul căsuței tale singuratice nu se întinde decît pustiul și haosul... Cînd, la distanță de mii de metri, nu există nici un copac, de care măcar să te spînzuri... Cînd lacrimile sînt mai multe decît apa, atunci — domnule — aceasta nu este locuință. Este mormînt. Mormîntul nostru. Drumețule, pentru noi nu a mai rămas putere nici ca să ne săpăm groapa. Nu ne-a mai rămas putere nici ca să ne tîrîm pînă la ea... Cum să ridicăm vocea? De aceea ridică-ți-o tu, pe a ta, drumețule. Ridic-o și întreabă: De ce? De ce ne îngroapă de vii? Dar grăbește-te. Fă-o astăzi. Pentru că mîine va fi tîrziu. Pentru că mîine — ca un ecou sarcastic al vocii tale — se va auzi croncănitul corbilor care așteaptă nerăbdători să devoreze cadavrele noastre neîngropate!“

Melios termină. Toți erau cutremurați.

— Am înțeles, spuse împietrit Panaiotaros. De ce acum am înțeles? Dracu' să mă ia! Ce mi-ai făcut, măi Melios, de am înțeles?

— Eu n-am priceput nimic... spuse Baharas. Pe sufletul lui taică-meu! Nimic n-am priceput. Dar m-am prăpădit de plîns.

— Și eu la fel... spuse Xurafas. Condei ce are codoșul! Bravo, Pitagoras! Eh... Carte... Carte de-aș fi știut ceva.

— Și ce-ai fi făcut? îl întrebă Baharas.

— M-aș fi aruncat asupra statului și l-aș fi sfîșiat așa cum m-a sfîșiat și Pitagoras pe mine.

— Ei, noi, hai să mergem acum... spuse Stratis.

— Și băutura ce-am comandat-o? spuse Panaiotaros.

— Nu alunecă nimic. Pitagoras ăsta mi-a însîngerat sufletul. Noapte bună, băieți. Haide, Melios.

— Noapte bună... au răspuns cu toții. Și cînd sosește noul „Katapeltis“, să ni-l aduceți iar să-l citim. Adică să ni-l citească băiatul. Hai, Melios? Așa?

— Bine.

*

* *

Dar alt „Katapeltis“ n-a mai sosit. A venit însă proprietarul lui. Și iată cum:

Era în amurg. Cîinele a început să latre de parcă-l omorau. Stratis a sărit în sus, a luat un baltag și a ieșit să vadă ce este. Un om negricios, cu o barbă stufoasă și cu ochelari negri, încerca să se ascundă.

— Teslim! strigă Stratis. Predă-te înainte să-ți crăp capul. Teslim!

— Rușine! se auzi în întuneric. Turcisme și ataturcisme nesuferite. Rușine!

— Nu te mișca! strigă Stratis. Melios! Armenion!

— Vai mie! spuse omul. Cum putea să se pricopsească „Katapeltis“ în mijlocul unor oameni atît de inculți! Regret, Eustratios. Regret sincer!

— Ah, Armenion. Ah, și ce le-a făcut sătenilor acel „Katapeltis“!? I-a topit. Așa, măi. Așa te vreau! Acum hai, intră.

Parmenion însă privea în altă parte. Se întorcea mereu în dreapta, în stînga, ca un cîine care a furat ceva.

— Eustratios, spuse apoi cu voce înfundată.

— La ordine.

— Ia uită-te cîți mă urmăresc?

Stratis însă n-a prea înțeles.

— Adică, ce vrei să spui, dacă ți-a luat careva urma? Da. Văd o văcuță. Nu cumva ai în traistă ceva ovăz?

— De patrupede nu mă tem! Te întreb dacă nu mă urmăresc ceva bipede.

— Ah, sărmane Armenion! Ce ghinion să nu ai vocea scrisă! Mi-ar fi citit-o acum Melios și aș fi înțeles. Vino puțin mai aproape. Adică... vorbește mai omenește. Ce ți s-a întîmplat?

— Eustratios, mă fugăresc.

— Nu mișca. Cine?

— Poliția.

— Ssst! Intră repede înăuntru! Și... gura! Melios, îl fugăresc. Măi, bietul Armenion. Și ce le-ai făcut, măi dăscălașule?

— Ssst! taci. Am să-ți explic totul imediat.

— Nu cumva au furat alții ceva și au dat vina pe tine? Se mai întîmplă și de-astea. Exacusti! Bine a venit! Poftim, domnule Armenion.

Vizitatorul nocturn, cu o mișcare bruscă, își scoase ochelarii negri și cu încă una își scoase și barba neagră.

— Păcatele păcătosului de mine!..., spuse Stratis. „Barbă de împrumut" ai purtat, domnule Armenion? Oh! Gata. Ne-a trăsnit Dumnezeu. Să mergem mîine la popa să-ți facă un maslu ca să-ți fie iertate păcatele. Măi, de ce-am scăpat! Bine că nu te-a văzut Exacusti în beznă, că ar fi lepădat. Pentru că... ai aflat, nu?

— Ce? Zămislește?

— Da. Are sămînță. Ai înțeles? Se umflă... Se umflă... Și într-o bună zi o să plesnească și o să sară afară flăcăul! Ai înțeles? Și peste un anișor, hop! Încă unu'! Și apoi iată și o fetișcană! Ai înțeles?

— Sărmane Stratis... Și cu ce ai să hrănești atîta familie?

— Ei?... Cu ce?... Uite... Cu... Cu...

Îl taie sudoarea. Începu să răsucească un petic de la genunchi.

— Hm... făcu. Grea e călugăria.

— Călugăria nu e grea... Este o înșelătorie și o destrăbălare. Grea este gospodăria... Participarea la lucrurile lumești. Dar... care lumești?

— Care, de? Aici te vreau!

— Acelea ale salahorului brav și cinstit.

— Nimic n-am înțeles, spuse nedumerit Stratis. Nici o iotă. Ajută-mă, măi Melios. Ciudățenie. Îl vezi... Îl cercetezi... în toate e grec. La vorbă însă o face de oaie. Spune-mi și tu, de ce nu vorbește omul ăsta grecește?

— Grecește? spumegă Parmenion. Oh... Naivul naivilor!! Vrei ceva mai grecește decît asta?

— Stai...

— Nu stau de loc! Grecește... grecește curat, grecește pur este limba pe care o vorbesc eu.

— Și atunci eu ce rahat vorbesc? Nu cumva, măi Melios, nu sînt grec și n-am prins de veste?

— Nu te neliniști, Stratis, ești.

— Și ce vorbesc eu nu-i grecește?

— Ba da.

— Și domnul Armenion ce vorbește, tot grecește?

— Nu. Păsărește.

Parmenion se înfurie atît de tare, încît scoase din buzunar barba și era gata s-o sfîșie.

— Blestem! strigă. Blestem!

Melios îl privea calm.

— Consfințire! strigă Parmenion.

— Ce vrea? îl întrebă încurcat Stratis pe Melios.

— Ssst! Nimic. Un pahar cu apă.

— Mă duc să i-l aduc.

S-a ridicat și în vîrful picioarelor s-a întors cu un urcior cu apă rece. Parmenion îl înșfăcă și-l bău cu ură. Apoi se șterse cu o batistă uriașă, și se întoarse spre Melios.

— M-ai jignit... îi spuse. Însă te iert, deoarece ai lucrat cinstit pentru răposatul „Katapeltis"... Organul, adică cel care ar fi prins rădăcini în sufletul poporului.

— Nu, domnule Parmenion!

— Cuuum??

— Nu. N-ar fi prins rădăcini. Pentru că o dată cu ziarul ar fi trebuit ca sătenii să-l primească și pe redactor ca să i-l explice. Nu, domnule Parmenion... și greșește mult poliția că vă urmărește. Stimate domn, ca să vă creadă poporul, trebuie, mai întîi, să vă îndrăgească... Și ca să vă îndrăgească, trebuie să vorbiți pe înțelesul lui.

— Și, totuși, eu iubesc poporul.

— Nu, domnule Parmenion. Nu-l iubiți. Dacă-l iubeați, n-ați fi insistat să-l stăpîniți. V-ar fi fost suficientă iubirea numai. Dumneavoastră însă — după cît înțeleg — vreți să-i fiți șef. Hai? Sau greșesc?

— Nu.

— Ei, cel care într-adevăr își iubește poporul, domnule Parmenion, nu este șeful, ci slujitorul poporului lui.

Parmenion s-a cufundat acum cu totul în batista lui uriașă și a început să se steargă febril. Credeai că fața lui era un izvor care scotea în continuu apă. Deodată, se opri, luă ochelarii și barba și se repezi să le dea lui Melios.

— Ia-le! îi spuse.

— Cum?

— Ia-le imediat! Peste puțin au să înceapă să te urmărească și pe tine ca periculos. Și tu, într-adevăr, ai să fii. Da, prietene, ești extrem de periculos. Ești apostolul

desculț care va predica fără să pretindă nimic. Care nu va pretinde drept răsplată mai mult decît un pahar cu apă. Ia barba. Ia și ochelarii.

— Nu-mi trebuiesc, domnule Parmenion. Eu vreau să privesc oamenii drept în ochi.

— De acord. Oamenii. Dar dușmanii?

— Cu atît mai mult!

Parmenion a căzut pe gînduri melancolic. Stratis făcu „nț... nț... nț..." și se scărpină la ceafă.

— Te invidiez, spuse Parmenion la sfîrșit. „Slujitorul poporului", hai? Ai dreptate. Dar eu sînt bătrîn și nu voi putea niciodată deveni slujitorul poporului. Ție însă, tinere, ți-e scris să fii foarte nenorocit. Te-ai trezit devreme. Îngrozitor de devreme. Viața este o prăpastie. Și idealurile sînt pietre... pietre legate de gîtul omului. Nu-l ajută să se ridice, ci să se prăbușească cît mai adînc. Mi-e somn, Eustratios. Așterne-mi să mă culc.

— Nu mănînci?

— Nu, mulțumesc. Tinere... îți urez să mori devreme, de moarte naturală, ca să scapi de răstignire.

— Nimic... schelălăi Stratis... Eu, sărmanul nimic n-am priceput.

— Mai bine, Eustratios. Noapte bună!

— Nimic... schelălăia mereu singur Stratis, scărpinîndu-se în cap. Nimic... Nimic n-am înțeles. Noapte bună, ai spus? Bine. Să dea Dumnezeu!

Într-o dimineață Melios s-a trezit brusc. Cineva îl trăgea de picioare. A crezut că e cîinele.

— Marș! spuse și voi să se învelească din nou.

Un hohot clocotitor umplu camera.

— „Marș" ai spus? Măi, așa se vorbește cu frații?

— Așa se poartă frații cu frații lor?

— Dacă afară este așa cum este, nu pot să mă port altfel.

— Și cum este?

— Uită-te! Dădu un pumn oblonului și-l deschise.

O zi limpede pîndea afară.

— Vezi ce strălucire?

— Văd... spuse mahmur Melios. Dar tu nu te duci astăzi la... birou?

— Nu. Este duminică.

— Ai făcut alta?

— Nu. Asta este cea adevărată. Haide!

— Unde?

— N-o auzi pe Olguța cum nechează?

— Spune-i să nu necheze.

— Nu pot. O gîdilă la tălpi.

— De ce?

— Vrea să zboare. A auzit că mergem la pescuit. Ascultă aici. Să nu-mi spui nu!

— N-am chef. Am să mă ud.

— N-ai să-ți uzi nici măcar degetul mic. Aici, mai la vale, e un lac. Nu te grăbi. Un lac, adică un ghiol. Oh, bine că nu este aici Armenion, ca să mă bată. Lac, după

cum îți spuneam. Dar ce lac! Mare... ocean... Și peștele... fierbe.

— Și unde o să găsim undițe?

— Nu-i nevoie.

— De ce... ai plasă?

— Nici de plasă nu-i nevoie.

— Tu-ți bați joc de mine. Lasă-mă să dorm. Nu merg nicăieri.

Stratis s-a făcut serios.

— Nu. Nu-mi bat joc de tine. Să n-apuc să-mi văd flăcăul! Iată cum stau lucrurile. Aici, ceva mai jos, este un ghiol. Lacul lui Amatovo, cum îi zic ziarele. Sau lacul lui Axiopol, după cum zic dascălii. Treaba lor. Deci, așa cum ți-am zis, ghiolul ăsta îl seacă acum. Ei, și eu te întreb. Unde-or să se ducă peștii?

— Or să moară.

— Nu-i păcat de ființele astea vii?

— Dar ce vrei să le facem? Să le facem un lac? Noi am asudat pînă am făcut un puț.

— Acum peștii au plecat și se plimbă pe ogoare.

— Lasă-i. Poate devin pești de uscat.

— Da de unde! Or să moară.

— Poți să-mi spui, domnule, de unde ai aflat tu toate astea?

— Mi le-a spus un prieten, un țigan. Adică... Ce prieten? Țigan. A venit, cum îți spun, și-mi ceru butoaie ca să săreze, cică, peștii pe care i-au prins pe cîmp. Am ales un butoi și i l-am dat. Dar el a prins curaj și mi-a cerut și sare. Mîrșav soi! Îți cere mai întîi o cărămidă. Dacă nu i-o dai pleacă, dacă i-o dai îți cere toată casa. Mîrșav melet! Ți-am mai spus. S-a adunat, cică, toată șatra lor acolo și și-au întins corturile. Ziceam și eu ce dracu' e cu focurile astea care ard în fiecare seară acolo? La început am crezut că sînt buldozerele care vor să desțelenească pămîntul și ard tufișurile. Bine că a venit țiganul și am lămurit totul. Hai, să mergem.

— Bine, dar te rog altă dată să nu mai vorbești așa despre țigani.

— Mîrșav melet!

— Mă supăr!

— Într-o zi a venit unul cu noaptea în cap. (De unde dracu' o fi aflat?) „Celebi", mi-a spus. „Ţi-a murit o găină". Era adevărat. Dar el de unde ştia? „De unde ştii, mă"? l-am întrebat. „Plîngea un cocoş, mi-a spus, că a rămas văduv". Mi-a plăcut răspunsul. „Bine. Ia-o, i-am spus, uite-o colo, după gard". A luat-o. „O s-o mănînci, bă"? îl întreb. „Hîc... mîc" mi-a făcut... „Spune, mă. O mănînci?" „Hîc... mîc...", făcu din nou. „Dacă vrei tu, stăpîne, o mănînc", mi-a spus. „Cum, mă, ce dacă vreau eu? Cu pofta mea o s-o mănînci? Ţi-am dat găină. Vrei acum şi poftă? N-am." „Ah celebi... îmi spuse. Tu inima ţiganului, n-o înţelegi! Pe ţigan îl vezi, dar inima nu i-o vezi. Ţigan, zici, este, n-are inimă. Are în locul ei un papuc. Greşeşti. Ţiganul e desculţ." Mi-a înmuiat inima. „Pe Dumnezeul tău, i-am spus. Ce vrei, măi omule?" îl întreb. „Ce vreau? Tu ai ochi foarte ageri. Vezi... hăt departe... pînă şi prin piatră. Dar prin cortul găurit al ţiganului nu vezi". „Ei, ce este în spatele cortului?" l-am întrebat. „Puradei!... Mulţi... grîţ... grîţ... plîng, cer... Ce? Ştii şi tu. Să îşi umple băşicile. Cu ce? Asta n-o ştii. Mi-ai dat găina. Hairola... mulţam... Nori să se înmulţească găinile tale. Să-ţi umple curtea. Să zboare şi afară din curte... Să găsim şi noi vreuna". „Mulţumesc... dar unde vrei să ajungi? Prea dai tîrcoale... Găină mi-ai cerut, găină ţi-am dat. Ce mai vrei? Dacă nu poţi s-o mănînci, las-o". „Pot. Dar tu nu ştii...Găina moartă e otravă. Dacă o mănînci goală, dă buzna otrava în maţele tale şi scoţi sînge. De asta, mama, ca să nu scoatem sînge, ştii ce făcea?" „Ce?" „Ahtarma... adică amestecătură. O bucată de găină moartă, o bucată de găină vie. Asta pe care mi-ai dat-o este uscată. N-are sînge. Aman celebi! Dă-mi şi una vie ca s-o mărit cu cea moartă. Şi de mîine găinile tale or să facă ouă gemene." M-a scîrbit şi i-am dat şi una vie. Ei, ce crezi că mi-a făcut blestematul? După cîteva zile a venit să-mi ceară partea lui de la ouăle... gemene! Atunci gata, am pus mîna pe par. Ţi-o spun. Mîrşav melet.

A tăcut. Tăcea şi Melios. Nu prea îi plăcuse povestea asta.

— Te-ai supărat? îl întrebă Stratis.

— Da. Nu vreau să-mi vorbeşti aşa despre ţigani. Cel

mai bun prieten al meu a fost țigan. Ce prieten? Dascăl. Ți-am mai spus-o.

— Da, dar poate că el nu era țigan curat. Măi, ce prostii zic. Există parcă țigan curat? Vreau să zic... țigan... care nu e născut țigan. Care e juma-juma. Adică jumate sînge țigănesc. Jumate sînge... omenesc.

— Cuum? Ce-ai zis? strigă Melios cu ochii cît cepele.

— Stai!

— Nu-ți mai vorbesc niciodată! Niciodată! Auzi? Nu te-am cunoscut vreodată.

Stratis își scoase șapca și o azvîrli jos.

— Șapca mi-am aruncat? Capul trebuia să mi-l arunc. Stai!

— Te rog să nu vii după mine, spuse Melios sever. Nu mă mai întorc.

Stratis era gata să plîngă.

— Exacusti! strigă. Ajută-mă! Oprește-l! Eu nu mai pot. Pleacă... pleacă!

Exacusti ieși din bucătărie speriată.

— Meli[1]... striga. Meli, cumnățelule, unde pleci?

Melios se pierdu după deal. Stratis se așeză pe trepte. Era zdrobit.

— Ce stai? îi spuse Exacusti. Încalecă. Fugi să-l ajungi!

— N-o să se întoarcă... spuse înnegurat. N-o să se mai întoarcă, Exacusti. Gata! L-am pierdut!

*

* *

Era adevărat ceea ce spusese Stratis. Colo, jos, pe malul lacului, printre păpuriș ardea ceva. Se ridica în aer un fum albăstrui. Țiganii... Focul e mama lor. Pot să trăiască fără mîncare, fără haine... O să înceapă să se bată, să se scuipe, or să se încolțească, trăiesc. Fără foc, însă se predau.

Melios mergea cu inima frîntă. Îi părea rău că se despărțise de Stratis. Dar nu-l ierta. Nu putea. Sînge „omenesc"? Cine l-a învățat să pronunțe asemenea cuvinte? Înjurături atît de grele?... Sînge „omenesc"? Dar atunci

---

[1] Meli = miere. Dar Melios vine de la Menelaos. (n.t.)

ce sînge au cei de la „Cazare“? Și ce sînge au cei ce fugăresc oamenii și-i obligă să poarte ochelari negri și bărbi „de împrumut“? Sînge „omenesc“... Melios oriunde a găsit sînge omenesc adevărat era acoperit cu zdrențe. De multe ori, nici nu era acoperit, și era în pericol să înghețe. Minciuni!... Sărmani oameni buni, ce nenorocire să nu vă rămînă nici o picătură de sînge omenesc...

Melios obosi și se așeză pe un dîmb. Se simțea ușor. Bocceaua și-o uitase la Stratis. Dar tot obosise. Asta pentru că purta cu el pietroiul despărțirii... gustul amar al orfăniei... al singurătății...

Se găsea sub un păr. Un greier își striga ultimele lui S.O.S.-uri. Așa fac toți greierii — spunea Stratis. Strigă: „Ajutor! Murim!“ Dar nu moare nici unul. Minciuni, Stratis. Ei, peste puțin, or să moară și trebuie să-i compătimim, Stratis. Pentru că știi ce înseamnă... știi ce înseamnă, Stratis, să vii pe lume numai ca să strigi „ajutor!“ și apoi să mori? Te-ai gîndit vreodată la asta, Stratis? Atunci... taci.

Și-a scos pantofii ca să-și răcorească picioarele. Știi ce înseamnă, Stratis, să vii pe lume numai ca să mergi... să mergi... să mergi și apoi să mori? Numai să suferi... să suferi de foame și apoi să te saturi cu țărînă? O știi? Nu. Atunci taci.

Melios s-a întins sub copac. Oare Agrambeli... — Dumnezeule, de ce și-a amintit acum de ea? — Agrambeli are sînge omenesc? Nu... Nu... te rog... Agrambeli... nu omenesc. Fă-o pentru mine. Orice alt sînge... da. Dar nu omenesc. Nu. Mulțumesc. Îți mulțumesc că m-ai ascultat. Acum m-am liniștit.

A închis ochii ca să adoarmă. Dar somnul nu venea. Își rupsese hățurile și alerga liber pe cîmpie. „Te-ai trezit prea devreme, prietene. Vai de tine! Prea devreme...“ Și parcă tu, domnule Parmenion, tu care te-ai trezit tîrziu — îngrozitor de tîrziu — ai fost mai norocos? Știi ce înseamnă la vîrsta de cincizeci de ani să fii obligat să circuli cu barbă „împrumutată“? Dar fie. Se spune că somnul iubește bătrînii foarte obosiți și copiii foarte odihniți... Dar tu, Melios, tu care nu ești nici bătrîn obosit și nici copil odihnit, tu ce-ai să faci? Stai, așadar, liniștit,

și pierde-ți nădejdea. „Ghiolul e departe. Două zile de mers. Și tu bine ai făcut că ai greșit drumul. Pentru că Stratis a încălecat și te-ar fi ajuns din urmă. Și acum stai aici și soarbe-ți nenorocirea. Te îngreunează fără să te sature.

Ce bine ar fi fost să poată dormi! Somnul, se zice, te ușurează. Îți ia toată povara corpului. Dar a sufletului?... Prietene, dacă s-a măritat, nu se mai gîndește la tine. De ce să se gîndească? Bărbat a căutat? L-a găsit. Întocmai, domnule, l-a găsit... Așa că... Ce dorîți? De ce nu te-ai făcut căpușă? Căpușă? Eu, domnule, sînt greier. Uite... Un greieraș care a venit pe lume numai ca să strige „ajutor" și apoi să dispară.

Bună este umbra după-amiezii, mai ales cînd ți-e somn. Dar și să nu-ți fie somn tot e bună. Te răcorește. Dar cînd? Cînd n-ai nimic să te ardă. Cînd nu te fugărește flacăra amintirii *ei*, ca să te prefacă în cenușă. Numai atunci.

Fumul, colo, în depărtare, a căzut. S-a stins. Și-au fiert țiganii cuș-cușul, s-au săturat. Au adormit. Drumul este lung. Îți roade picioarele. Acum a înțeles Melios de ce cailor li se pun potcoave de fier. Ca să nu li se roadă copitele. Dacă n-ar fi avut, li s-ar fi ros picioarele și s-ar fi tîrît pe burtă. Oamenii nu au motive să fie potcoviți. Merg pe cai potcoviți. Dar... toți? Ah, Melios... „Devreme, groaznic de devreme te-ai trezit, tinere". Dormi. Mai dormi, ca să nu te trezești mai tare să fii obligat să porți și tu barbă de „împrumut". Dormi. Pentru că pe noi, pe cei sărmani, ca să dormim ne-au adus. Numai dacă preferi un alt somn, mai adînc. Ei, nu. Nici mai adînc, nici mai ușor. Jos cu somnul! Există drumul. Scoală-te!

Cum a pornit, un greiere s-a supărat, a zburat din copac stropindu-l cu o picătură de apă caldă. Nimeni, măi, nimeni pe lumea asta nu poate să deosebească cine îți este prieten și cine dușman? Nimeni? Nici măcar greierii? Dar... Poate, cine știe? Poate că greierul ăsta îi era prieten și voia să-l mulțumească... Să-i facă o aluniță. N-a spus așa Stratis?

Uite... acolo, în depărtare, văd niște copaci. E probabil vreun sat. Cumperi puțină pîine și o mănînci. Apoi, iei avînt, te arunci într-o căpiță cu fîn și dormi. Dacă nu,

te duci la cafenea, comanzi un „submarin“ (cremă cu vanilie), îl mănînci lingînd linguriţa, şi apoi stai şi urmăreşti un „meci“ de table. Sau asculţi o discuţie despre ploaie sau despre brazde — cînd şi unde trebuie să le faci adînci pentru semănatul tîrziu... despre cartofi, care, dacă vrei să ştii — cel mai bine cresc în pămîntul abia deşţelenit. Dacă vrei însă, nu scoţi nici o vorbă, nu faci nimic şi aşa toată lumea te crede grozav!

Cîmpia susură ca o apă curgătoare. Ca un vînt care se zbenguie printre spice. Bine, prietene, am ajuns la loc. Să spunem că am ajuns. Şi? Nimic. Ce, de acum o să ne gîndim la apoi? Pentru moment, vara nechează ca un cal deşăuat. Mai departe? Vom vedea. Poate că drumul va naşte un nou Parmenion, care şi el o să aibă nevoie de un „corespondent“ permanent. Sau poate că apare vreun nou Stratis. Dar, nu. Alt Stratis nu se mai află. Aşa cum nu se mai află nici un alt Bitros. Din ăştia pe lume vin numai unu cîte unu. Niciodată împerecheaţi. Şi de aceea nici nu se înmulţesc. Bine, dar dacă în şatra care a umplut ţărmurile lacului este şi Bitros, ce-o să se întîmple? Noi plînsete, noi gemete, noi „aman“! Şi nimic altceva. Ce ajutor poate să-ţi dea un om care de patruzeci de ani nu are nevoie decît de ajutor?

Drumul rămînea mereu... mereu în urmă, şi satul se zărea din ce în ce mai clar. Iată şi un coş care fumegă. Probabil este hogeacul cafenelei unde fierb apa pentru cafele. Peste puţin va cădea noaptea şi clientela se va năpusti ca un nor de lăcuste.

— Fă-mi una dulce şi tare!

— Fă-mi una dulce şi slabă!

— Fă-mi una cu caimac!

— Fă-mi una fiartă tare!

Cafegiul parc-ar fi un zidar care le clădeşte o casă. Sărmane sate!... obosiţi, amarnici ţărani. Ştiu... ultimul „fă-mi“ îl veţi spune tîmplarului. Satul acum era chiar sub ochii lui. În aer mirosea a bălegar... Undeva se ridică un vîrtej. O fi cireada de vaci care intră în sat. Acum viţeii or să plîngă ca nişte ţînci flămînzi. Dar mamele se reped să-i liniştească.

Alt coş fumegînd a apărut. Apoi altele şi altele. Gospodinele s-au apucat de gătit. Ani O căsuţă... chiar şi o

colibă de pămînt și-o pirostrie cu ceaunul pe ea, care să fiarbă cîntînd. Ah, Stratis... Stratis... Ce inimă plîngăreață și nesătulă e asta?...

Un clopot mic s-a auzit bătînd cu întrerupere. Așa cum fac copiii astupîndu-și gura. Popa știe că nimeni nu va merge la slujba de seară. Toți sînt frînți de oboseală. Dar el insistă. Iată-l peste puțin la intrarea în sat. Era slab, înalt, uscățiv.

— Ce sărbătoare este mîine, părinte? („Binecuvîntează!", i-a venit să spună, dar iar l-ar fi apucat tristețea.)

— Bună seara — spuse cu ton bizantin preotul. Sărbătoare ai zis? Nu ne lipsesc, băiatule. Fiecare zi are și sărbătoarea ei și mai rămîn și pe dinafară.

— Binecuvîntează... spuse, în sfîrșit. Binecuvîntează, părinte.

— Fii binecuvîntat, fiul meu.

— Cum se numește satul acesta, părinte?

— Xehasmeno. (Uitatul.)

— Dar... așa se numește?

— Și să nu se numească, așa este. Ne-au uitat, fiule.

— Dă, Doamne, să-și amintească de voi!

— Niciodată. Numai în ajunul alegerilor își amintesc de noi. Fii atent! Cum mergi în piață ai să dai de o groapă deschisă. Vezi să nu cazi în ea.

— Și de ce n-o astupați?

— O păstrăm pentru domnul deputat.

— Vreți să-l aruncați în ea?

— Așa spun toți. Eu nu cred. Dimpotrivă, eu cred că o să ne închinăm în fața lui. Sînt șarlatani... panglicari... Or să ne ducă de nas iar cu promisiuni și noi o să ne păcălim și o să-l alegem din nou. Vezi rasa mea? Toți știu că rasa e neagră. Ei, a mea e galbenă, din cauza arșiței. În satul meu se spune: „Sau popă-popă, sau plugar-plugar". Ei, eu sînt de amîndouă și pricopseală n-am văzut. Fii atent la groapa domnului deputat. Bună seara, fiule.

S-a îndepărtat făcîndu-și cruce și mestecînd în barbă niște rugăciuni — poate și niște înjurături. Cum să deslușești ce spune un om disperat?

A pornit și Melios spre piață. Niște copaci bătrîni, bolnavi se ridicau spre cer plini de berze. O barză-mamă

își clănțănea ciocul ca să facă liniște. Bine, liniște. Melios trecu atent pe lîngă „groapa domnului deputat“ și intră în centru, unde erau magazinele. Niște lămpi de acetilenă atîrnate pe stîlpi gemeau și miroseau urît. De-abia le aprinseră. În cafenea era o lumină chioară. Niște voci se auzeau ca o psalmodie șoptită. Și lămpile le țineau „isonul“.

— Ce dorește musteriul meu? întrebă binevoitor cafegiul. Era un om ca un viezure, dintre cei despre care se spune că „prind păsările din zbor“.

Melios ceru un ceai. Avea în buzunar o coajă de pîine neagră și se gîndi că o s-o înmoaie și o să cineze.

— Ceai?! se miră cafegiul. Ceai? În luna iulie ceai? Patrie... nu cumva ai greșit data?

Melios se rușină, se supără.

— Bine... spuse... atunci adu-mi vin...

— Vinul este încă în storcător. Nu cumva vrei un cipuro[1]?

— Fie.

Cafegiul trase dopul unei sticle cu dinții, umplu un pahar ochi, înfundă sticla la loc, apoi luă o măslină cu degetele, luă paharul cu mîna dreaptă și se duse la masa lui Melios.

— Îmi dai voie să mă cinstesc și eu cu unul? îl întrebă. De la mine.

— Poftim... spuse Melios.

Cafegiul era mulțumit.

— Atunci, așteaptă o clipă...

Se duse, tăie o roșie, îi puse sare, apoi cimbru, umplu o farfurie cu măsline, luă sticla la subsuoară, un pahar, un sfert de pîine și veni la masă.

— Perifanos (Mîndru)... îi spuse. Ianis Perifanos cu voia dumitale. Domnia ta?

— Melios Kadras.

— Ne bucurăm. Voiam să beau o picătură și nu găseam prilej. Nu privi la clienți. Sînt toți niște „haznale“.

Ochii lui jucau în stînga și-n dreapta.

— Unde te chinuiești? Adică, unde lucrezi?

— Nicăieri.

---

[1] Cipuro = rachiu de trei ori rafinat.

— Dar... cu atîta carte?
— De unde știi?
— După miros.
— Mă îndrept spre ghiol.
— O să te scufunzi. Au scos din mlaștină astăzi un țigan.
— Cum era? întrebă Melios neliniștit.
— Ce-ți pasă? Țigan!
— Nu „țigan"... Era și el om!
— Taci, măi!
— Cît face rachiul? Să nu-mi spui că-i din partea ta, că-l vărs.
Cafegiul se supără.
— Bine... bine... Fie. Iartă-mă. Am greșit. Îmi iau cuvintele înapoi. Dacă pleci, jur că — uite, pe rachiul ce-l beau — o să-mi pară foarte rău. Am greșit.
— În sfîrșit.
— Dă la o parte supărarea și dacă îți mai spun vreun cuvînt greu, înjură-mă!
— Bine. Fie. Dar — te rog — să fie ultima oară cînd vorbești așa despre țigani. De acord?
— Tare te-ai mai grăbit să devii bărbat, măi băiete! făcu Ferifanos. Tare te-ai mai grăbit! Și o să te rablagești înainte de a te coace. Ai terminat cartea? Pardon... Vezi ce măgar sînt? Se termină, măi, vreodată cartea?? În sfîrșit. Dăruiește-mi numele tău. A! Nu, mi l-ai dăruit. Melios, cred, hai?
— Melios.
— Fie. Melios... Ia ascultă. Am un cui în inimă. Acum cîteva zile am primit o scrisoare. Adică nu o scrisoare... o hîrtie, fir-ar a dracului! Scrisă... dar nu de mînă, ci de mașină. Și plină de ștampile și de timbre. M-am dus la preot... n-a înțeles nimic. Cu dascălul nu prea mă am bine din cauza unei veresii. Mă rog, să ți-o aduc? Poate că mi-o explici. Să mi-o tălmăcești nu să mi-o citești. Pentru că de citit am citit-o cu toții.
— Și n-a înțeles nimeni nimic?
— Nu. Unul spune una, altul alta. Nimeni din sat nu i-a dat de capăt. Pentru că este, cică, scrisă într-o limbă... cum au spus? A! Într-o limbă... cică, cultă... cultă... descultă, n-am înțeles.

— Am înțeles eu.

— Dar era în plic știi? Mă rog... Mă duc să ți-o aduc. Aici, pe raft, în magazie, o am. Dacă nu este pentru datorii te cinstesc cu o sticlă întreagă.

S-a dus înăuntru și s-a întors despăturind-o.

— Uite-o, îi spuse. Asta este. Dacă mi-o clarifici, orice meserie ai avea, pentru mine ești „dascăl".

Melios o luă.

— Dar... nu este pe numele tău, îi spuse.

— Bravo. Asta era. E pe numele soției mele. Eftalia Zorbalas. Doamna Perifanos.

— Emigrantă?

— Cine ți-a spus?

— Este?

— Este.

— Scrie aici. O clipă, să ți-o citesc.

Melios o citi de două ori și i-o înapoie.

— Aici mai era o hîrtie, îi spuse. Unde e?

Ochii de viezure ai lui Perifanos erau să-i sară din iesle.

— Nț... nț... nț, dar cine ești tu, măi? Și pe-asta o știi? Dinadins am ascuns-o. Am vrut să văd dacă înțelegi, altfel de ce să-mi pierd timpul?

S-a dus scandalizat și a adus-o.

— Dacă nu mă bagă la pîrnaie pentru datorii, sînt nepotul lui Dumnezeu. Hai, spune.

— Nevasta ta, adică doamna Eftalia Perifanos, născută Zorbalas, fiica lui Stavros Zorbalas și a lui Eufrosini, născută Karamuzas...

— Nț... nț... nț... Mai departe... Spune! Gata... mă și văd la închisoare. Spune!

— Nevasta ta, după cum îți spuneam...

— Spune, ce-a făcut Eftalița mea, sărmana femeie?

— A părăsit în Asia Mică, de unde provine... sau greșesc?

— Spune... spune...

— A părăsit o moșie imobilă, adică case și pămînturi.

— Ei, e adevărat. A părăsit.

— Deci... pe această hîrtie mîine dis-de-dimineață, doamna Perifanos o să scrie tot ce a părăsit.

— Doamna Perifanos? O să scrie, doamna Perifanos?

Ea, care se uită la creion și crede că este un marafet de scos ochii?

— În sfîrșit... tu... eu...

— Așa, spune-mi, de!

— O să scriem tot ce a lăsat.

— Și de ce? Ce le-a venit?

— Ca s-o despăgubească.

Perifanos a sărit în picioare.

— Băieți!... strigă. Săteni! Liniște! O clipă! Tăceți... Tăceți cu toții! Vreau să vă spun ceva.

— Ce-ai pățit, măi Ianis? au întrebat toți mirați.

În cafenea s-a făcut liniște.

— Cinstesc! strigă Ianis. Torn toată băutura pe gîtlejurile voastre.

— Ți-a sărit vreo doagă?

— Nu încă. O să-mi sară cum o să pun mîna pe bani.

Toți s-au întors spre Melios.

— Să-l întrebăm pe băiatul ăsta, spuseră. Ne lămurește el.

— Întrebați-mă mai bine pe mine. Eftaluța mea... Aluța mea...

— Asta nu poate să spună nici numele nevestei lui... Să-l întrebăm pe băiat. Ia spune, măi băiete, ce s-a întîmplat?

— Nu. Pe mine să mă întrebați! strigă Perifanos.

— Ei, ce-ai pățit? Spune!

— Mi-au sosit hîrtiile...

— Pentru balamuc? Era și timpul.

Toți au izbucnit în rîs.

— Balamuc? La balamuc merg doar cei săraci.

— Și tu ce ești? Bogat?

— Na, c-ai găsit-o! Și acum, afară cu cafelele. O să ne scăldăm în rachiu. Trăiascăăă! A, stai. Ce să trăiască? Paralele! Trăiască paralele!

A doua seară cafeneaua funcţiona normal. Numai că lucrurile erau cam amorţite. O invidie se tîra ascunsă. Perifanos! Toate bunătăţile pentru cei mîndri. Toate... pentru el. Săraci şi nevoiaşi există în sat cu sutele. Dar banii l-au ales tot pe cel bogat.

— Orice-ai zice... spuse unul pe care-l durea dintele şi-l amorţea cu rachiu, întotdeauna aşa este. Banii nu se tem de bani, ci de sărăcie.

— Veneticul ăla e de vină. Băiatul care i-a explicat totul.

— Gura! strigă unul mai cu cap. Ce v-a apucat? O să daţi vina acum pe băiat? Parcă dacă nu era el, nu găsea pe altul?

— Ei, iată că de atîta timp n-a găsit...

— Uuf!... Nu pot să aud prostii. Pe voi vă înţeapă viespile şi bateţi albinele! A fost norocul lui. De ce nu v-aţi însurat şi voi cu emigrante să vă pricopsiţi?

— Noi ne-am însurat cu localnice ca să luăm pămînt, şi pămîntul l-a luat tot venetica asta.

— Ssst!

Toţi s-au oprit. În magazin a intrat Perifanos cu un fir de busuioc la ureche.

— Cinstesc din nou! spuse şi-i rîdeau pînă şi urechile.

În urma lui venea Melios.

— Băiatul mi-a scris hîrtiile... Lună! Mîine cobor în orăşel şi le trimit.

Apoi se întoarse spre Melios.

— Dah! îi spuse... Ce să fac eu cu tine, măi, hai? Să te bat sau să te pup? Săteni, ascultați aici. Mîine să luăm cazmalele și să astupăm groapa deputatului.

— De ce? întrebară cu toții.

— Îmi depun eu candidatura.

Trebuie să spunem că din ziua aceea Perifanos și-a pierdut numele și a fost poreclit „Deputatul".

— Să fii sănătos! spuseră sătenii spre Melios. Ai făcut sărmanul nostru sat să rîdă după atîta amar de ani și să-și aibă și deputatul lui. Ce ne mai lipsește acum? Deci, flăcăi, așa cum a spus Perifanos, să mergem mîine cu toții și să astupăm groapa.

— Bine... bine... spuseră ceilalți.

Lămpile ardeau și-și împrăștiau fumul de ți se întorcea stomacul pe dos. Domnul Perifanos sau „Deputatul" umplea mereu paharele. Și atunci s-a întîmplat ceva neașteptat. Pe ușă a năvălit învățătorul satului. De cinci ani nu-i mai dădea bună ziua cafegiului. Perifanos s-a repezit în îmbrățișarea lui.

— Ce-a fost s-a dus! îi spuse. Tot ce-am spus să se facă apă și sare. Ba nu. Apă și rachiu. Fac cinste.

Dar învățătorul nu era singur. Un om roșu la față scăldat în sudoare, îl urma spunîndu-i mereu:

— Auzi, acela? Nic. Aspolut nic. Nic nu mă piedică. Copchiii nu-i las uscați... Nă seara... spuse spre țărani.

— Bine să ai!... Ce ți s-a-ntîmplat, Mitros? Ce ai?

— Sarpe la ciomag! Băi, voi toți! Acilea nu erați an trecut cînd l-am chiriat pe vățător să ne citească copchii trii luni în cap?

— Trei?

— Trei și mai... Ei, acu' ne lasă copchiii uscați și-și ia cîmpii.

— Au păduchi... spuse învățătorul.

— Păduchii, bă, o să-i înveți, sau copchiii? Citește-i pe copchii și păduchii lasă-i necitiți.

— Nu mai rămîn — spuse învățătorul. Mă omoară plictiseala.

— Cu aia nu vreau să am de-a face. Io vățător am chiriat, vățător vreau. Ai luat părăluțele, ține-ți vorba. Nu lăsa copchiii necopți... Uite... A venit secerătorul.

Tăunii mor... crapă piatra... vățătorii au plecat cu toții. Unde să găsesc alt vățător?

— Ținutul e mlăștinos — spuse învățătorul.

— Io n-am chiriat ținutul... io pe tine te-am chiriat.

— Elevii sînt toți indolenți și neglijenți. Sînt infecți.

— Să-ți fie gura auriță. Vezi c-ai găsit-o? Hai acum!

Discuția însă nu se sfîrșea.

Fiecare le spunea pe ale lui fără să-l înțeleagă pe celălalt. Atunci interveni Perifanos.

— Baciule... îi spuse lui Mitros. Mă știi că ți-s prieten, hai? Deci, pe prietenia noastră...

— Hm... spuse Mitros, prietenie? Prietenia ține puțin. În fiecare zi trebe să-i schimbi ismenele.

— Ieri îți eram prieten?

— Ier erai...

— Ei, de dragul prieteniei noastre de ieri lasă-mă să-ți vorbesc.

— Zii!...

— Învățătorul s-a scîrbit. Ai înțeles? Mereu, behăit... șiștare... duhoare de brînză... i s-a acrit.

— Asta-i veața noastră...

— Nu este însă și a lui... El are nevoie de cafenea... de table... de ziare, distracții...

— Spurcate lucruri...

— De acord, dar așa e obișnuit.

— Să le taie...

— E ceva și asta, dar vezi cum ai zis, este în luna secerișului — afară mor tăunii. Toți sîntem în cămăși și tot ne coacem.

— O văd.

— Mulțumesc. Tu însă ești cu cojocul. Te privim și leșinăm. Tu nu crăpi? Scoate-l!

— Am băut gaz?! Acu', la bătrînețe? Lasă-mă... m-am învățat...

— Vezi cum zici? Ei... la fel e și cu învățătorul.

— Cojocul nu e tablă!

— Tabla nu e cojoc! Cu alte cuvinte, caută-ți învățător. Pe el cu căpăstru să-l tragi, tot nu se mai întoarce. Am fost dușmani, și-l cunosc.

— Îi dublez chiria.

— Nu vine. Îi e sete de Salonic. De mare... de veselie...

— Spurcate lucruri...

— Cele ce pe tine te spurcă, pe el îl mulțumesc. De asta mută-ți gîndul.

Mitros își vîrî mîna în buzunar, scoase un șervet negru care mirosea acru a brînză și-și șterse fața de parcă s-ar fi spălat într-un izvor.

— Ooh!... gemu. Gata cu copchiii... Au chiorît.

— Nu-i nimic, Mitros. Învață la anu'.

— Ooh!... spuse Mitros. La anu'? Pînă la anu' le crește mustața. Și cînd copilul are mustață, se amestecă printre oi și nu-l mai dezlipești nici cu baltagul. Băiatu' pune-l la carte înainte de a începe să duhnească a berbec. Că dacă începe să miroasă, să rămînă cu bine școala. Cafenea, cică, table... cică, rachiu cică... Eu, bă, știi ce-i fac rachiului? Îl...

— Bine... Fă-i ce vrei... Dar înainte trage-l ca să te acordezi.

— Mi s-a uscat gîtlejul, vezi?

— O văd.

— Atunci adu unul. Dar... ia ascultă aici. Fără vătător nu plec nicăiurea. Gata.

Deodată afară a început să sufle vîntul. Un vînt nebun. Ridica cărămizile și le arunca pe acoperișuri. Ușa cafenelei s-a deschis și au năvălit înăuntru doi mușterii, prăfuiți, și amețiți.

— Ușa, bă! strigară clienții văzînd că intră împreună cu oamenii și cu vîrtej înăuntru.

— S-a dus cu paharele! a zis Perifanos. S-a supărat Dumnezeu.

— De nedreptățile pe care le vede... completă Mitros.

În tot timpul acestei certuri și filozofii Melios a stat nemișcat. În sinea lui începuseră să prindă aripi niște speranțe. Dacă... dacă pînă la sfîrșit învățătorul refuza. Și dacă pînă la sfîrșit baciul nu găsea altul? Ar fi primit el. Neapărat. Bine, dar ce-o să facă fără cravată? Cine o să-l creadă că e învățător? Învățător? Fără ochelari și cravată, învățător? Nu te duci, zic eu, mai bine să pești porcii?

Mitros se șterge... Se șterge de parcă fața lui se transformase într-un izvor din care curgea apă fiartă.

Dar de cojoc nu se despărțea. O să-l poarte toată viața și cu el o să-l îngroape. Ca melcul cu casa lui.

— Afurisită și tu de sudoare! spuse Mitors și scuipă.

— Scoate-ți, bă, cojocul puțin!

— Am să mă ard! spuse Mitros. Las' că voi nu știți. Fie-ți milă de oaia tunsă. Pe cealaltă jinduiește-o! Teme-te de zăpadă și de ceață. Astea sînt cele două rele. Celelalte două sînt cerul senin și „blestematul", adicătelea lupul. Ăștia sînt toți dușmanii omului! A! Și încă unul. Avocatul. Păzește-te! Treabă n-ai și treabă-ți născocește, codoșul! Ai un proces, el îți face trei. Alt leac... în afară de carte nu avem. Numai de asta se teme avocatul. De litere și cifre. Păi... îl cunoaștem pe de rost. De izemplu, cîștigi procesu'? Nu-ți spune: „Ai cîștigat, Mitru", îți zice: „Am cîștigat!" Pierzi procesu? Nu zice: „Am pierdut, Mitru", zice „Ai pierdut, Mitru!" Pînă acum singurul nostru apărător era numai tîlharul Babanis. Dar... ni l-a stricat și pe el jandarmeria.

— Adică... cum „l-a stricat"? întrebă Perifanos. L-a făcut din tîlhar om?

Mitros s-a înfuriat.

— L-a stricat, bă! L-a tăiat. Adică l-a împușcat. Tîlharul nu este avocat! Nu-ți spune: „Deșartă-ți buzunarele și dă-mi!" Îți spune: „Apără-mă să te apăr!" În cel mai rău caz îți spune: „Înjunghie, bă Mitros, un miel". Și tu, înjunghii unul și scapi de zece.

— De care zece?

— De ăia pe care ți-i cere jandarmeria să te scape de tîlhar. Fii pe pace că știm noi tot. Numai carte nu știm. De asta plătesc! Plătesc. Oricît mi se cere. Carte! Carte, măi creștini! Sîntem pierduți!

Și-a scos din nou șervetul și se ștergea. Se umplu tot magazinul de duhoare grea de brînză și de sudoare acră.

— Salvați-l, măi, pe om! strigă un țăran, din colțul lui. Pomană cere omul. Nu-l vedeți cum se topește ca o lumînare?

— Nu pot să fac nimic, spuse Perifanos. Numai învățătorul poate să-l salveze, dar i-e scîrbă de duhoarea lui și nu se mai duce. Nu-i așa, dascăle?

— Uuf! făcu el. Nu mai am ce căuta aici! și dădu să plece.

— Stop! strigă Mitros. N-ai să pleci nicăieri. Întîi dă-mi bănișorii înapoi. Lipește miișoara aci, în palmă, și du-te la America, dacă vrei. Mai întîi, însă, miișoara.

— Bine. Nu ți-o mănînc.

— Aci ai dreptate. Mia nu se mănîncă. Dar se mănîncă ce cumperi cu ea. Hai, înapoi!

Învățătorul scoase banii, îi aruncă pe masă și plecă fără să spună „noapte bună".

— Fie! spuse Mitros. Sucit om. Dar cît despre vățător, era vățător. Batal.

— Batal? spuse Perifanos. Carte, măi, știa ăsta?

— Păi?... Care e carte?

— Vrei să afli? Uite... Carte prima întîia cunoaște domnu' ăsta de aici. Și-l arătă pe Melios. Pe învățătorul ăsta care a plecat acum, Melios îl bagă în buzunărașul de la vestă. Numai că nu are, sărmanul!

— Ce misirie ai, bă? îl întrebă Mitros brutal pe Melios.

— Lasă-l pe el. Pe mine să mă întrebi... îl întrerupse Perifanos.

— Bini. Te întreb pe tine. Spune. Ce misirie face?

— Învățător! spuse Perifanos.

Mitros holbă ochii.

— Stai binișor!

— Ți-am spus.

— Stai frumos, îți spun. Vățător ai spus?

— Chiar așa am spus.

— Atunci unde-i este gravata?

— N-o poartă. Se teme să nu-l sufoce.

— Hm... făcu Mitros. Nu-mi umple ochiul de vățător.

Melios se înfurie.

— Nici mie nu-mi umpli ochiul de stăpîn! spuse.

— Oh! Bine-ai pățit, începu să rîdă Perifanos. Ți-ai găsit ac de cojocul tău.

— Ești vățător, bre? întrebă și mai brutal Mitros.

— Nu.

— Ei, atunci ce-mi cîntă prostul ăsta de Perifanos!

— Perifanos nu este prost, dar tu cauți un învățător prost. Ei, nu există.

— Ooh! rîse din nou Perifanos. Te-a răsucit ca un prîsnel.

— Ești, bă? țipă și mai sălbatic Mitros.

— Pentru tine nu-s.

Mitros își scoase din nou șervetul și începu din nou să se șteargă. Se aprinsese tot de parcă arase!

— Ai dreptate... spuse către Perifanos. Nu e vățător. e avucat. De aia îl plătesc dublu. Vii, bă?

— Nu.

— Mai vrei și alții?

— Nu.

— „Nu" să-ți spună ibovnica. Și ce vrei, bă?

— Întîi de toate să-l tai pe „bă".

Un nou val de rîsete a răbufnit în cafenea.

— Te-a jupuit curelușe... curelușe, spuse Perifanos. Oh... măiculița mea! O să-mi plesnească buricul.

Lui Mitros îi sări țandăra.

— Cam multe știi pentru vîrsta ta, spuse Mitros.

— Și tu cam puține știi pentru a ta, îi răspunse Melios.

— Uuh!... Ha... Ho... se întețiseră hohotele lui Perifanos. Încă o dată în viața mea am mai rîs așa. Cînd am fost la circ. Ah! Sfinte Modestos. Apărătorul boilor. Fă-ți minunea să nu-mi cadă hernia. Melios! Oprește-te, măi!

Țăranii își lăsară tablele și rîdeau de pățaniile lui Mitros. Nu-l înghițeau. Nimeni. Era șmecher, zgîrcit și duhnea ca o stînă. Apoi vorbea batjocoritor, jignea. Poate pentru că avea mii de oi. Și ei nu aveau nici măcar o coadă. Avariția lui, ziceau, era nemaipomenită. Venea la cafenea și-și lăsa numai duhoarea. Nu comanda niciodată rachiu sau cafea, să nu i se împuțineze bogăția. Nici la biserică nu mergea din aceleași motive.

— Dă și tu o drahmă la pangar, măi Mitros, îi spuneau. Aprinde vreo lumînare, ca să te vadă Dumnezeu. A orbit de bătrînețe, sărmanul.

— Să-și cumpiri ochilari, zicea Mitros. Nu. Nu-i dau. Nici lui și nici lui Perifanos. Nici o para ruginită. Dacă-i dau lui Dumnezeu ce-mi mai rămîne pentru avucat? Iată de ce cumpăr vățător. Ca să scap de avucat.

În fiecare an, se zice, cum începe vacanța de vară, dă tîrcoale prin satele din împrejurimi și cu mia în mînă

caută un învățător. Acum, în ultimul timp, însă, nu reușea. Cu toate că dublase suma. Învățătorii refuzau. Asta pentru că satul era prăpădit, cu puțini copii și cu mai puține case.

După înfrîngerea lui totală, Mitros și-a vîrît mîna în sîn și se scărpină. Nu se scărpina, se jupuia. O mare hotărîre se lupta să ia. Dar asuda... asuda. Și hotărîrea nu o lua. În sfîrșit, a închis ochii, s-a gîndit adînc și deodată își trase mîna din sîn vînturînd în aer o pungă soioasă, o deschise, scoase dinăuntru trei hîrtii chinuite de o mie, le puse pe masă și începu să le cerceteze și să se gîndească. Apoi le apucă, le vîrî în buzunarul lui Melios, și-l înșfăcă și pe el.

— Bă, tu! îi spuse. Auzi? Ia-le ca să scap de-o crimă.

Melios ridică mîna ca să scape de sugrumare. Avea de-a face cu un uriaș ars de soare.

— Auzi? strigă baciul.

Țăranii s-au îmbulzit spre Mitros.

— La o parte! urlă el. Și-și apucă arcanul. Să nu miște nimeni. Plătesc și fac ce vreau. Haide, bă!

Melios, luptînd să scape de sufocare, spuse hotărît spre baci:

— Mitros... Așa nu mă duci!

— Ba te duc!

— Mă duci, dar am să fug.

— O să te păzesc cu pușca. Cum treci pragul, te-am ars.

— Poți s-o faci și pe asta. Un lucru însă nu poți să faci: să mă faci cu forța să-ți învăț copiii. Eu spun pentru binele tău să-mi dai drumu' la guler.

— Te omor! Nu te las!

Melios își încrucișă mîinile.

— Atunci, omoară-mă!

Baciul își eliberă mîna dreaptă și-și scoase șervetul.

— Ajutați-mă, măi oameni buni, îi ruga pe țărani.

Perifanos s-a apropiat cu un pahar de rachiu.

— Dă-l pe gît, îi spuse. Soarbe-l ca să-ți potolești fierea. Așa... Bravo! Acum lasă gîtul băiatului. Așa. Și acum, stați jos amîndoi. Vorbiți ca oamenii, măi! Melios, tu care ești mai mic. Pune-ți hățuri la gură. Ai înțeles bine ce vrea omul ăsta de la tine?

— Am înțeles. Dar dacă continuă să mi-o ceară așa cum mi-o cere, n-o să cîștige nimic. Nu mă duc.

— Atît de bogat îmi ești și tu?

— Nu. Dacă-ți plătesc rachiul ce l-am băut ieri, nu-mi mai rămîne nimic, dar am să-l rog pe Kir Mitros să-și ia înapoi banii. Kir Mitros, nu mă duc în satul tău nici arcanul și nici banii tăi.

— Și ce-o să te ducă, sfîșia-te-ar lupii?

— Voința mea. Numai ea.

— Ei, atunci, spune-i să te ducă.

— Am să-i spun. Dar mai întîi de toate, mută-ți gîndul că poți să mă cumperi. Nu sînt de vînzare.

— Atunci te angajez.

— Iată o vorbă înțeleaptă. Și pentru cît timp, dacă-mi permiți?

— Pentru trei luni.

— Mulțumesc. Ia-ți banii înapoi. Nu vin.

— Îl vedeți? spuse Mitros înfuriat.

— Încet, îl întrerupse Melios. Am spus că discutăm frumos, hai? Deci... Mitros, știi de ce vă înșală avocații? Știu ce-o să-mi răspunzi: „Pentru că sîntem analfabeți". Nu-i așa?

— Mai departe.

— Kir Mitros. De cît timp angajați dascăli pentru trei luni?

— Hiii! Din moși-strămoși.

— Și... Ai mers și tu la școală, nu?

— Păi...

— Și de ce n-ai învățat carte? Te întreb.

— Hm... Păi știu și eu? Pentru că sînt dovleac. Iată de ce.

— Ei, nu ești. Dar să zicem că ești. Dar toți din sat sînt dovleci ?

— Hm... așa... ba chiar mai rău.

— Kir Mitros! Așa carte vrei să-i înveți și pe copiii tăi? Să-i faci și pe ei „învățați" ca pe voi? Ei, nu!

— Bine, dar... vechii vătători erau uscați. Ne învățau atît cît le învață pe oi berbecii.

— Ei, vrei să-ți spun un secret? Învățătorii erau buni. Chiar foarte buni. Mințile voastre nu-s bune. Nici atunci, nici acum.

— Cuum? sări baciul.

Perifanos interveni:

— Lasă-l să termine, mă! Continuă, măi Melios!

— Continui. Kir Mitros. Despre mine ce părere ai? Sînt bun învăţător?

— Dracu' să te ia! Nu faci nici de căprar. Dar nu găsesc altul.

— În ordine, kir Mitros. Am încheiat discuţia. Kir Perifanos îmi dai un pahar cu apă?

— Ei, nu cred! urlă baciul.

— Ce nu crezi?

— Ei, nu cred, încornoratul de mine! Că o să mă laşi în mijlocul apei şi o să pleci.

— Kir Mitros, pentru căprar nu vin. Adică, aş fi venit, dar tu spui că nu fac nici de atîta.

— Te iau. Am greşit. Faci.

— În regulă. Vin. Dar... căprar. Să nu-mi ceri să fac pe învăţătorul.

— Ia uită-te, găgăuţă, cum mă fierbe! Şi de unde să-ţi găsesc caprele, bă? Noi sîntem oieri.

— Ei, atunci lasă-mă în pace.

Mitros sări din nou spre el.

— Te iau iar de beregată!

Dar atunci s-au ridicat toţi sătenii. Un ţăran zdravăn a ajuns lîngă el.

— Mitros... îi spuse. Ia vezi bine. Lasă jos băiatul, că te arunc afară cu lopata de bălegar.

Mitros a văzut că este înconjurat ameninţător de oameni şi s-a chircit.

— Bine... spuse. Dar eu, gata... sînt pierdut.

— Nu eşti de loc pierdut, îi spuse Perifanos, dar nu ştii să vorbeşti. Ai văzut ce frumos ţi-a vorbit băiatul? Te întreba şi tu răspundeai. Ca la teatru. Dar tu la un moment dat ai călcat strîmb.

— Cînd?

— Atunci cînd te-a întrebat dacă are mutră de învăţător şi tu ai spus că are mutră de căprar.

— Ei, ce să fac ca să repar lucrurile?

— Să-i răspunzi deschis, fără ocolişuri şi piedici. E bun învăţător?

— Prima întîi. Dar nu i-o spun pentru că o să-mi ceară mulți bani.

— Nu este Melios dintr-ăia. Spune-mi, măi Melios, primești?

— Pentru trei luni, nu. Nici un copil nu poate să învețe carte cînd nouă luni ale anului merge la păscut și numai trei la școală. Așa... pînă să-l învețe pe „b" îl uită pe „a". Și apoi pînă să-l învețe pe „c", îl uită și pe „a" și pe „b" deodată.

— Ei, atunci ce meremet propui? Există?

— Există. Cum se numește satul tău, kir Mitros?

— Axiocomi. Adică... am făcut-o de oaie.

— Ei, satul ăsta trebuie să înființeze o școală.

— Are.

— Școală deschisă.

— Păi?

— Deschisă tot anul școlar, adică nouă luni.

— Și celelalte trei luni ce-o să facă? O să hoinărească?

— Exact. Altfel mereu o să-și bată joc învățătorul de voi și voi de copiii voștri.

— Bă vățătorule! Nu zici mai bine că vrei să faci din școala noastră un tembelhana? Spune-mi clar!

— În regulă, kir Mitros. Ți-ai luat înapoi banii? Mergi sănătos. Du-te și continuă așa cum ai învățat. Eu, unul, dascăl trimestrial nu mă fac. Am mai încercat și știu.

— Unde ai mai încercat? întrebă viclean Mitros.

— Cîndva... sus... în munți. În Poroia, la copiii lui Ghiorghis Karaflias.

Mitros a biciuit scaunul cu șervetul și a umplut aerul de praf și duhoare.

— Cum?... Cum?... Cum?... făcea ca nebun. Tu ești, bă? Tu ești, bă?... Tu?... Tu?... Tu?... Tu i-ai învățat pe băieții lui Karaflias? Măi... mai vuiesc încă munții. Te caută ca un nebun bătrînul. Și e pe moarte. Nu te las! Acum că am aflat-o, nu te mai las! Mai bine te sugrum. Nu te las! O să te ia din nou Karaflias. Nouă luni vrei? Ia-le! Fedeleș te duc. Ia-ți banii și hai!

— Ține-ți banii, îi spuse Melios. La sfîrșitul verii, vin și încep școala normal.

— Nu! Acum te vreau! Acum, cînd ni s-au aprins tălpile după carte.

— Slăbește-i gîtul, măi Mitros. Tu înainte să-l duci o să-l omori.

— Îl omor. Lui Karaflias nu i-l las.

— Ce carte or să învețe copiii voștri de la un dascăl mort?

— Las' să nu învețe. Dar știu că n-or să învețe nici ai lui Karaflias.

Atmosfera s-a întunecat din nou. Mitros se sălbăticise ca un șacal. Melios hotărî să bată în retragere.

— Bine, spuse. Bate palma. Dar... Continuăm lecțiile și iarna.

— Faci ce vrei!

— Bine. Lasă-mi acum gîtul.

— Ooh! răsuflă ușurat Mitros. Slavă Domnului! Mare urcuș am străbătut. Și începu să-și frece fața ca pe o dușumea murdară.

— Ei, ce stai ca un arcan? îl întrebă pe Perifanos.

— Ce vrei să fac?

— Fă ocolul. Cinstește toată lumea. Pe sfîntul Modestos, măi, oameni buni, dacă mă întorceam în sat fără vătător, aș fi crezut că mă întorc cu fundul gol. Să fii sănătos, Perifanos! Ați băut, băieți, toți? Rămîneți cu bine. Hai și noi, Merlios! Am să te așez pe catîr. Numai un lucru vreau de la tine: să mă lași să te leg. Mă tem să n-o întinzi.

Melios acum s-a supărat de-a binelea.

— Ai să respecți cum trebuie pe dascălul copiilor tăi sau nu? Ce crezi? Că am acceptat de frică? Ei, află că nu dau două parale pe tine. Vin pentru că sper să găsesc părinți mai vrednici decît tine, acolo. Du-te acum cu bine. Am să vin mîine singur.

— Hai, du-te, îi spuseră sătenii lui Mitros. Nu întinde coarda.

— Dar... o să vină? spuse trist Mitros, suflîndu-și nasul cu durere.

— O să vină. Ți-o dăm noi în scris!

Sătuleţul este mic, scund... singuratic. Stă cuibărit în spatele dealului. Şi aşa, drumeţul nici nu-l ghiceşte. Este un fel de insulă. Jur împrejur i-au săpat şanţuri adînci ca să îndrepte apele lacului spre mare. Cei care fac treaba asta o numesc canalizare.

În timpurile străvechi, se zice că aici era un codru. În fiecare noapte urlau şacalii. Dar mai tîrziu au năvălit emigranţii, au semănat cîmpul cu sate şi şi-au aşteptat moartea. Pămîntul era pîrjolit... uscat şi nu creştea nimic. Iată de ce au secat lacul. Ca să gonească, cică, apele sub care să descopere pămîntul fertil ce se afla pe fundul lui. Vise ale săracilor! Pînă ce se va descoperi pămîntul bogat, ei vor fi acoperiţi de pămîntul lor sărac. „Magirii" îi porecleau băştinaşii pe emigranţi, privindu-i cu ochii lor gînditori şi neputincioşi. Se mirau de ce, din atîta pămînt, şi-au ales să moară aici? De ce? Şi erau nişte oameni... nişte oameni... La început vorbeau mult. Apoi mai puţin... apoi au amuţit de-a binelea. Te duci să-i întrebi ceva... Ei ridică mîna, o vîntură de parc-ar alunga vreo muscă şi o lasă să cadă. Fel de fel de graiuri vorbeau. Şi toate, cică, sînt limba greacă. Ia uită-te acolo!... O limbă atît de mică şi să aibă atîtea surori.

Amărîtă mai era şi aici viaţa. Lovită... ofticoasă... ca, de altfel, în toate satele. Copacii rari, mai rari decît corăbiile, vîntul sau nu sufla de loc, sau sufla prea tare. Inima lui Melios s-a încleştat. Dar nici un măslin sălbatic? Nici un tufiş? Numai jur împrejurul „insulei", şi de o parte şi de alta a canalului se înălţau nişte sălcii...

Niște meri și niște dafini sălbatici... Și mărăcini... mărăcini... mărăcini care-ți sfîșie carnea pînă la os.

Ca să intri pe „insulă", oamenii făcuseră un mic podeț. Iarna, însă, îl luau apele și „insula" era tăiată de lumea cealaltă; așa se întîmplă cu niște insule pustii din Marea Egee.

Nimeni nu l-a zărit pe Melios cînd a intrat în sat. Pornise în zori. Noaptea și-a petrecut-o la Perifanos. Atmosfera era bună, bogată... dar cam stîngace. Unde ești suflet neconsolat al lui Exacusti?

Eftalia Perifanos era grăsuță... bine legată, cu două sprîncene dure ca două iatagane. Vocea îi era leneșă... Lentă de parcă ar fi băut iarbă somniferă. Unde ești, surioară Exacusti, cu „cumnățelule" și ... „frățioare"?... Unde ești?

— Hei!!! Iată... Iată unde-i sătucul... îi spusese un client al cafenelei, și-și întinse degetul ros de arșiță și de coarnele plugului. O iei la vale, apoi intri în albia rîului, treci podul, urci dealul și acolo ai să zărești o casă singuratică, parcă-i rîioasă. E școala lor. Așa o numesc ei, dracu' să-i ia! După ea încep casele. Bagă de seamă să nu te apropii prea mult. O să te sfîșie ori cîinii, ori ei înșiși. Stai acolo, la școală, pînă apare careva. Pisici sălbatice! Pe om mai întîi îl adulmecă și apoi îl salută. Împuțiții! Te lasă mai întîi să te jupoaie cîinii și apoi se apropie să vadă în cîte bucăți te-au făcut! De asta, pentru binele ce ți-l vreau, umple-ți mai întîi buzunarele cu pietre. Și... Uită-te la mine. Dacă sar pe tine cîinii... trîntește-te la pămînt! Dacă sar sătenii... rămîi în picioare! De-a-ndoaselea soi de oameni! Vicleni! Te mușcă pe la spate. Stai! Înainte de a porni, mănîncă puțină slănină... trage și-o dușcă, ca să poți s-o scoți la capăt cu războiul ce ți-l pregătesc.

Și acum, iată-l pe Melios urcînd dealul. Cîinii, pentru moment, nu se zăresc nicăieri. Numai niște miei păsteau în depărtare ca niște ciuperci. Toată „insula", de fapt, era o imensă pășune. Nicăieri nu se vedea pămînt arat. Nici o fîșie. Numai oi... oi... De boi li-e scîrbă. La fel și de copaci și de semănături. Pășuni... turme... brînză... și... în fiecare lună mai... abundentă, lînă

murdară. Hrana lor? Brînza. Odată proaspătă... odată uscată... Ba caș... ba urdă... Și cu asta, basta.

Melios a ajuns, în sfîrșit, lîngă prima casă. Într-adevăr, era școala. Ușile și ferestrele erau deschise și sparte, iar podeaua plină de murdărie uscată. Intră înăuntru și începu să cerceteze încăperile. Pereții erau plini de „lozinci" ca, de exemplu: „Mitros a Vasilicăi, elev", scria undeva cu creion albastru. „Vanghelia să mănînci rahat", scria pe alt perete. „Girghi a înecat-o pe cățeaua lui Haralambie", scria undeva zgîriat chiar cu un cui. „Ianakos a ieșit la braț cu Lafina lui Katero".

Dar aici era în floare trădarea și pîra. Lui Melios i s-a făcut scîrbă. Cum va putea face ordine în decăderea asta? Dar ce „ordine"? Aici era nevoie de o revoluție.

Dintre toți „artiștii" care și-au imortalizat sentimentele lor cu cuie și creioane numai unul părea copil cinstit. „Mitros a Vasilicăi". El, pur și simplu, și-a notat prezența. Nimic altceva. Nici pîră, nici calomnie la adresa altora. Cine știe... Poate că Ianakos care a ieșit „la braț cu Lafina" să fie vreo victimă nevinovată[1].

De un piron ruginit atîrna tabla scorojită și strîmbă. Pe celălalt perete, o hartă zdrențăroasă. Deodată, Melios a zărit o ușă întredeschisă. A împins-o. Un geamăt s-a auzit dinăuntru. Melios a dat-o de perete. Un cîine cenușiu își lingea laba, unde se vedea o rană sîngerîndă.

— Cuțu... cuțu... făcu Melios și băgă mîna în buzunar. Mai avea acolo o coajă de pîine uscată.

Cățelul a mișcat, neputincios, din coadă. „Fă-mi ce vrei, nu pot să te înfrunt!" Melios îi aruncă pîinea. N-o mîncă. Îi era foame, îi curgeau balele, dar n-o atingea. S-a oprit numai și privea cînd la bucata de pîine, cînd la picioarele lui Melios. Care era mai aproape? Pîinea sau piciorul? Și ce-o să apuce mai repede? Lovitura sau bucata?

Melios a înțeles că agonia acestui animal n-o să se isprăvească niciodată. De aceea a hotărît să-l ajute chiar el. A împins pîinea mai aproape de el și a ieșit afară. Imediat a auzit cîinele ronțăind, cu lăcomie, cu gemete, coaja. Dar acum școala nu mai era pustie. Un om cu un ciomag strîmb intrase înăuntru și se așezase într-o bancă.

---

[1] Lafina sau Elafina sau Alafo = cerboaică

— Hei!... îi spuse lui Melios. Ce cauți tu aici?
— Tu ce cauți?
— Io? Ha... Ha... Ha! Io?
— Da, tu.
— Io? Ce vreau?
— Cine a făcut murdăria asta?
— Care murdărie?
— Asta... Asta...
— Rahatul?
— Da.
— Eu.
— Să te duci să aduci o mătură și un făraș și să-l cureți imediat!
— Io? Ha... Ha... Ha-ha...
Melios a înțeles că omul era nebun. L-a compătimit.
— Pe Mitros-chehaia îl cunoști? îl întrebă.
— Io? Pe Mitros-chehaia? Nicicînd. Io așa civa? Ba.
— Te duci să-l chemi?
— Io? Nici gînd.
— Bine. Lasă. Mă duc eu.
— Du-te... Du-te! Ciinii lui așa un mizilic așteaptă.
— Mușcă?
— Nu. Mănîncă; dar știi cum? Cu opinci cu tot. Ai opinci? Scoate-le să scape barem ele.
— Si atunci ce să fac?
— Să aștepți să se scoale. Acum chehaia trage la aghioase și cînd doarme lasă ciinii slobozi.
— Tu cine ești?
— Io? Nimeni. Un n e b u n.
— De ce?
— De ce? Aici te vreau!
Melios nu putea să-i dea în cap. Omul acesta era zăpăcit... Chiar nebun de-a binelea. Dar dintre cei de la care auzi uneori cele mai mari înțelepciuni. Era cărunt cu fața suptă și cu ochii mici, căzuți în orbite, care sclipeau ca niște licurici.
Purta niște haine țesute în casă, găurite în coate și la genunchi. Era netuns și nebărbierit de ani de zile. În loc de arcan purta un ciomag strîmb și noduros.
— Cum te cheamă? îl întrebă Melios.

— Pe mine? Cum mă cheamă? Nu știu. Fiecare mă numește cum vrea.
— Tu cum ai vrea să te cheme? Cum ți-ar plăcea?
— Mie? Mie nu-mi place nimic... nimic...
— Și cum trăiești?
— Io?... Ca un cîine fără stăpîn.
— Și ce mănînci?
— Ce le rămîne cîinilor cu stăpîni. Ia spune-mi... nu cumva ai cunoscut-o pe „Moartea"?
— N... nu.
— Păcat. Dac-ai s-o cunoști cumva, spune-i să treacă pe aici.
— De ce?
— Vreau s-o scuip.
— Dar de ce?
— Pentru că nu mă ia.
— Fii pe pace. O să te ia odată.
— Așa spun toți... dar nu mă ia. Ai să-i spui să mă ia?
— Nu.
— Tu... tu... ești om bun. Numai tu ești bun.
— Tu... ce zici.. de ce vrei să mori?
— Ca să scap de cei care o cheamă pe Moarte ca să mă ia.
— Aici, în școală, dormi?
— Nu. Școala o am ca să mă cac. Dorm afară pe cîmp.
— Și nu te mănîncă lupii?
— Ce, ești nebun? Lupii, măi, mănîncă oase? Stai, acum, că mă duc să-l chem pe Mitros-chehaias. Dar... ascultă. Dacă te întreabă cine l-a chemat, să nu mă pîrăști. Hai? Mă pîrăști?
— Da.
— Tu ești om bun. Numai tu ești om bun aici. Numai tu... Mă duc acum să-l chem pe Mitros. Și dacă te întreabă cine s-a căcat aici, să-i spui că tu. Auzi?
— Bine, bine...
— Bun om... Bine ai făcut că ai venit. Mă duc acum după Mitros.

Melios a rămas singur. Ronțăitul cîinelui amuțise. Nu se mai auzea nimic de nicăieri. Numai o dată s-a auzit o împușcătură, niște lătrături îndepărtate și apoi nimic.

Melios deschise din nou ușa camerei din fund. Probabil că aceasta era camera învățătorului.

Într-un colț, sub pat se zărea un cufăr negru de vremi, încuiat cu un lacăt ruginit.

În clipa cînd a deschis ușa, cățelul s-a trezit. L-a privit, l-a recunoscut și a început să dea din coadă cu încredere.

— Dormi... îi spuse Melios. Am să văd ce pot face pentru tine, sărmane!

A intrat din nou în casă. Sub tablă se afla o masă cioplită grosolan și în spatele ei un scaun care nu putea suporta nici greutatea unei păsări. S-a așezat într-o bancă. Deodată, l-a cuprins paraponul. Doar era încă un copil, un elev alungat și fugărit... pe care nu-l lăsau să intre din nou în școală. Pentru el toate școlile din lume erau zăvorîte. „Pentru totdeauna, spusese directorul, ești exmatriculat pentru totdeauna... Pentru totdeauna, și din toate școlile din țară!" A simțit că l-a înjunghiat un cuțit. Și de atunci acest cuțit va fi mereu înfipt în pieptul lui pînă la moarte. A închis ochii, și și-a lăsat gîndul să hoinărească, să se întoarcă înapoi la zilele de școală. La plopii tineri de pe malul rîului care înconjurau curtea școlii. La „cursurile" lui moș Todos îngrijitorul de la subsol, apoi la colegele lui, la Kaliongi „mașinuța", și lîngă ea un puf, o pasăre — o ființă compusă din tot ce e mai ușor și mai dulce pe lumea asta. „Domnișoara Stamiris să poftească la tablă!" Cintezoiul se înroșește. Un foc roșu strălucește pe banca ei. Au clipit din cauza reflectării și farurile „mașinuței"... „Stamiris... A-grambeli Stamiris ești exmatriculată definitiv. Definitiv... Pentru că ai permis unui depravat să te bombardeze cu epistole erotice. Definitiv... În afară doar dacă dovedești că regreți sincer. Regreți, Stamiris?"

— Regret, domnule director.

— Felicitări, Stamiris. Și de ce regreți, copila mea?

— Pentru că nu am ars și eu împreună cu epistolele pe care mi le-ați ars, domnule director!

— Rușine, domnișoară Stamiris. Rușine, încă o dată. Ești exmatriculată devinitiv... Definitiv.. Definitiv!...

Din cămăruța din fund se auzi un plînset tînguitor. Cîinele... Melios simți că-l doare și pe el piciorul. Totul să fie aici o durere... o tristețe și să mai existe și

Lafina care să „iasă de braț cu Ianakos". Bine. Toate se vor rezolva. Și „pîrîcioșii" își vor găsi nașul. Totuși, cîinele nu trebuie să iasă afară pentru că roua nopții o să-i zgîndăre rana.

Totuși — Stamiris — elevul... Elevul acesta nepricopsit care și-a umplut servieta cu epistolele lui erotice acum a devenit dascăl. Și trebuie să-și împartă cămăruța cu un cîine rănit, care e mai nenorocit decît un om rănit... Pentru că el... tot ce are să spună, să strige... Să scrie... Să protesteze... totul le spune numai cu coada. Gîndește-te... numai cu coada.

— Bă... văsătorule!

Ușa s-a umplut cu greoaia și murdara persoană a lui Mitros-chehaias. Ce ghinion.

— Mă... Merlios, spuse din nou mirat. Ai venit, bă? Ai venit? Și eu acum trebuie să mă duc să-mi spăl limba. Am adus și miișoarele... Trei... Binecuvîntatele. Și acum spune-mi deschis, însă, hai? Ca să ne înveți ai venit sau ca să ne batjocorești?

— Ai terminat? îl întrebă rece Melios.

— Ei, hai să spunem că am terminat. Și acum, spune-mi! Cînd începi școala? Mîine dimineață sau azi după-amiază?

— Niciodată.

— Cum... Cum... Cum?

— Am spus: *Niciodată!* Dacă mai întîi nu măturați, nu spălați dușumeaua. nu văruiți pereții, nu reparați băncile, nu vopsiți tabla...

— Stai!

— Nu puneți geamuri, nu puneți balamale ușilor...

— Stai, am zis!

— Acum am stat. Nu mai am nimic de spus. Acum, la revedere.

— Stai! Încotro?

— La plimbare.

— Și cine o să facă toate astea care ai spus?

— Nu cred că eu?!

Mitros a început să se scarpine la ceafă.

— Trebuie să vorbesc cu părinții despre asta.

— Asta-i treaba voastră.

— Dar prea-mi ești oțet. Și cred că ai început treaba

pe dos. Și, mai întîi de toate, spune-mi! Pe părinți ai venit să-i înveți carte, sau pe copii?

— Pe copii. Dar dacă nu încep cu părinții, or să orbească copiii.

— Ei, n-ai să începi! Auzi? Bănișorii îi am încă în buzunar.

— Așa? Atunci, cu atît mai bine. Ține-ți-i și eu plec. Știu drumul.

— Stai!

Mitros începu din nou să se scarpine în ceafă.

— Lasă-mă să mai vorbesc cu părinții, spuse din nou. Poate că lor ai să le placi. Mie, unu', nu-mi placi!

— Cum crezi. Eu n-am venit aici ca să-ți plac sau nu ție. Sau mă lăsați să învăț copiii cum știu eu, sau plec!

— Ai văzut ce burghiu ești?

— A! Și încă ceva, ca să nu uit. De acum încolo cînd vreți să-mi spuneți ceva, îmi trimiteți pe altcineva. Cu tine am terminat.

— Altceva?

— Nimic.

Mitros a înșfăcat arcanul și a pornit cu pași mari spre casă, ca și cum ar fi fost hotărît să-i dea foc. Aburea tot de furie. Se vede că nimeni pînă acum nu l-a pus la punct. Se temeau de el. Cu banii și cu obrăznicia lui devenise tiranul satului.

Melios se îndreptă spre rîpă, acolo unde se zărea panglica verde a rîului care înconjura „insula". Acum, vara, apa era puțină. Puteai să treci rîul cu piciorul. Toamna însă, cînd cad primele ploi, rîul se umflă, se înfurie și dezrădăcinează sălciile. Frumoasă era plimbarea într-acolo. Locul era liber, fără garduri. Mergea liniștit prin iarbă.

Apa clipea dulce. Era liniștită, limpede, neîntinată de murdăria pe care o duc rîurile ce trec prin sate. Puteai să stai cu burta pe pămînt și să bei apă. Dar... deodată lîngă mal ceva i-a tăiat drumul. Mormînt! Ce caută aici mormîntul? O cruce de lemn necioplit, legată cu coajă de salcie arăta că acolo, sub pămînt, doarme cineva. Melios îndreptă crucea care se înclinase, și se îndepărtă. Era trist. Desigur că un om singuratic... vreun om beat

sau necăjit trecînd rîul în timpul ploilor de primăvară s-a înecat și l-au îngropat aici.

Deodată, un cîntec nemîngîiat, ceva ca o ceartă desperată, ca un plînset neputincios se auzi în spatele mărăcinilor. Peste puțin apăru și „cîntărețul". Era o femeie în negru. S-a tulburat cînd a apărut în fața ei.

— Oh! . . . făcu.

Vorba ei era bărbătoasă.

— Ziua bună!

Dar ei nu-i prea plăcu întîlnirea.

— Cine doarme acolo? o întrebă Melios, arătîndu-i mormîntul.

— Doarme? întrebă ca pentru sine. Nu doarme nimeni. Cineva putrezește.

— Dar cine?

— Cineva. Se zice că era vasator. Cine știe?

— Și . . . cum era?

— Bătrîn . . . pustnic . . . retras. Bea mult. L-au găsit înghețat cu o sticlă în mînă. Bea . . . Dumnezeu să-l ierte! Dar tu cine ești?

— Noul vostru învățător.

— Și unde ai să dormi? La conacul răposatului?

— Da. De ce?

— Nu te temi?

— De ce?

— În casa mortului ai să dormi și mai întrebi de ce?

— Atunci cînd locuia era viu.

— Nu știu. Fă ce vrei. Eu, una, dacă aveam copil, nu-l trimiteam la școala ta.

— Un nebun care este pe-aici cum îl cheamă?

— Pe care din toți? Aici, toți bărbații sînt nebuni. Dacă nu erau, își trimiteau copiii să-i citești? Pe vremea mea numai nebunii erau trimiși la popă, ca să le „citească". Ca să-i părăsească duhul rău. Sară bună!

— Cum te cheamă?

— Katero . . . Seară bună!

A plecat. Peste puțin timp s-a auzit din nou cîntecul ei deznădăjduit.

Melios s-a întristat. Dacă toate mamele erau atît de „progresiste" ca această cîntăreață, negru își vedea viitorul.

A pornit trist pe drumul întoarcerii. La școală, toate erau cu susu-n jos. Femei, bărbați... copii măturau, băteau cuie, trăgeau la rindea.

I-a salutat.

— Seară bună... i-au răspuns. Mîine începi, hai?

— Sper...

O fetiță rușinoasă cu privirea coborîtă a venit în fața lui. Ținea o boccea cu velințe flocoase, perne și saltele.

— Ce-s astea o întrebă Melios. Cum te cheamă?

— Zgurafo.

— Și ce-s cu astea, Zgurafo?

— Așternut... ca să te culci...

— Mulțumesc. Lasă-l acolo, și du-te.

— Păi, ce-o să fac? O să rămîn?

Le aruncă pe o bancă și fugi.

Bravo! Frumoasă atmosferă! Primitoare...

Au început lecțiile. Elevii erau niște copii răi, plini de sarcasm și viclenie. I-au stricat dis-de-dimineață buna dispoziție. Cu ce să începi? Toți copiii aceia vedeau în el omul care le strica joaca. Nimic altceva. Înainte de începerea orelor iat-o din nou pe Zgurafo.

— Ce mai sînt și astea? o întrebă Melios.

— Vergele!

— Și... unde le duci?

— Ție... Ți le trimite Mitros-chehaia cică. Să le rupi cică... pe toate, pe coastele lor. Pe toate!

— Așa?... Mulțumesc.

Mlios le luă, le rupse pe genunchi și i le dădu înapoi.

— Să i le duci înapoi lui Mitros, îi spuse, și să-i zici să le ardă ca surcele. Dar tu de ce n-ai venit la școală?

— Eu? Eu n-am să vin. A spus Mitros-chehaia că fetele să nu vină la școală, cică. Că nu se face, cică.

— De ce?

— Știu eu? Ba nu. Știu. Pentru că ești, cică, tînăr și nu se face. Atît știu.

— Bine, Zgurafo! Du-te acum și du-i nuielele înapoi. Și să-i spui să nu-mi mai trimită altele, auzi?

— Auz... Eu auz... Da'...

— Du-te.

A plecat. Înainte, însă, i-a aruncat o privire îngrozită. „S-a dus cu văsătorul!" s-o fi gîndit. „Gata. Văsătorul a nebunit și a rupt nuielele". Așa s-or fi gîndit și ceilalți. Pentru că imediat ce a plecat Zgurafo, aceeași mirare i-a cuprins pe toți. Da, avea dreptate Zgurafo. Nici o fată nu era în clasă. Iar Mitros în calea lui. Gata!

Nu exista altă soluție. Sau trebuia să-l dea la o parte pe Mitros, sau să plece.

Un băiețel a ridicat capul.

— Dom' dascăl... spuse.

— Zi...

— O să se supere.

— Cine?

— Mitros-chehaia. O să se supere. Prima dată îi rupe cineva nuielele. Așa face cu toți dascălii. Le dă nuiele. Și nimeni nu le rupe. Acum o să se înfurie.

— Nu-mi pasă. O să vă supărați și voi?

— Nuuu! strigară toți în cor. Noi nu.

— Ei, asta-mi ajunge. Ce treabă au nuielele cu cartea? Nuielele or să vă învețe carte, sau eu?

— Tu!!!

Atunci ridică din nou capul băiețelul.

— Domnule... Mitros-chehaia spune că fără bătaie nu se învață carte.

— Și dacă eu vă învăț fără? N-o să fie mai bine?

— Aha!

— Vedeți? Acum vreau să vă spun încă ceva. Băieți... învățător fără nuiele se poate, dar elev fără cărți nu se poate. Aveți cărți?

— Avem!! strigară copiii. Dar nu toți. Cîțiva se ascunseseră în spatele altora.

Melios observă că tocmai copiii aceia erau mai prost îmbrăcați și mai palizi.

— Bine... le spuse. Văd că unii aveți, dar nu toți. Știu că nu sînt ei vinovați. O să vedem ce-i de făcut.

— Ba-s vinovați, dascăle! strigă unul cu pistrui pe nas.

Melios imediat și-a închipuit că era unul dintre „spionii" care au scris pe perete.

— Cum te cheamă pe tine? îl întrebă.

— Hagiarulas.

— Stai jos.

— Sînt de vină, dascăle... continuă Hagiarulas. Dascălul bătrîn de-o sută de ori le-a spus să-și cumpere cărți și ei nu și-au cumpărat.

— Eu zic că sînt, spuse altul.

— Îmi spui și tu cum te cheamă?

— Ghioris Pagonis. Sînt vinovați. De-o sută de ori le-a spus dascălul bătrîn. Nu și-au luat.

— Bine. Stai jos. Acum, altceva. Să-mi spuneți dacă se află aici cel care a scris pe perete: „Mitros a Vasilcăi-elev".

— Aici este! strigară împreună Hagiarulas și Pagonis.

Melios se supără.

— Nu v-am întrebat pe voi. Vreau să-mi răspundă el. Hai, Mitros.

Un băiețel blond cu ochii cenușiu-închis s-a ridicat tremurînd.

— N-am să mai fac, dascăle, spuse gata să izbucnească în plîns.

— O știu, spuse Melios. Copii... i-a spuneți-mi. De ce veniți voi la școală?

— Ca să învățăm să citim și să scriem! strigă Pagonis.

— Unde?

— Pe... pe... hîrtie.

— Exact. Nu pe pereți... Nu-i așa, Pagonis? Ce părere are și domnul Hagiarulas?

— Pe hîrtie...

— Exact. Adică, n-o să mai scrii pe pereți... nu-i așa?

— Așa-i.

— Sculați-vă acum, să ștergeți pereții.

S-au ridicat amîndoi și au început cu unghiile, cu mînecile să șteargă cuvintele de pe pereți. Peste puțin s-a ridicat și „Mitros a Vasilicăi" și începu și el, timid, să le șteargă pe ale lui.

Melios îi urmărea cu atenție.

— Am terminat ... spuseră la un moment dat toți trei și s-au scuturat de var.

— Frumos, le spuse Melios mulțumit. Treceți acum la locurile voastre. Deci... ca să învățăm să scriem și să citim, hai?

— Nu pe pereți, dom' dascăle! spuse Hagiarulas. Pe hîrtie!

— De acord. Dar numai pentru asta?

— Păi...

— Ei, nu copii. Numai asta e ușor. Cîte litere are alfabetul? Douăzeci și patru. Ei, ce înseamnă asta? Că dacă le-am învățat știm carte? Nu. La școală n-ai să

învețI numai să scrii lucruri bune. Și să le ștergi pe cele proaste. De ce am șters noi acum pereții?

— Căci erau prostii! strigară toți în cor.

— Dar... toate?

— Toate... dascăle!

— Liniște! Nu toate! Rău lucru era că „Ghiorghis a înecat-o pe Kokina"! Dar o să mă întrebați acum, bine a făcut Ghiorghis că a înecat-o? O clipă însă. Cine era Kokina asta, copii?

— Cățeaua!

— Bine. Bine-a făcut că a înecat-o? Nu. Dar parcă a făcut bine Hagiarulas că l-a pîrît? Nu. Nici el n-a făcut bine. Aș putea chiar să zic că a făcut o faptă mai urîtă. Pentru că pîra îl arată pe om rău. La fel și Pagonis. Ce-l deranja pe el Lafina de a scris pe pereți? Vă întreb: frumoase lucruri sînt astea, copii? Ce părere ai, Hagiarulas?

— Nu... dascăle. Nu-s frumoase. Și n-am să mai fac altă dată.

— Nici eu n-am să mai fac altă dată... spuse și Pagonis. Ne trebuie bătaie. Vrei să aduc o nuia?

— Să stai imediat în bancă! strigă tare Melios. Poftiți! Eu n-am venit aici să rup nuiele pe spatele vostru. Am venit aici să fac oameni din voi. Oameni buni, cinstiți. L-ai văzut, Hagiarulas, pe Ghiorghios cînd o îneca pe Kokina și ce-ai făcut? În loc să alergi s-o scapi, l-ai lăsat s-o înece și apoi ai venit și l-ai trădat. E lucru cinstit ăsta?

— Nu, dom' dascăl, nu-i cinstit. De asta merit bătaie. Dar tu nu vrei să-mi dai.

— De ce să te bat, ca să înțelegi că ai greșit? Păi, tu ai înțeles-o și fără bătaie. La ce-i bună bătaia? Ca să te doară? Nu, copii! N-am venit aici pentru asta. Dar nici voi pentru pîră. Și, vă rog, de-acum încolo să nu-mi mai spună nimeni nimic. Cine-o face, gata cu prietenia. Acolo, înăuntru, este un cîine. N-am să întreb cine l-a rănit. Liniște! Să nu-mi spună nimeni. Pot să aflu și singur. Dar nu vreau. O să încerc numai să vindec cățelul. Asta-mi ajunge, și o să-mi ajungă și mai mult dacă văd că de-acum încolo nici unul dintre voi n-o să mai chinuiască animalele. V-ar place vouă, dacă cineva vă schingiuiește oile? Dar oile sînt folositoare, o să-mi răspundeți.

Ne hrănește carnea și laptele lor, ne încălzește lîna lor... însă ce sînt de vină sărmanii cîini dacă noi nu le mîncăm carnea? Și nu trebuie să ne fie mai multă milă de ei decît de oi, pentru că ei nu au blană groasă și tremură de frig, hai?

— Așa este, dascăle! au spus toți copiii.

— Trec acum la altceva. Pe perete a scris și Mitros a Vasilicăi. Sau nu?

— Am scris, dascăle... și să mă ierți. N-am să mai fac.

— A scris. Dar ce-a scris? Și-a scris numele. E rău lucrul ăsta? A pîrît pe cineva? Nu. Atunci care este răul pe care l-a făcut? N-am să v-o spun eu. O să înțeleagă singur Mitros. Spune, Mitros!

— Am mînjit peretele... dom' dascăle!

— Poftiți. Dar dacă ne scriem toți numele, ce se alege de pereți? Arată urît. Și noi trebuie să înfrumusețăm școala ca s-o îndrăgim. Eu am și început s-o îndrăgesc. Nu știu voi ce simțiți. Dar eu. Da.

— Și noi... dom'le! Am început... și noi... Au strigat cu toții.

— Bravo. Mă bucur. Dar eu mă bucur și de altceva. Mă bucur că încet, încet ne împrietenim.

— Și noi, dom'le! Iată. Noi ne-am și împrietenit.

— Vă mulțumesc. Vă mulțumesc, copii. Acum, altceva. V-am văzut cărțile. Nu le disprețuiesc. Dar o să găsim altele mai bune. Să-mi scrie Mitros pe o hîrtie în ce clasă este fiecare, și eu am să încerc chiar astăzi să vă cumpăr alte cărți. Dar n-o să dea nimeni nici un ban. Vi le dăruiesc eu. Am terminat și cu asta. Și acum, încă ceva, și terminăm pentru astăzi. Copii... cînd am trecut podul... venind încoace, am văzut un mormînt. Ei, ce să vă spun. M-am întristat foarte tare. Nu pentru că acolo zăcea un om mort. Ci pentru că era un mort părăsit... uitat, fără nici o floare... fără cruce. Dacă era o rudă de-a voastră, l-ați fi lăsat așa? O să-mi spuneți: „Să vină să-l îngrijească ai lui!" Bine. Dar dacă era singur-singurel pe lume? Dacă nu avea pe nimeni, nici măcar să-i aducă o floare? Dar nu-i adevărat că n-avea pe nimeni. Voi, toți, ce sînteți? Străini? De loc. Sînteți ai lui, copiii lui. Și cu toată bătrînețea lui, el tușea și se ostenea pentru voi... Cum ați lăsat, copii, pe un om de-al vostru de s-a

prăpădit? Dacă nu vă duceți voi, cine o să se ducă să-i arunce puțină țărîță, să-i semene cîteva flori?

Melios se opri. Sughițuri se auzeau în clasă. Copiii se frecau la ochi cu pumnii murdari.

— Ce să facem acum, dascăle? l-au întrebat cu ochii umezi.

— Eu zic să mergem noi toți să ne spălăm mîinile, apoi să culegem flori... să facem o coroniță și s-o depunem pe mormîntul lui, acolo jos, lîngă rîu.

— Altceva?...

— Să-i ridicăm puțin pămîntul pe care i l-a luat rîul.

— Și crucea, dascăle!

— Mulțumesc, copii. Mă bucur că v-ați gîndit și voi. Haideți, acum.

Cînd a deschis ușa, Melios a apucat să vadă cojocul lui Mitros pe cînd dădea să se ascundă după o casă. Bine, domnule Mitros. Va veni ora să ne socotim și cu tine.

După modestul „parastas" de la mormîntul bătrînului lui coleg, Melios a luat-o spre „Xehasmeno" („Uitatul"). La rîu s-a întîlnit din nou cu Katero. Văduva bocea iar.

— Ziua bună, îi spuse.

— Ce vrei? îl întrebă, dușmănoasă.

— Ți-am zis „bună-ziua".

— Ziua bună va veni cînd voi muri.

— Pe cine bocești? o întrebă. De cîte ori te văd, bocești. Pe cine bocești?

— Pe un om viu.

— Dar pe cine?

— Un migdal înflorit pe care mi l-au uscat. Pe Alafo. Pe Lafina mea. Blestemul meu să-i ajungă! Blestemul meu! Jăratic să se facă paralele în palmele lor și să-i ardă!

A ajuns în sat copleșit de durere. Era ora prînzului. Lui Perifanos îi era somn și bătea „mătănii" pe un scaun. Cum l-a văzut pe Melios, s-a trezit.

— Hop! a făcut. Ai scăpat de ei? Bravo! Am zis eu întotdeauna. Nu prinde rădăcini nici un dascăl printre șacalii ăia.

— Greșești, îi spuse. N-am plecat.

— Atunci ai venit să-ți iei bocceaua? Bine ai făcut. Ziceam să ți-o trimit, dar n-aveam prin cine. Ai aflat?

Am trimis actele. Rămîi cu mine la masă? A făcut Ftaliţa mea o mîncărică!

— Nu, mulţumesc. Vreau să ajung la oraş.

— La Axiopol? De ce? Ca să cumperi malarie? Există cîtă vrei... Dar dacă vrei gălbează, du-te la Korfalia. Acolo găseşti tone întregi.

— Vreau să cumpăr nişte manuale.

— Cuum? Vorbeşti serios? Adică e adevărat? N-ai plecat?

— Dimpotrivă. Am de gînd să rămîn mult timp.

— Să te ocrotească Sf. Modestos, eu nu pot.

— Cunoşti cumva vreun căruţaş de închiriat?

— Există unul. „Scufula".

— E femeie?

— El insistă că e bărbat. Şi chiar este. Dar n-are nici un firicel de păr. Nu ştiu ce-a păţit. Poate că i l-au ros moliile. Se numeşte Ianis Mastrapas. Dar tu spune-i „Scufula", ca să te îndrăgească. Vrei să-l chem?

— Dacă poţi...

— S-a făcut.

Dar în aceeaşi clipă, Perifanos a pufnit în hohote.

— Ce-ai păţit? îl întrebă Melios.

— Ha... ha... ha... Ştii? Ha... ha... ha... I le-am dat şi dascălului nostru să citească actele alea. Ei, ştii ce mi-a spus codoşul că scrie? Ha... ha... ha...

— Ei, ce? M-ai omorît.

— Că... cică... scrie despre nişte datorii.

— Ei, şi tu l-ai crezut?

— Nu. Eu te-am crezut pe tine. Şi i-am dat şi o lecţie bună. Ascultă, i-am zis ce scrie. „Aşa şi aşa... Va să zică despăgubire". Ei, ce crezi că mi-a răspuns, încornoratul? „Asta am înţeles şi eu, mi-a spus, dar am făcut-o dinadins să te văd, înţelegi?" Ei, ce să-i spui? Lasul!

— Bine, dar eu mă grăbesc.

— Atunci, aşteaptă ca să mă duc după „Scufula"... A!... Fii atent la limba lui.

— De ce, ce face?

— Te încurcă. Este mare filozof. Am plecat acum. Dar să ştii, nu e bine să te duci astăzi la oraş.

— De ce?

— E învălmășală mare. Panair. Tîrg de vite, cum se zice. Am plecat.

N-a întîrziat de loc. Pe drum a găsit și o potcoavă pe care a adus-o mîndru, parcă găsise vreo liră.

— Nou-nouță, zise. Mîini găurite au potcovarii ăștia!

— Ce faci cu ea?

— Ce să fac? I-o dau lui „Scufula". Ce ghinion că n-am cal!

Se necăjea că trebuia să dăruiască o potcoavă găsită. Nu. Era departe de inima lui Stratis. Mereu o întorcea, se juca cu ea, nu se hotăra.

— Eu zic s-o bat în cuie la tocul ușii, ca să-mi aducă noroc. Mi-e milă să pierd o potcoavă nou-nouță.

— De ce? Pierzi un lucru cînd îl dăruiești?

— Păi?

— Regret.

— Nu-i nimic. O să-ți treacă.

— Am avut un prieten... dar ce rost are să-ți spun?!

— Ei, ce? Își dăruia potcoavele?

— Nu... Picioarele!

— Bravo lui. Acum, hai la treabă! „Scufula" sosește. L-am găsit cînd tocmai înhăma caii. Ești norocos. Așa, hai! Prietenul tău își dăruia picioarele? Ei, da. Mai sînt și dintr-ăștia. Inimă mare și procopseală mică... M-a ferit Dumnezeu.

— De asta nu te înghit țăranii! îi strigă Melios.

— Mai bine. Dacă mă înghițeau, îmi cereau pe veresie. Și nu-mi convine.

— Regret...

— Nu-i nimic. O să-ți treacă. Hop. Iată-l și pe „Scufula"!

Într-adevăr. Afară s-a auzit un huruit, apoi un „hiiiii!" și căruța s-a oprit. Un om intră în cafenea. Purta o scufie de piele, parcă era lipită de cap cu clei. Vorbea strident. N-avea nici mustăți, nici barbă, nici sprîncene. Curat! Alambic!...

— Iată-mă! spuse intrînd. Ți-ai găsit în sfîrșit potcoava pierdută? îl întrebă pe Perifanos. Și mă întrebam și eu de ce șchioapătă omul ăsta în ultimul timp! S-o porți sănătos!

— A ta este! îi spuse Perifanos.

— Ba!... Mie nu-mi ajung o să le mai și pierd? Eu ce găsesc, i le pun lui Mijmijis.

— Ți-o dăruiesc pentru el.

— Cuum? Dăruiești, ai spus? Tu? Dar de ce? Nu cumva nu ți se potrivește?

Melios interveni:

— A spus înainte de a veni că o să ți-o dăruiască... i se adresă lui „Scufula".

— Așaaa? Ei, atunci gata. L-am pierdut pe Perifanos. S-a stricat.

— Bine, dar eu mă grăbesc, spuse Melios.

— Și eu la fel. De-asta eu zic să mergem încet... încet. Pentru că sînt foarte grăbit.

Perifanos îi făcu cu ochiul lui Melios.

— Ce ți-am zis eu? Vezi ce limba felozofică!

„Scufula" îl trase pe Melios de mînecă.

— Hai! Dă-mi argintul pe care l-ai găsit, Perifanos, să i-l fac cadou lui Mijmijis. Haide, Avgherinos[1]... spuse către Melios.

— Nu-l cheamă Avgherinos... se răți la el Perifanos.

— Gura! Tu nu știi. Luceafăr este. Copil fraged. În zorile vieții. Haide, izma mea .Mergem. Venim Mijmijis. Vezi ce ochi are? Nici una, nici două și-a zărit pantoful lui nou. Rabdă puțin, Mijmijis, te încalț la sfîrșitul drumului. Nu acum. Mă tem să nu începi să alergi, căci eu sînt tare grăbit. Mulțumesc pentru potcoavă, Perifanos, și Dumnezeu să te ajute. Potcoavă mi-ai dăruit, copil să-ți dăruiască...

Perifanos pricepu tîrziu aluzia, cînd era deja departe și-și mușcă pumnul.

— Ah! spuse. Mîrșavule! De filozofia lui s-a temut chiar și Dumnezeu.

Mijmijis mergea ca un motoraș. Scotea și aburi.

— Cu ce-l hrănești de scoate atîția aburi? îl întrebă Melios pe „Scufula".

— Din același tain mîncăm amîndoi. Necazuri. Dar el nu oftează pentru necazul lui, ci pentru ale stăpînului.

— Ce necazuri? îl întrebă Melios. Tu numai ironii și rîsete ești.

---

[1] Avgherinos = luceafăr.

— Ei, uite, asta este. Dar tu de unde să știi? Ești luceafăr în pragul vieții. Privești din vîrf viața, n-ai intrat în mijlocul ei ca să te calce în picioare.

— Pe mine? Știi de cînd mă calcă în picioare? de cînd aveam șapte ani.

— Nu-i rău. Eu m-am născut călcat. Nu vezi ce mutră nobilă am? Sînt ca o franzelă arsă în cuptor!

— Da' de ce te cheamă „Scufula"? îl întrebă naiv Melios.

Omul s-a neliniștit. O negură grea l-a acoperit.

— Hm... zise. Ți-a și șoptit-o Perifanos.

— Mi-a spus că-ți place. Dar acum n-o mai cred.

— Da. Mă prefac că-mi place, ca să-l taie. Și dacă vrei să știi l-au tăiat destui. Dacă le arătam că mă supăr, așa m-ar striga toți: „Scufula". Hm, crezi că port scufia de plăcere? Ia uită-te... Capul îmi este ca o gulie. Sprîncene, gene, barbă... mustăți. Toate-s fum. Curățenie generală. Nu-i de pleșuvie. Mama mea era atît de gospodină, încît m-a lăsat să cad în apă fiartă. Știi că nu sînt de prin locurile astea.

— Nu, de unde să știu?

— Sînt orășean.

— Chiar voiam să te întreb.

— Dar am venit și m-am îngropat în pîlnia asta. De ce? Ei... Cu cît rîd mai puțini de tine, cu atît e mai bine. Eu m-am betegit, iar mama trăiește și nechează. Are și parale... galbeni. Cîndva i-a venit ideea să-mi cumpere o mașină pentru transport. M-a trimis să învăț să conduc. Ei, cînd m-am întors cu diploma în mînă — „arde-o, îmi spuse. Nu-ți cumpăr mașină. O să mori într-un accident și ai să omori și pe alții!" Atunci m-am înfuriat și-am plecat de acasă.

— Ah, ce bine-ar fi fost de-ai fi avut mașină... spuse Melios. Atunci nimeni nu te-ar mai fi batjocorit!

„Scufula" trase de hățuri calul.

— De unde ai mai scos-o și pe asta? îi spuse. Singur ai născocit-o?

— Dacă nu erai cărăuș... continuă Melios, și dacă erai șofer sau chiabur, te-ar fi poreclit „Scufula"? Nu. Ți-ar fi spus „Domnul Ianis", adică „Domnul Mastrapas".

Mastrapas a oftat adînc.

— A! spuse. Ca să știi însă, nu mă supără atît de mult că rîd de mine, mă supăr că am rămas burlac. Țap fără capră. Și să știi un lucru, Avgherinos, dacă într-o zi mă găsești crăpat ca un harbuz, să știi, din asta o să mi se tragă.

— De ce nu te faci dascăl? îl întrebă deodată Melios.

Mastrapas înșfăcă scufia și și-o înfundă repede pe cap.

— Fie-ți milă de mine, spuse. Nu mă face să rîd... Nu! Căci rîd tare... Mi se umflă vinele... Și într-o zi o să-mi sară pielea asta cîinească de pe cap.

— Nu ai motiv să rîzi... spuse Melios. Eu îți vorbesc serios. Carte știi, cît despre cap... ești primul. Dacă vrei, îți împrumut cîteva cărți și înveți și mai mult. Hai să vedem, o să-și mai bată joc atunci de tine lumea?

— Prrr... făcu Mastrapas spre Mijmijis. Calul se opri. Vorbești cinstit... sincer?

— Păi?

— Și ai cărțile?

— Cu mine, nu... dar o să fac rost. Poate că găsim chiar acum, la oraș. Se vînd?

— Nu știu. Nu m-am interesat niciodată. Dar să încercăm. Însă să nu sufli nici o vorbă, hai? Rămîne între noi doi. Ia uită-te, măi, acolo... Și stau nopțile întregi degeaba, și nu știu ce să fac... Și mă leagănă liliecii. La cafenea nu merg. Mă tem de batjocura lor. Acum o să-mi aprind candela... Stai. Atunci trebuie să cumpărăm și-o lampă mare de petrol cu ochelari. Și seara — oh, maică, măiculiță! — pe cînd ceilalți vor juca table, eu o să stau întins și grîț... grîț... o să ronțăi la cărți. Bravo, frățioare! Să nu îmbătrînești niciodată!

— Cîți ani ai, kir Mastrapas?

— Spune-mi, Ianis. Cîți îmi dai? Lasă... n-am împlinit nici treizeci. Adică, i-am împlinit, dar n-am ajuns încă la patruzeci. Ia uită-te, măi, ce brodeală! Dascăl, e? Ei, nu chiar așa! Dar... am să fur ceva. Am să mă scufund în cărți pînă la gît. Să-mi piară urdorile... Să-mi înviez spiritul. Și dacă cineva vrea să-mi facă pe deșteptul, pe atotștiutorul, să-l zgudui puțin, să-l las ca pe un topor. Și atunci... atunci — cine știe, Melios — poate... poate...

— Ce anume, măi Ianis?

— Nimic. De asta nu există scăpare.
— Dar ce vrei?
— Să-mi găsesc „perechea", măi Melios. Asta vreau. Să nu le fie milă fetelor de mine. Dar — dracu' să le ia! — nici una, nici una nu-și aruncă privirea spre mine. „Pe „Scufula" să-l iau de bărbat?" zic. Au dreptate. Nu-i așa?
— Nu!
— Ce „nu"?
— Nu, Ianis. Dacă nu te iubesc, asta nu pentru că porți scufie, ci pentru că nu te-au cunoscut mai de aproape. Dacă te cunoșteau...
— Ar fi luat-o la fugă.
— Nu rîde singur de tine.
— Pe tine te-a cunoscut vreuna?
— Pe mine... mai bine să nu vorbim despre asta.
— Cum dorești.
Mijmijis fuge fără să fie înghiontit. Înghite drumul bucuros.
— Ce vrei să cumperi de la oraș? întrebă Mastrapas. Perifanos nu m-a lămurit bine.
— Cărți pentru copii... Apoi o hartă... un glob pămîntesc, un steag... și o tabelă.
— Ce vrei cu ea? Vrei să deschizi băcănie?
— Ca s-o pun la școală.
— Bine. Am să te ajut. La toate. Hai, măi Mijmijis... hai, flăcăule! Doar pe un dascăl îl ducem... Nu e un terchea-berchea. Avgherinos! Am să te ajut. Am să te ajut așa cum nu mi-am ajutat nici frații, nici pe mine însumi. Am să-mi pun tot sufletul.
Melios era gînditor. În mintea lui umblau niște îndoieli. În sfîrșit, a luat o hotărîre.
— Ascultă... îi spuse. Ianis, vrei într-adevăr să mă ajuți?
— Păi, ce? Ne jucăm?
— Ascultă. Nu mă cunoști. Poate că sînt și hoț. Dar tu mi-ai dat toată încrederea ta. Ianis... poți să mă ajuți să nu-mi mototolească mîndria acolo, sus, șacalii ăia?
— Care șacali?
— Părinții copiilor. Nu știu... dar cred că vor să-mi strice planurile.

— Aici sînt! Spune și fac.

— Ianis, vezi astea? Sînt trei mii. Vreau să fac cumpărăturile care ți-am spus, dar nu vreau să cheltuiesc din ei. Vreau, dacă-mi fac ceva, să-i arunc în nas. Pentru că, ți-am mai spus. Mi-au pregătit dinamita.

Melios simți cotul lui Ianis că-l împinge.

— Ce este? îl întrebă.

— Bate!

— Ce?

— Palma, măi! S-a făcut. Și să nu te grăbești să mi-i înapoiezi. Cînd ai să poți. Îți ajung cinci sutare?

— Sc... Sc... „Scufula"... Ești grozav, măi! Ești...

— Pe dracu' sînt. Dar te-am îndrăgit. Vezi? N-am avut niciodată un prieten. Și acum, într-un minut, mi-am făcut unul care face cît o sută. De-a-ndoaselea mai e și viața asta!

CAPITOLUL XI

Școala primară din Axiocomi se află în culmea gloriei. Table, steaguri, glob pământesc și o cravată la gîtul învățătorului ei. S-a îmbolnăvit Mitros de ciudă. Dar nu se apropia. Privea totul cu o privire întunecată, de departe. Mai tîrziu a început să bată din poartă în poartă. Desigur că-i cocea vreun complot. L-a mirosit Melios și s-a pregătit să-l înfrunte. În fața copiilor însă făcea pe nepăsătorul. A împărțit tuturor manualele noi, i-a așezat pe clase, le-a explicat prima lecție și apoi le-a citit-o cu glas tare. Cu multă bucurie a observat că nimeni nu privea pe fereastră. Toți îl urmăreau cu sete.

— Ați înțeles, copii?

— Dom' văsător... asta-i foarte ușor! strigară toți în cor.

— Adevărat?

— Ca apșoara.

— Ei, atunci, bravo!

La plecare, iat-o și pe multcunoscuta noastră Zgurafo. Era urîtă, nepieptănată, mucoasă.

— Ce-i cu tine, Zgurafo? o întrebă binevoitor Melios.

— Văsătorule... a spus chehaia... Nu. Mitros-chehaia a spus să-ți spun că au spus ceilalți chehaiele că te cheamă, cică. Să te duci, cică, la conacul lui Hagiarulas, că au, cică, să-ți vorbească... la chindie, cică. Așa mi-a spus să-ți spun. Că ți-au spus, cică, celelalte chehaiale.

— Bine... Spune-i că mă duc!

— Să nu uiți, cică, așa mi-a spus să-ți spun.

— Bine. Să stea, spune-le, liniștiți.

Iată că a sosit clipa pe care o aștepta. Ba încă mai repede decît se aștepta. *Lupta*. Dar cu arme inegale. Pentru că ei erau stăpîni... Și totul le aparținea. Și copiii... Și școala... Pe cînd el se afla pe teritoriu străin. Dar nu se temea de ea. Parcă era prima? Cîndva a înfruntat niște fiare, care țineau în mîinile lor tot viitorul lui. Și a luptat — chiar dacă a pierdut. A mîncat, s-a spălat, s-a pieptănat și a pornit spre conacul lui Hagiarulas. Era prima dată — din ziua cînd a venit — cînd intra în sat. Adică ce „sat"? Trei rînduri de case. Tot atîtea rînduri de cotețe și încă pe atîtea stive de lemne. Mai erau însă și niște căsuțe care nu aveau nici măcar tăciuni. Întrebă unde este conacul.

— Stai să te duc eu, îi spuse un bătrîn, pentru că or să te mănînce cîinii. Într-acolo merg și eu.

Au intrat într-o sală mare plină de fum de țigară. Vreo duzină de „chihaiale" stăteau turcește pe niște velințe flocoase.

— Hai, dascăle, spuse unul cu o severitate rece și-și netezi mustățile.

— Bună seara... spuse Melios. Nimeni nu-i răspunse. Melios a înțeles că-i pregătiseră un proces. Se așeză în locul pe care i l-au arătat și-și descheie haina.

— Vă ascult... spuse și el rece, încercînd să-și îngroașe cît mai mult vocea.

S-au privit. Stăpînul casei a aruncat o privire spre ușa camerei din fund.

— Pune ibricul, femeie... strigă spre o umbră feminină care aștepta după ușă.

— Gata este, stăpîne...

— Ei, ce îl tămîiezi? Adu-l!

Femeia intră... Dinăuntru se auzi un susur înfundat de copii ce-și țineau respirația. Melios și-a dat seama că i-au invitat ca „observatori" și pe „victimile" lui, dar — după cît se vedea, fără drept de vot.

Femeia împărți ceștile. Cu niște priviri invizibile stăpînul conducea împărțeala. Melios înțelese imediat. Îl exceptaseră de la tratație — prima parte a înjosirii. „Ați pierdut prima fază", își zise. Se vede că în graba de a-și pune la cale strategia le-a scăpat elementul luării prin surprindere. Apoi... nu știau că victima lor îi cunoștea

pe dinafară. Că le știa tertipurile și mai ales tactica: șiretlicuri și înjosirea adversarului. Bine...

Aștepta liniștit a doua lovitură.

Stăpînul trase o sorbitură, își șterse mustățile și-i spuse deschis lui Melios:

— Dascăle... cît ai cheltuit pentru cărțile copiilor?

— Nici un ban. Le-am făcut eu cadou.

Mugi chehaia. Acuzatul nu-i dădea răspunsurile pe care le aștepta ca să le ușureze următoarele întrebări pe care i le ticluiseră.

— Și... celelalte saltanaturi?

— Care „saltanaturi"?

— Tabele... landere... furci... mingi... și restu'?

— Care mingi??

— Mingea aia care are lumea pe ea și o învîrtește...

— Am înțeles — globul pămîntesc vreți să spuneți. Și ăsta tot darul meu este.

Și-au înghițit limba. Stăpînul tuși, apoi își întări vocea, crezu că astfel o să-l îngrozească.

— Și ce crezi, bă vătătorule, că e moșia ta aici? Așa, fără să întrebi pe nimeni, te duci și faci școala de rîs? Pornești și nu ceri voie de la chehaiale?

— Chehaialele au păreri numai la stîna lor. De școală răspund numai eu. V-am întrebat eu cum vă mînați oile? Dacă cunoașteți meseria mea mai bine decît mine, atunci făceți-o voi. De ce m-ați angajat dascăl?

Grea tăcere a coborît în sală. Stăpînul tuși din nou și-i spuse poruncitor:

— Mîine, dis-de-dimineață, să te duci să vinzi toate mascarîcurile alea și să aduci banii înapoi. Cîte mii i-ai dat, mă Mitros?

— Trei miișoare, rotunde, răspunse bucuros „complotistul".

— Să ni le dai rotunde, așa cum ți le-am dat și să pleci cu bine. Școala se închide. Dascăle! Noi te-am închiriat pentru carte, nu pentru zorzoane și plimbări și coroniță la groapa bătrînului ăluia...

Toți erau mulțumiți. Și s-au întors să-l privească, siguri că vor vedea un cadavru.

— În regulă, spuse el rîzînd (rîzînd!) și se ridică. N-am să le vînd. Am să le dăruiesc copiilor.

— Și bănișorii noștri?

— Luați-vi-i! și îi aruncă în față.

Se ridică și plecă. Dar, deodată, în urma lui izbucni războiul. Strigăte... certuri... plînsete... Melios distingea vocile copiilor:

„Noi nu vrem alt dascăl!“ strigau.

„Nouă ăsta ne place!“

„Dacă aduceți altu', o să-l fugărim cu pietre!“

— Guraaa! se auzi vocea stăpînului. Tăceți toți! Noi o să vă aducem. Dar o să vă aducem dascăl, nu gropar și lăutar.

Copiii au plecat ca o turmă de oi fugărite și l-au ajuns pe Melios.

— Dascăle!! strigau, nu pleca. Noi pe tine te vrem. Numai pe tine te iubim. Toți.

— O știu. La fel și eu. Dar... nu mă iubesc părinții voștri.

— Noi, dacă pleci — să știi — o să-i dăm foc școlii!

— Nu. Să nu faceți una ca asta. Eu am să-i spun dascălului, care va veni în locul meu, să vă iubească.

— N-o să ne iubească. Îi știm noi pe învățători. Toți au nuiele. Noi pe tine te vrem.

— Și eu vă vreau, dar...

— Dacă aduc altul, noi o să ne ducem cu oile. Nu mai mergem la școală.

— N-o să faceți bine. Acum, dacă mă iubiți, duceți-vă acasă!

— Te iubim, dar nu ne ducem!

Melios îi lăsă acolo, în drum, și plecă. Intră în școală, își luă bocceaua și plecă. Copiii se așezaseră pe iarbă și plîngeau ca bătuți.

*

* *

Jos, în vale, lîngă pod s-a oprit puțin ca să privească pentru ultima oară rîul. Să spună și un „rămas bun“ colegului lui adormit. Dar... ia uite acolo!... Ce-i asta? O cruce nouă? I-au pus-o probabil cînd fusese el plecat. Desigur, copiii aveau un aliat printre cei mari, pentru că crucea era bine ciopliță. Numai scrisul era neîndemînatic.

„Vățătoru" scria. Nimic altceva. Dar... ce mai avea omul acesta? Toți aici — mici sau mari — spun numai „vățător". Există oare un titlu mai mare pe lumea aceasta? Făptașul era precis aliatul copiilor. Avea însă nevoie de dăscăleală. Păcat că nu-l cunoscuse. Au greșit copiii că nu i-au spus că au un prieten printre cei mari.

Ceva ca un plînset de cuc se auzea în tufișurile de mărăcini. Apoi plînsetul s-a schimbat în înjurături. Katero? Dar aici își petrece zilele și nopțile femeia asta? Nu se duce acasă niciodată?

— Katero! strigă Melios.

Tăcere. Plînsetul însă s-a oprit.

— Katero! strigă din nou.

Niște mărăcini s-au dat în lături.

— Ce vrei?

— Katero... eu sînt!

— A... tu ești... Și-a dus mîna la ochi. Cine ești?

— Dascălul.

— Și ce cauți?

— Pe tine.

— Sînt bătrînă.

— Știu.

— Atunci du-te la naiba. De acolo nu se întoarce nimeni.

— Acolo mă și duc, Katero! De-asta te-am strigat, ca să-mi iau rămas bun.

— Pleci? Spui drept? Bine faci. Scapi de lupi și de puii lor.

— Nu mă gonesc puii de lup. Și nici nu sînt pui de lup. Părinții lor mă gonesc.

— O știu. De ieri își ascuțeau colții. Vor, cică, dascăl cu nuia. Rău ai făcut. Trebuia s-o iei și să-i schilodești. O să crească și ei și or să facă cum a făcut Ianakos. Or să iasă la braț cu fetele și or să le părăsească să se ducă la oraș. Ah... ah, Alafo... Lafina mea... singurica părăsită, orfană amărîta mea... Tunetele și fulgerele să-l ardă!

Katero se zbătea smulgîndu-și fir cu fir părul. Lui Melios i se rupea inima. Nu știa ce să-i spună ca s-o potolească.

— Răbdare, Katero! îi spuse. Așa e lumea. O să găsească altul.

— N-o ia nimeni, nimeni. Nici Ghirlas nebunul.

— De ce?

— Pentru că e pîngărită. Așa o să moară, nemăritată și hulită.

— Nu se știe...

— Ba știu eu. Tu nu știi. Ești necopt. Ah!... Și era... Dar cum nu era?!... Mireasma zorilor și floarea busuiocului... Ah... Lafina mea... Lafina mea... Regina mea fără noroc...

— Katero, ia spune-mi! De ce vii în fiecare zi aici? Ce faci?

— O jelesc... În sat nu mă lasă. Le sperii, cică, pruncii. Și le alung somnul. La mine nimeni nu se gîndește.

Niște oițe au ieșit din mărăcini și au strigat-o.

— Pe tine te strigă? o întrebă Melios.

— Da. Pieriți și voi! Se țin și ele după poala mea. Unde ai să te duci acum, fiule?

— N-am să pier, mătușico!

— Știu. Tu ești băiat. Ah... de ce n-am născut-o și pe ea băiat?

— Și unde o ții ascunsă, mătușică? N-am văzut-o niciodată.

— Nu iese din casă. Numai noaptea scoate puțin capul pe ușă. Ai auzit tu, o fată pîngărită să iasă ziua pe afară?

— Dar cum pîngărită? Nu pot să înțeleg.

— Pîngărită, fiule, cum altfel să-ți spun? Uite... pîngărită... adică care a vorbit cu băiat.

— Adică înșelată, cum se zice?

— Ei, nu chiar așa! Uite, a ieșit „la braț" cu viermele ăla de Ianakos. Pentru că i-a promis cunună. I-a zărit Mitros...

— Mitros?

— Da, șarpele ăla. I-a văzut și imediat s-a dus și i-a suflat ceva la ureche tatălui lui Ianakos. El a măsurat zestrea, a găsit-o puțină, și-a retras feciorul și l-a însurat cu alta. Și Lafina mea a rămas de rîsul lumii.

— Adică, asta-i tot?

— Păi ce, puțin lucru e?

— Adică înșelată, cum se zice, nu este.

— Puțină înșelăciune e asta? Ah... Și mi-a fost singura fată...

— Încetează s-o mai jelești! Și ea ce face?

— Își jelește și ea soarta.

— Ascultă, mătușă Katero, eu acum mă grăbesc. Dar te rog să mă socotești ca pe o rudă. Auzi?

— Ah!... Dacă aveam rude, mi-ar fi făcut el una ca asta? Dar, vezi, au văzut două femei singure, fără apărare...

— Dacă venea din nou Ianakos, l-ar fi primit?

— I-ar fi scos ochii.

— Asta-mi place. Și-acum, mătușică, te las cu bine. Răbdare. Toate se rezolvă.

— Păi cum? Gata! Asta a fost. Mergi cu bine, sufletelule. Ah... numai tu mă înțelegi, acum pleci și tu. Negru să fie pământul care o să-l acopere! Lafina, durerea mea... pe ce bolovan să cad să-mi plîng durerea? În ce văgăună? Pleacă acum și el și am să rămîn singură-singurică. Nu ne uita, fiule.

— Fii pe pace!

A înaintat, a urcat dealul și apoi a început să coboare. Satul a pierit în spatele lui ca clopoțeii, cu amărăciunea copiilor și cu jalea lui Katero. În depărtare a zărit cărămizile roșii ale lui „Xehasmeno". Melios mergea încet. Parcă-l dureau picioarele.

Încă o neizbîndă, încă o înfrîngere. S-a așezat pe un dîmb la marginea drumului și a căzut pe gînduri. De ce s-a purtat așa? Dacă s-ar fi purtat mai blînd, mai docil, ce-ar fi pierdut? Ar fi fost dascăl cu miișoare în buzunar și cu o viață asigurată.

A scuipat. A scuipat departe gîndul ăsta. Adică ce? Ar fi trebuit să-i accepte pe neciopliții și pe bădăranii ăia ca profesorii lui? Atunci el cui i-ar mai fi fost profesor? Aici trebuie să aleagă una din două. Sau să se supună lor, să devină servitorul lor scîrbos, sau să plece. Adică, sau să primească ordine de la ei și să le transmită cu nuiaua copiilor, sau să își piardă pîinea, miile, totul, și să cîștige numai onoarea. Nu a stat la îndoială nici o clipă. Aici, Melios, nu-i de glumă. Aici e în joc cinstea ta. Aici te balansezi între lumină și noroi. Te felicit, prietene. Te

felicit că ai ales atît de repede, atît de sălbatic, atît de hotărîtor. „Orașul nostru...“ o să-ți zică într-o zi: „Te felicit, stimate domnule Melios Kadras“. Mulțumesc. Haide! S-a ridicat și a pornit din nou. Pașii lui erau mai hotărîți, mai bărbătești. Dar... totuși, simțea un cui în inimă. Bine. Cu chehaialele s-a purtat mîndru. Dar ce-o să facă cu datoriile lui față de Mastrapas? Două sute de drahme l-au costat „saltanaturile“ alea. Ce nevoie avea de steag? Dar de tabelă? „Școala generală mixtă“. Adică dacă nu era tabela credeau că acolo e vreun grajd? Dar, uite, are Melios cîteodată toane de-astea. Bine i-a spus odată colegul lui — Dakridzikos — „îngîmfatul“. Să nu-mi spui acum că nu ești. Să nu-mi spui că nu era logic, că era modest ceea ce ai făcut! Nu, prietene. Era, uite... „saltanat“! Aș fi vrut să știu, măi Melios, ce-ar fi făcut în locul tău Dakridzikos. Dar... cum ar fi putut el? Parc-ar fi devenit el vreodată profesor? Cine știe pe unde umblă acum ciufulit, desculț... și scuipă de tristețe...

Dar mai bine să ne gîndim ce facem cu „Scufula“. Prietene... în cîteva cuvinte — l-ai împins la faliment economic. Pentru un capriciu copilăresc și stupid i-ai aruncat averea în aer. Și acum cu ce-o să cumpere grăunțe pentru Mijmijis? Și — mai ales — cum o să plătească cărțile pe care l-ai pus să le cumpere, ca să se cultive? Nu fac așa, dragul meu, prietenii adevărați. Atît am vrut să-ți spun.

Și acum, încotro? Te duci la domnul Perifanos? La asta nici să nu te gîndești. Tot la „Scufula“ ai să mergi. Și ai să-i spui smerit — nu îngîmfat ca chehaialele lor — smerit. „Ianis, ai să-i spui, am greșit, frățioare. Și nu sînt supărat pentru că am greșit eu, răul cel mare este că te-am amestecat și pe tine. Iartă-mă. Și-ți dau cuvîntul meu de cinste bărbătească, că am să-ți întorc banii cît mai repede...“ Frumoasă dicție cînd te afli la trei kilometri depărtare. Ia încearcă să i le spui și în față... Dar, la urma urmei, n-o să ne mănînce. În cel mai rău caz o să ne scuipe. Cum? Să „ne scuipe“ ați spus? Nu, domnule! Mai bine să ne mănînce. Am terminat.

Niște ropote s-au auzit în depărtare. Apoi un nechezat. A privit în urmă. Un norulet de praf se ridica spre cer. Peste puțin doi cai au apărut pe culmea dealului. Pe un

cal era și un călăreț. Dar ce pățise călărețul acela? Ce fluțura ca nebun pe deasupra calului? Cu o traistă parcă semăna. Ascultă: Acum a început să și strige:

— Dascăleeee!!!

Da. Așa striga, și caii alergau.

— Dascăleeee!!

Și mereu flutura deasupra capului traista aceea. Măi... Nu cumva și-a uitat bocceaua? Dar, nu. O avea la el. Atunci ce se întîmpla? Ce-a uitat de alerga omul acela ca să-i dea?

— Dascăleeee!!!

„Ce vrei, măi omule? Eu am rupt toate legăturile cu satul tău. Așa că... taci!"

— Dascăleeee!!! Stai!

A stat. Dar și să nu se fi oprit, calul tot l-ar fi ajuns. S-a tras numai puțin la o parte ca să nu-l umple de praf și a așteptat. Peste puțin l-a distins pe călăreț. Era tînăr, brunet, cu ochii negri și cu haine negre de șiac.

— Dascăle, stai! spuse și trase hățurile... Prrr... spuse și sări din șa.

— Ce vrei? îl întrebă rece Melios.

— Au greșit...

Melios s-a făcut că n-a auzit.

— Chehaialele... am zis. Au greșit.

— Ei, și? Ce sînt eu de vină?

— Sînt de vină ei, așa au spus.

— Și tu, acum, ce vrei de la mine?

— Să te împiedic. Totul e în ordine. Îți fac toate chefurile. Încalecă.

— Încotro?

— Înapoi. Încalecă. Totul e în ordine.

Și-a vîrît mîna în buzunar.

— Ia-i și pe ăștia, spuse, și-i întinse cîteva mii. În ordine. Toate-s ale tale. E plata ta. Ia și sutarele astea pentru... pentru...

— Pentru „saltanaturi", hai? Nu ți-au spus așa?

— Ba da.

— Pe tine cum te cheamă, prietene?

— Pe mine mă cheamă Thimios, și nu-s de acord cu ei. Eu sînt de acord cu copiii și cu mata.

— Ia stai. Nu cumva tu ești cel care ai meșterit crucea?

— Nu știu mai multă carte, dascăle! Am vrut să întreb pe cineva, dar mi-a fost rușine.

— Ai scris bine. Dar acum avem altă treabă. Te-au trimis să mă aduci înapoi, hai?

— Da.

— Îmi pare rău că te-au trimis pe tine, Thimios! Regret. Pentru că nu aș vrea să-ți spun „nu" ție.

— Ei, atunci spune „da" și haide!

— Greu lucru îmi ceri, Thimios! Mai întîi de toate, eu nu am plecat pentru că n-au vrut să-mi plătească „saltanaturile". Eu am plecat pentru că m-au jignit. Pentru că au vrut să fie ei dascălii mei. Și eu, Thimios, ca să știi, popă agramat accept, dascăl însă, niciodată. Apoi... nu ți se pare că ne-am adunat prea mulți dascăli? Dacă ei au impresia că sînt mai învățați decît mine, să se facă ei dascăli. Dar... la copii... nu la dascăli.

— Minți ruginite, dascăle!

— Mitros-chehaia te-a trimis?

— Nu. Ceilalți. S-au certat furcă. Și mi-au spus să-ți spun să nu-i mai primești la școală pe copiii lui Mitros. Așa mi-au spus, ca să-ți facă, cică, hatîrul. Ce altceva mai vrei?

— Multe, Thimios! Multe. Și mai întîi de toate, să nu se amestece nimeni, pînă la sfîrșitul anului, în treaba mea. Nici la ce îi învăț și nici cum îi învăț. Al doilea: să trimită la școală și fetele. Nu cumva vor să le aducă învățătoare vreo călugăriță? Mă simt jignit că nu au încredere în mine. Ai înțeles?

— Am înțeles.

— Deci... astea sînt condițiile mele: dacă sînt de acord, să scrie o scrisoare, să-și pună toți semnăturile și să ți-o dea ca să mi-o aduci. Te aștept mîine, acasă la Mastrapas. Îl cunoști?

— Habar n-am!

— Ia stai. Nu cumva ai auzit de unu' „Scufula"?

— Ohoo!! Îl știu ca pe coșul nostru.

— Ei, acolo am să fiu. Acum du-te, scrie scrisoarea...

— Bune-s toate astea, dar cine o s-o scrie?

— Tu.

— Dar... știu?

— Știi. Te încredințez eu.

— Păi, o dată ce mi-o spui tu, așa o fi. Deci... sara bună!

S-a întors spre cai și a încălecat unul.

— Mă duc cu mîna goală, dar... fie.

Melios își aminti ceva.

— Thimios, îi spuse. Vezi să nu-i mai spui lui kir Ianis „Scufula".

— Am înțeles. N-am să-i mai spun. Sara bună!

A plecat, ridicînd nori de praf.

Melios a pornit și el spre „Xehasmeno". A început să-și examineze, din nou, purtarea. „Bine ai făcut? Nu cumva ți-ai arătat din nou fudulia ta de sărăntoc?... Nu... nu. De data asta te-ai purtat bine. Hai!"

A intrat în sat o dată cu amurgul. Nu era chiar atît de departe, dar el s-a oprit de trei ori. Nu pentru că ar fi obosit, ci pentru că nu voia să intre în sat pe lumină. Ultimul popas l-a făcut lîngă o căpiță de fîn. Ce frumos a fost acolo! A tras și un pui de somn.

În amurg, plin de speranțe, a intrat în sat. Mergea ca un caiac cu pînzele întinse. Dar toate s-au prăbușit în fața ușii prietenului lui. Pustie și baricadată îi era casa. Bătu în ușă de cîteva ori. Nimeni. Nimic. Într-un timp ieși o vecină la o fereastră.

— Pe „Scufula" îl cauți? îl întrebă.

(Și mai zicea că nimeni nu-l mai poreclea astfel...)

— Nu. Pe kir Ianis!

— Ei, ce-am zis și eu?

— Tu n-ai zis așa. Unde-i kir Ianis Mastrapas? Știi?

— Lipsește. A primit telegraf... și a plecat... Moare, cică, maică-sa.

S-a îngălbenit Melios. S-a mototolit ca un zmeu de hîrtie.

— Bine... spuse. Mulțumesc.

— Mergi cu bine.

A plecat grăbit. Nu vroia să se întîlnească cu nimeni. Se duse pe cîmpie, găsi căpița și s-a întins să-și petreacă noaptea acolo. Voia ca dimineața să fie odihnit. Dar nu se lipea somnul de el. Gîndurile i se întorceau mereu la prietenul lui. Poftim... acum cînd s-a îmbolnăvit maică-sa și avea nevoie de bani, i i-a luat el pe toți!... O fi avut măcar bani de drum?

Dimineața s-a trezit și a pornit din nou spre casa lui Ianis. Nu voia ca Thimios să-l găsească pe cîmpie. S-a dus, așadar, și a început să se plimbe prin fața casei lui Mastrapas. Cum a auzit tropote de cai, s-a făcut că tocmai ieșea pe portiță.

— Hei! auzi o voce. Pleci?

— Păi, ce? Pe tine te aștept? Dar... cine ești tu?

— Eu? Ei bine, nu-ți amintești? Eu, vecinul tău, care te-am condus la conacul lui Hagiarulas.

— A... da. Și de ce n-a venit Thimios?

— Hm... geanabet... N-a vrut. „Să se ducă, a zis, altcineva. Dascălul mie îmi este prieten!"

— Și atunci tu de ce-ai venit?

— Ca să te iau.

Melios îl privi bănuitor.

— Hîrtia... îi spuse.

— Hîrtia... dascăle... le pare rău la toți... dar nu se poate. Nu ți-o dau. Dacă vrei, cică, fără hîrtie, bine. Hai să mergem.

— Du-te sănătos.

Omul începu să rîdă.

— Ha... ha... ha... Iată de ce n-a vrut Thimios să vină. Că au vrut mai întîi să te încerce fără hîrtie. Și el n-a primit, și atunci am venit eu. Ia-o! Este totul așa cum ai poruncit. Cu scălituri... cu simnături...

— N-au să lase niciodată oamenii ăia șmecheriile la o parte?

— Iartă-i! Hai acum!

— Mai întîi, hîrtia.

O luă, o despături și iată ce a citit: „Stimați văsător și așa cum ai sucotit și bini am primit cu bandere și carta de perete și plata cu bucurie și fete de acord și despre parali de acord cu domnia toate și cît despre mitru copii lui a rămas pe dinafară că șmecherie care vrea să zică tot în ordine și ne plecăm stimați chehaiale unu' cîte unu și scalim respect..."

Ceva mai jos erau rînduite niște pete, cruciulițe, cîrlige și astfel se încheia acest acord teribil. Melios împături hîrtia și o băgă în buzunar rîzînd.

— Haide! spuse. Cum te cheamă?

— Dianghelos.

— Hai să mergem, Dianghelos.! Este și semnătura ta aici?

— Păi? Printre primele. E aia cu coada tăiată și cu crenguțe.

— Am citit-o.

— Vezi? Hai acum!

— Haide, Dianghelos. Mergem!

Școala vuia ca un stup sălbatic. Copiii erau gata să leșine de rîsete și de bucurie. Ciripeau și glasurile fetelor. Totul era o bucurie... o sărbătoare. Trei băieți numai hoinăreau, triști, pe cîmpie. Începeau să se joace, dar deodată se opreau și cădeau din nou pe gînduri.

— Cine sînt copiii ăia? întrebă Melios. N-au auzit clopoțelul?

— Ăștia nu vin la școală... spuse Mitrakos al Vasilicăi.

— Da? Și de ce?

— Sînt... ai lu' ăla... Ăia, măi... a lui Mitros.

— Du-te și cheamă-i imediat!

— N-or să vină, dascăle. Ei vor, dar n-or să vină.

— De ce? Cine nu-i lasă?

— Tații celorlalți copii. Nu-i lasă să vină, cică, ca să nu te superi, cică, și să pleci iarăși.

— Du-te să le spui că mă supăr dacă nu vin.

— E șmecher tatăl lor, dom' dascăle, de-aia...

— Eu n-am de-a face cu tatăl lor. Du-te și cheamă-i.

Asta aștepta și Mitrakos. A sărit peste bancă și a dispărut după dealuri. Peste puțin au apărut toți patru. Astfel școala mergea strună ca un ceas și toate erau bune. Numai Katero își jelea toată ziua fata. Cîinele rănit se vindecase și acum s-a împrietenit cu copiii și se juca cu ei în fiecare recreație. Îl și botezaseră „Buflas". Caraghios nume! Dar îi plăcea, hoțomanului.

Din cînd în cînd trecea pe la școală și Ghirlas „nebunul" și îi întreba pe copii „cît fac doi și cu doi?"

— Patru... îi răspunse într-o zi Melios, ca să scape de el.

— Nu. Fac un bou... spuse el. Dacă sînt picioare, fac un bou, dacă sînt roți, fac o căruță, iar dacă sînt lipite fac un mort.

— Ai mîncat?

— Dacă mănînc, mă vindec de nebunie...

— Ei, și dacă te vindeci, ce?

— N-o să mă mai batjocorească nimeni și am să crăp de necaz...

— Ha... ha... ha... O cunoști pe Lafina?

— Da. A ieșit „la braț". Acum ia otravă... Ha... Ha... Ha...

Așa, ca vîntul, trece Ghirlas și apoi dispare. Unde se duce? Nimeni nu știe... Întotdeauna este grăbit. Cît despre otrava pe care o ia însă Lafina, în ultimul timp se face multă vîlvă.

Se vede că, probabil, a spus-o într-o zi tare numai ei, au auzit-o „gurile rele", au luat-o și o duc de ici-colo. Două necazuri mai are Melios. Unu' pentru prietenul lui Bitros. N-a putut să ajungă la lac. O să mă întrebi: ești sigur că o să-l găsesc acolo? Cine știe? Poate. Stratis a spus clar: „Toată țigănimea, cică, s-a adunat jur împrejurul ghiolului. Și aprind noaptea focuri, se întind pe pămînt, beau și mănîncă, și nu dau nimănui socoteală". Să se ducă azi, să se ducă mîine... Dar cum să facă atîta drum?! S-a gîndit să închirieze un cal. A fost decepționat. Niciodată... nimeni din împrejurimi nu dă cal cu împrumut. Pentru că, cică, îi umflă. Nu știu să-i fluiere, cică, să se pișe... și astfel se umflă și crapă.

Nu era minciună. De multe ori a văzut Melios cai umflați... De împrumut, deci, niciodată. Ah... Dacă vrei să cumperi unul, se schimbă lucrurile... găsești cîți vrei... La Axiohori o dată pe lună este tîrg special pentru cai. „Panair" de animale. A spus-o și Perifanos. Avea de gînd, cum se întoarce Mastrapas, să-l ia și să se ducă. Ei, iată. Acesta era cel de-al doilea necaz. Ianis întîrzia. Au și trecut două săptămîni. Probabil că maică-sa, cum l-a văzut lîngă ea, s-a răzgîndit și a încetat să „moară". Așa n-a zis vecina lui, că „moare"?

Probabil că moartea este un lucru pe care oamenii îl pot amîna. Încep și apoi o duc încet... încet. Lasă — zic — de ce să mă grăbesc? Poate că peste puțin mă răzgîn-

desc. Şi de ce să mă răzgîndesc, cînd va fi tîrziu? Deci încet... încet. Cam aşa s-o fi întîmplat şi cu mama lui Mastrapas. A început acum zece zile şi mergea normal. Apoi s-o fi gîndit „nu mai aştept nitel să apuc să-l văd pe Ianis?“ Şi cum l-a văzut în ce hal este, „Oho! o fi spus... Ce fac eu? Cum îmi las aşa copilul orfan şi plec pe lumea ailaltă?“ Şi frap! se opreşte.

Da. Cam aşa se vede că s-a întîmplat .

Un alt necaz greu, nestins şi nesfîrşit, care îl apăsa pe Melios, era dorul lui de Agrambeli. Unde o fi oare acum? I s-o fi împrăştiat durerea? Acum, că l-au alungat, că a dispărut din oraşul ei, or fi primit-o din nou la şcoală? Şi de ce nu? De ce se mai puteau teme? Balaurul care fură fetele a plecat... a dispărut. Şi aşa acum hoinăreşte fără diplomă, fără cultură... undeva o să asude şi o să se stingă. Şi n-o să mai aibă mutră pentru dragoste şi pentru cochetării.

E după-amiază. După-amiază de simbătă. Şi Melios stă la umbra şcolii şi se gîndeşte la ea. Ah!... Agrambeli... Agrambeli... Nimic... niciodată n-o să-mi vindece rana. Se gîndeşte că trebuie să înceapă să fumeze. E de-acum mare. I s-a îngroşat şi vocea. E aproape bărbat.

Deodată, dinspre primele case ale satului, a pornit spre şcoală o chehaia.

Nu-i plăcea de loc această vizită. Ce? Au început de pe acum să calce învoiala? Cum s-a apropiat puţin, Melios l-a recunoscut. Era Hagiarulas — capul satului. Nu s-a mişcat din loc. L-a lăsat să se apropie mai mult. El, legănîndu-se ca o raţă, a ajuns lîngă el şi s-a oprit.

— Noroc, dascăle.

Melios dădu din cap fără chef.

— Cum te descurci?

Melios nu scotea nici o vorbă.

— Ei, pot să spun, bravo! Pe lîngă orice casă treci, auzi copii ciucu... ciucu... îşi rumegă lecţiile...

— Spune! Ce vrei? îl întrebă brusc Melios, căruia nu-i plăcea de loc acest prolog „diplomatic“. Îi cunoştea atît de bine, cît nici ei nu se cunoşteau.

— Ei, uite... Asta care ţi-am spus...

— Numai pentru asta ai bătut atîta drum? Ca să mă lauzi? Degeaba. Mie nu-mi plac laudele. Dacă ţi-aminteşti

bine, înainte de a mă întoarce aici, v-am pus de mi-ați iscălit o hîrtie în care v-ați luat angajamentul să mă lăsați să-mi văd de treabă liniștit.

— Treabă? răbufni chehaiaua. Asta-i treaba ta? Să te duci acasă la Scufula și să molipsești satul nostru de rîie? Gata! S-a dus cu copiii noștri! O să le cadă la toți părul! S-au făcut chelbi!

Melios a sărit în sus ca ars.

— Domnul Mastrapas nu este rîios! spuse sălbatic. Este mai curat decît toată Șleahta voastră. Părul i-a căzut pentru că l-au opărit, cînd era copil, cu apă fiartă.

— Și mîncărimea? Mîncărimea care a dat în copii?

— Asta-i boala voastră. Despăducheați-i. În loc să vă umpleți pungile cu bani fără rost, mai bine duceți-vă să vă cumpărați săpun, ca să-i spălați pe copii. Îmi pare rău că ți-am spus-o, dar m-ai obligat. Și acum, du-te. Și te rog să fie ultima oară cînd îmi faci onoarea. Vizitele s-au oprit. Toate. Drum bun!

A încuiat ușa școlii și a plecat spre cîmpie. În depărtare se ridicau cîteva șuvițe de fum. Iar l-au enervat. Ceea ce-l întărîta mai mult era „deșteptăciunea" lor. Siguranța lor că numai ei existau pe lumea asta. Ei numai, și nimeni altul!

Fumul se ridica liniștit, ca tămîia unei biserici singuratice. Niște cîini se ceartă din niște motive neînțelese. Nu se zărește pe nicăieri apă. Numai după fum tragi concluzia că pe undeva pe acolo trebuie să fie lacul. Nimeni dintre locuitorii satului acestuia nu merge la pescuit. Ce oameni! În afară de brînză și celelalte lactate, nimic altceva nu le place — nici fructele, nici zarzavaturile... nici peștele. Nimic. Numai lapte, brînză, urdă... și iarăși urdă, brînză și lapte. Dacă în calendar nu există Paștele, Crăciunul și Sf. Ilie, nimeni n-ar fi aflat niciodată ce gust are carnea.

A găsit undeva iarbă și s-a lungit pe ea. De mic copil îi plăcea să se întindă pe iarbă. S-a întins și a închis ochii. Dar, deodată, ceva l-a trezit brusc. Claxon? Bună și asta! Cum a apărut aici, în evul mediu, mașina? Și-a aruncat privirea spre șosea. Nu se zărea nimic. Numai niște cai mergeau încet... încet, scufundați în autoconcentrare, parcă studiau algebra.

În somn ai visat, sărmane Melios! Dormi cu ochii deschiși. Dar claxonul se auzi din nou. Acum misterul s-a dezlegat.

Precis că vreun cioban a găsit vreun claxon aruncat și-l sună, ca să-și îndemne oile. Bine, dar... ce strigă copilul ăsta care aleargă spre el? Alerga și striga ca un trenuleț.

Melios s-a ridicat nedumerit. Copilul îl striga pe el. Lucruri nemaiîntîmplate. Era un copil mic, din clasa întîi.

— Dom' dascăl!! strigă gîfîind. Dascăleee! Te caută! A venit un domn încălecat pe un tomobil și acum te caută.

— Unde este?

— La școală.

— A ajuns mașina pînă acolo?

— A ajuns cu cercurile ei. Nu s-a speriat de loc. Zău! E un car negru care merge fără cai.

— Și atunci, cum merge?

— Are ascunsă în botul ei o mașină de cusut. Pe pîinea mea!

— Bine. Hai să mergem!

L-a luat de mînă pe băiețel și a început să alerge. Într-adevăr.

Cum s-a urcat pe movilă, a zărit o mașină. Era neagră, oprită în ușa școlii, și aștepta. Un domn bine îmbrăcat, cu haine și cu pălărie neagră, se plimba nerăbdător. Se vede că avea nevoie de vreo informație, și l-au sfătuit să-l întrebe pe învățător. Melios s-a apropiat.

— Bună ziua... spuse. Cu ce pot să vă ajut?

„Domnul" s-a întors spre el.

— Avgherinos!! strigă.

— Ia... Ia...

— Haide, spune-mi dacă îndrăznești, „Scufula"! Spune-mi, de!

— Dar... n-a murit maică-ta?

— A născut. Iată ce frățior mi-a făcut. Ford.

— Și ce-o să faci cu el?

— Vechea-mi meserie. Cărăuș. Numai că acum am să merg cu fum. Axiopol-Saloniki... Saloniki-Axiopol. Mi-e milă numai de Mijmijis, că am să fiu nevoit să-l scot la pensie. Și este încă tînăr, sărmanul.

Pe Melios, deodată, l-a străfulgerat o idee, iute ca o săgeată:

— Iani, îi spuse. Ţi-l cumpăr. De mult voiam să cumpăr un cal.

— Imposibil! Dacă-l vrei cadou, ţi-l dau. De vîndut, nu pot,. Mi-e ruşine faţă de el. Am trăit atîta timp împreună... Am asudat... am înnoptat... să-l vînd? Ruşine! Haide să ţi-l dau. Oh... Ce bine-mi faci! Mă scapi de un necaz. Şi-mi băteam şi eu capul: ce să fac cu el? Hai, urcă să mergem. Unde te duci? Vino încoa', lîngă şofer. Gata? Am pornit.

A pus contactul, a tras şocul, a accelerat, apoi a apăsat pe automat, şi a pornit. Maşina era eleganţă... fină ca o mireasă.

— Ianis... îi spuse deodată Melios, ce să-ţi spun, frăţioare? Mi se pare că-i vis.

— Dar mie?! De o săptămînă ţin volanul în mînă şi mai cred că ţin hăţurile. Coborau săltînd... La urcuş însă, motorul miorlăia ca o pisică, ce se înîlneşte cu un cîine.

— Vreau s-o botez... începu, dar deodată s-a oprit. Bine, măi Melios, tu nu vezi nimic... dar nimic?

— Mă lupt să te recunosc...

— Bine... Nu vezi că am... păr?

Era adevărat. Mastrapas îşi scoase pălăria. Capul lui era acoperit de un păr frumos, strălucitor, pieptănat cu cărare la mijloc.

— O să mă întrebi acum de ce n-am înnebunit de bucurie, ei? Ah!... înnebuneşte cineva cu daruri false? Ia priveşte-mă mai atent! „Scufula" sînt şi acum. Dar Scufia e la modă.

Lîngă pod s-au întîlnit cu Katero. Îşi înşiruia rînd pe rînd bocetul, udîndu-l cu lacrimi. Ianis îşi ciuli urechea...

— Nţ... nţ... nţ... Niciodată n-am putut să înţeleg ce spun cîntecele acestor oameni.

— Nu cîntă... spuse Melios. Jeleşte. Frînă.

Mastrapas opri. Melios coborî.

— Bună seara, Katero, îi spuse. O mai jeleşti încă?

— Acum o jelesc şi mai mult, fiule. Pentru că o plîng moartă.

— Ce are? Este bolnavă?

— O să se otrăvească... Mi-a spus-o clar! Nimic n-o

mai poate împiedica! Oh... Viață neagră! Are otravă. Nu știu unde a găsit-o!

— Dar de ce?... De ce? o întrebă Ianis, și o privi compătimitor.

— Ooh! ...

— Ascultă mătușică. Eu... adică eu cu dascălul sîntem frați. De mîine fac curse Saloniki-Axiopol. Dacă ai nevoie de ceva... vreo doctorie... aici sînt. Spune-i fratelui meu și eu prezent sînt.

— Doftorie? făcu bătrîna. Ce doftorie, om bun? Doftoria noastră e moartea. Doftorie... cică... Și eu n-am nici cîteva parale ca să-i pun mîine-poimîine pe mormînt.

— Cîteva parale? Am eu cîți bani vrei. Numai să mă anunți.

— N-o mai salvează nimic, fiule, nimic.

— Nu te necăji. Orice boală are leacul ei.

— A ei nu are. Cu toate astea, să fii sănătos. Ți-am cunoscut inima. Îmi ajunge.

— Mie nu-mi ajunge. Am să încerc să fac și altceva.

— Să fii sănătos.

— Seară bună, mătușică.

— Drum bun, fiule!

Ianis a pornit din nou. Fordul a făcut încă cîteva salturi și a ajuns la rîu.

— Dar ce are bătrîna? întrebă Ianis imediat ce au trecut podul.

Melios atunci i-a povestit totul... totul. Despre Ianakos, despre ieșirea lor „la braț" etc... etc...

— Și după cum se spune, Ianis, continuă Melios, este frumoasă. Ah!... Adică ce frumoasă? Soare, nu altceva.

— Ce tot spui?!

— Așa zice lumea...

— Și... tu ai văzut-o?

— Nu. Din auzite.

— Și n-o ia nimeni, măi omule, numai pentru că a ieșit „la braț"?

— Da.

— Eh... lume... lume... zăpăciță!

— Ce să-i faci, Ianis? Asta-i lumea!

— Măi Avgherinos, ce zici, facem o treabă?

— Care?

— N-o iei de nevastă ca să salvăm fata?

Melios nu a răspuns. S-a învăluit numai de o tristeţe grea.

— Ei? îl întrebă din nou Ianis.

Melios tot nu a răspuns. Continua să tacă.

— Nu răspunzi?

— Iubesc pe alta... spuse încet Melios, şi s-a scufundat din nou în tăcere.

Maşina a intrat acum pe şoseaua principală.

— Păi... aşa spune-mi, de! Dar ia uită-te colo ce ghinion! Să piară o fată atît de frumoasă... Nu-i păcat? Cum o cheamă?

— Lafina[1].

— Taci din gură! Aman! Ce nume e ăsta?! Iată un nume potrivit pentru o fată frumoasă. N-am dreptate? Tu, însă, ţi-ai înghiţit limba. Ia spune-mi... Iubeşti de mult?

— Da. De ani de zile.

— Nu mai spune?! Şi cînd, măi, ai apucat?

— Nu ştiu.

— Şi ea?... Te iubeşte?

— Nu ştiu.

— Mereu „nu ştiu" o să zici? Şi ce dracu' ştii?

— Că o iubesc eu. Nimic altceva. Asta o ştiu bine. O iubesc atît... cît nu ştii... nu poţi... nu poţi...

— Pot... pot... Melios. Pot, păcatele mele... Dar nu găsesc. Cum o cheamă?

— Agrambeli.

— Ah!... Aşa, hai? Dă-mi şi mie... nu una, dă-mi jumătate de Agrambeli şi ai să vezi... Dar nu există. O ştiu. Nu-mi mai spune. Am înţeles. Altă Agrambeli pe lume nu există. Poţi să găseşti alte fete... cu alte nume... Poţi să găseşti, Euridice... care vor să se prăjească, Euterpe, care vor să se logodească... Melpomene, care vor să se căsătorească... Lafine care vor să se otrăvească... Dar Agrambeli, nu. Agrambeli este una. Una.

— Aşa este... dar tu de unde ştii? întrebă mirat Melios.

---

[1] Cerboaica.

— Eu?! Ah!... De mulți ani „Scufula" ăsta care stă lîngă tine vrea să iubească... să iubească... dar îl împiedică scufia lui. Ani de zile... Și știi cum, Melios?... Cît de adînc, cît de tare... Cît de nemuritor pot să iubesc? Uite... așa, de exemplu... Cum o iubește un Avgherinos pe o Agrambeli!...

*

* *

A sosit o seară de vară... Plină de greieri, de licurici și de mister. Căluțul merge încet... de parcă visează. Mijmijis, nu pot să-ți spun astfel. Nu-mi place acest nume. Îl găsesc jignitor. Mi-e rușine, uite... cum i-a fost rușine stăpînului tău care nu voia să te vîndă și te-a dăruit.

Acest călăreț nocturn are ceva în seara asta. Niște răni adînci, ca vechii cavaleri. Și de-asta merge cu pieptul greu și colindă fără somn. Voi veni... Așa, într-o seară, pe cînd orașul va dormi, pe cînd oamenii vor dormi în oraș... Tropăitul de cal îi va speria pe paznicii de noapte. Incotro aleargă calul acesta prăfuit? Uite... acum ajunge la o casă. Totul acolo este cufundat în somn. Numai o fereastră veghează. O!... o cunoaștem. Este de pe atunci, din zilele zbuciumate în care a fugit călărețul. Numai că atunci nu era călăreț... Deodată, o umbră se apropie de fereastră.

„Cine stă acolo, nemiscat, în întuneric? De ce nu se mișcă?... Cine ești tu, călărețule?"

— „Eu, Agrambeli".

„Dumnezeule! Este el! Și tocmai acum, acum, cînd am obosit să-l mai aștept, și mă mărit. Las să mă mărite cu altul".

„Agrambeli..."

„Dumnezeule! Nu! Pleacă! Te pîndesc în spatele ușii!"

„Agrambeli..."

„Pleacă! Este tîrziu."

«Agrambeli... Ai spus „tîrziu"? „Tîrziu" ai spus, Agrambeli? Pentru noi nu va fi niciodată tîrziu. Pentru

noi o să fie întotdeauna devreme. Mereu devreme.»

„Cine a tras?“

Un domn îmbrăcat în mătase a ieșit în balcon:

„Aduceți-mi să-mi spăl mîinile. Era un cavaler de origine joasă, care mi-a mînjit cu sîngele lui mîinile“.

„Era poet.“

„Poet-salahor. Aduceți-mi să-mi spăl mîinile!“

„Unde-l duceți? Unde-i duceți trupul?“

„Are grijă de asta rîul...“

. . . . . .

Greierii plîng, plîng nemîngîiați. Fii atent, Mijmijis, cum trecem rîul. Cîndva podul era de piatră. Copitele calului scoteau scîntei. Acum lovesc „gup... gup“, parcă bat cuie într-un sicriu. Nu pe acolo! Nu! Este un mormînt acolo. Și pămîntul lui e proaspăt. Și crucea de lemn, proaspăt vopsită. „Văsător“...

Oare, Melios, se vor găsi copii care să-ți aducă și ție flori? Or să se găsească și pentru tine niște mîini miloase care să-ți arunce pămînt? O să se găsească vreun om cinstit care să cioplească și pentru tine o cruce de lemn? Melios! Ce este asta? Un ciuhurez, un vechi prieten caută ceva... Aleargă singur printre văgăuni și caută ceva... Dar... nu cumva nu este ciuhurez... Nu cumva este o mamă... Nu cumva este mama Lafinei, nu cumva Lafina a murit și e prea tîrziu?

A biciuit calul. Într-un tropot l-a adus la școală. Totul acolo era mut. Undeva, se părea că s-a sfîrșit un plînset. Da... Există oameni care nu știu să-și oprească lacrimile și le lasă să curgă chiar și în somn. Ușa a scîrțîit. Mîine trebuie să o ungă. O coadă l-a salutat nevăzută în întuneric. Bună seara, Buflas! Te-am recunoscut, stii? Ți-am adus un tovarăș. Are și el nevoie de cineva, pentru că este singur. Numele lui este Mijmijis. Nu te speria. Nu dă cu copita, așa cum și tu nu muști. Am pus totul la punct. Uite... Îl leg pe Mijmijis aici, de balamaua ușii, și tu dormi la picioarele lui, ca să-l aperi. Ei, Buflas? Eu mă duc acum să mă ard. Am să cad într-un somn fierbinte, plin de vise zbuciumate... Pentru că prea mult m-am gîndit la ea în seara asta... prea mult am lăsat-o să mă chinuiască... Noapte bună, Buflas!... Noapte bună,

Mijmijis! Să fiți cuminți, copii! Eu mă duc acum să mă cufund în somnul meu fierbinte.

. . . . . .

Noaptea, tîrziu după miezul-nopții, pe Melios l-a trezit schelălăitul lui Buflas. Se vede că a adormit sub burta lui Mijmijis care fără să vrea l-a călcat pe coadă.

— Bine că a fost coada, Buflas! Bine că nu a fost piciorul tău rănit, prietene. Pentru că ceea ce ne doare mai mult, Buflas, nu sînt rănile noi, sînt cele vechi care sîngerează din nou.

CAPITOLUL XIII

Melios avea un ceas deșteptător, dar nu-l punea niciodată să sune. Îl scoală Mijmijis. La ora șapte, în fiecare dimineață, scoate un nechezat dulce și Melios se trezește. Imediat îl urmează și Buflas. Plăcută familie. Pe Mijmijis l-a schimbat viața asta odihnitoare. S-a făcut mai gras, mai frumos. Părul îi strălucește și la soare își schimbă culoarea. Îl privește Thimios și clipește din ochi.

— Ah! Săpun s-a făcut! zice. Ei, uite, acum a devenit adevărat armăsar. Dar tare îl mai alinți, dascăle! Hamuri noi... Șa nouă... Încă puțin, și ai să-i pui și cravată. Narghilea nu ți-a cerut?

— Acum i-o pregătește Buflas.

— Altă javră care a pus carne pe ea. S-a înzdrăvenit și el și într-o bună zi o să ne mănînce copiii. Numai Ghirlas „nebunul" a dispărut...

— Da, nu l-am mai văzut de mult, ce s-o fi întîmplat cu el?

— S-a făcut invizibil... Probabil că s-a înecat în rîu și l-a luat apa. Ia o țigară. Cînd ai de gînd, dascăle, să începi? Cînd oi îmbătrîni?

— Azi... mîine, mă gîndesc să încep și eu!

— Da... Da... Hai, începe. Să aprindem două ogeacuri ca să putem înfiripa o discuție bărbătească.

— Thimios... îi spuse Melios, care se gîndea la altceva. Ce era cu bocetele de-aseară?

— Habar n-am... A, da! Era Katero. Știi... Lafina se otrăvește.

— Oooh! De-o lună tot aud că se otrăvește...

— Lua otravă slabă... De-aia...

— Dar de ce? De ce vrea neapărat să se otrăvească?
— Păi? Puțin lucru e ce-a pățit?
— Tu pe cine dai vina, Thimios?
— Drept? Lafina e... Trebuia să aștepte să intre mai întîi sub coroniță și apoi să meargă „la braț“...
— Dar a mers?
— Eu n-am văzut-o. Eu, dascăle, ca să fiu sincer, nici nu cred. Cred că a scornit-o Agorița lui Mitros din burtă. Din gelozie.
— De ce?
— De ce? Ei bine, n-ai văzut-o niciodată pe Lafina... niciodată?
— Nu. Cum este?
— Soare! Ce „soare“? L a f i n a. Mă vezi pe mine? Ei, știi cît am colindat? De la Ormilia pînă la Casandra... Și de la Langadas pînă la Ormilia și Gorgopi... Cît despre Tesaloniki, l-am cutreierat de două ori... Ei... asemenea „soare“ n-am mai văzut, zău!
— Ei, atunci, măi Thimios, ce mai aștepți? Ia-o!
— Dascăle!!
— Bine... Bine... Iartă-mă. Am greșit. Ziceam numai dacă putem să salvăm fata.
— Da, bine ar fi... Dar eu nu pot să fac nimic.
— Văd...

Din ziua aceea pe Melios l-a cuprins pasiunea să vadă „soarele“. Ca să fim sinceri, se cam îndoia. Știa ce numeau ciobanii „frumusețe“. Grăsimea, bujorii în obraji, brațele pietroase și cozi lungi. Dar ce numeau ei „soare“, nu știa. Poate că numeau așa ochii mari și sclipitori... Sau dinții albi ca mărgăritarele. Nu știa... Și nici să întrebe nu putea. Dar și să fi putut, tot nu-i dădea de capăt. Știa că... pentru flăcăi „frumoasă“ este cea care le fură mințile. La asemenea lucruri numai ochii tăi îți spun adevărul. De aceea, numai dacă o vedea el însuși putea să spună dacă este „soare“. Dar asta era imposibil. Ca și un cataclism. Pentru că numai un cataclism ar fi scos-o pe Lafina din casă.

Și cataclismul n-a venit. A venit însă tragedia — otrăvirea. Sărmana Lafina... Dar mai bine să luăm totul de la capăt.

. . . . . .

Era tîrziu. După miezul nopții. Toate erau cufundate în tăcere. Numai Mijmijis strănuta din cînd în cînd. Se vede că-i intrase de cu seară un pai în nări, și încerca să-l scoată.

Buflas a protestat de cîteva ori, dar cui îi pasă de somnul altuia cînd suferă?

Melios era absorbit de o discuție mută cu gîndurile lui. Așa încet... încet, fără să înțeleagă cînd, a adormit. Atunci... a auzit dinspre sat ceea ce aștepta de mult. Un strigăt care peste puțin s-a transformat într-un urlet umblător. Peste puțin, Melios a auzit pași ce se apropiau de școală. S-a sculat grăbit și a deschis ușa.

— S-a dus!... a auzit ceva mai departe.

A aruncat o haină pe el și a ieșit.

— Mătușă Katero!

— S-a dus! Moare!

— Mătușă Katero!

— Dascăle!... S-a sfîrșit!... Lafina mea!... Lafina mea!

— Dar ce-i cu tine, Katero?

— Își dă duhul... Gata! Se sfîrșește... A luat-o...

— Ce?

— Otrava! Fiere să se facă și să otrăvească tot neamul lui Ianakos... Amin!

— Cînd a luat-o?

— Acum.

Melios a prins curaj.

— Taci... îi spuse. O s-o salvăm. Dacă a luat-o acum, după cum zici, e ca și salvată. Ascultă. Ai lapte acasă?

— Am cît vrei.

— Fierbe-l și dă-i să bea. Dar cald... Și eu... alerg.

— Încotro? Stai. Să te am măcar pe tine la înmormîntare.

— Dacă rămîn, fata moare. Fă ce ți-am spus! Eu încalec și plec.

— Unde?

— O să vezi. Dar fugi și fă ce ți-am spus. Ce face acum Lafina?

— Strigă! N-o auzi? O sfîșie durerile.

— Dacă a luat acum otrava, nu strigă de durere, strigă de frică. Aleargă și spune-i să se liniștească. Și eu am plecat. Nu uita laptele. Să-l bea fierbinte și să vomite. Cît poate mai mult. Am plecat.

— Stai!

Dar Melios n-a auzit-o. A aruncat șaua pe spatele lui Mijmijis, a legat cataramele și desculț, cu pijamaua pe el, a încălecat și a plecat. Buflas a pornit după ei. Ca un bolid zbura Mijmijis, bolnav de atîta odihnă. La fel fugea și Buflas, cu limba atîrnată. Nici nu-și amintea Melios cînd a trecut rîul și cînd a ajuns în sat. Peste puțin bătea la ușa lui Mastrapas. „Scufula" dormea, sforăind dulce și neconsolat. Două curse făcuse astăzi. Cînd a auzit bătăi în ușă, a bălmăjit niște înjurături și a hotărît să nu le mai audă. Dar bătăile se întețeau. „Lasă-l să bată, oricine-ar fi, se gîndi. El o să obosească. Ușa e puternică." A hotărît să-și sacrifice pînă și ușa și a încercat să-și regăsească sforăitul. Acum îl strigau și pe nume! „Ianis! Mastrapas!"

— Rage cît vrei... murmură somnoros. Eu am surzit. Somn ușor.

Dar atunci a auzit ceva care l-a trezit de-a binelea. În ultimul timp accepta totul. Putea auzi orice. Numai „Scufula" să nu-i spui. Și... exact vorba asta groaznică i-a spus-o cel ce bătea în ușă. Ianis s-a sculat cu cămașa de noapte și a apucat cana de apă. Era hotărît s-o arunce o dată cu apa. „Nu-i nimic... spuse. E ieftină. Dar după cît se vede, capul pe care o să-l sparg este mai ieftin." Deschise geamul. Atunci un nechezat familiar, prietenos l-a coborît pe pămînt.

— Mijmijis! Prietene, ai fugit? Bravo! Stai, să-ți deschid.

Dar, o dată cu nechezatul, s-a auzit și vocea lui Melios:

— Ianis! Mai repede!

— Avgherinos!

— Ieși repede!

— Ce-i?... Ce-i?...

— Lafina moare! Repede!

S-a auzit spărgîndu-se un geam. Cana îi căzuse din mînă și se spărsese pe podea.

— Alunec!

Într-o clipă a fost jos. Abia a apucat să-și pună pe cap „scufia lui modernă". Au alergat amîndoi în curte. Au

băgat în grajd calul și au scos mașina. Fordul s-a aprins imediat și a pornit la vale. Bine că n-a venit și Buflas cu ei. Ar fi crăpat. A rămas lîngă prietenul lui, Mijmijiș.

— Ce-a pățit? întrebă Ianis, după ce s-au așezat bine unul lîngă altul. Spune-mi totul de la început!

— Lafina...

— A luat-o?

— Da.

— Și n-a putut, mă, întreg satul s-o împiedice?

— Ba... au ajutat-o chiar s-o ia mai repede.

— Ah! Ce lupi sîntem!

— Acum ai înțeles?

— Am înțeles de mult, dar răbdam. Lasă — ziceam. Sau mă fac și eu lup, sau se fac ei oameni. Zero! Au rămas aceiași. Păcat, însă. N-aș fi vrut s-o văd pentru prima oară pe Lafina așa...

— Nici eu.

— Cum? Nici tu n-ai văzut-o?

— Nu. Știu însă că e frumoasă... Tare frumoasă. Pentru că o numesc „soare".

— Ah... și era nevoie, mă lume, să vedem soare în clipa cînd apune?

— Hai, mai repede, ca să-l apucăm înainte de apus.

— Și mai repede? Am înecat carburatorul. Dar... iată că am ajuns.

Într-adevăr. Ajunseseră. Ianis a aprins faza mare.

— Ce cauți?

— Caut să văd unde este lume adunată, ca să găsim casa.

— Mergi liber. Lume n-ai să vezi. Dacă murea vreun cîine sau năștea vreo oaie, atunci ai fi văzut sute.

— Ptiu!

— Regatul milei...

— Ptiu! Încă o dată! Ce mai vrea și baba asta în fața mea? Asta vrea să se arunce sub roțile mele. Uști!

— Frîna! E Katero. Maică-sa.

Au sărit afară.

— Unde-i fata ta, mătușică? întrebă Ianis.

— Se stinge...

— Hai!

Bătrîna și-a încrucișat mîinile. În fața lor apăru o ușă deschisă.

— Hai! spuse din nou Ianis. Dacă așteptăm să ne spună bătrîna mai întîi o să moară și apoi o să vorbească.

Au intrat. Camera era în beznă. Mirosea a lapte și a aer închis. Într-un colțișor, ceva se mișca ritmic și gemea.

— Lafina...

Au luat-o în brațe și au dus-o în mașină. Apoi s-au urcat și ei și au trîntit ușile.

— La o parte, babo! strigă Mastrapas. Am să te calc!

Fordul a pornit. Bătrîna a scos un țipăt și a căzut. Nimeni nu ieșea din casă. Nimeni nu vorbea, nu tușea. Toate casele erau întunecate, pustii... Parcă era un sat pe care oamenii îl părăsiseră. Și parcă nu era așa? Numai copiii oamenilor rămăseseră. Dar pe ei nu-i lăsau cei mari să se miște... să vorbească. Melios îi urî.

— Curaj, Lafina! îi spunea Ianis, pe cînd coborau dealul. Auzi? Curaj! O să te salvăm!

Fata nici nu se mișcă... nici nu vorbi. A lăsat să scape numai un geamăt slab ca o cățelușă care năștea sau murea.

— Unde o ducem? întrebă Melios.

— La Compania de secări a lacurilor. Sînt niște englezi roșcovani acolo, care au și un doctoraș cu ei. Bun băiat. Numai că mașinii îi spune „car".

— N-o ducem, mai bine, la Tesaloniki, unde oamenii vorbesc pe limba noastră? Să le spunem și ce-a pățit. Cum o să înțeleagă doctorașul că Lafina a luat otravă?

— O să-i facem așa cu degetul, o să spunem „gîl... gîl" și o să înțeleagă.

— O să creadă că a băut rachiu.

— Ei, atunci ce să facem? Despre Tesaloniki nici vorbă. O să moară pe drum. Nu cumva știi tu vreun cuvînt străin? Ia uită-te, mă, ce ghinion! De un cuvînt străin atîrnă viața unei fete. Eu zic să facem „gîl... gîl" și o să ne prindem burțile...

— O să creadă că a băut ulei de ricin...

— Ah! Blestemată limbă străină! De ce, măi, au făcut oamenii atîtea limbi?

— Ca să nu se înțeleagă între ei.

— Ah! Și fata moare...

A cotit deodată la stînga și au intrat pe un drumuleț pietruit.

— Unde mergi pe acolo?

— La doctoraș. Nu cumva ai găsit vreun cuvînt?
— Nu.
— Ei, atunci, ce dracu' ai învățat atîția ani? Ah! de-aș fi știut eu!...
— Ce-ai fi făcut?
— Aș fi născocit vreunul... Zău! Aș fi făcut...
— Stai, că mi se pare că am găsit unul.
— Spune-l.
— *Poison.*
— Ce-nseamnă?
— Otravă. Dar mi se pare că înseamnă și pește.
— Ia uită-te, măi, acolo, ce limbă de-a-ndoaselea! Să nu poți deosebi otrava de pește...

Au ajuns la o poartă de fier, nouă. Ianis a aprins de cîteva ori farurile. Lafina tăcea. (O fi tăcut pentru totdeauna?) S-a trezit un paznic. În raza farurilor a apărut, întinzîndu-se și căutînd ceva.

— Ăla își caută pistolul... spuse Ianis. Eii! Mister!!
— *Uai?* făcu omul.
— Auzi! Toți așa fac. Ca țîncii... Doctorul, bă? Auzi? Hai?
— *Dakt*... făcu omul. *Yes*...

S-a îndreptat spre o căsuță. *Kar*... *kar,* zicea într-una. Poarta s-a deschis.

— Iată-l! spuse Ianis. Ăsta este doctorașul. Doctor?
— *Gin!* făcu „doctorul".

Era o ființă blondă... falsă. Un obiect neutru. Nu s-a neliniștit de loc.

— Hai acum, spune-i vorba.
— Eu zic s-o luăm pe Lafina și să alergăm spre el. Pînă vine el, fata o să moară.

Au luat-o amîndoi și au alergat spre doctor. Lafina scoase din nou un geamăt slab.

— Taci, c-am salvat-o... spuse Ianis. Poartă însă niște haine aspre, frățioare... Mi-au zgîriat mîinile.

Doctorul a privit-o și a înțeles.

— *The*... *ar*... le spuse, arătîndu-le o casă luminată.

Au dus-o și au întins-o pe o canapea. Ea își acoperea mereu fața cu amîndouă mîinile.

— Spune acum vorba aia franțuzească, și ce-o fi, o fi!
— Și dacă iese... pește?...

— Spune-o, măi! Dacă nu înțelege cu vorba, o să-i spunem cu mîinile.

— *Poison,* spuse Melios.

— *Yes... yes... poijn...* făcu doctorașul.

— În ordine. Așa ți-a spus și prietenul meu. Hai acum! Vurr!

Doctorașul s-a apropiat de Lafina. Dădu să-i tragă mîinile de pe față, dar imposibil. Încercă și Mastrapas... Imposibil...

— Măi, ce menghină e asta? Haide amîndoi. Hei-rup!

Cum i-au luat mîinile de pe față, în loc să cadă Lafina, au căzut amîndoi. „Soare!" s-au gîndit amîndoi și au holbat ochii. Ianis l-a văzut pe doctor c-o consultă și l-a ars gelozia. Dar n-avea nici un motiv. Englezul era liniștit... rece ca o piatră.

— Ei, mă! Fîn! Fîn, nu altceva. Dar mai bine așa.

Doctorul a aprins spirtiera, a umplut o seringă, i-a făcut o injecție, apoi încă una, a stins spirtiera și s-a întors spre ei:

— *All right!* le spuse, făcîndu-le semn s-o ia. Apoi le mai spuse un: *Good night,* le închise ușa în nas, și plecă. Luminile s-au stins.

— Acum ce facem? întrebă Melios, pe care nu-l satisfăcuseră de loc toate acestea.

— Ne-a înșelat! spuse Ianis. Îi era somn, blestematului! și ne-a păcălit. Hai!

— Unde?

— La Tesaloniki. Trebuie internată la spital. Acum, că am văzut-o, dacă moare ea, mor și eu.

— Bine, dar eu sînt dezbrăcat. Și, de altfel, dimineața trebuie să fiu la școală.

— Atunci, te duc acasă, îl iei pe Mijmijis, și pleci.

Au pornit. Dar așa cum mergeau, niște înjurături groaznice au ieșit din gura lui Mastrapas.

— Ghinion! Anatema!

— Ce-ai pățit?

— Pană de cauciuc. Ah! și fata moare. Haide. Ajută-mă să schimbăm cauciucul. A văzut-o pe Lafina atît de frumoasă, găina aia masculină, și a deocheat-o. Se prefăcea el că nu o vede, dar l-am prins eu cînd se lingea pe buze pe ascuns. Dar avea limbă? Acum, că mi-am

amintit, mi se pare că nu avea. Zău! Hai acum! Pune mîna. Taci, Lafina! Oh, sărmana! S-a dus! Se stinge...

Din mașină se auzi un strigăt înăbușit. Au părăsit amîndoi cauciucul și au alergat lîngă ea.

— Ce ai, Lafina? o întrebă gingaș Ianis.

Fata îi făcu semn că se sufocă.

— Jos! strigă Ianis. S-o scoatem afară. Moare!

— Lasă acum bocetul lui Katero! Și ajută-mă s-o scoatem!

N-au apucat însă. Lafina a început să se zbată și să vomite.

Mastrapas s-a dus lîngă roată și a început să se lovească cu pumnii în cap.

— Dracu' să-l ia de cap! De ce dracu' am dus-o la găina aia?

— Taci...

— De ce n-am dus-o de la bun început la Tesaloniki? Acum ar fi fost salvată. Ah, Lafina!

— Taci... spuse Melios, plin de bucurie.

— Și-l mai ai pe cap și pe nemilosul ăsta, care se bucură. Rușine, mă!

— Taci, Ianis! Taci, că e salvată!

— Ești nebun?

— Asta era. O să verse acum tot: lapte, otravă, apă, și o să se liniștească.

— Vorbești serios?

— Da. Numai că nu știu ce să facem mai departe.

Mastrapas sări în picioare.

— O ducem la Tesaloniki. Ajută-mă să punem cauciucul mai repede. Ți-e mai bine, Lafina?

— Mor... spuse fata, și se vedea clar că se sufocă.

— Mi se pare că ai greșit... spuse Ianis disperat spre Melios.

— Nu. Asta o știu. Nu știu însă ce trebuie să facem apoi. Dar, stai!

— Ți-ai amintit?

— Nu cine știe ce... Numai că trebuie să se miște. Hai! Ia-o și tu de o mînă și s-o plimbăm puțin.

— Ah, sărmana Lafina! Iar „de braț"! Iar pîngărită...

— Hai, Lafaki... Unu'... doi. Unu', doi. Te-ai liniștit

puțin? Ah, de-am fi avut puțin lapte cald, sau puțină apă caldă.

— Apă caldă? Deschide radiatorul! Întoarce robinetul ăla. Așa!... eu pun palma. Hai acum, Lafina. Bea, porumbiță. Așa. Încă una... Așa... Hai acum, iar la braț... Iat-o... vomită!

Au lăsat-o pe iarbă și s-au apucat din nou de roată. Peste puțin totul era gata.

— Am să te duc pînă acasă și te las acolo. Ia și cheile. Ia-l și pe Mijmijis. Eu plec. Orice veste am, rea sau bună, am să te anunț.

Se întoarse lîngă bolnavă.

— Lafina... îi spuse. Ascultă... Am luat cetatea. Auzi? Îți spuneam eu. Curaj, acum. Încă puțină răbdare. Haide, prinde-mă, să mergem la mașină.

S-a sprijinit de el (s-a atîrnat) și l-a urmat.

— „Scufula"... îi spuse Melios încet la ureche. (Scufula i-a tras un ghiont.) Vezi bine...

Ianis s-a întors. Luna i-a luminat fața. Era scăldată în lacrimi și lumină.

— Privește-mă bine... continuă Melios sever.

— Ce?

— Fii atent cu acest al doilea „de braț" să nu-l plătească mai scump decît primul. Auzi?

— Fii liniștit. Hai, Lafaki... Hai... „soare"...

CAPITOLUL XIV

Școala fierbe... fierbe mereu, la aceeași temperatură. Copiii vin-pleacă... Citesc... Se joacă cu Buflas... Alungă strechea de pe burta lui Mijmijis... Timpul trece.

Părinții trec acum de la distanță, aruncînd spre școală niște priviri pline de ură. Numai lui Thimios îi dă voie Melios să vină la școală. Trebuie să spunem acum că a început și să fumeze. Rău era. O spuneau toți doctorii. Dar... „O mică slăbiciune — bună e și asta"... A citit cîndva într-o carte. Bine că ne-am amintit. Carte am spus? Zeci de cărți a adunat. Dar n-a început să le citească încă. O să vină și timpul lor. Pentru moment citește inimile oamenilor... ale animalelor... ca să fim sinceri, mai degrabă ale animalelor, pentru că cele omenești nu au mare varietate. Dar de ce să obosești să citești inimi? Citești în ochi, și gata.

A trecut o săptămînă de cînd s-a otrăvit Lafina și nici o veste nu vine de nicăieri. Nici „Scufula"... Nici Fordul...

Numai liniște, tăcere și ură. Katero s-a întins pe dușumea, țipă c-a murit și se roagă de unu' și de altul s-o îngroape. Dar nimeni nu se apropie. Numai Melios, cînd a aflat, a luat pîine, brînză, smochine și s-a dus s-o vadă. Cum l-au văzut chehaialele au pus cîinii pe el. Dar... ciudat. Ce pățiseră? Nici unul nu-l mușca. Ciudat, încă o dată. Pentru că acești cîini, cînd n-au pe cine mușca, își mușcă coada. Ce i-a apucat acum de-au amorțit? Să știi că i-a vrăjit blestematul ăsta de dascăl! Bine, pe copii i-a vrăjit cu vorbe. Și s-au legat de el și acum nu se mai dezlipesc de el. Dar cîinii? Pe ce limbă le-a

vorbit? Asta, într-o zi — cumetrilor, țineți minte! — o să le spună caselor noastre să se năruie și o să se dărîme. Nu cumva, mă, citește — stai, cum se numește cartea asta, „Solomoniki“... Nu cumva citește „Solomoniki“? Ce să facem? Ce să facem? se întrebau toți. Am pățit-o. Am făcut și prostia de i-am dat banii înainte. Și acum nu putem să-i cerem înapoi.

Acestea erau discuțiile lor de fiecare seară — după cum îi spunea Thimios. I-au spus maică-si să-l facă să taie prietenia cu dascălul. L-au pus și pe chehaiaua cea nouă să-l mustre. „Nu încetez! Mi-e prieten. Și e grozav. Toți la un loc, dacă vă adunați, nu faceți nici cît unghia lui cea mică!“ Atunci chehaia a spus vorba cea grea:

— N-o să-ți dăm nici o fată de nevastă și ai să rămîi singur cuc!

Mare vorbă a spus. A înghețat tot neamul lui. Au așteptat ca Thimios să se plece. El, nimic. Ba a rîs chiar batjocoritor.

— Nu te temi, mă? îl întrebă unchiul lui.

— De ce?

— N-ai auzit ce ți-a spus?

— Ba da. Că nu-mi dă fata. Cu atît mai bine. Îmi găsesc singur. Și încă pe care o vreau eu, nu pe cea care mi-o alegeți voi.

Prăpăd! Au amețit căciulile ciobanilor. Ei, ăsta era sfîrșitul lumii!

— Mă, blestematule! îi spuse chehaiaua cea mare — ochiul tău o să aleagă mireasa, sau ochiul lui tac-tu?

— A lui tata? Ce treabă are tata aici? Ochiul lui tata a ales-o pe mama. Pe nevasta mea o s-o aleagă ochiul meu. Adică cum? Tata se însoară sau eu? Ia uită-te!!

Cutremur. Femeile își zgîriau obrajii.

— Afară! se auzi o voce. Și apoi „Afară!“ și altele. Peste puțin s-a ridicat și un arcan.

— Am să mă duc, spuse la sfîrșit șeful chehaialelor. Mă duc la Salonik. Am să întreb, în stînga și-n dreapta, cum putem să îl alungăm pe văsător.

— Și dacă a cheltuit miișoarele? spuse unu'. Ce-o să-i luăm?

— O să-l jupuim și o să-i vindem pielea cu ocaua.

— Este „vrăjită“ și n-o s-o cumpere nimeni.

I le povestea toate astea Thimios și se prăpădea de rîs.

— Dar nu te necăji, îi spuse apoi lui Melios. Lasă chehaialele să latre. Numai chehaialele... numai ei care scot cenușă unde stau, numai ei sînt contra. Acum se duc, cică, după avocat. Ca să te alunge. Să se ducă. Or să-și golească pungile. Și nimic altceva. Mă mir, măi dascăle, cum i-a făcut Dumnezeu așa?

— Neștiința e de vină, Thimios! Neștiința și viața departe de lume. Au rămas în urmă. S-au sălbăticit. Viața înaintează cu benzină și ei se tîrăsc pe fund. În sfîrșit. Ai învățat lecțiile?

— Ca pe apă. He... he... he... Știi ce zic eu? Să pornim într-o zi să-i vizităm pe ciobani.

— Dar tu nu ești toată ziua cu ei?

— Nu vorbesc despre mine. Ci despre tine. Toate lecțiile pe care mi le dai, mă duc să le predau lor. Dar ei te vor și pe tine. „Vrem să-l videm și pe văsătorul nostru", spun... „Să videm ce soi de om este". „Uite, așa ca noi", le spun. Dar ei se supără. Nu mă cred. Ce zici, mergem?

— Să mergem, Thimios. Să mergem... Să-ți iei într-o zi calul, îl iau și eu pe Mijmijis și mergem.

— Eu zic să luăm cu noi și o sticlă de rachiu să-i cinstim.

— Da. Așa să facem.

— Bine. Și apoi să-i vedem. Nu ne mai temem de nimic. Deodată, însă, s-a întristat.

— Știi ceva? Cred că bătrîna e pe ducă.

— Care bătrînă?

— Katero, măi. Mama lui Elafo. Nu mănîncă nimic. Mîncarea e neatinsă.

— Nu mai spune! Cînd mă duc eu dimineață, nu găsesc nimic.

— Le dă nebunului. Mi-a spus-o chiar ea, astăzi. Și m-a rugat să-i dau cuvîntul că o s-o îngrop și n-o s-o las s-o mănînce viermii.

— Asta-i rău, Thimios! Nu știam.

— Eu sînt de vină.

— Și Mastrapas întîrzie...

— Asta e și mai rău. Dar, ce dracu', n-a ieșit încă din spital Lafina?

— Am să-l iau într-o zi pe Mijmijis și am să mă duc să văd.

— Unde? La Saloniki?

— Nu. La Xehasmeno. Nu cred că s-a întors încă, dar am să mă duc totuși.

Melios nu o arăta, dar era foarte neliniștit. În fiecare zi privea spre șosea să vadă vreun nor de praf. Să vadă, nu cumva apare Fordul coborînd dealul. Teama îi apăsa noaptea pieptul. Oricum ar fi fost lucrurile, nu putea Mastrapas să-i dea de veste? Să-i spună: „Melios, așa și așa. Lafina s-a vindecat, sau a murit?" Ce dracu', făcea economie de benzină? Melios s-a supărat. De cîteva ori s-a surprins spunîndu-i „Scufula". Și acum se înrăutățți și situația bătrînei.

Thimios a sorbit cafeaua, și-a luat traista și-a plecat la pășune. S-a dus să se întîlnească cu ciobănimea. Melios a rămas din nou singur. N-avea ce să facă. Seara cobora domol. S-a ridicat și-a aprins lampa. Cămăruța s-a umplut de lumină. Privirea i-a căzut din nou pe cufărul colegului răposat. Iar a început să-l obsedeze acest cufăr. La început se gîndea. Poate că va veni cineva să i-l ceară. Și ce i-ar fi spus? Că l-a desfăcut ca cel din urmă tîlhar? Rușine! La un lucru să te gîndești. Cîți oameni ți s-au încredințat ție? Cîți și-au cramponat încrederea de tine? Cîți copii, cîți bătrîni? Pînă și animale... Și cai și cîini și-au sprijinit de tine teama. Pentru că tu nu poți să-ți închipui... Tu nu știi ce lucru nesigur și întunecat este să trăiești pe lumea oamenilor fără să fii om. Aici de o mînă bărbătească te sprijini numai pentru o clipă, și urlă toți că ai ieșit „la braț"... și te consideră „pîngărită"... și te șterg din viață. Și tu, ca să scapi, te otrăvești și cauți mîngîiere în brațele morții. Dar... mai bine să tăcem.

A întins mîna să ia o carte ca să-și alunge gîndurile de la cufăr. Dar atunci, deodată, a observat că cineva a schimbat ordinea cărților. Cîteva, chiar, erau puse de-a-ndoaselea. Era clar: „Complotiștii" au făcut cercetări. Se vede că au căutat cartea cu „vrăji". A lăsat cartea enervat și a scos o țigară. Dar pe cînd se apleca deasupra lămpii ca s-o aprindă, a descoperit încă o infracțiune. Cineva spărsese lacătul cufărului. „Ah! Broaștele! Tîlharii!" Cu cine să se certe acum? Se vede că invazia a

fost înfăptuită noaptea. Într-una din serile cînd lipsea. Poate că în seara cînd s-a dus cu Lafina.

Dar ăștia erau spărgători adevărați. Tîlhari murdari și nerușinați!

A ridicat capacul cufărului. Un aer îmbîcsit, putred a năvălit afară. O duhoare de rufe și hîrtii vechi. Se aflau acolo o perie neagră, un baston rupt în două, o pipă roasă carbonizată și niște cărți. Toate dovedeau pustietate... singurătate și bătrînețe amară.

A deschis o carte. Mirosea greu... acru... Te ustura nasul. „Ermis cel Mare." A deschis alta. „Vicleniile lui Scapin." Mai erau acolo și alte cărți, mai degrabă niște rămășițe de hîrtie tipărită care se stingea încet. Era gata să închidă cufărul, cînd ochii îi căzură pe ceva în fundul cufărului. Un catastif cartonat, din cele în care negustorii își scriu veresia. A dat la o parte lucrurile și l-a tras afară. Era tot plin de praf. Cerneala veche era aproape ștearsă. Dar erau cîteva pasaje pe care le puteai citi ușor. Literele erau inegale... scrise de mîini bătrînești și ochi presbiți.

Manuscrisul începea cu o cruce mare. Imediat scriitorul intra în subiect:

„Începutul înțelepciunii; Teama Domnului".

„Ogorului împietrit, robul arînd".

„Luntrea vieții mele s-a rătăcit astăzi în limanul înșelător unde stînci ascuțite și talazuri spumegate urlă în văgăuni adînci, unde numai tăcerea și groaza domnesc. Acum, cînd naufragiat al iubirii și timpului, pradă invidiei care suflă și a nimicniciei omenești, îmi întorc privirea mea ostenită spre tine... O! mireasmă primăvăratică... O! Kristalenia, tu, care ai fost iubită ca nimeni alta pe lumea asta... Tu, care cu toate injuriile și blestemele ai ridicat singură crucea virtuții, hulită și bătută de către mîrșavi și neoameni... Tu, Kristalenia, tu, care ai coborît în mormînt vie pentru că mult ai iubit..."

Melios își șterse sudoarea. Altă Lafina... Altă Agrambeli... Alți ucigași ordinari și turbați ai dragostei. Ah! sărmane colega... Deci nu semicultura te-a obligat să te îngropi în acest sătuleț pierdut... ci răutatea și duhoarea omenirii. Groaza ta în fața înălțimii ei false.

Lupii te-au obligat... Lupii cu măsele de aur... Haznalele care au ieșit la iveală și merg cu pași omenești.

Cum te numeai, nefericite colega? Cum te numeai cînd erai tînăr? Cînd erai alesul Kristalinei? Cum te numeai.

Ce importanță are acum... Thimios a scris pe cruce numele tău adevărat: „văsător". Suficient. Mausoleele sînt pentru cei care nu au fost de folos nimănui.

Melios a ales o altă pagină: „Corpul meu scîrțiie ca un schelet vechi și dezarticulat. Pînă și cele trei picături de rachiu catastrofal pe care le beau, sînt nevoit să le înghit ca un vinovat. Pe furiș, ca să nu mă descopere și să zvonească pretutindeni că dascălul lor se îmbată, și că astfel se expune defăimării publice..."

„Bea... spuse Katero. L-au găsit înlemnit, cu o sticlă în mînă."

Moartea te-a trădat, stimate coleg! Ce nevoie aveai să bei acasă? De ce nu turnai toată băutura în gîtlejul tău însetat acolo, la cîrciumă?

Melios frunzărește. Ici-colo se văd niște pete albicioase. Poate că erau guturai, sau lacrimi... La un om bătrîn, care a intrat în iarna grea a vieții, nu se deosebesc aceste două lucruri. „Vai de cel care, vrînd să scape de goana lupilor, caută refugiu în mila oamenilor!"

Mai departe era o pagină ruptă și lipită din nou. Amărăciunea colegului era răspîndită pretutindeni: „Cînd voi rupe contractul cu viața, desigur că nu eu voi fi vinovatul. Condițiile le-am respectat pînă la capăt. Și semnătura mi-am respectat-o cu cinste. Dacă acum mă sfîrșesc în mod rușinos, deoarece mîrșăvia — mîrșăvia rău mirositoare și grețoasă — a ieșit la suprafață și plutește sub numele de Stat și Lege. Le disprețuiesc și înaintez pășind (nu tîrîndu-mă...) Pășesc spre inexistență unde totul trebuie să fie rușine, totuși este un simplu sfîrșit. Dea Domnul să vină ziua cînd monștrii hidoși care conduc lumea se vor scufunda în mlaștina blestemăților lor. Amin"!

Duhoarea hîrtiilor era atît de grea, încît Melios n-a mai rezistat. A închis cufărul, l-a împins într-un colț și a ieșit să respire puțin aer curat. Sărmanul coleg anonim... Se temea atît de tare de oameni, încît teama îl

fugărea și dincolo de moarte. Poate acesta era motivul pentru care nu și-a scris nicăieri numele.

Afară foșnea o adiere neputincioasă. Vara! Greierii au părăsit „garda" și s-au dus la culcare. Jos, spre rîu, țipau, din cînd în cînd, niște broaște răgușite.

S-a întors în cămăruță și a deschis fereastra ca să iasă fantomele, să se întoarcă atmosfera vîrstei lui. Apoi s-a întins pe pat și a încercat să doarmă. Era deja tîrziu. Și n-a apucat să doarmă prea mult. Peste puțin, l-au trezit Mijmijis și Buflas. S-a luminat? Da. Așa părea. S-a spălat pe ochi. Ce rece era apa! Peste puțin i-au adus și laptele. Una cîte una dispăreau fantomele nopții.

Dar iată că peste puțin au apărut fantomele zilei. Dinspre sat a pornit spre școală un flăcău înalt, neliniștit. Venea ferindu-se și cu fel de fel de ocolișuri, pînă ce a intrat în școală.

— Ce se întîmplă, Thimios?

— Rele vești, dascăle. Foarte rele.

— Spune...

— Vin de la conacuri. Chehaialele încalecă.

— De ce? Dar lasă-i să-ncalece... Și dacă vor, lasă-i și să descalece.

— Lucrurile sînt rele... dascăle... Te dau în judecată.

— Lasă-i să mă dea. Dreptatea este de partea mea. Lasă să mă dea mai bine, ca să fie obligați să mă plătească, conform legii. Adică să-mi mai dea două mii.

— Mitros e făcut foc.

— Lasă să fie și pulbere. Dovlecii lor o să-și spargă.

— Dascăle, lucrurile nu stau așa cum crezi. Sînt mult mai rele, îți spun. E caz de împuscare. Știi de ce te dau în judecată?

— De ce?

— Pentru că, împreună cu „Scufula", ați „necinstit-o" întîi pe Lafina și apoi ați omorît-o, ca să nu vă pîrască.

Melios s-a îngălbenit. L-a cuprins așa o mînie, încît a vărsat laptele.

— Thimios!... spuse cu buzele albe. Murdari și vicleni sînt chehaialele voastre. Dar fii pe pace! Am să-i învăț eu minte. Am să-i oblig să-și amintească ce le-am spus în prima zi cînd am venit aici. Că n-au găsit dascăl numai pentru copiii lor, ci și-au găsit și ei dascălul!

— Bine, măi dascăle! Dar iată că Lafina a dispărut. Lui Melios i s-au tăiat genunchii. Da. Asta era adevărat. Din seara aceea Lafina pierise — cu toate că șacalii ăștia și-au dat toate puterile să n-o salveze. Și cu toate că ei au dus-o la moarte. Și acum criminalii caută un criminal! Ba vor chiar să-l predea justiției. Iar ea este gata să devoreze prima victimă ce va fi aruncată în gura ei.

Deodată, Melios se întoarse și-i spuse sălbatic lui Thimios:

— Thimios, ajută-mă!

— Ce vrei?

— Mijmijis. Pune șaua pe el!

— Ce vrei să faci?

— Voi lupta. Cu unghiile, cu picioarele, cu capul. Voi lupta pînă ce-i voi nimici sau voi pieri.

Thimios se duse după șa. Melios să se îmbrace. Din cauza supărării și a grabei și-a pus cămașa pe dos.

— Iată păsărelele!...

Auzi vocea lui Thimios afară.

— Ce anume? îl întrebă.

— Pornesc. Umflate și mîndre mai sînt. Ia uită-te... fugăresc și copiii. Nu-i lasă să vină la școală. Ai auzit ce zic? „Nu vă lăsăm să mergeți la destrăbălat!" „Se închide școala". „Pe dascălul vostru o să-l punem în cătușe și vă aducem alt dascăl mai bun.

Melios se înfurie.

— Dar ce faci? Nu pui șaua?

— O pun, dar...

— Mai repede...

— Bine... dar...

— Ce-ai pățit?

— Nimic. Să înșăuez, ziceam și eu, dar...

— Ei, ce „dar"?

— Și dacă vine „Scufula" s-o mai pun? Pentru că... văd un car negru care scoate fum. Ce-ar fi să fie lupul ăsta al lui „Scufula"?

Melios se repezi afară ca nebun.

— Ce este? Unde-i?

— Uite-l... Ei, lua-l-ar... Nu-i asta?

— El este, Thimios. Scoate șaua...

— Bine, dar uite, chehaialele pornesc.

— Lasă-i să se ducă la dracu'!

— Ia uită-te mai bine, e singur în mașină sau mai e cineva?

— Stai să-i număr și-ți spun... Unu... doi... trei... Trei sînt!

Fordul mugea și se apropia de școală. Chehaialele au tras hățurile. Caii s-au oprit.

— Iat-o! Vine poliția cu „tomobilul" să-l prindă... spuse Mitros.

— Crezi, bă Mitros? spuse nedumerit Hagiarulas. Poliția e sau nu cumva e afurisitul ăla de „Scufula"?

— Ea este. Ea! spuse Mitros și-și duse palma la ochi.

— Ea este. Ea! spuse și Thimios. „Scufula" cu Lafina!

Caii s-au ascuns după o casă. Fordul s-a oprit. „Scufula" s-a repezit în brațele lui Melios.

— O vezi pe Lafina. Porumbiță! A!... Asta e mama. Mamă! Ăsta-i dascălul, fratele meu, așa cum ți-am spus.

O cucoană cu mustăți și aluniță a coborît din mașină și i-a întins mîna lui Melios.

— Sînt onorat... stimată doamnă.

— O recunoști? întrebă Ianis arătînd-o pe Lafina.

— O recunosc. E cea mai frumoasă față din lume. „Soare" (i-a venit să zică). Dar așa cum ai îmbrăcat-o Ianis, rău o s-o primească satul.

— Așa? Cu atît mai bine. Parcă am de gînd s-o dăruiesc satului?

Melios s-a apropiat de Lafina și i-a dat mîna.

— Și măicuța mea? întrebă fata, îngrozită.

— Mama ta?... îi spuse Melios. Lafina, mama ta nu se simte bine.

— Trăiește?

— E gata să moară. Dar te așteptă să vii.

— Ei, acum n-o să mai moară... spuse Ianis. Du-te de-o cheamă, Thimios. Dar, nu! Să ne ducem cu mașina, așa... ca să crape toți! Unde se duc chehaialele alea cu caii?

— Aia?... Hm... se duc să se arunce în groapa ce ne-au săpat-o. Hai, acum, la mătușa Katero. Mai are cîteva clipe de trăit...

— O să le facem ani... Hai, mamă! Hai, Lafaki! Avgherinos! Vezi să nu-ţi iei cuvîntul înapoi...

— Care cuvînt? Nu ţi-am dat nici un cuvînt...

— Ei, atunci, dă-mi-l acum!

— Care?

— C-o să ne fii naş!

Thimios se răsuci şi-i văzu pe chehaiale care se întorceau opăriţi.

— Ha... ha... ha... Îi vezi? Păi... aşa e. Cine pune rahat în faţa uşii lui, calcă primul în el! Ha... Ha... Ha... Bravo, „Scufula"! Iertare! Bravo, Ianis!

CAPITOLUL XV

E duminică. Ziua a șaptea. Sora cea mare a săptămînii. Pe care, ca s-o împodobească și s-o întrețină, se jertfesc celelalte șase. Și pe drept. Pentru că unele duminici sînt mai frumoase decît Paștele. Grozavi oameni cei care au creat calendarul! Se vede că s-au gîndit la săraci... Și pentru binele lor l-au făcut duminica. Pentru că... pentru bogați în fiecare zi e duminică.

— Thimios! spuse într-o zi, dis-de-dimineață, Melios. Acum, cînd am sfărîmat sub călcîi capul viperelor...

— Ei, ce vrei să facem?

— Să încălecăm și să mergem să descoperim („lumea" vru să zică) lacul... spuse.

— Bine... dar ciobanii care ne așteaptă? Nu uita că le-ai promis...

— Bine... dar țiganii care ne așteaptă lîngă lac? Cînd o să mergem?

— Oricînd... Fuge lacul de la locul lui?

— Ei, uite... asta e, Thimios... că fuge... seacă. Se duce la mare. Și dacă se golește un lac, ce farmec mai are? Vor pleca și țiganii...

— Mai bine... O să se curețe locul de farauni...

— Cum le-ai spus? Farauni?

— Păi ce, nu sînt? Altfel de ce-ar duhni ca niște leșuri?

Melios îi spuse serios:

— Thimios... Ascultă. Nu vreau să te pierd, pentru că ești singurul meu prieten aici. „Leșuri" ai spus? Eu leșuri mai împuțite decît chehaialele n-am văzut... Ai cunoscut bine oamenii ăia, de vorbești așa cum vorbești?

— Nu. Nu i-am cunoscut de loc. Dar de duhnit... duhnesc și put. Cît despre „puradeii" lor, put ca niște căcăreze. Nu se ating, blestemații, de apă.

— Și ce înseamnă asta? Că toți nespălații sînt răi? Thimios, nu m-am așteptat să aud așa ceva de la tine. Murdăria iese, răutatea nu iese. Corpul nespălat se curăță... Sufletul murdar se spală?

— Nu... Iartă-mă... Nu mai spun... Hai acum la pășune, unde ne așteaptă ciobanii. La lac mergem mîine.

— Am școală.

— Atunci mergem duminica ailaltă.

— Avem nuntă. Ai uitat? Sîntem nași amîndoi.

— Da... Da... Of... măiculiță! Mereu îmi zicea mama:

Ca să merg și să cunun
Două corpuri să adun.

— Sărmana mama... n-a apucat!

— Unde ați înmormîntat-o, Thimios?

— Acolo, la cimitir...

— Să-i ducem într-o zi flori...

— Să-i ducem. I-am făcut și o cruce.

— Și ce-ai scris pe ea?

— „Mama", nimic altceva. Nu știu...

— Există ceva mai frumos?

— Vezi...

Au încălecat.

— Bre! strigă odată Thimios... Ai fi crezut să se facă bine Katero? Nu știu însă, cum o să se înțeleagă cu corbul ăla? Cu mama lui „Scufula", măi! Bre... bre... bre... ce mustăți are... Sfinte Ilie! Ia uită-te, măi, ce face uneori Dumnezeu! Dă barbă și mustăți mamei, iar fiului nici sprîncene.

— A avut... a avut, săracul „Scufula", dar s-a opărit.

— Nu-l lasă Dumnezeu pe omul bun să se pricopsească... Gata!

— Hai, acum. Taci. Mi-e frică să nu ne apuce ploaia. Crezi c-o să plouă?

— Oho! Peste vreo două-trei luni, precis. Ți-am spus? Chehaiaua cea mare a alungat turma lui Katero de pe

păşune. Nici nu i-a păsat lui „Scufula". A vîndut-o şi a cumpărat încă o casă. Te-ai fi aşteptat la „Scufula" să aibă asemenea cap?

— Eu, da.

Caii au ajuns pe culmea dealului.

— Iat-o! spuse Thimios, întinzînd mîna. Vezi coliba aia?

— O văd.

— Ştii cine locuieşte acolo? Lemonis Sărman-agas. Cea mai deşteaptă vulpe din lume. Îmi este prieten. Un omuleţ... miere, nu alta!

— Atunci... ce „vulpe" zici?

— Aşa-i spun ceilalţi.

— Şi de ce stă atît de departe de oameni?

— I-a scîrbit. Nu calcă niciodată în sat. Pîinea i-o duc eu. Şi rufele le spală singur la rîu. Tutunul îl cumpără de la farauni.

— Şi din ce trăieşte?

— E cioban... Dar toţi banii îi trimite mamei lui, care-i bolnavă în spital. Lui îşi opreşte numai cîţiva. Ah, ce-am păţit! I-am promis cîteva „rotiţe" de lacherdă şi le-am uitat acasă!

— Ce vîrstă are Sărman-agas ăsta, Thimios?

— E bătrînel... Dar are şi mamă... Bătrînă ca o piatră.

— Unde dracu' îţi alegi prietenii, măi Thimios?

— Tu nu ştii ce om este, de-aia vorbeşti aşa!

— Ei, ce om este? Ştie carte?

— Nici să se scobească între dinţi. Dar are un „cap"!

— Nu cumva el ţi-a fost dascălul pînă să vin eu?

— Îmi este şi acum... Dar nu ştii ce cap are! Nu ca al tău... Este alt soi. El vorbeşte ciobăneşte... Dar sînt vorbe tari.

— E însurat?

— El? Fuge de femei ca de Satana. „Femeia, zice, e ca un puţ. Bărbatul e o cişmea. Puţul adună toată murdăria. În schimb cişmeaua scoate apa limpede."

— Nu-mi place „capul" ăsta, Thimios! Adică ce vrea să spună? Că Lafina e murdară şi chehaialele curate?

Thimios se afla la strîmtoare. Îşi duse mîna la guler.

— N-am dreptate, Thimios?

— Nu... Nu, dar... Orice-ai zice, are cap! De asta, spuneam, să faceţi cunoştinţă şi să-ţi faci singur o părere.

— Bine. O să mergem într-o zi. Dar nu astăzi. Astăzi avem altă treabă.

— Unde mergem?

— La... farauni... Mai bine să le spui așa decît să-i înjuri.

— Dar ei nu se supără. Oricum le-ai spune nu se supără.

— Da, Thimios. Pentru că i-am făcut să creadă că au venit pe lumea asta numai ca să adune înjurături. Ce să facă? Vor să strige... Nu știu împotriva cui, și rîd... Vor să-și ceară drepturile... Dar știu că nu le vor găsi. Și iar rîd. Vor să plîngă... Dar știu că nimeni n-o să-i compătimească... Și iar rîd. Iubește-i pe sărmanii „faraoni", Thimios!! Pentru că, dacă vrei să știi, ei despre care crezi că nu sînt demni de nimic, ei cîndva au ridicat munți întregi.

— Zău?

— Da. Și numai cu palmele lor. Dar într-un loc foarte departe de aici, în Arabia. Și munții se numesc „Piramide". Mă crezi?

Thimios își duse din nou mîinile la guler, gata să-l sfîșie.

— Spune, Thimios... mă crezi?

— Dascăle... spuse greoi ciobanul. Dascăle, îmi spui lucruri de necrezut. Dar... te cred. Pe Dumnezeul meu!... Te cred. Haide! Mergem la faraoni. Acum vreau să-i văd și eu cu ochii tăi.

Au pornit la trap. Peste puțin pășunile au dispărut și a început un pămînt cenușiu... aproape negru. De fapt, nu semăna a pămînt. Era mai degrabă noroi uscat. Din loc în loc coaja lui era crăpată și ieșeau din crăpături viermi îngroziți. Priveau puțin... Vedeau că n-au unde să meargă... și mureau. Păi? Puțin lucru este să vii pe lume și să vezi că nu există nimic bun pentru tine? Că nu există nici măcar puțin noroi? Așadar... scuipi lumea și pleci. Măcar... îți rămîne orgoliul că tu, un vierme, îi disprețuiești. Că i-ai aruncat în față întreaga ta scîrbă și te-ai întins sub soare să mori în semn de protest!

Copitele cailor acum se lipesc. Aici mîzga e mai moale. Aici, cîndva, cică, era fundul lacului. Alunecos... Urît... Unde-și găseau refugiu peștii. Sărmanii pești... Totuși, orice-ai zice, mai bine era aici decît în tigaie sau la grătar. Nu-i așa?

Fundul secat continuă așa destul... Dar apoi începea din nou lacul. Așta era, deci, „secarea" pe care au făcut-o? Aici exista în fața lor o întreagă mare... Dar ce fac englezii ăștia? Cu linguriţa îl golesc? Dar la ce să te aștepți de la oameni care nu orbesc în fața „soarelui"? (Ah, Lafina... Lafina...) Așa cum lucrau, nici peste un an nu aveau să secе lacul... Și „magirii" care așteptau pământul?... Pur și simplu or să aștepte... Or să-și amîne mîncarea pentru la anul... Apoi... Așa e cu pământul. El îl așteaptă pe om o groază de ani. Mult este să aștepte și el un an? Acum... dacă într-un an ajunge în pământ... puțin îi pasă lui...

„Faraonii" erau pe malul celălalt. Acolo unde pământul era al nimănui... fără stăpîn... Îți înfigi cortul găurit... și-l inviți și pe Dumnezeu ca să vadă că n-ai nimic... nimic... Că dormi somnul nevinovaților... că dormi somnul flămînzilor care astăzi s-au săturat... Al oboselilor care astăzi s-au odihnit... Al nepăcătoșilor... care nici astăzi n-au păcătuit.

Au înconjurat lacul și au ajuns lîngă focurile ce fumegau. Bărbații fumau tolăniți cu picioarele ridicate spre cer ca niște tunuri. Femeile frigeau pe jeratic pești... iar copiii se jucau sărind peste focuri. Nici furturi... nici nimic. Ce să furi? Nu exista nimic. Tutunul, țiganul, și l-a adunat de pe drum. Foița (ziarul) tot de pe drum. Tot bălegarul care cade din fundul măgărușului lui îl adună... e al lui. Toți copiii care cad din burta „fomeii" îi adună... Ai lui sînt și ăștia. Vîrsta și-o numără cu copiii. Copilul și anul. Vrea să afle, de exemplu, de cîți ani este însurat cu Haimaluda? Își numără copiii și o află.

Cei doi prieteni s-au apropiat.

— Prînz bun și poftă mare... spuse Thimios spre un grup ce mînca.

— Hair-ola... Poftiți!

Călăreții au descălecat și s-au așezat în jurul focului...

— Cum o duci? îl întrebă Melios pe capul familiei.

— Brava... Ghiolul fierbe...

— De pește?

— Pește... Broaște... Șerpi... Ce-o vrea Domnul. Berechet!

— Cum? Mîncați și șerpi?

— Oho!... cu degete cu tot. Picură o grăsime din ei... blestemații!

— Vrei să zici țipari...

— Țipar... mipar... Asta-i! Ah... numai pîinea ne lipsește...

— Mergeți la arie...

— Așteptăm să se termine treierișul. Dacă nu termină, ne alungă cu ciomegele.

Copiii se apropiaseră și admirau cu ochi holbați caii. Melios se adresă din nou capului familiei:

— Vrei o țigară? Dăruiește-ne numele tău.

— Da. Biliris... Femeia e mult mai pătimașă. „Aman" face pentru cîteva firimituri de tutun.

— Atunci s-o cinstim și pe ea cu una.

— Haide, fă-le două. Să bea una și pentru prunc... să-i dea lapte...

— Țigara?

— Ah!... Tu nu știi. Cum te cheamă?

— Melios.

— Ah... Tu nu știi Melo... Mănîncă femeia pește gras... Scoate țîța ulei, îl bea copilul... Se cacă apă... Dacă fomeia bea tiutiun, scoate lapte. Ascultă, dacă faci copii să mă pomenești. Așa să faci. Acum buiurum, să mîncăm. Poftiți.

— Mulțumim. Am mîncat.

— Tu știi.

— Biliris, îi spuse Melios. Știi... noi am venit pînă aici să căutăm un prieten. Pe unu' Bitros. Îl cunoști?

— Bitros? E unu' cu ochiu căpăcit?...

— Nu.

— Unu zurbagiu?

— Nu.

— Stai. Unu ursuz, a cărui fomeie nu scoate copii?

— Nu. Femeia lui scoate mulți copii.

— Stai. Nu cumva e unu... unu care poartă pantofi!!

— Nu.

— Ei... biti. Alt Bitros nu cunosc. Bucățele să mă faci. Dar tu, chehaia — una — nu ești. Ce ești?

— Dascăl.

Biliris şi-a băgat degetul în ureche. Încerca să înţeleagă cu nasul, cu ochii... Dar... nu înţelegea.

— Demec... făcu... Ce-i asta?

— Uite, îi învăţ pe copii carte.

— De ce... bre? Ce rău ţi-au făcut, sărmanii?

Melios izbucni în rîs.

— Bine... zic... De ce, bre, chinuieşti copiii?

— Dar cartea, dragă Biliris... Cartea, după cum cred că ştii, îl deşteaptă pe om.

— Taci, bre!

— Întocmai. Dascălul îl deşteaptă pe om.

— Zvonuri! Pe mine mă deşteaptă măgarul. Dascăl este? Arcadas, pentru binele ce ţi-l vreau, lasă-l pe om să se satureze de somn. Nu ţi-e milă de el? Ziua îl deşteaptă muştele, noaptea ţînţarii... să-l trezească acum şi dascălii? Cînd o să mai doarmă? Pentru ţigani, pe lumea asta mîncarea-i puţină, băutura puţină... numai somnul este geaba şi destul. Lasă-l să se satureze.

— În sfîrşit, Biliris, nu vreau să te supăr mai mult. Dar te rog, dacă ai să-l întîlneşti vreodată pe Bitros...

— Care Bitros, măi paşa?

— Pe prietenul meu, despre care ţi-am vorbit. Nevasta lui se numeşte Cimsira. Lucrează...

— Sus, bre!

— Ce „sus"?

— Ţigan e prietenul ăsta al tău?

— Da.

— Ei, atunci ce „lucrează" îmi cînţi? Prietene... cu minciuni dintr-astea cu care umbli, n-ai să-l găseşti pe prietenul tău niciodată. Hai, acum, Hair-ola... Drumul sticlă să vă fie. Mergeţi spre şusea. Aici e nomol... mlaştină... Se scufundă caii. Eu vreau binele lui dunia, dar ea nu-mi vrea binele. Vezi puradeii? Li-e foame... Ogoarele sînt pline... Ei, pentru Biliris nici un bob nu există. Un celebis mi-a dat peşcheş o găină. Nu face ouă. Dar... dacă găina nu face ouă, iar femeia face mulţi copii... atunci lucrurile sînt foarte rele pentru ţigan. Dumnezeu este drept. Dar nu şi pentru ţigani. Pe ţigan îl sfărîmă sub călcîi... Dăruieşte lapte smochinului, dar ţîţii ţigăncii nu-i dă. Bre, pezevenghiule, blagosloveşte, dai lapte nalbei, sau smochinului, de ce, măi pezevenghiule

— blagoslovește! — nu picuri puțin și în țîța țigăncii? Vezi puradeii? Vezi ce jigăriți sînt? Ca lăcustele. Bre, pezevenghiule — blagoslovește! — porcului îi dai straturi-straturi untura... de ce nu dai o fărîmă și țigănușilor? Aman! Mi-a mucegăit limba. Și n-am măcar o țigară s-o îndulcesc. Ai? Haide, dă! Vurr! Dă-i și fomeii. Vurr! Încă o dată. Dă-i și pruncului. Dumnezeu să-ți dea un copac care să facă țigări.

Acest „cap", după cum spunea Thimios, Sărman-agas, tare îi mai aprindea imaginația lui Melios. De aceea a socotit într-o după-amiază să meargă pe păşune să-l întîlnească. Pregăti şi un mic dar pentru el. Două pachete de ţigări şi cîteva „rotiţe" de lacherdă, care îi plăcea atît de mult.

Ia să vedem ce „cap" este şi ăsta! Poate că era „dascălul dascălilor", după cum se zice, şi l-ar fi scos analfabet. Prostii! Sărman-agas era un simplu cioban. Dacă era dascăl, ar fi fost paznicul turmelor?

Oricum ar fi stat lucrurile, totuşi, ca să spună Thimios ceea ce spunea înseamnă că ceva deosebit era Sărman-agas. Thimios tocmai astăzi lipsea. De două zile plecase. Îşi îmbrăcase şi hainele de sărbătoare. L-au peţit şi a pornit spre Polighiros — capitala peninsulei Halchidichi.

— Şi de ce te duci, Thimios, să vezi mireasa?

— Eu, aşa ceva? Ah, dascăle... Tu nu cunoşti zacoanele noastre... Mă duc să mă vadă tatăl ei.

— Şi cînd ai să primeşti răspunsul?

— Eu? Niciodată. O să-i trimită vorbă unchiului meu că m-a găsit zdravăn, cumințe... şi or să înceapă tîrguielile: „Cît dai?"... „Cît iau?"...

— Nu-mi place de loc tîrguiala asta, Thimios...

— D-apăi mie...

— Şi atunci, de ce te duci?

— Ca să nu-l necăjesc pe unchiu... Îi sînt singurul nepot. Copii nu are... Dar las' că am şi eu planurile mele. Pînă nu văd fata, nu spun „da". Şi dacă nu mă vede şi ea şi nu spune „da" nuntă — IOC.

— Așa, bravo! Acum... mergi cu bine. Și vezi... să nu întîrzii, că avem nunta lui Mastrapas.

— Pentru „Scufula" am să mă fac pasăre și am să zbor...

Astăzi, cînd îi lipsea tovărășia lui Thimios, l-a copleșit pliçtiseala. Și a pornit spre Sărman-agas.

Nume ce și-a găsit și el! De unde l-a pescuit? Dar parcă ne alegem noi numele? Și pe „Scufula" tot alții l-au botezat. Și, dacă poți, dezlipește-l acum! Scufia poate să și-o smulgă, numele însă, niciodată.

Pe o pajiște a întîlnit un grup de ciobani.

— Hai, dascăle! i-au strigat din depărtare. Vino lîngă noi. Ce face lumea? Mai stă pe locul ei?

Melios se apropie și-i salută. A scos pachetul cu țigări.

— Să fumăm cîte o țigară... au spus și și-au aruncat țigările începute.

— Dar astea pe care le fumați ce au?

— Nici noi nu știm bine. Tutun... parcă este... dar de mirosit, miros a brînză.

— De ce?

— Îl punem în traistă împreună cu brînza.

— Și de ce nu-l puneți în buzunar?

— Hm... Și mîinile unde o să le mai ținem?

Melios a rîs.

— Nu te uita la tine... spuse cel care a vorbit primul. Tu ai ce să faci cu mîinile... Ții hîrtii, condeie...

— Și arcanul cu ce-l ții?

— Cu nimic. Îl atîrnăm de ilic.

— Bravo!

— Ei, ce noutăți? O să fie război? Ce zic ziarele?

— De ce... numai despre război scriu ziarele?

— Păi... Cîndva mai scriau și despre tîlhari. Dar acum i-au omorît, și așa au rămas ziarele fără lucru și or să fie nevoite să croiască vreun război.

— Ce să-ți spun? Cam așa este. Sărman-agas te numești?

— Profet ești?

— I-am promis lui Thimios că am să trec într-o zi să te văd.

— Bine-ai venit.

Un cioban negricios și nebărbierit se întoarse și-i spuse lui Sărman-agas:

— Măi Lemonis... Ție ți-a mers vestea pînă în Europa...

Sărman-agas a tăcut. Era pirpiriu, slab. Purta o cămașă cenușie, ilic negru... Și o șubă neagră din lînă de țap... Și pe deasupra, încă o șubă, și mai neagră. Avea dreptate natura. Sub atîtea haine, cum să-l găsească pe Sărman-agas și să-l crească?...

Negriciosul l-a privit pe Melios drept în ochi.

— Cît e ora, dascăle?

— Opt.

— Eh... Haide, mergem la stînă! Ne-am bucurat, dascăle! Ai să mai vii?

— În fiecare zi.

— O să vedem.

L-au salutat și au plecat. Numai Sărman-agas a rămas.

— Ți-am adus cîteva „rotițe" de lacherdă... îi spuse Melios.

— Ah!... La inimă m-ai uns. Ei, ce mai stăm? Nu mergem în palatul meu?

— De ce nu? Haide!

Au pornit încet-încet.

— Ce-am auzit, spuse Sărman-agas, se mărită Lafaki? Ah!... Ne-o iau orășenii... Gata... Ne împrăștie soiul... Au rămas numai toantele și scîndurile... Florile se desprind și pleacă.

— E însă om bun, Mastrapas... spuse Melios.

— Nimeni nu este bun cînd ne lasă soiul orfan...

— Îl cunoști?

— Pe „Scufula"? Să fii sănătos. Pînă mai alaltăieri era un sărăntoc. Cum s-a pricopsit așa, deodată? Nu înțeleg nimic.

— Adică, ce-ai fi vrut? Să rămînă Lafina nemăritată?

Sărman-agas n-a răspuns. Și-a agățat arcanul de buzunar și l-a lăsat să se tîrască în urma lui ca un cîine.

— O s-o ia și pe Katero cu ei? Ei... De douăzeci de ani n-am mai văzut-o...

— Adevărat? Dar în fiecare zi sînteți împreună.

— Cine ți-a spus asta?

— Păi, nu locuiți în același sat?

— Ce are a face? Cum mă vede, fuge la o poștă depăr-

tare. La fel și eu... Da. De douăzeci de ani bătuți pe muchie n-am văzut-o în ochi.

— Dar de ce?

Lemonis își trase arcanul ca să nu se mai tîrîie.

— Poate că într-o zi am să-ți povestesc... îi spuse. Nu știu cînd. Poate că și astăzi. Nu ți-am spus că sînt pustnic și singur cuc? Poate că unii mă numesc chiar „sălbăticiune" și „laș". E adevărat? Sînt laș? Poate că sînt. Îmi pare rău că nu l-ai cunoscut pe dascăl.

— Pe care dascăl?

— Pe cel dinaintea ta. Vorbea greoi, pe limba veche. Dar eu îl înțelegeam. Dacă mă întrebi: nu era bun dascăl... vorbea o limbă ciudată și copiii nu-l înțelegeau.

— Cum se numea?

— O să te înșel. Nu știu. Dascăl. Nu știu altceva nimic.

— Ți-a vorbit vreodată despre o carte pe care o scria?

— Cuum? Era din ăia care scriu cărți? Nu părea. Tu de unde știi?

— Uite... așa. Mi s-a părut. Poate că nu scria. Dar am impresia... că avea ceva omul ăsta. Altfel de ce a părăsit lumea și a venit de s-a îngropat aici?

— Nu știu. Nu mi-a spus nimic. Dar eu cred că am găsit-o singur. Uite... S-a speriat omul. A aruncat arma și s-a ascuns. Nu avea încredere în el. Era slab... de hîrtie... ca mine. L-a luat vîntul și l-a aruncat aici. Crezi că greu lucru e omul? Greșești. Este... uite... ca aburul, ca puful. Și cînd se face că-i greu, nu este. Alții cred că este. Pentru că imediat ce zic: „Măi, ce am făcut? Asta nu-i greu", îl ia vîntul și pe el și-l aruncă. Ia spune-mi: te întreb eu acum pe tine. Cine putea să-l certe că bea un păhărel? Nimeni. Atunci de ce bea pe furiș? Da. Bea pe furiș. Și încă mult. Se ascundea și așa nu bănuia nimeni. Și într-o zi sosește Moartea și-l trădează. Și tu de unde știi, ai să mă întrebi. Eh... Aici bea. De. Se temea să bea la școală ca să nu-l trădeze mirosul. Și de aceea pornea „șontîc... șontîc" și bea împreună cu mine. Numai de mine nu se ferea. Eram singurul om în fața căruia își deschidea sufletul.

— Una... Kristalenia ce-i era?

Sărman-agas a tresărit.

— Ia uită-te... Ia uită-te... Nț... nț... nț... Ei... niciodată să nu fi sigur că cunoști sufletul unui om. Credeam că nu există nici un firicel din viața lui pe care să nu-l cunosc. Și vii acum tu, un străin îndepărtat, care nici nu l-ai văzut măcar vreodată, și-mi descoperi unu' din secretele lui. De unde ai aflat?

— Începuse să scrie o carte.

— Vezi? Nici despre asta nu mi-a vorbit. Și ce avea de gînd? S-o tipărească? Să afle lumea?

— Nu. Nu avea un asemenea gînd. O scria pentru el.

— Nu înțeleg.

— Se sufoca. Și ca să nu crape, se destăinuia hîrtiei. Dac-ar fi avut vreo rudă, i-ar fi spus-o ei.

Sărman-agas a oftat adînc.

— Ei... spuse. Să nu juri niciodată că cunoști sufletul unui om. Niciodată!

Au ajuns la colibă. Totul era construit din paie.

— Ce-o cercetezi? Are și ea șuba ei ca să nu înghețe iarna. Poftim. Ba nu. Stai, mai întîi, să aprind opaițul.

— Și iarna tot aici ți-o petreci? întrebă compătimitor Melios.

— Și toamna... și iarna... și tinerețea... și bătrînețea... Toate aici, înăuntru. M-am obișnuit cu coliba mea și cu haina mea, ca și cu pielea...

— Ei, dar viață e asta? spuse, plin de revoltă, Melios.

— Am spus eu așa ceva?

— Și, atunci?

— De ce mai trăiesc, hai? Ei uite. Pentru că mi-e rușine să mor. Asta-i tot. Dar numai ție ți-am spus-o. Să nu-ți închipui că ceilalți ciobani trăiesc mai bine. Mai bine, am zis? Mai rău, zi ca să nu te înșeli. Ei n-au nici colibe, și tremură ca niște javre. Eu sînt bogat. Boier. Am conac. Vezi? Astăzi am să mănînc și lacherdă. Ei din ziua în care s-au născut pînă ce vor muri, altceva decît brînză nu gustă.

— Și unde dorm? întrebă Melios uimit.

— Vara sub șuba lor.

— Și iarna?

— Sub același... palat. Viață e asta?

— Nu.

— Ei așa o numesc. Nu te necăji. Viață e cea a viermilor? Dar dacă îi iei, le faci căsuță, ogeac... Or să moară.

— Dar ce, ei sînt viermi?

— Dacă poți, zi-le „oameni".

— Și nu scapă nimeni de viața asta? Nu devine nici unu' din ei chehaia?

— Ba, toți.

Melios crezu că-și bate joc de el. Era gata să se supere. Dar l-a liniștit Sărman-agas.

— Ascultă cum... îi spuse. Ciobanul începe ca plată cu un sfert de pîine neagră. Cum îi asudă mustața, o dată cu pîinea primește și o bucată de brînză. Cum devine bărbat, o dată cu pîinea și brînza primește și doi miei pe an. La șaptezeci de ani are turma lui și moare ca o chehaia.

— Și dacă nu moare și trăiește?

— Atunci trăiește ca chehaialele. Adică cu o bucată de pîine și o bucată de brînză.

— Îți bați joc de mine, kir Lemonis! Și cu banii ce fac?

— Îi stivuiesc pe fundul cufărului și-i lasă acolo să clocească. Arată-mi o chehaia care să cheltuiască... Să cheltuiască — nu pentru mine sau alt sărăntoc — ci pentru el, iar eu am să-i sărut tălpile. Degeaba au bani. Nu știe nici unu' să-i folosească. Pentru că sînt haivani... dobitoci... Dă-i boului bani... Dă-i pisicii o liră... Ce-o să facă cu ea? O s-o acopere împreună cu rahatul ei. Ei, iată. Așa fac și ei. Îi acoperă cu murdăria lor. Ai transpirat? Să-ți dau puțin rachiu. Nu cumva vrei și o cafeluță?

— Lemonis! strigă mirat Melios. Ai dreptate. Tu ești palatin. Sărman-agas a încercat să rîdă.

— Hai, îi spuse, întinde-te aici, și-i arătă cuverturile flocoase. Mă întind și eu în partea ailaltă. Dar stai mai întîi să aprindem focul.

— M-a mințit Thimios!... spuse deodată Melios.

— Cum adică?

— Uite. Că nu știi carte.

— Nu el te-a mințit, eu l-am mințit pe el, ca să nu se plîngă. Dar acum, că a învățat el, într-o zi am să i-o mărturisesc.

A scăpărat cremenea și a început s-o plimbe ici și colo, ca pe-o cădelniță. Un miros înțepător s-a răspîndit în aer. Apoi a pus niște surcele și le-a aprins.

— S-au aprins de-a binelea, îi spuse. Da. Știu cîteva litere. Dar m-a învățat dascălul, acum, la bătrînețe. Mi-a spus că le prind ușor. Peste puțin îmi aducea cărți și ziare.

— Mi te-ai făcut dascăl, va să zică.

— Cam așa ceva. Mă dăscălesc pe mine. O dată sînt dascăl, o dată elev... cafeaua o bei dulce?

— Amară.

— Ne potrivim.

Melios își scoase din buzunar pachetul cu țigări.

— Ai să mă răsfeți... spuse Lemonis. E bun tutunul... Curat... Și am să încep să tușesc. Bem un păhărel?

— Toarnă!

S-au întins pe cuverturi. Mirosul de rachiu și tutun a umplut aerul colibei. Sărman-agas oftă.

— Așa, hai? Care va să zică... gata. Ne-o iau pe Lafaki... Oh! Dă-mi, Dumnezeule, putere s-o suport și pe-asta!

— Bine, dar fără tată a venit pe lume fata asta?

Lemonis se ridică puțin.

— Dar... nu știi... Adevărat? Nu știi nimic... dar nimic?

— Nimic.

— Atunci stai.

Umplu un păhărel, îl dădu pe gît și se apropie de Melios.

— Bine am presimțit eu că n-am să pot rezista. Am să-ți povestesc. Ziceam să duc secretul cu mine în mormînt. Dar... vezi... ai apărut tu în calea mea... Eh... hai să încep. Dar de unde să pornesc? Haide! Să începem cu tinerețea. De altfel ăsta este începutul adevărat al vieții. Înainte de a învăța să mergi, te tîrăști de-a bușelea. Cauți apoi, ca un orb, să înveți să te pișii... și cînd ai descoperit că te pișii în picioare, crezi că ești bărbat! Lasă! Tinerețea, hai? Ah... sărmană tinerețe! Pe atunci nu mă numeam Sărman-agas. Cum mă numeam? Mi-e teamă că am să obosesc pînă ce am să-l găsesc. De-aia zic mai bine să lăsăm așa. Hai să încep. Odată, după cum

îți zic, am pornit din Holmonta și mergeam la vale. Am socotit să-mi petrec noaptea la poalele muntelui, și dimineața să pornesc spre orașul Olinthos. Pîine în traistă aveam. M-am întins sub niște măslini și am ațipit. Ţînțari nu existau. Am îmbrățișat arcanul și am adormit. Noaptea am visat-o în somn. Dascăle... ai văzut-o pe Lafaki? Ei... nu face doi bani în fața mamei ei de-atunci.

— A lui Katero?

— Da... da... așa cum îți spun. Ne iubeam, după cum îți spun, nebunește. Nici eu nu i-am spus-o, nici ea. Ne-a spus-o amîndurora păsărelele. În seara aceea porniseră la drum și Katero cu mama ei — fie-i țărîna ușoară! Bărbat acasă nu aveau. Ziceam că am să le ajung lîngă Olinthos. Așa am și făcut. Am prins-o înainte de Olinthos. Am văzut de departe pe șosea mergînd două umbre. Peste puțin s-au oprit și s-au luptat cu ceva. Am iuțit pasul. Cele două femei se luptau să ridice catîrul. Una îl trăgea de căpăstru, cealaltă de coadă.

— Lăsați, le-am spus. Îl ridic eu.

— Vezi-ți de drum! îmi spuse mama ei dușmănoasă. Fata e nemăritată!

— Nemăritată și nelogodită. Știu. Dar eu vreau să vă ajut.

— Du-te de-o ajută pe mă-ta care și-a ridicat nasul prea mult și o să i-l găinățeze păsărelele!

— Las-o pe mama, i-am zis, și lasă-mă să vă dau o mînă de ajutor.

— Nu te apropia! Am să-ți usuc mîinile. Nu te las să te apropii. O să-ți respire fata sudoarea. Și eu vreau s-o dau ginerelui curată ca izvorul neînceput.

Ah... sărmana bătrînă, de-ar fi știut ce-o așteaptă!...

— De ce? Ce-a urmat?

— Nici nu și-a sfîrșit vorba bătrîna și în zare a apărut un nor alb de praf... Cum s-a apropiat, am văzut. Era o mașină neagră, strălucitoare ca a lui Mastrapas. Iată de ce nu-l înghit pe „Scufula". N-am apucat să facem nimic. Unu m-a legat pe mine. Al doilea pe bătrînă. Al treilea a înșfăcat-o pe Katero. Mi-am spart dinții ca să tai frînghiile. Bătrîna, în loc să se lupte, o bocea de vie. Toată rușinea mea de-atunci a fost că n-am murit. Cînd, peste puțin, am tăiat frînghiile, criminalii erau departe.

Am găsit-o pe Katero leșinată într-un tufiș. Am făcut-o să-și revină în simțiri, apoi am îmbrățișat un copac și am început să plîng. Peste o bucată de timp m-am dus la bătrînă.

— Mamă, i-am spus. Dă-mi-o de nevastă!

A sărit bătrîna ca o viperă:

— Ce spui mă, balegă!... țipă. Nu știi ce e rușinea? Fată batjocorită vrei să iei?

— Bătrînă! i-am spus. Nu ți-e rușine să-ți înjuri fata? Singură s-a necinstit? Minte ce au uneori babele!...

— Las-o, îmi spuse. Nu ți-o dau.

— Și ce-o să faci cu ea?

— Am s-o strîng de gît. Și se aruncă spre ea s-o facă.

— Nebuno! strig și mă reped s-o salvez pe Katero. Atunci s-au apropiat de noi niște trecători.

— Ce faci acolo, bătrîno? o întrebară.

— Strîng de gît o fată necinstită.

— Cine a necinstit-o? au întrebat-o drumeții.

— El! spuse bătrîna, arătîndu-mă cu degetul.

Sărman-agas s-a oprit puțin.

— Și ce s-a întîmplat apoi, Lemonis?

— Dascăle... începu din nou Lemonis. După cîte am înțeles, sînt un om de nimic. Dacă nu eram, cum am rezistat să-mi văd mutra și să n-o scuip de trei ori pe zi! Sînt un laș! Cel mai laș om de pe lumea asta.

— De ce?

— De ce?... rîse cu amărăciune Lemonis. Dascăle... dacă erai tu în locul meu și întindea bătrîna degetul spre tine, ce făceai?

— Ei... păi... făcu Melios. Aș fi... făcut ce cred că ai făcut și tu.

— Adică?

— Mi-aș fi apărat cinstea. Aș fi spus adevărul. Doar...

— Da... doar? gemu Sărman-agas. „Doar" ce?

— Doar dacă o iubeam... o iubeam mai mult decît iubesc omenii pe lume...

— Și atunci ce făceai?

— Atunci luam totul asupra mea. Aș fi spus că are dreptate bătrîna. Că eu sînt tîlharul.

— Ei... uite. Așa am și făcut. Și de-atunci li-e scîrbă oamenilor de mine. De-aia am și plecat din sat. M-am

izolat de oameni. Dascăle, ai să mă crezi... ceea ce m-a lovit nu este că m-a scîrbit lumea, ci că m-a scîrbit chiar Katero însăși.

Lemonis n-a mai scos o vorbă. Și-a închis gura și a tăcut. Totul era nemișcat. Numai flacăra pîlpîia pe brazdele feței lui, care încet... încet se crispa pînă ce a devenit o mască de lut.

Melios se sculă, se aplecă și ieși.

CAPITOLUL XVII

A sosit încă o duminică. Zi limpede ca apele de vară. Dar Melios doarme dus. A uitat ce-l așteaptă astăzi. Nunta. Împerecherea lui Ianis cu Lafina. Pînă și temenele i-a făcut Melios lui „Scufula" ca să amîne nunta. Cel puțin cu două săptămîni. Imposibil. „Scufula" insistă: „Duminica asta și nu alta". Trei mandate a trimis. „Dacă nu vii, sîntem pierduți cu toții". De ce?... Toate acestea erau mistere ale unui dicționar propriu. Degeaba îl ruga Melios: „Lasă-mă încă o săptămînă, ca să mă reped pînă la prietenul meu Stratis... să-l caut pe Bitros. Există și un sat „Vloghiari" pe nume, care se stinge". În zadar... Te joci cu pizma unui om fericit? Mastrapas era fericit, adică periculos. Dictator. Făcea tot ce-l tăia capul.

Thimios a venit dis-de-dimineață împodobit. Împodobit îi era și calul. În mînă ținea o flamură brodată cu un măr de aur în vîrf. „Scoală-te, mă, depozit de somn! Vine alaiul!" Melios a sărit ca ars. A văzut calul pe fereastră... harnașamentul, și a căzut în nedumerire. De unde o să găsească podoabe pentru calul lui? Și trebuia. Nu i-ar fi iertat-o niciodată Mijmijis... Să se însoare vechiul lui stăpîn și el să meargă la nuntă neîmpodobit? Rușine! Melios s-a ridicat în capul oaselor și se scarpină în cap. Afară, caii își zăngăneau încăpățînații copitele. Nebune sînt după nuntă, mîrțoagele... se gîndi Melios.

— Dascăle! se auzi din nou vocea lui Thimios.

— Ce mai vrei? întrebă Melios, deschizînd fereastra morocănos.

— Să fie într-un ceas bun! Ai uitat?

— N-am uitat. Dar nu știu de unde să iau podoabe și flamuri... Ce „saltanaturi" sînt astea?

— Steagul e pentru mine. Am să-l flutur eu. Tu ești nun mare. O să ai numai calul, o floare în piept, și gata.

— Și unde o să le găsesc?

— Ți le dau eu. Am destule.

— Atunci să mă îmbrac.

S-a spălat și a început să se îmbrace de sărbătoare. Satul, însă, era tăcut... mut. Era tot numai o răutate și dușmănie crudă. «Ei, gata. S-a stricat lumea. Dacă se mărită și „necinstitele"... Și încă cum? Cu steaguri și cu cai... gata. S-a dus cu lumea!»

Cînd a pornit Thimios de acasă, a zărit din poartă nasul lui Mitros.

— Hm... făcu. Prea ai încărcat steagul... Și n-ai lăsat niței loc pentru cămeșă... Cămeșa, bă, unde ai s-o atîrni?

Thimios s-a prins.

— Mitros... îi spuse. De ce vrei să mă bagi dis-de-dimineață în belea? Vîră-ți nasul înăuntru. Așa ca să nu-ți meargă rău azi. Auzi?

— O să venim și noi la cununie... păi cum credeai? Consăteanca noastră doar e mireasa.

— Nu vă ajunge că i-ați trimis blestemul vostru, o să veniți acum și voi?

— Păi cum?... Vrem să ne bucurăm și noi cînd o să fluture cămeșa însîngerată.

— Oamenii sînt orășeni... N-or să facă asemenea neobrăzări...

— Neobrăzare, bă, este cinstea?

— Nu asta e cinstea.

— Da? Și care este? ... Să ieși „la braț"? Hai? Nu-mi răspunzi? Să ieși „la braț", e cinstea?

— Nu intri în casă?

— Să termin mai întîi. Nu mi-ai răspuns. „La braț" e cinstea? Thimios! Treaba ta nu este să te amesteci la nunți „mute".

— De ce „mute"?

— Mute, bă! Unde o să tragă oamenii cu pușca? Pe cămașa albă?...

— Cămașa va fi așa cum trebuie să fie cămașa unei

fete. N-o s-o împușcăm! N-o să facem acum bîlci cu fata. Toate astea sînt sălbăticii și nerușinări... Înjosesc familia.

— Bă! Necuratul ăla de dascăl te învață toate astea? Hai? El îți ține hangul? Bine... Spune-i să mai rabde niţeluș. Avem noi grijă.

— Ce-o să-i faceți?

— Vrei să afli?

— Da.

— Rabdă.

Într-adevăr. Nu era pentru prima oară cînd îl amenințau pe dascăl, și alaltăieri a aruncat niște vorbe... S-a dus și a cercetat prin sat. Și ce-a auzit nu i-a plăcut. De asta primul lucru pe care l-a făcut intrînd în școală a fost să-și întrebe prietenul:

— Dascăle... începu el. Spune-mi, dascălii au dascăl?

Melios l-a privit nedumerit.

— De ce? Ce ți-a venit?

— Au? Spune.

— Desigur. Altfel cum ar învăța să-i învețe pe copii? Și dascălul învață. La o școală foarte înaltă, care în loc să scoată elevi, scoate învățători.

— Ei, uite... Un asemenea dascăl vor să găsească... Un dascăl de dascăli... Și-au rupt pingelele tot căutîndu-l...

— De ce? Ce nevoie au de el?

— Ca să-l pună, cică, să te nimicească. Și apoi să trîmbițeze peste tot că nu faci nici o para chioară, ca să-și ia banii înapoi. Eu, ca să fiu sincer, sînt neliniștit.

— Lasă-i, Thimios! Lasă-i să-și găsească iar nașul. Doar dacă nu găsesc vreun dascăl cu mutra lor. Ești gata?

— Stai să-i pun lui Mijmijis vreo două panglicuțe. Ia spune-mi, măi dascăle, „Scufula“ ta are mintea întreagă?

— De ce?

— Cum „de ce“? În zilele noastre caii se dăruiesc? Eu zic că-i zurliu.

— Și eu zic că dacă nu s-a prăbușit și nu a putrezit încă lumea asta, e pentru că o sprijină niște „zurlii“ ca alde „Scufula“. Hai!

Peste puțin au ajuns la casa ginerelui. Prin curte, prin odăi, pe scări forfotesc oameni gătiți și veseli. Tot satul Xehasmeno venise. Ca să facă loc pentru joc, „Scufula“

a scos mașina și a lăsat-o în drum. În curte începuse să scîrțîie o vioară. În casă tronau femeile. Intră dacă poți! O găteau, cică, pe mireasă. Și era, cică, atît de frumoasă, încît druștele își pierduseră capul. Le cădeau, cică, pieptenii din mînă. Mama-soacră o privea, cică, și-i tresăltau aluniţele și mustăţile. Dar... iată-l și pe nunul-mare, iată-l și pe cel mic cu flamura și cu mărul de aur. Cum i-au văzut lăutarii, s-au pus pe cîntat, iar ţărăncile au intrat și ele în cor:

Astăzi satul strălucește,
Strălucește ziua noastră.
Vulturul se însoțește
Cu o pasăre măiastră.

„Vulturul" era „Scufula".

Ceata de femei fierbea. Se îmbulzeau toate ca să vadă cu ochii lor „Soarele".

Cine a văzut soarele în toiul nopții
Și stea în plină zi...

Nunul a intrat în curte. Mama lui Mastrapas s-a repezit înăuntru.

— Ianis! strigă. Au sosit!

„Scufula" s-a rostogolit pe trepte și s-a aruncat în brațele lui Melios. Imediat i-au înconjurat lăutarii și cîntau de parcă-i aţîţa cineva.

Perifanos, cu o garoafă la ureche și cu o batistă la gît, a strigat:

— La biserică!!

Alaiul a pornit. Viorile înnebuniseră de vrajă. Lacrimi îi curgeau lui „Scufula" de mîndrie.

„Soare! Ascunde-te." De ce?... A apărut Lafina. În urma ei, „Scufula". După ei, nașul. Și apoi soacrele, care jeleau ca la înmormîntare.

Mireasa intră în biserică. Fața preotului s-a scăldat de lumină.

De ce mai aprinseseră policandrul?

— Sfîntă Fecioară! spuseră femeile.

S-a molipsit și Mastrapas de frumusețea ei. La fel și mucoșii care țineau lumînările. Încă puțin, și le creșteau aripile.

... „Iar femeia să se teamă de bărbat“... psalmodia popa.

— Să nu se teamă! spuse încet Mastrapas. Nu vreau să se teamă de mine. O să-ți fie teamă, Lafaki?

— Nț... O să te iubesc...

— Asemenea nevastă căutam!...

— Mire! îi strigă sever preotul.

— Prezent, părinte!...

— Mire!... Accepți... s-o...

— Nu mai continua, preote... Accept... plecăciune...

Preotul se întoarse spre Lafina.

— Și tu, mică Elafos...

Lafaki s-a întors speriată spre mama sa.

— Ce să-i spun, mamă?

Și atunci, fără motiv, cînd toți așteptau s-o sfătuiască să spună „da“, Katero a izbucnit:

— Nu!!! țipă. Nu și nu!

Toți s-au ridicat pe vîrfuri ca să vadă ce s-a întîmplat lîngă altar.

— Nu o dau!! urlă Katero. N-o rup de mine!

— Katero! spuse sever preotul. Ia bagă de seamă!

— Nu o dau și gata!

— O să-ți rămînă acasă... În raft... îi spuse pe furiș preotul, care știa toată tărășenia.

— Să rămînă!

„Oh! O pierd...“ gemu Mastrapas.

— O s-o faci să ia din nou otravă... îi spuse îngrozind-o preotul.

— Mai bine.

Toți așteptau cu respirația tăiată. Atunci preotul a ridicat tonul:

— La o parte! îi strigă. Îmi strici „taina“.

— O sugrum, dar n-o dau!

„Ia uită-te, cățeaua bătrînă!“ făcu lumea. O să ne strice „faima“, după cum a spus și preotul.

Atunci preotul a hotărît să ia măsuri mai severe.

— Ia ascultă aici... îi spuse. Ce tot strigi și te sfîșii?

Biserica în taina nunții nu te întreabă pe tine. O întreabă pe mireasă.

— Nu! Pe mine o să mă întrebe! lătră Katero.

— Așa sună canonul. O să mi-l strici tu acum?

— Ți-l stric!

„A înnebunit, sărmana... spuse lumea. Au ajuns-o nenorocirile și a izbucnit acum."

Mastrapas era mai galben decît lumînarea care ardea lîngă el. I s-a făcut milă preotului. O lasă, deci, pe bătrînă să țipe și se întoarse spre mireasă.

— Fiica mea, îi spuse... Lafina... Biserica nu le întreabă pe mame, le întreabă pe mirese. Tu ai să iei hotărîrea.

— Ce să fac eu acum? întrebă tragic Lafina.

— Pe tine te întreb! spuse preotul.

— Nu! Pe mine să mă întrebi! sări din nou Katero.

— La o parte! strigă preotul, și se întoarse duios spre Lafina. Te întreb din nou, micuță Elafos.

„Dacă spune „nu", am să beau eu otravă!" spuse în sinea lui Mastrapas.

— Răspunde, Lafaki... Îl vrei pe Ianis de bărbat?

— Nu-l vrea! zbieră din nou Katero.

Lafina tremura... Se pierdea... Era gata să leșine...

— Spune, fiica mea... o rugă din nou preotul.

— Sfinte popă... începu tremurînd Lafina. Sfinte popă... Nu... Nu... („Sînt pierdut", șopti Mastrapas.) Nu... vreau... să mă despart de mama, dar nu pot să trăiesc nici fără... „Scufula"! Îl iubesc!

„Spune-mi cum vrei, numai „da" să spui. Spune-mi „Scufula" de-o mie de ori. Ajunge să-mi spui o singură dată că mă iubești".

— Înseamnă... care vra să zică... spuse preotul încurcat. Vrei să spui nu?

„Mă sting..." spuse Mastrapas.

Atunci un plînset sfîșietor s-a auzit lîngă el. Bătrîna plîngea.

— Katero... spuse preotul compătimitor.

— Iertare! Sfinte părinte. Mi-am pierdut mințile. Acum mi le-am găsit din nou. Ia totul de la început. Vreau să-mi aud și eu fata cînd spune „da".

Preotul s-a întors cu toată gingășia spre mireasă.

— Îl vrei pe Ianis Mastrapas de bărbat?

— Păi... dacă nu-l voiam, sfinte popă, ce căutam eu aici? spuse Lafaki.

— Îl vrei, Lafina mea? o întrebă duios Katero.

— Îl vreau, mamă... Tare-l mai vreau. Dacă nu mi-l dai pe „Scufula", mă otrăvesc din nou.

„Ia uită-te ce porumbiță mi-a hărăzit cerul", spuse „Scufula".

Preotul tuși oficial.

— Nunul mare să schimbe sfintele verighete... spuse, adînc emoționat.

„Nunul" s-a oprit în fața lor. Thimios îi părea ca o santinelă în spate. Melios le luă degetele. Ce calde și speriate erau mînuțele Lafinei... Parcă se afla în fața tribunalului.

— Curaj... îi spuse Ianis. O să treacă.

— Cînd? întrebară ochii ei.

— Peste puțin. Se termină „Taina" și ieșim afară.

Preotul deodată îi prinse de mîini și începu jocul.

Isaiia dănțuiește...

Fecioara a rodit în pîntece...

S-au prins și ceilalți în joc. Îi acoperi ploaia de orez și bomboane.

Mastrapas văzu cataclismul, văzu apoi ochii scumpi ai Lafinei și l-a cuprins groaza.

— Nu! strigă. O să-i loviți ochișorii!...

Ei, nimic. Deveniseră toți zei și aruncau grindina.

— De-ăștia îmi sînteți? spuse Ianis și, întinzînd palmele, îi acoperi ochii. De-ăștia îmi sînteți? Na și eu! Și acum aruncați cît vreți.

Cele două bătrîne, de emoție, tremurau gata să se prăbușească.

— Încetați, măicuțelor. Ce dracu', plecăm în călătorie?

— Păi... ce faceți?

— O să vă luăm cu noi oriunde ne-am duce ca să nu mîrîiți.

— Nu mîrîim noi...

— Da! Aici o să ne certăm. Îmi place puțină mîrîială. Ca să simt și eu că am familie.

Alaiul a ieșit din biserică. În față mergea Thimios cu flamura. Apoi „pușcașii", după ei lăutarii... Apoi... mirii.

Perifanos ieși în față și trase cu pușca. Apoi se întoarse, adresîndu-se mulțimii.

— La arie! Acolo va avea loc petrecerea. Rostogoliți butoaiele cu vin... Înainte, lăutari! Oh, măiculiță!

Flamura a cotit la stînga. În urma ei tot satul. Pînă și babele s-au ridicat de pe patul de moarte ca să privească.

— La arie! striga într-una Perifanos. Acolo unde e loc berechet pentru joc. Ah, măiculiță! Ia uită-te, măi, ce prostie face Dumnezeu că nu se însoară!

— Oah! urlă Perifanos. Unde-i măicuța? Mamăă!!

— Aici sînt, zăbăucule! Ce vrei?

— Bre, mamă, de ce nu mă naști încă o dată? Hai?

— Gura, bă nebunule! Prea de tot! Nu mai trage! Ne-ai asurzit.

— Vreau să se audă pînă acolo unde mișună lupii! Le-am luat-o! Pe cea mai frumoasă... Pe cea mai gingașă... Oah! Și ce bine am făcut!

Ridică din nou pușca.

— Na!! Na!! Mori, fă Moarte!

Au ajuns la arie. În urma lor se auzeau rostogolindu-se butoaiele unul după altul. Apoi mesele, scaunele și tacîmurile?

— Ce zi e astăzi? întrebă Perifanos. Duminică?

— Da.

— Ei, dacă pînă duminica ailaltă pleacă careva de aici, îl împușc! Hai, acum! La joc! Stai! Mai întîi mireasa... Mai întîi soarele și apoi stelele. Hai, mireasă!

Lafaki, sărmana, încă mai tremura.

— Hai, Lafina mea... îi spuse Mastrapas.

— Mie mi-e rușine... Începe tu primul.

— N-am să văd... Treci tu în față. Hai! Dă-mi acum mînuța... Așa... Și acum dă-i drumul! Du-mă unde vrei. Nu mai am nevoie de ochi!

S-au auzit răpăituri. Butoaiele plîngeau cu lacrimi dese. S-au vrăjit și paharele și își schimbau culorile. O dată alb... o dată roșu... Nici pisicile nu rămăseseră în sat. Spunem „pisici", pentru că toți cîinii veniseră. Pînă și niște cîini ciobănești își părăsiseră turmele și veniseră la nuntă.

Jocul se făcea pe două rînduri. Unul flăcăii, celălalt fetele.

Unduiau amîndouă ca șerpii cînd încearcă să muște. Pînă la urmă n-or fi evitat.

Dar n-a apucat să se întîmple nimic. Deodată, un „Ooii"! ! s-a auzit dinspre sat sfîșiind veselia la mijloc. Pușlile au tăcut. Au amuțit și viorile, și arcușurile au rămas în aer ca niște săbii amenințătoare. Cei doi „șerpi" au împietrit tocmai cînd erau gata să se muște. Ce se petrecea?

Un om șchiop, frînt de oboseală, alerga fluturînd niște zdrențe.

— Sfinte Ilie!! strigară femeile. Foc!!

— Arde satul !

— Ajutor!

Zdrențărosul a ajuns. Era clar că se ridicase din patul de boală. Buzele îi erau albe. Ceru cu mîna apă.

— Spune! strigară sătenii.

Omul arătă spre gură. Nu putea să vorbească. Apoi îl arătă pe Mastrapas.

— Gata... spuse. Tomobilul... gata. L-au ars...

— Blestem! strigau toți.

— Semn rău!

— Să-l stingem!

Deodată Mastrapas ieși în fața tuturor.

— Ce-ați spus? Să-l stingeți? Ia stați la locurile voastre.

Lafina alergă și-i strînse mîna. Cealaltă mînă i-o strîngea Melios.

— Nu... le spuse Mastrapas. De ce? De ce vreți să-i otrăviți omului bucuria? Despre incendiator vorbesc ... Noi sărbătorim... ne bucurăm... El să nu se bucure puțintel? Apoi... O să părăsim jocul ca să mergem să salvăm o rablă?

Mulțimea a rămas cu gura căscată.

— Ce? a spus Preotul. L-a lovit damblaua și-a înnebunit de bucurie...

— Nu m-a lovit... le spuse. N-am pățit nimic. Poate că, însă, a pățit-o incendiatorul meu. Poate s-a fript nițel. Pentru că benzina arde iute.

— Și tomobilul?

— N-are a face. O să iau din nou căruța. Ni se potrivește tuturor mai bine...

— E Mijmijis aici. O să-l înhămăm din nou, spuse Melios.

— Vedeți? Numai de Lafina îmi pare rău că pierde limuzina.

— Nici nu-mi plăcea... prea mirosea a benzină... spuse Lafina.

— E mai bun Mijmijis... nu-i, așa, Lafaki?

— Ba da. Mai bun, făcu ea bucuroasă. O să-i pun și mărgele...

— Vedeți, săteni? Lucrurile merg mai bine așa... Degeaba v-ați neliniștit. Și acum... la joc! Ne întoarcem la nuntă! Sus, băieți! Hai, acum că am scăpat de mașină!

Perifanos alergă, o luă pe mamă-sa de guler și o trase în mijlocul ariei.

— Mamă! îi spuse... Ascultă aici... dacă nu mă nașți încă o dată, te omor!

Mama s-a îngrozit și s-a pus pe țipete. S-a pus și Perifanos pe rîs, îndreptînd spre cer pușca.

— Na...!! Na...!! Na...!! Crapă fă, Moarte... O omor, bă, eu pe măicuța mea?

PARTEA A DOUA

Plouă... plouă şi cu soare,
Vor săracii să se însoare.
Plouă... plouă şi cu soare,
Vor săracii să se însoare.

Niște copii desculți, pe care ploaia îi închisese în casă mult timp, au ieșit din nou pe stradă și au început să sară ridicînd noroi și stropindu-se unul pe altul.

— Crăpați, mă zurgălăilor! strigă un bătrîn prin fereastră.

— Nene... știm și mai departe... spuse o fetiță mucoasă, cu rochița ruptă .

— Ia continuați, și vă arăt eu!

— Zicem mai departe, mă? îi întrebă pe ceilalți.

— Să zicem! urlară toți și începură:

Soare... soare şi cu lună,
Toţi măgarii se cunună!
Soare... soare şi cu lună
Toţi măgarii se cunună!

— Ah! făcu bătrînul neputincios. Ah... Ce să vă fac dacă sînt țintuit la pat! Altfel, vă arătam eu!

— Vuu! făcură copiii și îi scoaseră limba.

— Ah! Dacă eram zdravăn, vă arătam eu!... făcu amar, știind bine că chiar dac-ar fi fost așa, tot nu le-ar fi făcut nimic.

Melios, care se întorcea de la Mastrapas, s-a oprit puțin să vadă ce se întîmplă acolo. Copiii continuau să se joace nepăsători. Știau, desigur, că e învățător, dar nu era al

lor. Învățătorul lor era unu' despre care babele spuneau că e slab la vedere... pentru că nu vedea bine să se bărbierească și-i rămînea un smoc de păr chiar sub bărbie.

— Sînt de acord cu joaca voastră... le spuse Melios.

— Îl auziți? urlă bătrînul, făcînd spume la gură. Iată! Dascăl ca ăsta îi învață, de-aia sînt ca niște fiare!

— ...Și cu cîntecul vostru sînt de acord... continuă Melios, fără să-l ia în seamă pe bătrîn.

— Dă-i înainte! Bravo! Halal dascăl! Iată de ce nu știu ce-i rușinea, dracii de ei!

— ...Dar nu-s de loc de acord că ați scos limba la nenea.

— Așa, da! s-a bucurat bătrînul.

— N-am să vă întreb cine a făcut-o, spuse Melios, pentru că știu că imediat ce voi întreba, o să recunoașteți toți. Dar, vă rog, altă dată să nu mai faceți așa. Aveți și voi bunici. V-ar place să pățească și bunicii voștri la fel?

— Vino tu dascăl în satul nostru, și n-o să mai facem... sări un băiat bolnăvicios, cu bube pe față.

— Pe tine te cunosc... îi spuse Melios.

Copiii au rămas mirați.

— Nu ești tu ăla care nu stai cînd vrea mama ta să-ți pună alifie?

— Mă doare... de-aia... spuse băiatul.

— Știu. Dacă pui însă, o să te doară numai o dată... Dacă nu pui, o să te doară în fiecare zi. Îți place așa?

— Vino în satul nostru, dascăle, și am s-o pun! spuse din nou băiatul.

— Eu? Eu să fiu dascălul unor asemenea copii obraznici? Niciodată!

— El e foarte obraznic, dascăle! strigară copiii. Vino la noi, care nu sîntem...

— Dar eu am copiii mei, iar voi aveți dascălul vostru.

— Pe el nu-l vrem! strigară toți, într-un cor, cu ură.

În urma acestui dialog, peste o săptămînă Melios a primit următoarea scrisoare:

„Către înțeleptul învățător „domestic" al satului Axiocomi, personal. Preastimate învățător domestic, cu plăcere deosebită am fost informat de subminarea pe care ați făcut-o la adresa catedrei mele de învățător printre societatea școlărească a satului meu. Deoarece se întîmplă

să fiu altruist și deoarece îi stimez tare pe tinerii „apostoli", vă comunic că sînt gata să vă cedez catedra mea și să mă retrag în obscuritate.

Cu deosebită cinste
Artemios Kipselidis
Învățător diplomat.

P.S.

Se subînțelege că prezentîndu-vă să vă titularizați pe catedra mea, sînteți dator să aduceți următoarele acte:

1. Diploma de studii.
2. Certificatul de la Institutul pedagogic.
3. Adeverința de repartizare de la onoratul Minister al Învățămîntului, cît și aprobarea din partea Inspectoratului județean etc... etc... etc...

Cu smerenie
Idem."

Melios se simți tare prost. Mintea îi alerga înapoi... La toți tiranii sufletului copilăriei.

Bieții copii... Și apoi se mai mirau de ce voiau să meargă dascăl le ei. Dar... lucru curios. Dacă-și amintește bine, astă-vară dascălul lor nu a avut cioc. Probabil l-a copiat din vreo revistă. Melios se simțea umilit și bolnav. Să răspundă? Conștiința îi spunea „da". Dar... iar parcă răspunsul ar fi spălat înjosirea? Aici un lucru era clar: că și-a căpătat încă un dușman. Dar... dușmanilor poți să le permiți totul. Totul, în afară de un lucru: să-i lași să creadă că au învins. Atunci ar fi ca și cum ți-ai recunoaște decăderea. Totuși Melios nu voia să răspundă imediat. A lăsat să treacă cîteva zile. Să li se potolească furia. Suferea, dar răbda.

Într-o zi însă, primi o scrisoare cu un scris ca niște zgîrieturi de găini pe o hîrtie cu semnătura lui Mastrapas și atunci a hotărît să înceapă contraatacul. «Acest îndrăzneț dascăl veghează și zice „laș" și dezertor și o grămadă de multe și alte și că tu ești viței și nu știi pe unde se pișă găina și că dacă știi carte să vii să-l înfrunți. Melios, sînt foarte supărat că nu pot să-l prind și să-i pun limba

într-un mușuroi unde să i-o roadă furnicile. De asta fă ce știi și răspunde-i, pentru că mă mănîncă palma și nu știu cum s-o potolesc. Te sărut și aștept. Fratele tău, Ianis.»

Mastrapas luase hotărîrea în locul lui Melios. Lucrurile erau clare. „Colegul" interpretase greșit tăcerea lui. A luat-o drept lașitate. Așa că s-a așezat și i-a răspuns chiar în seara aceea:

«Plictisitorule și insuportabile domn — începea — chiar și cocoșii, cînd vor să-i ciupească pe ceilalți cocoși, caută să afle mai întîi ce rău le-a făcut. Mărturisesc că n-am putut să înțeleg prea mult scrisoarea dumneavoastră. Pentru că toată foaia era acoperită de titlurile și pergamentele dv. Domnule! Pînă și din flecărelile necontrolate. ale altora are dreptul să se înfurie un om cumsecade. Dacă, însă, într-adevăr este cumsecade, înainte de a se înfuria, are datoria să cerceteze cel puțin de ce... s-a înfuriat.

Nici o noutate nu mi-ați comunicat înșirîndu-mi cu atîta emfază lipsa însușirilor mele. Este adevărat. Eu n-am titluri și pergamente ca să le pun la catedră și să-mi instruiască copiii... Și așa sînt nevoit să-i instruiesc eu. Trec cu nepăsare peste caracterizările dv. („laș", „dezertor" etc...) și mă opresc numai la ironiile dv, domnule! Nu este rușine să nu aibă cineva titluri. Rușine este să le aibă și să le folosească numai ca să-i înjosească pe ceilalți. Într-adevăr. Cu prea multe titluri v-a înzestrat statul. A uitat însă unu': să vă procure și codul folosirii lor. Datoria preaînvățaților nu este să ironizeze neștiința altora, ci s-o vindece. Dar vreți un mic sfat? Mențiunea de Onoare, domnule, nu este o calitate oferită de ministere, ci se capătă direct de sufletele copiilor. Și sper că în curînd va sosi ziua cînd părinții nu se vor adresa către inspectorii școlari ca să afle virtuțile învățătorului lor. Va fi suficient să-și întrebe copiii. Vă provoc deci — dacă nu sînteți ultimul laș — ironiile, de acum încolo, să nu le debitați prin cafenele, în fața părinților, ci în școală, în fața elevilor. Și atunci — dacă sînteți, cît de cît, viteaz — veți veni să-mi cereți iertare. Altfel voi avea dreptul — nu să fac caracterizări publice — ci să-mi formez în tăcere părerea pe care o meritați. Cu tristețe,

„Dascălul domestic din Axiocomi".

P.S. Scriu pe limba poporului. În primul rînd ca să-mi satisfac pasiunea mea personală. Și în al doilea: ca să vă ofer ocazia să-mi fluturați scrisoarea ca pe un steag al „inculturii" mele.

Același dascăl domestic.»

Și-a pus semnătura dedesubt, a lipit plicul și l-a rugat pe Thimios să-l ducă. Cînd calul era departe, Melios s-a răzgîndit. S-a gîndit că scrisoarea lui era cam dură. Semăna cu o lecție a unui om învățat dată unui agramat cu scopul de a-l scoate și mai agramat. Egoism? De acord. Dar ia să vedem. Ar fi făcut-o dacă nu-l jigneau? Nu. Niciodată. Apoi... Cum am uitat? Aici e vorba de domnul Melios Kadras! Redactor al îndrăznețului ziar „Katapeltis"! „Eroare, domnilor! N-o să cădem pradă corbilor. Am coborît în arenă!..." Bine. Liniștește-te. Nu uita că există și bărbi „de împrumut".

Thimios se întoarse seara tîrziu. A predat, cică, scrisoarea dascălului, în mijlocul cafenelei aglomerate. Și, cică, cum a citit-o, a cerut imediat o țigară, cu toate că n-a fumat niciodată. Și că au sărit, cică, toți pe el, mai ales „Scufula", să le-o citească.

— Ei, și ce-a făcut?

— Dădea din colț în colț. Atunci Perifanos îi spuse: „Măi, dascăle, îi spuse, p-aia care i-ai trimis-o dăscălașului, ne-ai citit-o. De șapte ori. De ce nu ne-o citești și p-asta măcar o dată?"

— Și ce-a făcut?

— Din nou dădea din colț în colț. „N-o citesc", spunea. „E scrisoarea unui cioban. Eu i-am trimis scrisoarea unui învățător"

— Apoi?

— Ooh! A sărit „Scufula". „Asta era? Atunci e tocmai bună pentru noi, neînvățații. Tu n-o înțelegi și pe drept, căci ești dascăl. Tu știi numai dăscălește. Citește-ne-o nouă, care înțelegem ciobănește și apoi ți-o explicăm."

Al dracului Scufula! Ce cap, măi!

— Apoi?

— Tot dădea cu copita. Atunci Perifanos l-a luat cu diplomația: „Dascăle, îi spuse, nu ieși de-aici. Noi pentru onoare trăim. N-o să lăsăm cogeamite satul să-l înjosească

un dumicat de om. Un dăscălaș, adicătelea, dintr-un sătuleț cu un făraș de case. Citește-o, să-l zdrobim!"

— Ei, ce-a făcut?

— Iar dădea cu copitele. Dar atunci au sărit toți pe el și a fost nevoit s-o citească. Ei, dascăle... ce-a urmat nu pot să-ți povestesc: „Trăiască!", „Huo!", „Să mergem să-l legăm..." strigă unu'...

— Pe cine, pe mine? întrebă Melios, palid.

— Da. Pe tine. „Să mergem să-l legăm și să-l aducem aici! Să ne vindem și opincile și să-l aducem la noi! Că noi de așa un dascăl avem nevoie. Să-i învețe carte pînă și pe dascăli!"

— Așa, hai, Thimios? Și... dascălul ce făcea?

— „Poftiți, le zise. Eu plec. Și să-l aduceți sănătoși pe ciobanul ăla. Și eu am să scriu la minister ca să vă trimită doctori, căci v-au zburat mințile și v-ați răsculat împotriva statului. Și că el știe ce are de făcut. Pe nebuni îi leagă, iar pe ciobanii care fac pe dascălii îi desparte de copii și-i trimite la oi!"

— Apoi?

— Oh, dascăle! Ce-a urmat... eu, curat lucru, m-am înspăimîntat.

— Mai departe!

— Nu este. Am încălecat și am plecat. Nu știu ce-a mai fost în urma mea. Dar cred că vuiește încă satul. Dascălul nu este din ăia care glumesc. Mă tem să nu te cheme la judecată. De ce l-ai zgîndărit așa?

— Nu se putea altfel, Thimios. Crede-mă. Știu eu ce-ți spun. Nu se putea altfel.

— Atunci oprește-te aici. Nu întinde coarda mai mult.

— Vom vedea.

Thimios a plecat. Melios a rămas singur. Se simțea foarte singur în seara asta. Mai singur ca oricînd. Seara îl apăsa copleșitor. Dar n-avea unde să meargă. Dacă-l avea pe Mijmijis, pleca spre lac. Atunci își aminti. Tovărășia unui singur om l-ar fi ușurat în seara asta. A lui Sărman-agas, mult bătutul de furtuni sau a bătrînului coleg care dormea lîngă rîu. Dar... orice-ai zice, altceva este tovărășia unui om viu. Morții povestesc monoton. Niciodată nu sînt veseli. Ia, de exemplu, cele mai spirituale cărți. Chiar și una dintre cele care te fac

să te prăpădești de rîs. Cum îți amintești că omul care a scris-o este mort, imediat te întristezi și-o părăsești.

Da, dar Sărman-agas poate doarme acum — cu toate că bătrînii nu dorm. Dar... nici treji nu prea sînt. Se gîndesc... Se gîndesc... Fără nici un rezultat... Fără să ajungă undeva... Pînă ce vin zorile... Și seara iau totul de la capăt. Dar Sărman-agas a lăsat o poveste neterminată. „Lasă, spune cînd îi amintești... toate la timpul lor". „Întîrzii"... îi răspundea Melios. „Mă grăbesc... răspundea Sărman-agas. Mă grăbesc și de asta cuvintele mele sînt necoapte precum copiii ganburului. Știi cum sînt copiii lui? Nu? Îi naște necopți și ca să nu moară, îi bagă într-o traistă și-o atîrnă de burtă!"

— Despre cangur vorbești? îl întrebă Melios, care căuta să înțeleagă despre ce animal era vorba.

— Cambur — cangur e același lucru. N-o să ne certăm acum pentru asta. Așa mi s-a părut că-i spune. Am văzut într-o zi o poză și am întrebat: „Ce animal e ăsta care e jumătate iepure, jumătate vacă? Și mi-au răspuns că nu-i nici iepure, nici vacă... Și că e un haivan care hoinărește prin văgăunile Africii și ca să nu-i mănînce copiii șerpii are în burtă niște sertare unde-i bagă. Acum... Dacă se numește cambur sau mangur... nu știu. Dac-am greșit... îmi retrag cuvintele...

Dacă avea acum Melios cîteva „rotițe" de lacherdă... le-ar fi pus frumușel într-o hîrtie și s-ar fi dus la el. Niciodată nu te plictisești cu el. Mereu găsește ceva interesant să-ți spună. Și întotdeauna cu stilul lui deosebit. Dar... iată că nici lacherdă n-avea... nici tutun... și pe deasupra mai era și obosit.

A stins așadar lampa și s-a întins să doarmă. Dar cum a stins, un greier a descoperit că este singur și a început să cînte... Fierăstruia neobosit, neîncetat, de parc-ar fi trebuit să îndeplinească norme. Se zice că monotonia îți face somn. Prostii! Atunci greierul ăsta de ce nu adoarme după atîta monotonie?! Dar nici Melios nu doarme. Încearcă... Încearcă... Zadarnic. S-a sculat așadar și a aprins lampa.

Greierul tăcu imediat. Dar nu era de loc plăcut jocul ăsta. Acest greier blestemat fierbea de-a-ndoaselea. În loc să fiarbă cînd aprinzi focul, el fierbea cînd îl stingi.

De aceea Melios a hotărît să nu mai stingă lampa. A ridicat fitilul și a așteptat. Ce-o să facă? O să aștepte... O să aștepte... el n-o să stingă... și greierele de necaz o să crape. Încăpățînare! Copilărească și fără de folos. S-a întins și a luat o carte. Citită și răscitită... Aceleași cărți le rontăia precum ciobanii brînza. O lăsă deoparte. Mai bine să încerce să se gîndească la ceva frumos...

De exemplu la Agrambeli... poate și la colega ei Kaliongi („Mașinuța"), care o ducea și o aducea pe Agrambeli de parcă era oarbă. Și parcă nu era oarbă — oarbă de dragoste? Dar acum și-a deschis ochii. Acum vedea ca dar orbise el. Orbise... Așa ceva s-a întîmplat. Altfel de ce vede totul în negru?

— Iată... toată viața a luptat să-și facă prieteni și acum s-a trezit înconjurat de dușmani. Înainta și călca pe spinii semănați de ei. Cădea în capcane. Îl pîndeau din întuneric. Cine îi amestecase cărțile? Cine a spart cufărul răposatului? Cine îl căuta pe „dascălul dascălilor" ca să-l scoată incapabil și să-l gonească din școală?

Melios a făcut greșeala să creadă că, cu timpul, totul s-ar fi potolit... ar fi sosit o zi cînd Mitros și Hagiarulas ar fi obosit și l-ar fi lăsat în pace. Dar în loc să se întîmple toate acestea, acum intrau în joc și alții, învățați, cu pergamente... Cum ar putea o furnică să disloce ditamai teancul de acte oficiale? Să lupte cu atîtea ștampile... atîtea semnături... Cu „preastimatul minister"... cu „preastimatul Inspectorat școlar..." Cu ce putea să înfrunte el acest armament uriaș? Cine era? Un elev izgonit... cu viața tăiată la mijloc... Stigmatizat... fără casă... fără sprijin, care a pornit în această luptă cu o armă demnă de plîns: *Mîndria lui.*

Totuși... ah, Melios, Melios — oricum ar fi mîndria ta și oricît de îndrăzneață ți-ar fi coama, ești singur... singur și mic. S i n g u r? Și atunci Bitros ce era? Sărman-agas, Stratis, Thimios, „Scufula"? Nu erau aliații lui? Puternici și de neînfrînt? Și copiii ce sînt? Îi ai pe copii, Melios! Îi ai pe copii, îți spun. Ajunge! Taci...

I s-a liniștit puțin amărăciunea. Frigurile care îi bîntuiau corpul au încetat. Era nedrept. O viață întreagă se afla în fața lui. Întregul orizont era deschis. Cel puțin amintește-ți de colegul tău, modestul și singuraticul coleg din care a

rămas numai o cruce cu greșeli de ortografie și o mică grămăjoară de pămînt lîngă rîu... și aici, un cufăr cu niște hîrtii vechi. A privit din nou spre cufăr și o dorință bruscă l-a împins să-l deschidă. Să ia din nou manuscrisele lui. Așa a și făcut. A deschis. A luat registrul gros, și, răsfoindu-l, s-a oprit la o frază: „Iubește-l pe Dumnezu, dar teme-te de credincioșii lui". Iar ceva mai departe... „Mulțumește-le dușmanilor... pentru că ei te-au obligat să tragi sabia din teacă. Mai bine să mori luptînd, decît să trăiești răbdînd. Plutește chiar dacă ai să te înec. Mulțumește-i o singură dată vîntului favorabil... dar mulțumește-i de o mie de ori vîntului potrivnic..." Noapte bună, dascăle, mulțumesc.

A stins lampa. Greierul n-a mai început!

CAPITOLUL II

Prietenul nostru doarme. Parcă tot somnul satului căzuse pe el. Dar ce-a mîncat aseară? Brînză. Produce atîta somn brînza? Poate că nu... Dar cînd eşti tînăr, eşti învăţător şi este sîmbătă seara, toate mîncărurile îţi fac somn. Unde să se ducă? Unde să petreacă? Buflas este un muzicant foarte sărac. Tot programul lui cuprinde numai două note. Apoi, acum, în ultimul timp, mai şi dispare pe deasupra. Ce-ar fi să fi început domnul „vizitele" la Mijmijis? Se pare că aşa ceva se-ntîmplă. Pentru că în ultimul timp prietenia lor se strînsese tot mai mult.

Melios, aşadar, dormea. Şi de ce să nu doarmă, mă rog? Cine să-l trezească? Cocoş n-avea. Ar fi putut, desigur, să-l trezească Thimios. Dar şi el, de cîtăva vreme, dispare duminica. Drept vorbind, zilele lucrătoare sînt mai plăcute. Vin copiii, se iau la bătaie care mai de care să-ţi aducă laptele... Şi apoi cît timp îl bei, ei îţi povestesc fel de fel de întîmplări. Despre lupi şi vulpi... Despre mieii pe care îi ridică în cer vulturii... Despre şerpii care sug oile... Să tot asculţi... Apoi vine recreaţia... Au să bată cu toţii mingea... „turca",... „Ianis cel orb"... şi ziua se scurge... Dar toate aceste lucruri plăcute şi vesele se petrec numai în zilele lucrătoare. Duminică... nimic. Cît îl avea pe Mijmijis lîngă el, îl avea şi pe Buflas. Cum l-a pierdut pe unu... i-a pierdut pe amîndoi.

Deodată, la fereastră s-a auzit o bătaie discretă... Cineva, probabil, voia să-l trezească, dar îi era ruşine. Căţeii satului l-au mirosit şi l-au prevenit. Dacă vrea să scape cu hainele întregi, să se oprească acolo, pentru că, pentru ceea ce va urma, nu se mai amestecă. De mult

timp, sărmanii, n-au mai sfîșiat un om... și sînt gata să crape de necaz.

Bătaia însă se aude din ce în ce mai tare. Cineva bătea cu căpăstrul. Mai apoi se auzi un „dascăle". „Dascăle, deschide, că ăștia mușcă!..."

Melios înțelese. Cineva din Xehasmeno trebuie să fie. Ce-o fi vrînd? Nu i s-o fi întîmplat ceva lui „Scufula"? Sau poate Lafinei?

A aruncat ceva pe el și s-a dus să deschidă. Pleoapele îi erau încă grele. Îi mai era somn încă.

— Dascăle!... strigă omul. Ajutor! Or să mă sfîșie ăștia.

Melios îi deschise.

— De ce ți-pi așa? îi spuse. Ești și țăran. Bună dimineața.

— Bună... dar tu nu știi... Ăștia pînă nu văd sînge, nu se potolesc. Nu spun... se aruncă și ai noștri, dar sfîșie numai pantalonii, nu și carnea... Bună dimineața...

— Ce vești?

— Bune... Salutări din partea domnului Mastrapas. Ai și această epistolă.

În ultimul timp „Scufula" s-a pus pe corespondență. O deschide: „Dragă frate, fii sănătos asta îți doresc și ție urlă iar șacalii lasă-i să le plesnească măselele. Lafina este foarte bine și te salută și mamele vino că ni-e dor de tine ți-l trimitem pe Mijmijis ca să te aducă, am tăiat un cocoș și vin bun și dacă nu vii să mă ștergi de frate te îmbrățișez, Ianis!"

— Ce noutăți îți scrie? întreabă omul.

— Foarte serioase. Măcel! Au tăiat, cică, un cocoș.

— E adevărat. Și mi-a spus, cică, că dacă nu vii, cică, să nu mă mișc de aici.

— Și dacă nu vin pînă deseară?

— Să nu plec. Așa a spus. Să aștept, cică, pînă deseară. Ce gînduri ai?

— Nu vreau să mă pun cu încăpățînare. Vin. Dar ce văd? Nu știi de cînd a apărut javra asta aici?

— Care? Asta tuciurie?

— Da. E Buflas.

— Nu știu cum îl cheamă ... dar știu ce face!

— Ei, ce face?

— Nu se dezlipește, codoșul, de coada lui Mijmijis. Mă mir... nu cumva se trage din neamul cailor?

— Aaa... de-astea, care va să zică, îmi face domnul!?... Și spuneam și eu... Pst! Prietene! Gata. Totul între noi s-a terminat.

Buflas, însă, se purta precum cîinele lui Ulise, „care după atîta rătăcire se întoarce în Itaca și cîinele lui credincios se aruncă plin de bucurie de gîtul stăpînului“... Bine... prietene Homer, dar poți să ne spui cîți ani trăiau cîinii pe timpul tău? Ce longevitate e asta? Pleacă de-acolo, Buflas! Departe! Lingușirile umile și lacrimile ipocrite nu-mi plac! Dacă mă iubeai cu adevărat, nu m-ai fi lăsat singur. Pleacă acum!

— Bate maidanele... jigăritul... Și într-o zi o s-o pățească... căci e prea blînd. Nici nu latră și nici nu mușcă... Și într-o zi or să-l alunge cu pietre.

Tot timpul acesta Melios îl urmărea pe Mijmijis. Cu toate că l-au înhămat la căruță, nu-și pierduse strălucirea.

— Săpun!... spuse omul.

— Dar nu mai trage căruța? întrebă Melios.

— Ba trage și carul, și plugul. Dar nu întrebi ce mănîncă? Ovăz... cea mai bună hrană. S-a pricopsit „Scufula“! Vai nouă!

— Ce fel de pricopseală?

— A cumpărat pămînt. Ei, n-ai aflat? Mama lui, mustăcioasa, cred că se juca cu banii. Auzi? A vrut să-i cumpere din nou „tomobil“.

— Altul?

— Da... dar el n-a acceptat. „Nu vreau să fiu sclavul unuia și al altuia... spuse. Cumpăr pămînt și mă fac sclavul lui.“

— Da. Este filozof. Și Lafina?

Omul a fulgerat.

— Ce să-ți spun! Dacă eram eu „Scufula“, aș fi înnebunit. Și nici n-aș fi lăsat-o să intre în biserică.

— De ce?

— Într-o zi... de invidie, o să cadă Fecioara din iconostas.

— Dar... atît de frumoasă este?

— Așa că eu am o părere. „Scufula“ n-are minte. Păi? Dacă avea, și-o pierdea. Bine nu zic?

— Bine zici, dar eu cred că are mai multă decît noi.
— Nu știu. Se poate. Ești gata?
— Mergem.
— Hai, încalecă. Eu cu Buflas o să venim pe jos ca să mai discutăm nițel.
— N-a făcut bine, Ianis... spuse Melios necăjit. Trebuia să trimită căruța. Nu-mi place ca eu să merg călare și celălalt pe jos...
— I s-a rupt o roată și meșterește la ea. Dar vrei să-ți spun ceva? Jumătate de drum am venit pe jos. Zău dacă mint!... Nu-mi place călare.

Au pornit. Într-adevăr, mergeau cu Buflas unul lîngă altul, parcă rezolvau o problemă grea. Mijmijis întorcea mereu capul ca să vadă dacă prietenul lui îl urma. Pe ăștia doi trebuie să-i botezăm „Damon și Findias"[1], își spuse în sinea lui Melios. De fapt, îi plăcea evadarea lui Buflas. Dovedea independența caracterului lui. Nu era slugarnic. „Prietene — parcă spunea — ție îți datorăm recunoștința pentru că în clipe grele ne-ai arătat compătimire și umanism... Dar — am să te rog — să mă lași să-mi aleg prietenul singur". În ordine, Buflas. Fă tot ce-ți ordonă inima ta de cîine. Eu, ca om, m-am cam încurcat.

Apa rîului se cam împuținase. Dar ce fac acolo englezii ăia? Or să sece lacul odată, sau nu? Au venit aici ca să muncească, sau să ne arate ochii lor spălăciți? Îi știm! I-am văzut în seara aceea cu Lafina și cu doctorul. Dar... sîntem datori, să fim drepți — pe Lafina a salvat-o. Ce sînt în stare să facă uneori cîteva picături de otravă! Poftiți... A luat patru oameni nenorociți, prăpădiți... și i-a făcut feri... Dar să nu spunem vorbă mare. Fericirea merge întotdeauna pe o frînghie întinsă gata în orice clipă să se prăbușească. Mai bine să-i spunem lui Mijmijis să se grăbească, pentru că filozofia are niște porți care te duc drept la neghiobii!

Lîngă rîu, Melios s-a oprit puțin ca să vadă crucea. „Rușine! Mîrșăvie!" Cineva luase crucea și făcuse focul

---

[1] Damon și Findias, prieteni din antichitate, care au devenit legendari.

cu ea. Cine? De ce să-i căutăm numele? Un om de nimic, un mizerabil a trecut pe aici și și-a lăsat pecetea.

Sărmane, blîndule coleg... deznădăjduiește... nici măcar sub pămînt n-or să-ți ierte inima ta mare!!

Înghionti calul să se depărteze mai repede. Inima i se întristase. Melios... de ce au făcut asta? Poți tu să-mi dai o explicație? Nu cumva te-au auzit spunînd vreun cuvînt bun despre el? Și s-au răzbunat astfel pe tine? Poate că da. Pentru că ei nu au nimic sfînt.

Au ajuns în curte tocmai cînd Mastrapas terminase de reparat roata căruței. Cum l-a văzut pe Melios a explodat:

— Lafaki! Măicuțelor! A venit!

Au alergat femeile. A alergat și el și a pus mîna pe scăriță ca să coboare. Melios îl dădu la o parte și sări.

— Să te duci la călărie! spuse „Scufula". Lafaki! Fratele nostru... Iată-l... E gata apa caldă? Nu tu, Lafaki! Tu să nu pui mîna pe nimic. Tu... n-o să miști nici un deget, Melios ... cred că iar o să ajungem la doctorașul ăla... Ăla... de... care spunea la mașină „car"!

— De ce? întrebă naiv Melios.

— Sst!... Nu știu, dar mi se pare că s-a pornit.

— Cine?

— Feciorul meu, mă! Lafaki... du-te, floricica mea, să te așezi. Avgherinos... i se adresă din nou lui Melios. Aș fi vrut să fii în clipele astea lîngă mine... ca să mă sprijini. Știu... Sînt puternic, dar cînd e vorba de Lafaki... mă pierd. Ți-am vorbit acum despre fecior. Bine-ar fi să fie flăcău. Dar dacă e vreo boală? De asta vreau s-o lămuresc o dată și bine, ca să mă liniștesc. Cînd vrei să mergem la doctor?

Tremura. Mereu scotea batista și-și ștergea sudoarea.

— Dar tu ești bolnav... îi spuse Melios.

— Sînt... spuse rătăcit Ianis și se șterse din nou... De cîte ori e gata să se îmbolnăvească Lafaki o adulmec și mă îmbolnăvesc eu mai întîi. Cînd face 37 temperatură, a mea urcă la 39. De-asta zic să mergem acum. Să-mi revin. Ca să putem să ciocnim cîte un pahar. Lafaki e gata. Pe tine te așteptăm.

— Dar arată foarte bine... îi spuse Melios. Ce ți-a venit să crezi că-i bolnavă?

— Are ameţeli... Nu te uita acum. Azi-dimineaţă a vărsat.

— Poate că a mîncat ceva şi nu i-a priit.

— Iaurt... Hai acum să mergem! Ah... vecine... se adresă omului care l-a adus pe Melios. Fă-mi încă un serviciu. Înhamă-l pe Mijmijis. Hai? Şi eu să prind un cocoş ca să-l ducem doctorului. Las' să arate aşa ca o trestie goală... Ştii ce mănîncă? Din prima zi cînd l-am cunoscut, a început ceva, ca un cîntec încurcat. „Ce vrei, măi doctoraşule?" îl întreb. „Koks"... „Koks"... îmi spuse. Am crezut c-a înnebunit şi-mi cerea să mănînce cărbuni. Apoi... văzînd că nu înţeleg, s-a urcat pe un bolovan şi a făcut „cucurigu". Şi apoi iar... koks... koks... şi apoi „kaka"... „kaka"... Am vrut eu să-l pun să mănînce ce-a zis... dar aveam nevoie de el... Lasă, i-am spus, am înţeles... Kukuricu, hai? Piţi... piţi... păpăm... Hai? „Yes", îmi spune. Haide ieşi... ieşi afară... i-am răspuns. Ei, asta a fost. De-atunci s-a deschis fabrica.. „Koks... koks, păpăm"... E gata căruţa... vecine? Bravo! Avgherinos! Hai, Lafaki! Ochii-n patru, măicuţelor... Dumnezeu să ne ajute!

*

* *

Doctoraşul a găsit tocmai ce-şi dorea şi „Scufula". Şi acum cine-l mai prindea? Melios, fără să vrea, şi-a amintit de Stratis. Aşa a făcut şi el cînd a auzit de la Pitagoras verdictul.

— Mă! spuse „Scufula". Te aşteptai tu la aşa ceva de la o trestie ca el?

— Ce anume?

— Să fie aşa un doctor mare? Bravo! Ai văzut ce-am păţit, Lafaki? Am uitat să le spun măicuţelor să facă plăcinte.

— Am făcut... spuse, dulce, Lafaki. Eu am întins foile.

— Cum? strigă aspru Ianis. Altă dată să nu te mai prind că pui mîna pe ceva! Nimic!

— Şi dacă pune mîna, ce-o să-i faci? întrebă Melios.

— Am s-o... Nu... nu pot... Să nu pui altă dată mîna pe ceva, Lafaki, că nu pot să-ţi fac nimic.

Deodată însă a înşfăcat hăţurile şi a cotit la dreapta.

— Unde mergem? întrebă Melios, văzînd că au luat-o peste ogor.

— Ssst! Am planurile mele.

Inaintau printre șanțuri. Niște berze scormoneau pămîntul. Cînd ne-am apropiat, s-au așezat într-un picior și-l priveau insistent pe Mijmijis. Ce dracu'! Vrăjit e calul ăsta de-l iubesc toate ființele? Poftim. Acum au început și păsările!

— Trudesc și ele... spuse Ianis. Le vezi? Despre berzele-mame vorbesc. Trebuie să-și crească copiii... Astea sînt ultimele lor pregătiri. Pleacă, Avgherinos! Pornesc spre țările calde... ca să-și salveze copiii... Tare-mi plac păsările astea! Dar iată c-am ajuns.

Lăsă hățurile și sări din căruță. În fața lor se întindea un ogor pufos de pămînt și brun.

— Eu l-am desțelenit... spuse. Adică noi: eu, Mijmijis și Lafaki. Mijmijis trăgea, eu aram, și Lafaki... ei... ea făcea lucrul cel mai greu. Ne privea! Știi ce înseamnă asta?

— Bine. Am înțeles. Taci. Și... ce-ai să semeni aici?

— Nimic. Am să plantez. Jumătate vie... jumătate livadă. St! Am să plantez și un platan... ca să-și atîrne copiii leagănele... și să ne întindem și noi, ca să ne fumăm țigara. Ai să vii?

Melios era mut de emoție. Ia uită-te ce oameni există pe lumea asta... Și să existe bestii care-l înjură, care vor să-i dea foc.

— Nu alerg după bani... spuse Mastrapas. Și mama s-a răzgîndit că i-a agonisit. Să știi un lucru: că dacă mașina aia nu era cumpărată cu bani agonisiți... n-o pierdeam. A! Nu ți-am spus... L-am găsit pe răufăcător. E o lepră din satul nostru, pus de chehaiale. A vrut să întunece bucuria Lafinei mele. N-au reușit.

— Și n-o să-i faci nimic pramatiei ăleia?

— Nu.

— Cum?

— Nu, Avgherinos. Nu. Arzîndu-mi mașina, m-a ajutat să descopăr pămîntul. Înainte mi-l ascundea mașina. Acum am să i-l las Lafinei, dacă închid ochii. Alții au fabrici, hambare, bănci... eu ce am? Puțin pămînt sub picior și puțin acoperiș deasupra capului. Și... în timp ce picioa-

rele și capul se vor schimba, pămîntul și acoperișul vor rămîne în același loc. Lucru sigur ... sudoare... dragoste...

— Ianis!

— Ce-i?

— Bravo! Bravo! Bravo!

Păcat că nu era aici Thimios ca să-l admire pe Ianis: „Măi, ce cap are „Scufula“ ăsta?!“

Mastrapas s-a aplecat ușor — așa cum se face la Epitafuri — a luat un bulgăre... l-a mirosit... apoi l-a sfărîmat și — închizînd ochii — l-a lăsat să i se strecoare printre degete ca o ploaie fină, binecuvîntată.

Melios privea cînd spre pămînt, cînd spre berze... Cînd spre ochișorii evlavioși ai Lafinei... Apoi din nou spre pămînt... Spre capul blînd al lui Mijmijis și spuse cu voce tremurîndă:

— Uite... Aici să plantezi platanul, Ianis!

— Da. Aici am socotit și eu să-l pun — răspunse, iar ochii i se umplură de o lumină tainică și mîndră. Apoi: Ai auzit-o pe Lafina cîntînd? îl întrebă brusc. Mai bine să n-o auzi. De cîte ori o aud, tremur... alerg ca un nebun spre grajd și îmbrățișez stîlpii... De ce, mă, zic... Ce-ai făcut tu, mă Ianis? Ce lucru bun ai făcut tu pe lumea asta de au căzut toate bucuriile peste tine? Mă tem, Avgherinos! Știu că n-am să pot rezista. Pentru că nu sînt demn. Fără doar și poate. Altcuiva se vede că i-am furat fericirea asta. Era destinată altcuiva și i-am smuls-o eu hoțește. Pentru că era noapte... Și nu se vedea nimic. Și acum în fiecare dimineață tremur... Uite! Vin! Acum, cînd se va lumina, vor veni să mi-o ia! Și atunci îmi vine să ies afară, să tai toți cocoșii ca să nu se mai lumineze. Și ei să vină să mi-o ia pe Lafaki. Iată de ce dau cu atîta dărnicie cocoșii trestiei ăleia găurite.

S-a oprit puțin. S-a gîndit... S-a tot gîndit... Și apoi se-ntoarse și spuse:

— Avgherinos... nu sînt om bun.

— Ianis! se sperie Melios. Ce tot spui?

— Adevărul îl spun. Nu, nu sînt. Știi cine este om bun? Uite. Tu. Am înțeles-o din prima clipă. Și de atunci încolo o înțeleg în fiecare zi mai bine. Mă uit la tine și mă bucur. Apoi mă întorc și-mi zic: „Na, bă nepricopsitule! Tu, mă, ești bun? Dacă ești bun, unde ți-s duș-

manii, mă? Arată-mi unu'... arată-mi măcar o jumătate, mă, ca să te cred!" Ei, caut... caut... și nu găsesc nici unu'. Îmi vine atunci să ies la răscruce și să strig: „Un dușman, bă, un dușman, că altfel sînt pierdut! Puneți măcar pe vreunul să-mi facă vreun rău! Pentru că am să mor de rușine!"

— Bine... Și mașina, ai uitat-o? Mașina, măi, cine i-a dat foc? Prietenii?

— Nu. Dușmanii. Dar nu erau ai mei. Ci ai Lafinei. Pentru că ea este bună. Ea are dușmani... Dar eu?

— Și de unde ți s-a năzărit că toți oamenii buni au dușmani?

— Da! Așa este! Văd! În fiecare zi o văd.

— Și ești sigur că n-ai nici un dușman?

— Nu. Am cercetat pretutindeni. Nu am.

— Nu ai acum, ca domnul Mastrapas. Dar ia amintește-ți... Nu cumva aveai ca „Scufula"? Ei? Ia amintește-ți bine!

Ianis căzu pe gînduri. Apoi își lovi fruntea.

— Bre!... făcu. Misterios... Vai... Vai! Ciudat lucru, băiete! Ei, da, cum ai găsit? Ei, da. Atunci aveam.

— Ei, acum ai mai mulți. Afl-o de la mine. Și ești la fel de bun acuma ca și atunci. Numai că acum nu te necăjesc. Dar știi de ce? Pentru că au nevoie de tine.

— Dar de ce?

— Pentru că ești domnul Mastrapas. Gospodar, pentru că ești cineva!

— Așadar... Așadar... spuse, plin de bucurie. Așadar sînt și eu om bun? Nu m-a înrăit, nu m-a stricat pămîntul?

— Nu, prietene „Scufula"... „Scufula"! Mută-ți gîndul. Ești condamnat să mori bun. Hai acum să mergem, că ne-așteaptă Lafaki.

— Da. Privește-o... Îi vezi ochii? Știi ce vor să spună? „Unde mă lași singurică... O mamă cu atîția copii, și pleci?" Și acum, ascultă și de-ale tale. Bidineaua aia...

— Care?

— Învățătorul nostru.

— E... Ce?

— Seamănă cu calul care-și mănîncă zăbala. Sînt sigur că și-a mușcat limba de multe ori. A rupt și vreo două

perechi de bastoane tot lovind pietrele și gardurile. Avgherinos... Zdravene palme, frățioare, știi să dai. Ești mic, dar știi să lovești. L-ai năucit. Jumări l-ai făcut. Nici nu mai dă pe la cafenea. S-a zăvorît în casă și-și roade unghiile. „Dascăle... i-a spus cineva ultima dată. Ce faci? Nu-i trimiți răspuns cocoșelului ăluia căruia i-au luat mințile vînt?"

— Ce-a spus?

— „Răspunsul este gata... a spus. Dar nu pentru el. Nu dăruiesc mărgăritare broaștelor. Am să-l trimit acolo unde trebuie. Și ce-o să mai petrecem cu toții! Toți! Și voi, și noi... și alții, care de mult timp n-au mai petrecut". Avgherinos, uite asta voiam să-ți spun. Ceva rău îți pun la cale. Nu știu ce. Perifanos cred că știe. Dar nu spune. Eu însă tot o să aflu și am să-ți spun, ca să iei măsuri. Iar șuieră viperele. Hai acum să mergem, că s-a plictisit Lafaki.

Melios nu s-a mișcat. Se gîndea.

— Ianis... spuse. Am nevoie de un cal. De unde putem să cumpărăm unu'? Știi... bani am.

— Cal... Dar un cal. Armăsar! Să nu mai aibă nimeni altul. Și să-i facem pe toți să crape. Mergem împreună duminică la Gumeniţa. Hai, acum, c-am întîrziat. După două minute s-a oprit din nou. Ai observat că Puflas lipsește?

— Da, spuse Melios. De cîtva timp nu l-am văzut. S-a lenevit și-a rămas acasă.

— Cum? A pornit împreună cu noi. Ciudat! În sfîrșit... ajungem acasă și-o să vedem. Și mă miram eu... Ce are astăzi Mijmijis de pare necăjit? Ia uită-te la el! Ne privește ca un fumător fără țigări.

S-au urcat în căruță. Au pornit pe drumul de țară și peste puțin au ajuns în șosea. Au trecut de primele case și au intrat în sat.

De la colț, înainte de a intra bine pe uliță, Melios a auzit ceva ca un schelălăit.

— Ei, stai... îi spuse lui Mastrapas.

— Prrr... făcu Ianis, și trase hățurile.

— Auzi?

— El este... Hai mai repede!

Au intrat în curte. Buflas se afla întins pe un braț de fîn și schelălăia amarnic. Deasupra lui, bătrînele stăteau ținîndu-se de mîini și nu știau ce să facă.

— I-am pus cîteva paie... spuseră. Nu știm ce să-i facem.

— Cînd s-a întîmplat asta? întrebă Ianis.

— Cum ați plecat. N-au trecut nici zece minute. A venit schelălăind. Îi curge sînge din urechi.

Melios le-a cerut puțină apă rece și o batistă curată. Apoi a privit jur împrejur și-i strigă sălbatic cățelului:

— Să mușți, mă! Auzi? Buflas...! Mușcă! Apoi se aplecă deasupra lui... Frățioare... continuă tandru. Nu se poate altfel. Trebuie să începi să mușți. Nu avem nimic altceva noi, cei săraci. Numai colții. Mușcă! Altfel te vor sfîșia!

Duminică, dis-de-dimineață, a venit Ianis cu căruța. Melios l-a privit neliniștit. Privirea lui arăta o hotărîre îndărătnică.

— Haide! Îmbracă-te și să mergem după cal, îi spuse, bine dispus. Am pus ochii pe unul. Mă tem numai să nu ceară prea mult.

— Cum este? îl întrebă Melios. E frumos?

— Oh!... Ochii mei nu au văzut altul ca el. Dacă se botezau caii între ei, trebuia să se fi numit „Lafina". Dar nu. Îi lasă pe oameni să-i boteze. Știi cum se numește ăsta? „Vardas"[1]. În sfîrșit, dar nu întrebi ce face Buflas?

— Într-adevăr, ce face?

— Mai plînge. Dar o să se vindece. Mi-a spus-o un vraci bătrîn. „Patruzeci și opt de ore — mi-a spus — a trăit patru zeci și opt de ore? Nu te neliniști. O să trăiască. Atît ține loviturile la cap". L-a uns și cu o alifie. I-a alinat puțin durerea, pentru că azi-dimineață a plîns mai puțin. S-a și gudurat pe lîngă mine, ca să-l iau și pe el. „Lasă... i-am spus. Fă-te bine și eu aici sînt!"

— Ce crezi? După asta o să muște?

— Sper să se obișnuiască. Că dacă mai continuă după sistemul vechi, plînge-l! După cum îți spuneam... Armăsar! Ah... îl privești în soare și crezi că părul i-a fost lustruit. Este al unui căpitan scăpătat din Macedonia. Zice că este frate de cruce cu căpitanul Pavlos Melas. Eu nu cred. Toți știa așa zic. Sau Pavlos Melas spun,

[1] Vardas = nume eroic al unei familii istorice, încă din epoca bizantină. Înseamnă: „La o parte".

sau Telos Agras. Armăsarul, însă, despre care-ți vorbesc, este... ah!... îl are de la o iapă de demult. Mai are unu' mai mic. Foc și fulger. Încă nu l-a înșăuat.

— Și nu i l-a cerut nimeni?

— Ba încă cîți! Dar nu-l dă. Are toane. Înainte de a începe tîrguiala, îți privește mai întîi mutra, ca să vadă dacă ai mustăți. Dacă nu ai, te aruncă afară cu lopata de bălegar.

— Și pe mine mă duci acolo de... mustăcios? Sau mă găsești bun pentru lopata de bălegar?

— Nu te grăbi. Ai să-i spui că i-ai citit numele într-o carte în care scrie despre partizani. Apoi îi spui „căpitane". Să ți se tocească limba să-l tot strigi „căpitane"... „Căpitan Vrondos" în sus, „căpitan Vrondos" în jos.

— Și el ce-o să facă?

— O să-l pufnească plînsul... La sfîrșit, poate că-ți zice: „Haide, bre... halal să-ți fie! Dar vreau mai întîi să te văd că-l încaleci. Să vedem... Știi să-l încaleci? Ha!"

— Așa vorbește?

— Da.

— Și o să mă pună să-l încalec?

— Păi?

— Nu merg nicăieri!

— Stai!...

— Nu-mi place circul. Mai bine ne ducem la tîrg. Astăzi nu este... „tîrg de vite", după cum spune Perifanos? „Panair..."?

— Da, dar acolo se vînd mortăciuni.

— Poate că găsim vreunul viu... Eu, unul, pe clovnul nu fac. Gata!

— Păcat... Am pierdut armăsarul.

Au intrat în oraș și au cotit spre locul unde era tîrgul de vite.

Într-adevăr... Caii erau ca muștele. Albi, negri, cenușii... Mînji... Catîri... Măgari. Cîțiva „mijlocitori" cu cîngi de fier în mîini alergau de colo-colo ca turbați. Majoritatea lor erau țigani macedoneni cu șalvari, cizme și cu o batistă brodată în loc de brîu.

— Ține-te mai departe... de ei... spuse Ianis, că dacă se lipesc de noi, sîntem pierduți... Nu mai scăpăm

de ei. Vezi ce de cai? Asta pentru că le lipsește hrana. Secetă ca anul ăsta... Oho! Și stai să vezi ce ne mai așteaptă... Mai încolo, o să se umple cîmpul de cai.

Un om tuciuriu cu dinți galbeni și cu ochi șireți s-a apropiat de ei și le-a dat mîna.

— Ce vești?... i-a întrebat, de parc-ar fi băut în fiecare zi cafea. Oh! Maica mea... Vezi? Nu este, cică, ovăz. Bre zevzecule! De ce nu-i dai să mănînce porumb? Tot anul seamănă... seamănă grîu... de ce, bre, nu seamănă și puțin ovăz, ca să nu moară? Acum, gata, or să moară toți... toți! Eu acum am unu' care vrea să moară. Ah, cumetre... îi spuse lui Melios. Îndurare! Fă-o pentru sufletul maicii tale. Ia-l!

Melios începu să rîdă din tot sufletul.

— Dar ce-i asta? îl întrebă pe Ianis.

— Geambași... Adică face peteala la vînzare.

— Îmi amintește de peițitorul din poveste care, ca să-l convingă pe ginere s-o ia pe mireasă, îi spune că e gata să nască. Dar bine, cumpărător caută omul ăsta, sau filantrop?

— Ce-i cade în mînă!

Geambașul a schimbat metoda.

— Oh, ce bine... celebi!... Ce bine ai făcut că ai venit astăzi, cînd sînt și eu aici! Am un armăsar... Oah! Dintre petalele inimii mele îl smulg ca să ți-l dau... Ah!

— Care e? Ăla despre care vorbeai?

— Nu, bre! Pe ăla lasă-l. A crăpat. Asta este... Știi ce ochi are? Ah! Are niște ochi... Te taie, nu alta!... Să-i pui mărgele, ca să nu ți-l deoache.

Melios s-a pornit din nou pe rîs.

— Ce să fac cu ochii lui? Picioarele mă interesează.

— Picioarele?... N-are. Ce să facă cu picioarele? Asta are aripi!

— Bine am făcut că am venit aici... îi spuse Melios lui Ianis. Am găsit și cai înaripați. Și dascălii noștri ne-au învățat că a existat numai unu. Pegasus.

— Hai, bre... Ce habar au dascălii de cai? Ah, cum este ăsta pe care ți-l dau! De-o sută de ori m-am certat azi pentru el. Lasă... zic. Nu-l dau. Îl păstrez pentru un celebi. Pentru tine ziceam. Vezi, stăpîne? De dimineață te aștept. Nici lui tata nu i l-am dat. Și acum

plînge. Zevzec sînt să dau calul tău, beiule? Ah... ce bătaie am mîncat ca să ţi-l păstrez! De dimineaţă, stăpîne, îl păstrez. Multă bătaie am mai mîncat! Ia uite, coastele îmi sînt negre. Omorîţi-mă, le-am spus. Nu-l dau. Îl păstrez pentru un celebi.

„Geambaşul" se bătea şi se omora tot. Îi curgeau balele din cauza „retoricii". Lui Melios i s-a făcut milă.

— Lasă... i-a spus. Îţi mulţumesc. Dar nu pot să-ţi iau calul.

— De ce, bre? făcu deznădăjduit omul.

— Pentru că are aripi. Eu vreau cal cu picioare.

— Ah... făcu geambaşul, şi-şi lovi fruntea cu mîna.

Şi lui Mastrapas i se făcu milă, l-a luat de mînecă şi l-a tras la o parte. Ce-au vorbit? Melios n-a auzit, pentru că era departe. Îl vedea numai pe geambaş, cu urechile ciulite, tot clipind din ochi ca un motan negru şi pleoscăindu-şi limba. La sfîrşit, au pornit amîndoi spre el.

— Geambaşul ăsta — îi spuse Ianis lui Melios — vrea banii ca misit, e gata să aducă calul unde vrem noi. O să-i spună căpitanului Vrondos că un vechi căpitan din Atena, cu mustăţi lungi, caută un cal pe care numai un om pe lumea asta îl are. Căpitan Vrondos! Şi că geambaşul a venit pentru asta tocmai din Atena, ca să-i aducă salutări şi bani, şi să vadă ce poate să facă ca să-l salveze pe om, pentru că a căzut bolnav de moarte din cauza dorinţei de a avea calul. Şi numai căpitan Vrondos poate să-l salveze...

— Cît cere? întrebă Melios.

— Trei miişoare în cap... cu partea lui cu tot.

— Haide... spuse Melios. Dar stai o clipă! Noi ce-o să facem?

— O să spunem că sîntem reprezentanţi ai căpitanului ăluia cu mustăţi.

— Nu merg nicăieri! Duceţi-vă voi! Eu vă aştept în piaţă, la cafenea. Iată banii.

Geambaşul cu „reprezentantul" au pornit-o spre căpitan, iar Melios s-a dus la cafeneaua din piaţă, acolo, lîngă mătăsărie. Era sigur că: 1. „Reprezentanţii" or să întîrzie; şi 2. că vor veni fără cal. Şi aşa, îşi bea cafeaua lui amăruie şi aştepta să se întoarcă. Orăşelul era umbros şi cuibărit la poalele muntelui Paikon, tot numai o mireasmă

și o răcoare. Fertil loc, livezi verzi, pline de duzi, meri și piersici... multe drumuri ieșeau din orășel. Și caii se aduceau în oraș, unde pîlcuri de fete cîntau în mătăsării.

Cafenelele erau ticsite de țărani care beau rachiu și jucau cu foc table. Copaci cu coroane bogate umbreau piața. Dar și fără ei, piața era frumoasă, plină de băcănii, cafenele, magazine și frizerii.

Toate bune. Dar cafeaua lui Melios era anostă, otravă. Cafegiul îl văzu cum bea și se duse lîngă el.

— Recoltă bună... îi spuse. Cum ați nimerit pe meleagurile noastre?

— Cafeaua... începu Melios, cafeaua ta...

— Știu. E amară. Cafeaua e amară, dar nu-ți face rău. Oamenii fac rău. Te-a necăjit cineva? Îl chem pe polițist?!

— Mai bine fă-mi altă cafea.

— La fel o să fie și cealaltă. Cafeaua bună nu se face cu cafea și zahăr. Se face... Aman! Ce-i asta?

— Ce-ai pățit? îl întrebă Melios.

— Caut să-l văd pe Sf. Gheorghe. Îi văd numai armăsarul, dar pe el nu-l văd. Ce l-a apucat pe sfînt să descalece?

— Ce-ai spus? Ce-ai spus?

— Unde-l duce nebunul ăsta? Unde-l duce, măi, fără mărgele? Gata, e pierdut!

Melios a sărit în picioare.

— Ce se-ntîmplă? îl întrebă cafegiul. De ce sări? Cine ești?

— Sfîntul Gheorghe!... Și nebunul ăsta e prietenul meu. Și dacă eu n-am orbit, calul ăsta e al meu.

— Ei, și eu îți spun c-ai orbit. Și dacă n-ai orbit, o să orbești. Ah, ce armăsar! Dar ia stai! Nu, nu este al lui sfîntul Gheorghe. Asta seamănă cu al lui căpitan Vrondos...

— Al lui este!

— Ei, atunci gata cu căpitanul... Sau a murit, sau a înnebunit. E totuna. Eh... cal, cică. Văd o ființă cu patru picioare și o numesc „cal". Nu li-e rușine! Mă, tu! Patru picioare are și masa. Cal este? Bine. Să fii sănătos. Hai acum, că ai fulgerul ăsta... încalecă și vino mai des.

Auzi? Haide... să-ți trăiască! Pune-i neapărat mărgele, auzi?

„Scufula" l-a legat de un par și a intrat.

— Ce aștepți și nu comanzi rachiu? îl întrebă. Două să fie. Acum vine și geambașul. S-a dus să mi-l aducă pe Mijmijis cu căruța.

— Ce-a pățit căpitanul? îl întrebă Melios. Aici, cafegiul mi-a spus c-a murit.

— Ba... n-a murit. Dar nici nu mai trăiește... I s-au sfărîmat oasele, a îmbătrînit. „O dată ce ai cal, cică, ce nevoie mai ai de picioare?" Dar tocmai atunci ai nevoie de picioare, prostule! Pardon! Nu ție.

— Ba mie... mie. Pentru că așa am crezut și eu.

— Atunci, să uiți. Cu asemenea armăsar trebuie să uiți de pe acum. A, iată-l și pe geambaș. Știi cum îl cheamă? Gurlukis. De-abia aștept să văd prin ce metode o să ne mai smulgă și alți bani. Hai, cumetre!

— Ah... făcu Gurlukis. M-ai văzut celebi ce făceam acolo, afară? Nu m-ai văzut? Căutam o piatră... Da. Ca să-mi sparg tărtăcuța.

— De ce?

— Ah... Cînd eram împreună la căpitan știi ce s-a-ntîmplat în tîrg? A venit necuratul. Da, necuratul. Cinci ocazii am pierdut. Trei cai și două măgărițe. Ah! De ce dracu' am mers la căpitan? Gata cu bacșișul. Trei cai și două măgărițe. Și-a băgat nasul alt geambaș. I-a luat el. Ah!...

— Știi ce vrea! spuse Mastrapas.

— Cine? strigă Gurlukis. Iu vreau? Nici măcar un napoleon nu vreau. În afară de dreptul meu, nici jumătate de napoleon.

— Care-i dreptul tău?

— Ah! Iar vrei să ți-o spun? Abe... ți-am spus-o acuma... Na...

— Ce vrei, omule?

— Nimic. Bacșișul pe care mi l-ai mîncat vreau. Nimic altceva.

Nimic altceva.

Atunci „Scufula" a luat cuvîntul. În tot timpul ăsta dăduse din cap.

— Bine, cumetre... îi spuse. Știi, noi sîntem oameni cinstiți. Dreptul săracului nu-l mîncăm niciodată.

— Mi-ai furat inima!

— Așa că... spune-ne! Cît ți-a mîncat geambașul ăla?

— Ah, blestematul! Tu nu știi ce om lacom este. Cinci napoleoni mi-a mîncat.

— Adică o sută de drahme?

— Taman!

— În regulă, Gurlukis. Să te plătim. Dă-ne înapoi cincisprezece pe care i-ai primit de la noi, ca să-ți dăm cinci pe care ți i-a mîncat geambașul.

— Aman!... Oh!... Ce-i asta, celebi? Din mîna mea? Din mîna unui om sărac vrei să iei bașcișul?

— Ai pierdut cinci, cîștigi cincisprezece. Ce mai cauți? Beleaua?

Geambașul asudă.

— Ah... spuse spre Melios, arătîndu-l pe Mastrapas. Omul ăsta te bagă în belea. Haide! Dă-mi să beau un rachiu și gata. Nu mai vreau nimic.

Dar „Scufula" nu era mulțumit de înfrîngerea geambașului. Mai voia ceva.

— Dar, îi spuse. Dar altceva este să mănînci dreptul altuia și altceva să-i mulțumești din partea ta. Nu-i așa?

— Ah... stăpîne... îi spuse lui Melios. Iar vrea să mă bage la strîmtoare. Cît face, bre, un rachiu? O drahmă? Haide, o dau eu.

— Nu m-ai înțeles... îi spuse „Scufula". Prietenul ăsta al meu poate că vrea să-ți dea alți cinci napoleoni. Așa... în dar.

— Ah... haida de! Haide! Și eu patru din ei am să-i dau la biserică, ca să fie sănătos... babagean!

— A, nu așa! Pentru biserică, nu-i de acord. Pentru tine, dacă vrei...

— Ah... prea rău n-o să-mi pară? Dar ce să fac, dacă vrei tu, așa să fie. Haide, dă-mi-i. Rachiul e din partea mea.

— Stai! N-am terminat. Gospodarul însă nu vrea ca napoleonii să ți-i dea pentru osteneală, ci așa... în dar.

— Ei, haide!

— Stai. Ce „haide"? Trebuie mai întîi să ne spui. Ai pierdut cele cinci ocazii, sau nu? Ți le-a luat geambașul, sau nu? Dacă spui că ți le-a luat, nu-ți dă nici o para.

Dacă... spui că nu ți le-a luat și că îi vrei în dar... Atunci îți dă.

Țiganul era lac de sudoare.

— Stă... spuse... tare mă mai prăjești. Ah... tu, mă... Tu nu trebuia să fii muncitor. Tu, cu așa o glavă ce ai, trebuie să te faci geambaș.

— Bine, lasă asta. Altceva vrem noi. Ești de acord?

— Ah... Tare mă mai zorești! Ce să spun?

— Alege!

— Bine. Ei, haide, am glumit. Minciuni. Geambașul... Ee... Geambașul ăla care v-am zis a murit... Hei, de doi ani. Hai acum. Dă-mi cei cinci napoleoni.

— Da, dar ai de luat? Îți datorăm? Spune!

— Nț. Nici o drahmă nu-mi datorați.

— Ei, atunci ce mai vrei?

— Ah... făcu geambașul. M-am fript. Apoi se sculă oficial și scoase de la brîu spanga. Ia-o! îi spuse.

— Ce să fac cu ea?

— Ia-o! Ia-o! Sînt zero! Nici cît o ceapă nu fac. Ia-o, și fă-te tu geambaș.

Melios se tăvălea de rîs.

— Cumetre... îi spuse. Ia-ți napoleonii. Ai muncit.

— Nu... N-am muncit... spuse înfricoșat, fără să întindă mîna.

— Îți amintești să fi asudat altădată așa tare?

— Pe Dumnezeul meu! Nu. Așa tare, nu, zău!

— Atunci ți-e plătită sudoarea. Sudoarea trebuie întotdeauna plătită.

Dar geambașul nu lua banii. Privea numai în ochii lui „Scufula". „Să-i iau?" parcă ziceau.

— Sudoarea trebuie plătită... spuse „Scufula". Ia-ți plata și să plecăm și noi la treburile noastre.

S-au ridicat.

Țiganul l-a oprit pe Melios în ușă.

— Stăpîne... îi spuse, trăgîndu-l de mînecă. Ascultă... Dacă-ți moare calul, să vii să-ți dau altul mai bun. Dar... vezi... să nu-l lași pe prietenul tău să se facă geambaș. O să-mi mănînce pîinea. Hai acum, Hairola!

Au ajuns în sat tîrziu. Dar ce călătorie a fost asta! Tot drumul, ţăranii îl scuipau pe Vardas să nu-l deoache... îl lăudau, îl numeau pe călăreţ „Sf. Gheorghe“... Melios s-a supărat.

— Nu pot să-nţeleg de ce te superi. Te înjură?

— „Sf. Gheorghe“ noi am poreclit-o pe o colegă de-a noastră la gimnaziu. Fată sînt de-mi zic „Sf. Gheorghe“?

— Fată era Sf. Gheorghe?

— Nu ştiu. Eu primul Sf. Gheorghe pe care l-am cunoscut era fată.

— În sfîrşit. Să lăsăm acum cearta şi să vedem unde o să-l adăpostim pe Vardas. Peste puţin o să vină frigul. Am nişte scînduri acasă. Ce părere ai? Îi facem un grajd?

— Nu-ţi trebuiesc ţie?

— Nu. Astea mi-au rămas.

Vardas mergea de parcă purta conduri. Tic... tic... tic... Pînă şi el se admira.

— Există nişte păsări albe... spuse Ianis. Nişte gîşte sălbatice cu gîtul arcuit... nu ştiu cum se numesc...

— Lebede...

— Bravo... Ei... aşa este. Ah, Vardas! Vardas, cîte inimi o să frigi! Ia uite ce caltac are. Numai sidef şi argint.

— Care caltac?

— Şaua, mă! Nu-ţi place?

— E ca un scaun de puf.

Lafina aştepta în prag. Cum l-a văzut pe „Scufula“, ochii i s-au făcut mai frumoşi.

— De ce aţi cumpărat un cal atît de scump? întrebă Katero.

— Ca să-i călcăm în picioare pe duşmanii noştri, spuse Ianis.

Au ieşit bătrînele şi-l lăudau... şi-l scuipau... Lafina îl admira de pe scară.

— Îţi place Vardas? o întrebă Ianis. Lafina îşi muşcă buzele şi şopti pe furiş:

— Mie, dintre toţi caii, îmi place numai Mijmijis al nostru... spuse şi se înroşi ca o rodie.

— O vezi? Uite, asta înseamnă femeie. Unde-i Buflas?

— În grajd. E închis.

— Scoteţi-l. A plîns?

— Nu. Toată ziua a fost cuminte. Acum a început. E un mincinos!

— Nu-i mincinos, ci plîngăreţ. Daţi-i drumul.

Katero s-a dus să-i deschidă. Plînsetul lui Buflas s-a înteţit. Se temea, sărmanul, că-l înşală şi-l lasă iar acolo.

Cum s-a crăpat uşa, a dat buzna afară. S-a dus la picioarele lui Melios... s-a frecat, mîngîindu-se de ele... apoi la „Scufula", după aia s-a întins sub burta lui Mijmijis.

— Sînt curios... spuse Ianis. Oare o să se împrietenească şi cu Vardas? Hm... Nu prea cred. Cu Mijmijis e altceva. Viaţă blîndă... modestă... căldură şi dragoste... altceva. Aţi gătit ceva, măicuţelor?

— Fasole cu ochi negri... spuse Katero.

— Oh!... Tocmai cînd mă gîndeam. N-au de gînd femeile astea să fiarbă fasole?

Apoi se întoarse spre Melios:

— Ştii ce zic eu, Avgherinos? Să mîncăm, să bem, să ne culcăm... şi mîine în zori pornim cu scîndurile. Tu construieşti copii, iar eu grajdul. Cum ai petrecut astăzi, Lafaki?

— I-a fost cam rău. A vărsat puţin... spuse Katero. Dar acum i-a trecut.

— Vreau să mi-o spună ea.

— Mi-a trecut... spuse Lafina.

— Ei, atunci să ne aşternem pe chef. Duceţi-vă, măicuţelor, sus, că noi băgăm caii în grajd şi venim imediat. După vin cine se duce?

— Mă duc eu... spuse Katero.

— Atunci sîntem împărați!

Au luat caii de hățuri și i-au pus unul lîngă altul la iesle.

— Au mirosit nutrețul, au vrut să se muște... apoi, s-or fi gîndit amîndoi: „Ce-avem de împărțit?" După cît se vede, sîntem iubiți amîndoi. Haide, să ne mîncăm orzul și să ne petrecem seara liniștiți".

Liniștiți... Dar Buflas, alături, plîngea. Plîngea tare și deznădăjduit.

— Să vezi că l-a cuprins gelozia... spuse Ianis. Cîinele ăsta e jumătate om. Graiul îi lipsește numai. Om întreg.

— Poate că-l doare din nou urechea.

— O s-o aflăm.

S-a dus la grajd și a descuiat lacătul. Buflas a năvălit afară, apoi în staul și s-a cuibărit sub burta lui Mijmijis.

— Asta era... spuse Melios.

— Moare după el, blestematul. Nu te-am întrebat. Cum o găsești azi pe mama?

— Cam schimbată mi-a părut.

— S-a bărbierit. Păi, era și timpul. A așteptat, a așteptat patruzeci de ani ca să încep eu... Eu n-am început... și-a pierdut răbdarea și s-a bărbierit ea.

— Și de unde a luat lamă?

— Mi-a furat-o pe-a mea. Adică eu am cumpărat una și am ajutat-o să mi-o fure.

Au pornit spre iesle. Ianis se apropia cu mare dragoste de animale. I-a făcut cu ochiul lui Buflas. Apoi l-a mîngîiat, cu genunchiul, pe gît... A lovit cu palma crupele cailor, a plescăit din limbă și apoi l-a îmbrățișat pe Melios.

— Haide... îi spuse. Mi-e frică să nu crăp. Să nu crăp de bucurie.

— Ai dreptate, Ianis, îi spuse cu dragoste Melios. Tu nu făceai de mașină. Tu ai nevoie de ființe vii cărora să poți să le vorbești.

— În alea două luni, știi... cît am avut mașina... am fost gata să-l pierd pe Mastrapas... Cît p-aci, îți spun. Și pe Mastrapas, și pe „Scufula", și totul.

— Am avut un prieten, începu Melios. E ceva timp de cînd nu l-am mai văzut. Trebuie acum, cînd îl am pe

Vardas, să mă duc să-l văd. La fel iubește și el vițățile. Iepei lui i-a dat nume de fată. Tot așa vorbește și el cu ea. Pe cuțit n-a pus mîna niciodată. Găinile i le dă nevestei să le taie.

— Adevărat? Ia uită-te! Și eu... să n-o spui însă nimănui... Și eu i le dau mamei să le taie. Nț... nț... nț... Ia uită-te, ce coincidență! Cum îl cheamă?

— Stratis... E dintr-un sat care se numește Paluki. Acum se numește altfel. Evrialion. Hai că o văd pe Lafina că tot se duce la fereastră și ne caută. Se vede că-i e teamă să nu ne dea cu copita Vardas. I-a făcut impresie proastă.

Ianis și-a băgat două degete în gură și a fluierat. Fata a deschis speriată geamul. Mastrapas a început să rîdă.

— Lafaki... Nu te teme! Trăim... Trăim!

— Au pus în farfurii... a spus. Au pus mîncarea mamele și se răcește.

— Hai... spuse „Scufula". După copita aia, mi s-a deschis pofta de mîncare.

De ce-a spus-o! Cum l-a auzit, Lafina s-a repezit pe scară.

— Taci... îi spuse, mîngîindu-i părul. Nu te speria. În glumă am spus-o. Nu m-a lovit. M-a sărutat.

— E sălbatic... spuse Lafina, înfricoșată.

— Este. Dar cum i-am spus încet, la ureche, că sînt bărbatul tău, s-a potolit. „Cum?? a spus. Ești bărbatul Lafinei? Nebun sînt să te lovesc cu copita?" Nț... nț... nț... mă mir. Ce i-ai făcut de te iubește așa de mult? Dar vorbesc prostii. Există ceva pe lumea asta — pasăre, cîine, sălbăticiune — care să n-o iubească? Există?

Lafina privi spre satul ei natal pe care-l părăsise. Ochii ei strălucitori s-au tulburat.

— Hai să mergem... spuse. Uită. Ce-ți pasă? Te iubim noi.

— Buflas a adormit? întrebă Lafina.

— Nu. S-a dus după tovărășie. I-a fost frică să nu-l supere musafirul pe Mijmijis și s-a dus să-l păzească.

— Haideți odată!... Se auzi vocea mamei.

— Ciudat... îi spuse Ianis lui Melios confidențial. De cînd s-a bărbierit femeia asta, i s-a subțiat vocea.

— Venim, mamă!

— O s-o mîncați gheață. Ce tot vorbiți acolo? Veniți în casă ca să terminăm odată.

— Da, da... Ai dreptate, mamă. Venim (ciudat...).

Katero aștepta în tindă cu o cană cu apă și cu un șervet curat ca să le toarne să se spele.

— Ah... ce răcoroasă e... spuse Ianis, stropindu-se pe față. Știi... E din puțul nostru. Melios! Anul ăsta l-am făcut. De ce să alergi prin vecini după apă? Ad-o în curtea ta s-o ai în orice clipă în căușul palmei.

În timp ce-și ștergea mîinile, se întoarse și-i spuse gînditor:

— Ia spune-mi... Mirosea greu sudoarea lui Mijmijis în seara asta, sau mi s-a părut?

— M... n-am observat.

— Eu zic să-i încălzim niște tărîțe, să le stropim cu puțin oțet și să i le dăm, ce zici, Lafaki?

— L-ai scos afară fără mărgele! îi spuse necăjită. Ni l-or fi deocheat.

— Ah, măi Lafaki... Nu s-a deocheat Vardas, Mijmijis era să se deoache?

— De ce? El e mai frumos? întrebă și mai necăjită Lafaki.

— Așa, ei? Haide, să nu-ți stric hatîrul. Mergem la masă.

*

* *

Ce rost are să construiești cu atîta bucurie căsuța lui Vardas, iar pe afară vrăjitoarele să ți-l farmece?

„Și acum, cu ce minți o să ne învețe dascălul copiii? Au spus imediat. Astuia i le-a luat pe toate calul!"

Mastrapas lucra și cînta ciudat. Gura îi era plină de cuie. Lua cîte unul, îl punea la locul lui și-l bătea cu ciocanul, ținînd ritmul.

— Eeh... oftă o dată. Palat meriți, măi Vardas... și noi îți facem grajd.

Ieși soarele. Melios s-a dus să sune clopoțelul. Dar ce rost avea? Copiii veniseră acolo cu noaptea-n cap și admirau calul.

— Dă cu copita? îl întrebă pe „Scufula" unul.

Imediat el se opri din treabă și-i privi pe copii.

— Seamănă a fi fricos? îi întrebă.

— Nu.

— Ei, atunci ce tot spuneți?

— De ce? Numai fricoșii dau cu copita?

— Da. Numai mîrțoagele alea care se tem și de umbra lor. Numai ele.

— El nu se teme?

Mastrapas îi privi filozofic.

— Copii... spuse. Vardas nu se teme de nimic. De nimic... Nici de omul rău. Duceți-vă în clasă să începeți lecțiile. Și continuă să lucreze și să cînte agale-agale, de parcă era necăjit și se plîngea.

„Mai grele decît lanțurile
Sînt veșmintele negre..."

Bîrnele se orînduiau una după alta. La prînz a început să fixeze și acoperișul. „Pînă deseară sîntem gata", spuse. Eh!...

Înainte de apusul soarelui prinse și ușa. Căsuța lui Vardas era gata. „Intră puțin aer..." se gîndea. Dar peste puțin, s-a liniștit... Ei... lasă să intre. Ochiul rău să nu intre. Cît despre găuri? Le astupăm. Ochii răi nu se astupă... conchise. „Nu. Pe ei nu trebuie să-i astupi, ci să-i scoți."

— Ești gata, Avgherinos? îi strigă lui Melios. Ia uită-te încoace. Calul are nevoie de puțină plimbare. Nu-l închide, sărmanul, o dată cu găinile. În fiecare zi să-l faci puțin să asude. Altfel, se ofilește. Tu nu știi... Odată, un vecin al meu avea un „harap". Ciripea pe ulițele satului ca o privighetoare. Dar într-o zi stăpînul lui s-a-mbolnăvit. A rămas și calul închis. Ei, și ce crezi? S-a ofilit. S-a topit din cauza ofticii și a murit. Calul mîndru e ca pasărea mîndră — privighetoarea. Ai văzut tu, Melios, privighetoarea în colivie?

Melios începu să se gîndească.

— Nu te mai gîndi, îi spuse Ianis. Nu există.

— Curios. Dar de ce?

— Moare. Și știi de ce? De rușine. Pentru că e pusă să cînte pentru alții. Ei, te lasă pe tine inima? Ea a venit

pe lume ca să cînte pentru ea. Ce-o facem? Lăutar? Numai pentru ea! „Dacă vrei să-mi auzi şi tu trilurile, cine te împiedică? Stai şi ascultă. Dar nu să mă întemniţezi pe deasupra. Şi pentru că natura nu m-a făcut puternică şi nu pot să lupt cu tine, mor şi eu ca să te pedepsesc! . . .“

— Bine . . . spuse Melios. Am să-l plimb. În fiecare zi după lecţii am să-l scot şi o să facem cîte o plimbare.

— Începi în seara asta?

— În seara asta!

— Ei, atunci . . . hai . . . Încalecă-l şi să mergem spre sat.

— Bine . . . Dar voi o să mă opriţi la masă şi e tîrziu.

— Putem să înfruntăm noi, Melios, doi bărbaţi sărmani, trei femei care ne iubesc?

— Bine . . . vin. Vreau să-l iau şi pe Buflas.

— Încă nu. Mai rabdă puţin.

— Acum am unde să-l culc.

— Nu încă. Lasă-l să se vindece bine.

. . . . . .

Noaptea, tîrziu, pe cînd Melios se întorcea din sat, l-a văzut într-o clipă pe Vardas că sare, dar atît de brusc, c-a fost cît p-aci să-l arunce din şa. Se aflau chiar în faţa podului. A crezut că Vardas s-a speriat de pod. Există nişte cai fricoşi. L-a mîngîiat pe coamă, l-a lăudat dulce şi au trecut prin apă. Dar acolo, ce i-au văzut ochii? Ceva de care s-ar fi speriat nu numai un animal, ci şi un om de cărămidă. Totul era cufundat într-o tăcere densă. Nu se clintea nici apa. Nu era fricos Melios. N-a crezut niciodată în fantome. De nenumărate ori, pînă acum, a dormit sub cerul liber. Cînd pe cîmp, cînd printre ruine. O dată chiar a pus pariu că se duce la miezul nopţii în cimitir.

La ora asta, zice lumea, nu rămîne în groapă nici un mort. Toţi ies afară şi se plimbă. Da. Au pus pariu. Şi Melios l-a cîştigat.

Dar acum . . . era vorba de fantome. Era ceva despre care nici o bunică, pînă acum, n-a povestit nepoţilor ei. Şi tocmai unde?

Exact deasupra mormîntului dascălului. Şi mai întîi de toate, la înfăţişare nu seamănă cu nici o fantomă din cîte au descris pînă acum toate bunicile din lume. Iată ce era: Deasupra mormîntului două picioare desfăcute. Atîta

tot. În mod obișnuit trebuia să existe și un cap. Și chiar exista. Dar nu era al aceluiași om. Nici în locul unde de obicei se afla capul unui om. Capul se afla sub picioare, de-a-ndoaselea, cu o față neagră și cu dinți strălucitori care scrîșneau. Toată această privelişte era luminată de o lumînare aprinsă, înfiptă în pămînt. Melios, mecanic, privi la ceas. Era douăsprezece fix. Ei, ce facem acum? Capul întors rîdea cu un rîs înghețat, sarcastic. Pe Melios l-a trecut o sudoare rece. Melios... Melios... cum ai pățit-o, băiatule? Cum ai uitat pe ce lume trăiești? Ca să te lămuresc, îți spun numai atît. Prima. Trăiești într-o lume unde nu există nici fantome, nici duhuri rele. Toate duhurile rele circulă ziua, libere. Al doilea. Trăiești într-un sat unde ești urît de moarte pentru că ai adus în sat lumina care i-a întărîtat. Și al treilea, ăștia, pentru că nu pot să-ți facă vreun rău pe lumină, te subminează pe întuneric. Pînă acum frumos ai luptat. Nu depune armele. Stai drept și luptă. Poate că asta este ultima ocazie. Ăștia vor să te îngrozească, să te înjosească și să te oblige să depui armele sau să pleci. Dacă le vii de hac și de data asta, vor fi învinși definitiv și or să te lase în pace. Hai! Orice-o fi, repede se va sfîrși. Ia-ți inima în dinți și pornește!

A tras biciul din șa și a pocnit. Dar Vardas a pornit singur, ca și cînd i-ar fi citit gîndurile. Fantoma rămînea mereu nemișcată. Atunci Melios i-a dat prima lovitură.

— Oh... se auzi o voce răgușită.

— Javră murdară! îi strigă Melios. Am să te omor! Scoală-te, că altfel te calc sub copite!

Biciul lovea într-una.

— Iertare! striga omul, încercînd să-și apere goliciunea. Dascăle... Nu... Iartă-mă. Mi-ajunge. Stai că-ți spun tot!

— Cine te-a pus, mă? Spune!

— Chehaialele. Mi-au promis două oi. Și eu am primit, pentru că am o mamă bolnavă.

— Ești cioban?

— Nu mă cunoști?

— Cum să te cunosc așa măscărit cum ești!

— M-au mînjit cu fum. Ooh! Ce-am pățit... zicea mereu, ținîndu-se de șale. Gata... dascăle! M-ai făcut

tocană. Aah!!... Cu ce ochi am să privesc lumea? Dascăle... n-o spune nimănui. Mi-e rușine.

— Bine. Pleacă acum. Și altă dată...

— Nu... Niciodată... Niciodată... Chiar dacă-mi moare mama. Nu mai fac...

Melios îl privea, oprit în loc. Tremura ca un câine scos din apă.

— Bine. Du-te acum. N-am să spun nimic ciobanilor. Dar tu să le-o spui chehaialelor. Să le spui ce-ai pățit.

— Nu mă mai lovești?

— Nu. Du-te!

CAPITOLUL V

E ora două. După miezul nopții. Ceasul mestecă încet... încet timpul, ca un animal rumegător. Ca să poată să-l înghită mai ușor l-a tăiat în mici bucățele... Ore... minute... secunde.

Melios nu doarme. E răscolit. Nu de supărare. Dimpotrivă. Este mîndru, fericit. Unul dintre marile lui visuri l-a luat din cer și l-a coborît pe pămînt. Căluțul... din vîrsta copilăriei a prins viață... Doarme... uite... aici, lîngă el. I se aude respirația, îi simte mirosul, sudoarea. Este leit cel pe care-l visa pe băncile școlii... și în spatele lui îl luminează și-l ard doi ochi dulci. Și ce cal! Adu-mi cel mai minunat cal din cărțile cu ilustrații. Adu-mi cei mai vestiți cai care au ieșit din buzele bunicilor și pune-i lîngă Vardas. Au să moară! Dacă n-or să moară, eu nu sînt Melios Kadras. Nu sînt călărețul legendar!

Mănîncă, cesulețule! Mănîncă, căluțule! Călărețul crește ...Și mîine... Nu mîine. Mai rabdă puțin. Și ai să vezi! O să treacă în mijlocul zilei prin oraș. Pe lîngă rîul cu plopi... Acolo unde se oglindea ea cu prietenele ei.

Bătrînii de sub vechiul platan or să rămînă cu ceștile în aer, mătăniile or să amuțească în mîinile lor.

— Bre! or să spună. Ce cal mai e și ăsta! Ce flacără! Ce sabie tăioasă! Și cine este călărețul ăsta? Vedeți bine? Ia priviți mai atent. Pentru că am impresia că am ceva la ochi. Dar ăsta este... ferește-mi, Doamne, ochii! Ăsta este... ăla... prigonitul... alungatul... ăla... Atotputernicule! Ferește-mi ochii. Dar ia stați? Nu cumva gre-

șesc? Nu pe el l-au alungat din școala cea mare, pentru că a îndrăznit să-și ridice privirea spre nepoata domnului prefect? Nu e el cel pe care l-au aruncat și i-au rănit inima din cauza „epistolelor lui erotice"? Nu e el, haimanaua, care a pornit pe drumurile deznădejdii, pentru că în orașul acesta totul se sfîrșise pentru el? El este. Și atunci, ce minune e asta? Creștini!... Cumetri... Haideți!... Să mergem să îngenunchem la biserică, să-l rugăm pe Dumnezeu să ne ierte. Să ne ierte pentru că am crezut că minunile s-au sfîrșit. Iată una! Pentru că, dacă ceea ce vedem noi acum nu-i minune, atunci minunile într-adevăr s-au sfîrșit.

Pe malul celălalt al rîului trebuia să existe un plop. Și trebuia să fi fost singuratic. Dar acum nu este. O fată stă la rădăcina lui și plînge. Vardas îi privește și spune: „Uhu... Îi ridic pe amîndoi ca pe un puf! Încap tocmai bine în șa, cu toate că e mică. O să încapă pentru că or să fie îmbrățișați strîns... Pentru că se iubesc... Se iubesc mult... mult..."

. . . . . .

Ceasul rumegă în continuare noaptea și o înghite. Călărețul a descălecat. Acum doarme... așa cum dorm — în niște cărți colorate — cei fericiți...

După-amiază a încălecat și a pornit să-l „încălzească" puțin, așa cum i-a spus Ianis. Așa are de gînd să facă în fiecare zi. Și pe ploaie... și pe zăpadă. Și dacă el n-o să poată, o să-l roage pe prietenul lui, Thimios. Dar... acum, că ne-am amintit, ce-i cu Thimios? Cum a dispărut așa? L-a cuprins neliniștea. Și acum, că-l avea și pe Vardas, a hotărît să se ducă la ciobani. Ei o să-i destăinuiască.

Vardas tropăia jucîndu-se. Sărea ca un mielușel pe iarbă. Lasă-l să se ducă. Nu-l speria. E ca o conștiință curată. N-o să te mînjească, n-o să te răstoarne. O să te duci drept acolo unde-i spui, și cîteodată unde nu-i spui. O să ți-o citească singur în inimă și o să te ducă. Cum te-a îndrăgit atîta ființa asta neîmblînzită, Melios? Cum te-a lăsat „focul" să-i pui zăbală și să-l încaleci?

Urcau coasta dealului de parcă erau — cal și călăreț — aceeași ființă. Ce tristă părea de acolo lumea! Ce joasă...

Ce demnă de milă! Ciobanii s-au ridicat în picioare și făceau... nț... nț... nț... cu limba. „Dacă-mi spun sfîntul Gheorghe, îi înjur", spuse în sinea lui Melios. Ce treabă au aici sfinții? Și apoi... sfîntul Gheorghe nu părea chiar atît de sfînt... pentru că, iată-l... intră în biserică pe cal. E permis unui animal să intre în biserică? Nu pot să înțeleg. Au înnebunit pictorii ăștia?

— Măi, dascăle! au strigat ciobanii. Ce-i ăsta, dascăle? Ce nor ai încălecat? Dar ăsta nu e cal! E tomobil!

— Ia-ți vorbele înapoi! spuse Melios.

Ceilalți l-au certat pe cel care l-a jignit atît de rău pe Vardas și s-au dus spre Melios să-i dea mîna.

— Întîrzii, dascăle, dar nu uiți... Ia spune-ne acum: Cum se numește vulturul ăsta?

— Vardas.

— Să-ți trăiască! Lasă-l liber să pască și vino să răsucim cîte o țigară. Doar dacă n-ai adus cumva țigări la pachet.

— Am adus.

— Atunci, aruncați paiele. O să fumăm tutun.

S-au întins pe iarbă. Oile pășteau liniștite.

— Hai, povestește-ne, i-au spus, ce-o să fie cu războiul? O să izbucnească sau nu?

— Atît de mult îl doriți? îl întrebă Melios. Cam prea mult vă gîndiți la el.

— Te gîndești, nu te gîndești la el, războiul tot vine. Noi nici nu-l aducem, nici nu-l alungăm.

— Thimios n-a fost pe-aici? schimbă vorba Melios. Mi se pare că l-am văzut.

— Acum... Thimios? Gata.

— Ce-i cu el?

— A plecat. S-a dus la Ormilia. Te-a căutat, te-a căutat. Ai lipsit. A plecat cu durerea-n suflet băiatul.

Lui Melios într-adevăr i-a părut rău.

— Și Sărman-agas? întrebă apoi. Nu cumva a plecat și el?

Ciobanii s-au privit încurcați.

— Hm... făcu unul cărunt, cu căciula murdară, pe care Melios își amintea că-l chema Zvarnias.

— Ce „hm"? Lipsește?

— Unde să se ducă? spuse unul.

— Unde dracu' să se ducă? spuse și Zvarnias. Nicăieri nu merge. Aici putrezește.

— Ei, atunci unde este?

— Hm... făcu din nou Zvarnias. Parcă ne dă raportul lupul unde se duce? Dar... unde să se ducă. O să vină.

— Voi îmi ascundeți ceva, le spuse bănuitor Melios.

— Ce avem să-ți ascundem? Și unde să-l ascundem? Sub șuba noastră nu-ncap doi. Iar în traistă începe numai o pîine. De ce-ți faci inima rea, dascăle? Nu-l fură zînele... O să vină!

— E la coliba lui?

— A... hm. În colibă? A spus cineva că-i acolo, măi băieți? Ce să caute pe soarele ăsta în colibă? Nu l-au gonit încă bătrînețele. La ghiol s-o fi dus, să-și spele cojoacele.

— Atîta drum pentru niște zdrențe? Nu e rîul la doi pași?

— Păi...? Îl împiedică cineva să se ducă la rîu? Poate e chiar acolo. Da... acolo o fi.

Melios se supără de-a binelea.

— Politica asta vicleană, îi spuse lui Zvarnias, e bună numai pentru chehaiale. V-ați molipsit de la ele? Să fiți sănătoși. Eu nu mai am ce căuta pe la voi.

— Stai, măi dascăle! Uuf! Stai, bre, nițel! Chehaiale, cică. Noi nu avem izmene pe fund și tu vorbești de chehaiale!

— O să-mi spuneți odată unde-i Lemonis?

— O să-ți spunem.

— Ei, atunci, hai. Ce tot ocolești?

— Să-ți spunem... spuse Zvarnias. De ce să nu-ți spunem? Parcă am făcut contract cu Sărman-agas ca să-l ascundem? Pornești în zori cu traista. Știe vecinul de-alături unde te duci? Adică... vecinul știe. Dar vecinul vecinului știe? Nu. Ei, eu sînt vecinul vecinului. Nu știu.

— O să vorbești? strigă Melios, care-și pierduse răbdarea.

— Stai, dascăle! Odată ce-am pornit, trebuie să ajungem undeva.

— Nu ocoli.

Atunci Zvarnias și-a lovit palmele.

— Dascăle... spuse. În două vorbe. Nu știu nimic.

— Bine... sînt sigur că știți totul. Dar... îmi ascundeți. Rămîneți sănătoși! Tu, măi Zvarnias, trebuia să fii chehaia. Ești nedreptățit. Noroc.

Îl strigă pe Vardas și-l încălecă.

— Și totuși, am să-l găsesc... le spuse.

— Se prea poate. Numai spre colibă să nu te duci, că-ți pierzi vremea de pomană. Oriunde te-oi duce, poate că-l găsești. Numai la colibă nu.

— Acolo mă duc.

În urma lui a izbucnit cearta. Atunci o voce subțire sfîșie văzduhul:

— Lemoniiis! Fugi!! Măi, Lemonis!! Ah, surdule!

Vardas zbură ca o săgeată. Înainte de a ajunge, îl vede pe Sărman-agas ieșind din colibă și alergînd spre el. Melios l-a depășit.

— Stai! strigă Lemonis. Dascăle, stai! Nu intra!

— De ce?

— Pentru că... pentru că... tămăduiesc pe cineva înăuntru.

— Vreau să-l văd.

Sări de pe cal și dădu buzna înăuntru.

— Îndurare, dascăle... spuse. Nu-l lovi. L-ai betegit.

— Aa... El era? spuse Melios, și-i trecu imediat supărarea. În regulă, Lemonis. Nu-l mai lovesc. Dimpotrivă, vreau să am o explicație cu el.

— Atunci, bine! Dezvelește-te, băi Iorgalas. Scoate-ți voalul ca să-ți văd mutra. Balegă puturoasă! Pentru două oi te-ai dus și ți-ai băgat botul în scuipatul chehaialelor.

Ciobanul s-a dezvelit.

— Iată... spuse Lemonis. I-e rușine, de parcă s-a pișat pe el. Bate mătănii, bă! Cere iertare.

— Iertare, dascăle... N-o să mai fac. Ei m-au măscărit. M-au mînjit cu fum.

— Bine, astea le știu. Ce-ai mai făcut? Asta vreau să știu.

— Nimic, spuse Iorgalas.

— Nimic? Acum o aflu. Cine a spart cufărul răposatului dascăl? Ei? Știi?

— E zadarnic... spuse Lemonis. Spune tot.

— O să mă bată.

— O să te bată dacă nu spui. Recunoaște... Recunoaște tot ca să scapi. Spune. Tu ai făcut-o și pe asta?

— Da.

Melios l-a privit cu tristețe.

— Am mai făcut și altele... spuse Iorgalas, care a prins curaj văzînd că nu-l bate.

— Spune tot... îl îmboldi Lemonis.

— Lasă să-l întreb mai bine eu... făcu Melios. Crucea învățătorului cine a ars-o?

— Tot eu.

— Mașinii lui Mastrapas cine i-a dat foc?

— Nu știu. Pe asta n-am ars-o eu, dascăle!

— Bine, te cred.

— „Scufula" a zis că i-a ars-o un consătean. Nu știu cine.

— Bine. Și acum, Iorgalas, să-mi spui deschis. Îți pare rău?

— Da, dascăle. N-am să mai fac.

— Nu te cred.

— Nu. Zău că nu mai fac! Jur pe mormîntul tatălui meu!

— Oile ți le-au dat?

— Da, dar nu le-am luat.

— Nu mă minți?

— Zău.

— Atunci te cred, Iorgalas... Scoală în picioare. Dă-mi mîna. Poți să mergi liniștit. Nu-i nevoie să te mai ascunzi. Cum se simte mama ta?

— E nițel mai bine.

— Dacă ai nevoie de doctorii, să vii la mine, auzi?

— Dascăle... Ești... esti... ce să mai zic... dascăle... lasă-mă să-ți pup mîna.

— Nu-i nevoie.

— Lasă-l! spuse Sărman-agas. Vrea să-l crezi că-i pare rău și că n-o să mai facă.

— Dar îl cred și așa.

Pași grăbiți s-au auzit pe afară. Puhoiul de ciobani a năvălit pe ușă.

— Lemonis! spuse Zvarnias. N-am putut să-l împiedic. Hai, bă javră... îi spuse lui Iorgalas. Ne-ai făcut să ne certăm cu dascălul. Iartă-ne, dascăle! Ptiu! Am prăpădit și țigările...

— Nu-i nimic... spuse Melios. Mai luați cîte una. O să fumeze cu noi și Iorgalas. Nu-i așa, Iorgalas?

— Lasă-l pe vierme! spuse Zvarnias. Dascăle, știi de ce ți-o ascundeam? De ce crezi? Ca să nu-l mai bați? Nu. Poți să-l sfîșii și-acum. Ci pentru că ni-era rușine că ni-era fîrtat.

— Bune toate. Acum s-a sfîrșit. Să ne întoarcem la vechea prietenie și toate să meargă mai bine. Luați acum țigări. Ia și tu, Iorgalas.

— Ia, bă! Acum. Gata. Piatra s-a făcut ploaie. S-a topit. Ah... dacă aveam o picătură de rachiu... Ai, măi Lemonis?

— Îl păstram pentru Sf. Ilie.

— Cinstește-l pentru Sf. Sete.

— Haide, dezgroapă-l. Unde l-ai ascuns?

Sărman-agas își vîrî degetul în gură.

— Stați mai întîi să-mi amintesc unde e. În fiece zi îi schimb ascunzătoarea.

— De cine-l ascunzi, măi Lemonis?

— De Sărman-agas. Nu știți, blestematul, cum îl atrage. A! Mi-am amintit.

S-a dus într-un colț, a scos o cojoacă și a vîrît mîna într-o mînecă, a scormonit ceva, apoi a scos-o o dată cu sticla.

— Îmi place ordinea... a spus. După vîrstă. Întîi o să soarbă cei tineri, și apoi cei în vîrstă. Hai, băieți!

Sticla a trecut din mînă-n mînă de trei ori.

— Bravo! făcu Sărman-agas. Trei cercuri ați făcut? Bravo, încă o dată. Dascăle, se întoarse și i se adresă lui Melios. Ce-am băut astăzi, ce-am vorbit... ce-am gîndit... a fost în sănătatea ta. Vezi ce lepădături sîntem? Pînă acum nu ne-a înfricoșat nimic. Nici furtunile... nici viscolele... nici ceața... nici foametea... nici murdăria. Ne-a înfricoșat numai nedreptatea. Ți-o spun încă o dată. Nedreptatea numai. De asta... scrie-le pe toate... strigă-le... fă-ne să credem că nu sîntem singuri pe lumea asta... că avem și noi un om al nostru care ne ia apărarea.

Afară, oile stăteau cuibărite una într-alta, cu capetele coborite. În loc de capete li se vedeau numai spinările. Era clar că erau speriate de stelele ce străluceau pe bolta cerului.

— Ia uite... spuse Zvarnias. S-au lipit una de alta. S-au făcut un ghem de lînă. Știi de ce?

— De ce?

— S-au speriat.

— Dar de ce? întrebă din nou, curios, Melios.

— Seninătatea, dascăle, au văzut cerul gol și s-au îngrozit.

Lucrul acesta Melios îl știa bine. Seninătatea. De trei lucruri se teme ciobanul: 1. de „blestematul" (lupul); 2. de ceață; și 3. de seninătate. Un om naiv poate să rîdă. Seninătatea? Se tem de ea în loc să se bucure?

— Seninătatea, dascăle, este pentru miel ce este și satîrul măcelarului. Îți găurește blana, ajunge pînă la sînge și ți-l îngheață. Vezi nori? Pune-ți căciula pe ochi. Să nu-ți pese. Norul pentru oi este a doua blană. Și cu ploaia ce faci? o să-mi spui. Nu te necăji! Ploaia este binecuvîntare. Mîine pășunea se umple de iarbă. Teme-te însă puțin de zăpadă. Nu cumva s-o mănînce că le apucă pîntecăria. Altă grijă să nu ai.

Ciobanii au mînat turmele spre stînă.

— Haide, noapte bună, dascăle! i-au spus toți într-un glas. Nu ne uita, sărmanii de noi.

Apoi... huă... și huă... cînd fluierînd, cînd fluturîndu-și cojoacele, au împins oile spre fîntînă. Peste puțin,

vocile li s-au stins în noapte. Melios a rămas singur cu Sărman-agas.

— Am să rămîn mai mult în seara asta... îi spuse prietenului său.

— Cu bucurie.

Și-a scos amnarul și l-a lovit de cîteva ori.

— Se mărește noaptea, dascăle!... Mă gîndesc la toiul iernii și mi se taie respirația. Asta pentru că noaptea se tîrăște greu... pentru cei ce și-au pierdut speranțele n-are sfîrșit. E ca o muncă silnică, fără plată. Dar... tu nu știi, ești necopt. Aștepți noaptea ca pe o sărbătoare. Să auzi broscuțele... greierii... ca o psalmodie. De unde ai cumpărat calul ăsta? Prea e voinic. Și falnic. Dar să fii cu ochii-n patru să nu-ți aducă ghinion. Or să te invidieze toți, știu eu ce spun. Lor le este permis orice. Altora, adică celor săraci, le consideră toate nepermise și fără de folos. Dascăle, un lucru vreau să-ți spun: Fii atent la gropi. Or să ți le sape pînă or să te arunce-n ele și se satură. Ce-am aflat despre Lafina? E gata să aducă pe lume un copil? Să-i fie într-un ceas bun. Ea măcar știe al cui rod aduce pe lume. L-ai văzut pe „Scufula"? Bravo lui! Fără păr... fără mustăți... și-a făcut datoria pe pămînt.

— Ce voiai să-mi spui?

— Eu?... Căuta amnarul. Eu...? Ți-am promis că-ți spun ceva în seara asta? Nu.

— Bine, dar cînd spui. „Ea măcar știe al cui rod îl aduce pe lume", asta înseamnă că există alta care nu știe. Hai?

— Nu mă bate!

— Poți să-mi spui exact a cui fată e Lafina?

— Eu?... rîse amar Sărman-agas. Nu știe ea, mamă-sa, și-am să știu eu, un laș? O fată leșinată, măi, poate să știe cine și ce i-a făcut?

— Katero știe bine a cui este Lafina... îi spuse cu o răutate ciudată Melios.

Sărman-agas își găsi, în sfîrșit, amnarul.

— Niciodată n-am putut noaptea să-mi găsesc amnarul... spuse, aprinzîndu-l. Știe, ai spus, Katero? Dascăle, asta poate că n-o știe bine, dar există altceva pe care îl știe foarte bine. Ce? Uite. Știe că toată Lafina este a ei.

Poate să aibă și patru tați... Ei: nu are nici unul. Are însă de patru ori mamă! Ești de acord?

— Da... spuse Melios. Acum îmi amintesc ce-a făcut în biserică, cînd a întrebat-o preotul. Cînd a sosit clipa s-o ia...

— Lasă, dascăle! Știu tot. A urlat... a strigat... să n-o taie din viața ei. Eh... Katero... Katero... Am aflat totul, dascăle, și m-a durut inima și mai mult. Tu nu știi ce s-a întîmplat după ce...

— Cînd?

— După ce au batjocorit-o și au părăsit-o în drum.

— Eu sînt vinovat că nu știu?

— Nu. Sînt eu. Dar ești și tu puțin... Pentru că mi-ai cerut să-ți povestesc cînd nu trebuia. Mai bine să ne împărțim vina. Mergem mai departe. Îți amintești unde m-am oprit cu povestea ei?

— Da. Acolo unde te-au întrebat țăranii dacă tu ai necinstit-o și tu ai spus „da". Și asta o consideri o vină?

— Da, dascăle... Bărbatul în viață se cîntărește după „da" pe care l-a spus și fata după „nu". Am spus și eu un „da". Dar m-am oprit acolo. N-am mai continuat. Mai tîrziu am cercetat și am găsit o mie de justificări. Dacă după „da" mergeai mai departe, măi Lemonis, ce-ai fi pățit? Nimic. Te-ar fi scuipat, te-ar fi numit laș... om de nimic... Dar în ochii lui Katero ai fi fost chiparos. Și Lafaki acum ar fi avut tată... și nici un Ianakos Hagiarulas n-ar fi ieșit cu ea „la braț". Dar chiar dac-ar fi ieșit, a doua zi dis-de-dimineață ar fi venit, mi-ar fi pupat mîna și... „tată, mi-ar fi spus, o iubesc pe Lafina. Dă-mi binecuvîntarea ta". Și eu m-aș fi gîndit. Dascăle, Katero poate că l-a și uitat și iertat pe Ianakos. E parte slabă, femeie. Dar eu nu l-am iertat. Și am să fiu un laș, un nimic, dacă nu i-o plătesc. Asemenea hoituri nu trebuie să umble libere prin lume. Nu pot — deoarece au bani și cumpără totul — să cumpere și corpul și dreptul altora. Ianakos poartă cuțitul încă la brîu, ud de sîngele Lafinei. Dar eu am să spăl acest cuțit în sîngele lui. Pentru că știi cine este domnul Caraghiulas? Este unul din fiii ălora care au necinstit-o pe Katero. Tatăl lui are norocul că a murit. Dar fiul lui trăiește. Și o să le plătească pe toate. Te întreb, dascăle. Există lege pe lumea

asta? Există jandarmerie? Există. Dar ce le-au făcut criminalilor ăstora? Nimic. Pentru ei legea nu lucrează. Lucrează numai pentru noi. Ca să ne ceară impozite... pînă și pe răsuflarea noastră. Pînă și pe păduchii noștri. Dar cînd ne cerem drepturile, ne leagă mîinile la spate. Dar dacă pe lumea asta nu lucrează legea, atunci eu, cel nedreptățit, ce să fac? Am să-mi fac eu legea și am să-mi iau dreptatea cu mîna. Ei, da! Am s-o fac, dascăle. Doar cît timp trăiește mama n-am s-o fac, ca să nu plece pe lumea cealaltă amărîtă.

A început din nou să caute pe întuneric amnarul.

— Ai vreo țigară bună? îl întrebă pe Melios. Mi-a sîngerat din nou sufletul.

Melios i-a dat una și a aprins și el. Sărman-agas tăcea.

— Ascultă, Lemonis... îi spuse Melios. Nu știu ce părere ai, dar eu am de gînd să vorbesc despre toate astea cu Katero.

— Degeaba. Nici nu vrea să mă vadă. Pentru că nu ți-am povestit mai departe. Cum am trezit-o din leșin... mă închin și-i sărut mîna mamei ei. „O iau de nevastă", i-am spus. Bătrîna m-a alungat cu biciul. Atunci m-am întors spre Katero. „Katero, i-am spus, nu știu eu cu ce sînt vinovat. Dacă tu crezi că sînt, gonește-mă. Dacă nu, fii nevasta mea". Ei... dascăle, ce crezi că mi-a spus? Ah... Katero... Katero...

— Ei, ce ți-a spus?

— Ascultă: „Lemonis, îmi spune, vezi-ți de treabă! Nu-i dau eu flăcăului pe care-l iubesc o fată batjocorită!" Auzi, dascăle? Ei, asta a fost. Vara a născut-o pe Lafina. Într-un an a murit și mama ei. Haide acum, trăiește și tu, Katero, orfană și necinstită cu un copil în brațe! Cu casa goală... să nu ai tovărășie nici măcar o umbră... Hai... și urcă dealul. Ei, și totuși a rezistat. Necinstită, alungată... înfometată... a înaintat. Știi cum a crescut-o pe Lafina? Cu iarbă. Să orbesc dacă te mint! O urmăream pe furiș. Într-o zi am oprit-o pe-o uliță. I-am căzut din nou la picioare. „Katero, îi spun, fă-o nu pentru tine, nici pentru mine, fă-o pentru copil. E fată și o așteaptă aceeași soartă. Dă-i un nume: numele meu." Și ce crezi că mi-a spus, dascăle? „Știi tu, Lemonis, un om care vrea să-și păteze numele?" „Știu, i-am răspuns. Eu. Și

nu-l pătez. Salvez copilul tău de o rușine care nu-i a lui. Cu numele meu, Katero, nimeni n-o să-i facă rău. O să poarte numele lui Agas.“ Și-atunci ce-mi răspunde? „Sărmane-aga, mi-a spus. Vrei să te faci de rîs?“ Și de-atunci așa mi-a rămas numele. Da, așa cum ți-am spus, dascăle, cu iarbă verde a crescut-o. Am încercat de cîteva ori să-i trimit ceva prin mama. Îmi trimitea înapoi totul. Și atunci, ce-am plănuit? Alegeam poienile unde-și ducea oaia și aruncam bani.

— Îi strîngea?

— Mai degrabă credeam că nu. Pentru că din cauza lacrimilor nu prea vedea.

— Ei, și n-ai putut afla nimic?

Sărman-agas s-a ridicat și a început să caute în mîneca cojocului. Melios crezu că o să scoată vreo sticlă cu rachiu. Dar el a scos un săculeț.

— Ce-i asta? întrebă Melios.

— Azi-dimineață a venit pe-aici un vecin de-al lui „Scufula“. Unul, Apostolis.

— Îl cunosc. A venit și pe la mine. Și ...?

— Umbla de dimineață și mă căuta. Pînă la urmă, m-a găsit în colibă. „Bună ziua, îmi spuse. Ai salutări de la Katero. Îți trimite urările ei și săculețul ăsta“. Mi-a lăsat săculețul și a plecat. L-am deschis. Și ce-am văzut? Banii! Atunci am înțeles. Banii pe care-i aruncam îi strîngea și a crescut-o pe Lafaki. Și acum, cînd a măritat-o, mi i-a înapoiat. Unde i-a găsit? Cred că i-a dat „Scufula“.

Sărman-agas a oftat adînc.

— Spune-mi acum ce să fac? Să mă supăr? Să plîng? Să mă consolez? Nu știu. M-am încurcat. Nu spui nimic?

— Ce să spun, Lemonis? Se vede că soartei i s-a făcut milă de tine. Ți-a dat o mică răsplată. Lafaki e fericită. Katero a găsit căldură. Mi se pare că a sosit timpul să arunci și tu mărăcinii de pe tine. Să-ți îmblînzești și tu puțin sufletul.

Sărman-agas oftă din nou adînc.

— Ah... spuse. Astăzi, pentru prima oară după atîția ani, am băut puțină apă limpede. Am gustat puțină pîine dulce. Mi s-a potolit puțin amarul... Știi?... Am hotărît să mă bărbieresc. Dar mă tem să nu rîdă ciobanii de mine.

— Eu cred că bine te-ai gîndit. Dar... și fără să te bărbierești, eu zic, Lemonis, să te pregătești încet... încet. Într-o zi o să vină pe lume copilul Lafinei. Cum o să mergem să-l miruim cu asemenea mutre?

— Eu? Eu?

— Și tu, și eu. Așa se obișnuiește.

— Lasă... lasă-mă să mă gîndesc. Pentru că pentru asta trebuie să-mi pregătesc mai întîi sufletul.

— Bine, Lemonis... dar eu cred că n-ai să poți, dacă nu faci întîi altceva.

— Ce?

— Să arunci cuțitul. Cum o să-l miruim pe copilul Lafinei cu niște mîini care sînt gata să se mînjească de sînge? Pe mine nu mă interesează dacă Ianakos merită să fie pedepsit și dacă tu ești cel care trebuie s-o faci. De ce, Lemonis, să vopsești cu sînge o fericire care încearcă să prindă rădăcini? Cine crezi c-o să-ți spună „bravo" pentru asta? Katero? Lafina? Eu îți spun că nimeni. Au găsit un colțișor, o fărîmă de bucurie. Lasă-i s-o trăiască. Ce părere ai?

— Lasă-mă să-ți răspund mîine.

— Nu! Spune-mi acum!

Pe Lemonis îl trecu sudoarea. A tăcut... a tăcut, apoi a înșfăcat căciula, a azvîrlit-o jos, dar atît de tare, încît a stins lampa.

— Ei... haide... spuse. M-ai înfrînt. Dar nu tu, ci săculețul lui Katero.

Melios se ridică. Au muncit mult amîndoi în seara asta. Au obosit unul să vorbească, iar celălalt să asculte. A încălecat și a pornit încet. Cînd a ajuns în vîrful dealului, a oftat ușurat. Ditamai cuțitul a luat din mîinile lui Lemonis în seara asta. Cuțit mîniat care-i aduna furia de ani de zile. Douăzeci și cinci de ani. Numai cuțitul lui nu și-l putea scoate Melios din piept, pentru că nu se afla în mîinile lui. Era înfipt altcineva.

Tare mai era împodobit cerul în seara asta. Senin. Lună plină... Mai bine așa, ca să vadă gropile. Dar gropile le vedea Vardas și pe întuneric. Gropile, însă, pe care le săpau în viață oamenii, de astea cum o să se ferească? Fierbe, cică, turbarea. S-au înfuriat. Cum l-au văzut și pe Vardas, li s-au tulburat mințile.

„Prea sus îți construiești cuibul.
Și o să se rupă creanga".

A auzit și aceste versuri supărătoare.

S-a întîmplat ieri, cînd trecea călare prin sat. Nu l-a văzut pe „cîntăreț", pentru că era ascuns. Toți acum îl atacă pe întuneric. Nici unul nu iese la lumină. De ce oare? Nu cumva se tem sau li-e rușine? Bine-ar fi așa. Ar fi mai inofensivi. Cum să te ferești de fricoși? Ei n-or să înainteze niciodată pînă nu te frîng, nu te îngroapă. Or să lupte însetați, neobosiți, pînă ce te vor vedea întins în mormînt. Și atunci or să vină fățarnicii, or să-ți aprindă lumînări... și or să verse cele mai calde și cele mai bogate lacrimi. Mai multe chiar decît mama care te-a născut. Și or să fie neconsolați. Cu adevărat desperați, pentru că te-au pierdut și cum or să trăiască de acum încolo fără dușman?

În asemenea clipe, cînd nodul din gît se urcă... se urcă pînă ce te sufocă... cauți să te sustragi, să-ți schimbi orizontul, vocea, să te bată alt vînt. Vrei să strîngi o mînă pe care ai iubit-o și ai pierdut-o. Să te atingi de umărul de care cîndva te-ai sprijinit și ai înaintat.

O călătorie pe care o dorești mult nu o amîna de multe ori. Ai să te obișnuiești cu amînarea și la urmă ai să abandonezi.

Iată de ce astăzi, Melios a hotărît să părăsească definitiv amînările. De altfel, ce aștepta? Să vină iarna? Era deja toamnă. Peste puțin n-o să mai poată să umble călare. Or să vină ploile... inundațiile... o să fie nevoit să-l închidă pe Vardas în grajd. Noroc că din cînd în cînd Vardas îl primea în vizită pe Buflas. Într-adevăr erau de admirat. Cum a reușit acest cal mîndru și nobil să lege prietenie cu o javră nenorocită? Dar este adevărat că Buflas știe să stimeze o asemenea prietenie. Într-o zi, cînd era și el acolo, niște cocoși au vrut să-i mănînce mîncarea lui Vardas. Ei, cît pe-aci să-i sfîșie! Era ziua istorică în care, în sfîrșit, Buflas și-a inaugurat *lătratul!* S-au bucurat cu toții. Păcat că nu l-a descoperit mai devreme. Ar fi fost mai demult cîine stimat și cu reputație bună. Ar fi umblat pe drum fără să șchiopăteze și nu l-ar fi obligat pe „Scufula" să-l urce în căruță. Fie. Mai bine mai tîrziu decît niciodată... pentru că, uneori, și „devreme" e mai rău decît „niciodată".

Astăzi e sîmbătă. Şi Melios are lecţii numai dimineaţa. Copiii îl privesc cu dragoste nemărginită, pentru că ştiu că-l pierd pentru patruzeci de ore. Este ora de aritmetică: „Scădere... înmulţire... împărţire... Atîtea oi de lapte... atîtea sterpe... atîta lapte... atîta urdă. Atîţia miei născuţi... atîţia vînduţi... atîta ori atîta fac atîta. Mulţumesc! Aţi înţeles, copii?

— Păi ce? Căţei sîntem?

Bine, domnule, dar „Aritmetica elementară pentru elevii şcolii primare" sună altfel. De exemplu: „Locomotiva alergînd cu viteză maximă etc... etc..." sau: „Armatorul a încărcat pe vasul lui cu aburi etc... etc..." sau: „Un biciclist pornind de la startul stadionului din oraşul său etc... etc..."

Da, domnule. Astfel sună „Aritmetica elementară". Şi dacă mai continui cu problemele astea ciobăneşti, vulgarizezi... educaţia şi, curînd, dăscălaşule, ai să-ţi frîngi gîtul. Şi, pe drept. Pentru că în loc să faci elevi buni, faci ciobani proşti... şi curînd o să te vedem pe calul tău frumos că te duci la dracu'.

— Aţi înţeles, copii?

— Am înţeles, domnule! Păi ce? Viţei sîntem?

La unu fix sună clopoţelul.

— Să mai rămînem niţeluş, dascăle?

— Lecţia s-a terminat, copii!

— Bine, dar noi nu ne-am săturat.

— Luni, copii. Acum duceţi-vă acasă. Spălaţi-vă, mîncaţi, jucaţi-vă şi luni ne întîlnim din nou.

Vardas era plin de bucurie.

Parcă a mirosit că această călătorie va fi mai lungă. Şi necheza de bucurie. Ţopăia şi Buflas, care tocmai era în „vizită" şi se împleticea printre picioarele lui Vardas. „Buflas... din păcate, prietene, n-am să-ţi fac pe plac. Călătoria e lungă şi tu eşti invalid. Ai să rămîi vreo două zile, să-i ţii de urît lui Mijmijis."

A înciuat peste tot: uşile, geamurile, grajdul... apoi a sărit drept în şa. Cînd a ajuns lîngă pod, a văzut că-l aştepta o surpriză. Mormîntul dascălului era împodobit cu o cruce nouă, şi cu flori proaspete. Melios l-a ghicit pe făptaş. Ah... Iorgalas... ce băiat bun ai fi fost dacă mama ta n-ar fi bolnavă! Şi dacă ei nu ţi-ar fi promis

oițele alea. Dar nu-i nimic. Mai bine mai tîrziu decît niciodată, pentru că „mai tîrziu" este mai bine decît „niciodată"!

Peste o jumătate de oră intra în curtea lui Mastrapas. Acasă erau numai bătrînele. Liniștite, prietenoase, au coborît să-l întîmpine.

— Lipsește Ianos... spuse Katero. E la plantație.

— Și Lafina?

— S-a dus și ea cu el. A certat-o, a amenințat-o, ea nimic. Vrea, cică, să-l privească. Lasă să-l privească, fiule! N-am dreptate?

— Să-l privească, tușă Katero! O să lucreze Ianis mai cu foc.

— Voi știți mai bine.

— Eu? Am venit să-l las pe Buflas. Plec departe.

— Bine... bine... fiule. Lasă-l la noi. O să-l împiedice piciorul.

L-a luat și l-a băgat în grajd.

— Să fac cafea? întrebă mama lui Ianis și a pornit pe scări ca o fetiță.

— Bine... dar n-am timp. Mă grăbesc.

— Atunci, să-ți împacheteze cîteva bucăți de plăcintă cu dovleac. Vrei?

— Ca să nu credeți că nu vă iubesc, vreau.

A urcat și Katero în casă, și peste puțin a coborît cu pachetul. Lîngă prag, pe cînd îi întindea mîna pentru rămas bun, îi spuse deodată:

— Tușă Katero... S-a întîmplat să fiu și eu acolo cînd Lemonis a primit săculețul.

A cuprins-o ameteala. S-a înroșit ca o fetiță. Își tot îndrepta baticul și nu știa ce să mai facă.

— Auzi? continuă Melios. Încă nu l-a uitat pe Ianakos. Cuțitul îi este încă ascuțit.

— Sfinte Cristoase?! făcu Katero. Acum, la bătrînețe, vrea să intre în pușcărie? Vai... săraca de mine!

— Nu te neliniști. L-am convins eu.

— Să-ți ajute Dumnezeu.

— Sînt de părere însă, Katero, că tare l-ai mai chinuit pe lumea asta. Cu ce-a fost el de vină?

— N-am zis eu așa un lucru.

— Eu zic că prea mult a durat dușmănia ta.

— Dușmănie? Eu... lui?... Să ies moartă din casa asta, dacă...

— Și atunci, de ce l-ai alungat?

— Lasă, fiule... Tu nu știi!

— Ba știu.

— Ți-a spus totul, flușturaticul?

— Nu mi-a spus nimic rău, omul. Durerea și-a spus-o. Și-a deschis inima, și eu am citit în ea. Nici unul dintre voi nu sînteți vinovați, Katero!

— Ba nu. Eu sînt. Dar acum, ce să mai le dezgropăm! Ce-a fost, s-a dus. Am uitat.

— El n-a uitat. Ăsta-i oful lui.

Katero n-a răspuns. A rămas în tocul ușii, ca o stană.

— Nu spui nimic, Katero?

— Am îmbătrînit amîndoi... spuse cu gura amară.

— Ce caută aici bătrînețea? Poate bătrînețea să împiedice dragostea? Ce spui?

— Tu știi... Eu...

— A! Ți-am spus? S-a bărbierit.

— Dumnezeu să-l ocrotească!

— ...Și am hotărît că la nașterea nepoțelului...

Katero plîngea cu sughițuri.

— Hai acum!... Ce dracu'! Nepoțel aștepți... nu moartea!

— Dar... am să apuc?

— Uhu!... Ai să apuci și nunta lui, și ai să joci... și o să fie și Lemonis acolo...

— Să dea Domnul să fie așa!

— Ești mulțumită de ginere, Katero?

— Înger!... Arhanghel pogorît din cer!

— Ei, așa cum am spus, Katero, cînd o să se nască copilul, o să-l iau pe Lemonis și o să venim să-l miruim. Vezi, să nu te porți acru cu omul...

— Ah... acră mi-a fost viața... Dar am să încerc s-o îndulcesc. Spune-i să aibă grijă de el.

— S-a făcut. Și acum, te las cu bine.

— Drum bun și Dumnezeu să te călăuzească.

— Ah!... era să uit. Ia spune-mi, Katero. Banii... banii ăștia pe care i-ai trimis... de unde i-ai luat?

— Să fie sănătos ginere-meu. „Ia, mamă, îmi spunea. Risipește-i! La nunți... la botezuri, la biserică, unde vrei.

Să nu-ți fie milă!“ Și eu i-am strîns și i-am trimis acolo unde eram datoare. Nu știu dacă s-a bucurat.

— Foarte mult, tușă. Dar nu de asta. S-a bucurat pentru că — după atîția ani — a aflat că ai găsit banii pe care ți-i arunca. Că ți-au fost de folos.

— Da, am crescut-o pe Lafaki.

— Ei, uite. Asta-i bucuria lui.

— Lasă, să-l ocrotească Atotputernicul. Spune-i să se păzească de viscole. S-a păraginit.

— Da' de unde!? E lemn tare. Și... știi încă ceva? A învățat carte. E dascăl.

— Să-l ferească Dumnezeu!

— Și-i învață și pe ceilalți.

— Să-l ferească Dumnezeu de mai rău, ce să mai zic.

— Vrei să-ți scrie o scrisorică?

— Doamne Dumnezeule! Spune-i să-și vină în fire!

— Bine, tușă. Am să-i spun. Cît despre celelalte, așa cum am hotărît. Hai?

— Să vină momentul cu bine, și...

— Uh!... A și venit. Deci... rămîi cu bine.

— Fii binecuvîntat!

Au scăpărat potcoavele pe caldarîm și calul a dispărut după colț. Katero și-a făcut cruce și a intrat în casă. O aștepta cealaltă, plină de neliniște, în capul scării. S-au oprit puțin acolo amîndouă, apoi mama lui Ianis i-a mîngîiat capul alb, a luat-o pe după umeri și au intrat într-o odaie.

Cînd trecea pe lîngă cafenea, Melios a întîlnit privirea lui Perifanos. Era tristă... dezamăgită.

— Ah, dascăle... îi spuse. Blestemată să fie ziua cînd am primit scrisoarea aia!

— Care scrisoare? îl întrebă Melios.

— Aia, măi... cu despăgubirea. Ei... gata. Acum m-am convins. Aia de la „Cazare“ trebuiesc spînzurați de călcîie și cineva să-i gîdile pe deasupra. Știi, escrocii, ce jar mi-au băgat în fund? M-au scos și dator pe deasupra.

— Dar cum s-a-ntîmplat asta?

— Socoteală țigănească. Stai să vezi cum au spus. Comprisație.

— Compensație... corectă Melios.

— Cu atît mai rău. Și-au scos catastifele, au șters ici... au șters colo... două la mînă... șase la stînă... M-au scos și datornic Statului. Bei un rachiu?

— Nu. Mulțumesc... spuse Melios, și vru să plece.

— Știi cine este primul în sat? Cumătrul tău, „Scufula". El, da. S-a ținut bine. Acum cică face... Pomiclinică... pomistruhtură... așa ceva.

— Pomicultură.

— Ți-a și spus? Al doilea e dascălul. Mari titluri i-au mai sosit! Numai norocul meu merge în cîrjă. Pleci?

— Sînt grăbit.

— Într-un ceas bun! Am să-ți scuip calul, dar mă tem că te superi.

— Bine faci.

— Ah!... În fiecare noapte îl visez. Ascultă. Dacă daj faliment, vinde-mi-l. Îți dau cît îmi ceri.

— Mulțumesc. Am de gînd să-l sugrum.

— Așa-mi vorbești mie, care te-am făcut om?

— N-am auzit bine...

— Eu, mă, nu le-am spus chehaialelor o mie de minciuni ca să-i fac să te ia?

— Și de asta trebuie să-ți dau calul meu?

— Darul este dar, și tot de dar are nevoie.

— Tu îți vinzi darurile, domn Perifanos?

— Păi, cum? Geaba? Geaba, astăzi... nu-ți dă nimeni nici scuipatul lui.

— Păstrează-l pentru domnia-ta. Hiii!... Vardas. Hai să plecăm din haznaua asta!

Calul parcă abia aștepta. A pornit ca o furtună. Xehasmeno a rămas în urmă. De cauciuc este caracterul oamenilor, Melios! Vrei să cunoști caracterul vecinului tău? Prefă-te puțin fericit și ai să vezi. Încalecă un cal, capătă glorie, prinde aripi... și ai să-l afli. O să te fugărească și ai s-o vezi. Umblă slab... necăjit... încovoiat... n-o să te supere nimeni. Lasă-ți puțină coamă pe gît, o să înceapă să urle toți ca o haită de lupi. De asta, ține-ți sus mîndria, Melios!... Numai cu busola asta ai să-i descoperi pe oamenii adevărați! Iubește-ți prietenii cu credință. Ei sînt adevărata ta avere. Pentru că pe ei nu poate nimeni să ți-i sechestreze. Nici statul și nici oamenii. Averea. Asta numai tu poți s-o strici sau s-o

risipești. Tu și nimeni altul. Uită-te la Vardas. Nu este al tău din ziua cînd l-ai cumpărat, ci din ziua cînd l-ai îndrăgit. Zboară, deci, căluțul meu... Zboară, prietene... Să mergem să-i găsim pe ceilalți prieteni ai noștri.

Șoseaua nu mai este plină de nori de praf și de balegă. În zori, acum, e răcoare, cade roua și praful se așază. Nici greierii nu mai cîntă de după garduri. Au amuțit și ei, ascunși undeva, așteptîndu-și sfîrșitul. Rari sînt și drumeții. Toți lucrează din greu. Numai vreo ceată de țigani poți să întîlnești, tîrîndu-se pe șosele încet și răbdător. Nu se grăbesc să ajungă nicăieri. Satul lor pentru ei este orice loc unde există apă și cîmp pentru cort. Lumea, pentru ei, se sfîrșește în fiecare noapte, acolo. Și în fiecare dimineață începe o nouă lume... pe care nimeni nu poate să le-o micșoreze. Este pe măsura lor. Legile... sînt pentru cei care se înnebunesc după hățuri. Un țigan ce să poarte și de ce să se teamă? Umblă împreună cu soarta lui.

După două ore de drum, lui Melios i s-a făcut sete. Nu-și amintește însă unde era apă. Fără îndoială că și lui Vardas i se făcuse sete.

— Rabdă încă puțin, prietene. Colo, în depărtare, se zărește un platan uriaș. Poate că găsim apă la rădăcina lui. Buni sacagii sînt platanii. Te cinstesc cu apă fără nici un ban. Numai un lucru, te rog. Să nu-ți „imortalizezi" numele pe trunchiul lor. Și tocmai asta fac oamenii, vere... cunoscători. Iată „Anaximandros Kambasakalis". Măcar de-ar fi avut un nume mai scurt... I-a jupuit toată coaja.

— Tu cum de nu ți-ai scris numele? îl întrebi pe țiganul care-și adapă măgarul.

— Iți cer iertare... Nu știu carte.

Tocmai în timpul acela, două familii de țigani își întindeau corturile, Melios a descălecat și i-a salutat.

— Pe unu, Bitros... îl cunoașteți?

— Aman!!... Pașa!!... strigară toți în cor. Nu-i el de vină! Se duc... mănîncă... mănîncă... vine paznicul... „Hai — spun — plătiți harbujii!" Bre, pezevenghiule, tot ce se mănîncă pe duniaua asta țiganul mănîncă? „Dacă nu mănîncă țiganii, atunci mănîncă copiii țiganilor", spune paznicul. Bre depsiz! Alții nu fac copii?

— Nu înțeleg ce-mi tot spui, îi spuse Melios. Eu te-am întrebat...

— Și eu ți-am răspuns. Paznicii sînt vinovați.

— Asta despre care v-am întrebat eu, nici hoț nu este, nici paznic, și nici harbuz n-a furat...

— Ei, atunci de ce-l fugărești, hai? „N-a furat", zici... „N-a mîncat", zici... dar îl fugărești. De ce, ia beiule?

— Nu-l fugăresc. Îl caut. Îmi este prieten. Bitros se numește. Îl cunoașteți?

— Nu-l cunoaștem... spuseră necăjiți. Pe Alah ne jurăm... Noi nu cunoaștem un asemenea om.

A ajuns la Evrialon sau Paluki chiar în timpul cînd oamenii se întorceau de la arat. Balega boilor era densă. Dovadă că pe cîmp nu mai era iarbă verde și animalele se hrăneau cu porumb sau fîn. În tot timpul lunii octombrie plugarii sînt gînditori. Asta deoarece e timpul să-i încredințeze pămîntului grîul. De la gura copiilor lor îl fură. Dacă nu prinde sămînță, dacă putrezește sau îngheață, sînt pierduți... pentru că... ce credeți? Numai seceta este dușmanul semănătorului? Poate fi și ploaia — da, da, ploaia asta pe care o considerați drept binecuvîntare — poate și asta dacă vine din abundență să înece grîul și să-ți lase copiii flămînzi. „Te joci cu capriciile lui Dumnezeu?"... îi spunea cîndva lui Melios un plugar bătrîn. „Odată nu-ți trimite nici gheață, nici secetă. Să fie binecuvîntat numele Atotputernicului — spui. Ei, de ce ai spus-o? A doua zi trimite un nor de lăcuste și nu lasă piatră peste piatră. De asta, prietene, ține-ți gura. Nu spune niciodată „Slavă Domnului". Nu-ți spun să-l înjuri, dar nici să nu-l rogi. Și mai mult de atît, să nu-i mulțumești. O să te ardă".

Vacile se întorceau de la păscut supărate. Cam necăjite și greoaie. Poți, tu, să-mi spui de ce le-au scos din grajd, o dată ce le hrăneau cu nutreț? Să le fi lăsat în staul, ca să fie lîngă copiii lor.

Melios a trecut prin turma de boi și a intrat în piață. Toate cafenelele erau închise. Și piața pustie. A pornit, deci, fără să întîrzie, spre casa lui Stratis. În curte, găinile strigau ca nebune. Oare s-o fi născut copilul lui Stratis?

Oho... precis că merge și de-a bușilea. Tare mai voia să-l vadă pe ursuleț...

Curtea i-a părut cam tristă... goală. A privit peste gard. În prag stătea Exacusti. Părea tristă... slăbită.

— Exacusti! strigă.

— O! făcu femeia... Dumnezeule! Cumnățelule!

— Bine te-am găsit, Exacusti!

— Stratis!!

— Ce-i, femeie? se auzi din casă vocea lui Stratis.

— Stratis! A venit... a venit!

— Cine, fă?

— Frati-tu.

— Nu te mișca!

Ciufulit, ca nebun, ca bolnav, a ieșit Stratis din casă și s-a aruncat în brațele lui Melios.

— Ai venit? Ai venit? A, de-ai fi fost tu aici... Dac-ai fi fost aici, n-am fi pățit-o...

— Ce anume, Stratis?

— Exacusti... N-o vezi? Ochii lui erau chinuiți.

— Ce-ați pățit?

— Gata cu rodul! S-a dus... gata. Am pierdut feciorul. Din prostia ei.

— Eh, sărmane... spuse Melios, ca să-l consoleze. De asta plîngi? Burta ei e plină de copii.

Stratis îl îmbrățișă din nou... îl pipăi.

— Mai ești supărat pe mine? îl întrebă.

— Nu-l vezi? îi spuse Exacusti. Dacă era supărat, mai venea?

— Ai dreptate. Nu-i așa? Dar hai acum înăuntru. Dar stai! Exacusti! Prinde un cocoș.

Melios l-a oprit.

— Nu se poate o dată și fără cocoș, măi Stratis? N-o să mîncăm și noi o dată ca oamenii?

— Păi, tocmai de-aia, ca să mîncăm ca oamenii...

— Altă dată.

— Îl vezi, Exacusti? E grozav! Parcă-i învățător. Și ce lucrezi acum?

— Ei... păi... învățător!

— Nu te mișca! Dar... am ghicit singur, nu-i așa? Și... în sfîrșit... Ochii i-au căzut pe Vardas care aștepta afară, legat de gard.

— Fe... Fe... Fecioară Maria!! Ce caută aici arhanghelul ăsta?

— E Vardas.

— Și ce caută aici?

— Păi... e al meu, Stratis.

— Nu te mișca! Exacusti!

Femeia ieși din coteț.

— Ce mai vrei?

— O să mă înnebunească omul ăsta!... miorlăi Stratis. Auzi?... O să mă înnebunească omul ăsta... Vulturul... ăsta... fulgerul... ăsta... e al lui. Auzi?... Chiar al lui! Exacusti își făcu cruce.

— Ferește-ne, Doamne, Milostivule... Nu se poate... Nu-i adevărat!

Stratis se apropie de Melios, serios.

— Melios... îi spuse. E adevărat?

— Da.

— Ei, atunci, prietene... ai greșit casa. Precis ai greșit. Ce avem noi de împărțit cu boierii?

— Nu-s boier, Stratis. Am rămas așa cum am fost. Sărac și fratele tău. Calul l-am cumpărat din munca mea.

— Deci, mă mai socotești prieten?

— Acum și mai mult, Stratis... Și-l strînse la piept.

— Și acum? întrebă Stratis, nedumerit. Unde să-i găsesc eu grajd de aur ca să-l bag pe împăratul ăsta?

— Acolo unde-o pui și pe Olguța.

— Bine, dar n-o să se simtă jignit? Dar ce tot vorbesc? Dacă e al tău... numai al tău... îți seamănă și el, Melios. Și sper că o să se împrietenească cu Olguța, ca Melios cu noi.

Stratis îi scoase șaua. Apoi începu să-i mîngîie duios crupele... spinarea și, încet... încet, palma i-a ajuns la bot. Stratis a pus-o sub nări.

— Puternică respirație! spuse. Arde! Sulf!

Apoi stătu în fața animalului și-l privi dulce în ochi. Atîta a fost. Vardas s-a îmblînzit. S-a predat.

— Asta nu e cal... îi spuse. E prescură. Să nu-l dai pe mîini străine, auzi? E păcat. Și o să te scîrbească. Ah... Calul meu!... Uite-l cum tremură... Ca o mare neliniștită. Să nu-l pătezi dîndu-l pe alte mîini! Am să te blestem. Bine că nu este pe-aici Armenion. Te-ar fi pus

să-l vinzi ca să tipărească iar „Katapeltis". Ia spune-mi, ce știi? E adevărat că-l căuta poliția?

— Știu eu? Habar n-am.

— Ei. E adevărat. L-a căutat și pe-aici!

— Zău? întrebă uimit Melios. Ei, a dat chix. O consideram mai deșteaptă. Te asigur acum, Stratis că, crede-mă, „Katapeltis" nu făcea multe parale.

— Nu te mișca! Ia uită-te... Și eu care credeam că striga bine...

— Da, ca un om căzut în fîntînă care strigă „Ajutor"... Nimeni nu-l ascultă. Ia gîndește-te, să mai strige și în limba aia păsărească!

— Dar ce, crezi că poliția îl căuta din cauza lui „Katapeltis"?

— Păi?

— Îl căuta pentru polițe neachitate.

— Sărmanul Parmenion! Tot din cauza lui „Katapeltis" a pățit-o.

— Voia să fie ales deputat.

— Mă mir că n-a reușit. Era tocmai bun pentru deputat. Mîncăcios, îngîmfat, cu limba bisericească.

Stratis tăcea. Ochii lui priveau din cînd în cînd spre Exacusti.

— O vezi pe sărmana Exacusti? S-a ofilit. Plînge și nu mai contenește.

— Dar cum s-a-ntîmplat?

— A lepădat... adică... a aburtat, cum se zice... Dar ea-i vinovată. Nu m-a ascultat. A ridicat o greutate.

— Ești sigur că din cauza greutății?

— Da. Toate aborturile din sat sînt din cauza asta. Nu ne ascultă muierile.

— La Pitagoras ai fost?

— Nu. Ce poate să-i facă el?

— O să vedem. Ia spune-mi, în ziua cînd a lepădat, a ridicat pentru prima oară greutate?

— Urciorul merge de multe ori la apă, dar numai o dată se sparge. Îi spuneam: „Măi Exacusti, lasă jos căldarea. Nu o umple prea tare". Ea, nimic. Ei, crezi că răul întîrzie? Iată c-a pățit-o.

— Eu zic să lăsăm totul și să mergem mîine la Pitagoras

— Zici să fie altul motivul?

— Nu știu. Dar tu nu-i spune nimic.

— Să vezi că altul e motivul. Și am nedreptățit-o pe sărmana mea Exacustaki. Vezi ce măgari sîntem uneori, noi, bărbații! Da... da... să înhămăm mîine caii și să mergem. Au început, știi, și cu aratul acolo.

— Da? Și de unde au luat caii?

— Au venit niște pezevenghi de la „Cazare", cum se zice, și le-a împărțit niște mortăciuni. Stai să vezi cum le-au spus: „animale de plug". Păi? O dată ce nu erau cai, trebuia să le spună cumva.

— Stai. Nu cumva sînt niște mîrțoage osoase ca niște caiacuri vechi?

— Nu te mișca! De unde știi?

— Sînt niște cai care au supraviețuit primului război mondial.

— Ia uită-te ce lucruri... Dar să știi că noi nu i-am lăsat așa. Le-am dat o mînă de ajutor. În fiecare duminică flăcăii noștri merg acolo. E nebun de bucurie, Pitagoras. Crezi că or să reziste caii ăia?

— Nu știu. Însă or să moară curînd.

Au făcut o plimbare prin grădină, ca să-l obișnuiască pe Vardas cu împrejurimile. Apoi l-au adăpat și l-au dus în grajd. Olguța i-a aruncat o privire slabă și supusă. Vardas însă a nechezat sălbatic.

— E bătrînă, mă. Nu ți-e rușine? Stai cuminte! Nimic. Nu avem ce face. Trebuie să-l punem în altă parte.

Au deschis grajdul alăturat și l-au băgat acolo. A protestat, a dat cu copitele, dar pînă la urmă s-a liniștit. Apoi i-au pus traista cu ovăz.

— Ba... nu-i nevoie... spuse Melios. Și-o scoate singur, berbantul.

— Adevărat? Ei... bravo. A îmbătrînit, sărmana Olguța! Nu l-am mințit pe Vardas. Într-o zi, cînd am ieșit după apă, am văzut-o stînd pe pămînt. Știi ce înseamnă asta? Moarte. O să vedem. Zic... că dacă iese bună recolta... am niște bănișori deoparte... să-mi cumpăr altul. Ce să-i facem, Melios? Asta-i viața. Am s-o las ultimele ei zile să se odihnească. Nu știi ce dureros e să vezi un cal murind. Măi... ce-am făcut? spuse deodată. Nu trebuia să-l deșălăm pe Vardas.

— De ce?

— Aș fi vrut să mergem la cafenea. Să vadă lumea ce prieten am și să crape de ciudă.

— Nu, Stratis! Nu-mi plac asemenea „saltanaturi".

— Bine... bine... Iartă-mă!

— Cred că-i mai bine să rămînem acasă, să-i ținem de urît lui Exacusti. Văd că-i cam tristă.

— Ai dreptate. Eu, de cînd mi s-a întîmplat nenorocirea, n-am mai dat pe-acolo.

— Măcar ai prins curaj și tai cocoșii singur?

— Baa... Da' de unde!

— Știi... M-am împrietenit cu încă unu' care nici el nu taie găini.

— Adevărat? Barem e om bun?

— Primu-ntîi! Se numește Ianis Mastrapas sau „Scufula".

— Am să vin într-o zi, să-l cunosc... spuse grijuliu. Vreau să-l văd cu ochii mei, ca să mă liniștesc.

— Nu te teme. E om bun. E ca tine. Numai că sînt alții...

Stratis s-a întunecat.

— Cum? Ai dușmani, Melios? Ooh!...

— Fii pe pace. Îl înfrunt eu!

— Lua-i-ar dracu'! Aș vrea să văd și eu o dată un om bun care să nu aibă dușmani. Unu' singur măcar. Îți întind curse? Ochii-n patru, Melios. Gata! Trebuie neapărat să vin să te apăr. Ești singur.

— Îl am pe „Scufula". Apoi mai am și pe alții... Pe Sărman-agas... pe Thimios, pe Zvarnias... și toți sînt ciobani. Și-i mai am aliați pe copii. Puțini sînt?

— Ce să-ți facă vrăbiuțele alea? Acolo trebuie un bărbat. Și încă cu pușcă. Am să vin curînd să te văd și iau și pușca cu mine. Nu-mi spune „nu", pentru că o să-mi pierd somnul și am multă treabă.

Melios prinse din nou puteri... Puterea pe care o simțea întotdeauna lîngă acești oameni simpli și hotărîți, roși de muncă și de arșiță. De mult, de cînd a plecat alungat din școală, a crezut că oamenii buni s-au sfîrșit... cu țiganul Bitros, cu moș Todos portarul... Că toată viața de atunci încolo va fi o nedreptate... o luptă... o osteneală. Un duel inegal — unu' împotriva tuturor.

Și acum... iată... a venit aici, în mijlocul unei cîmpii neprimitoare, și s-a înfrățit din nou cu aceleași inimi, numai că poartă alte nume. Ciudat... ce semn aveau toți acești oameni de-i găsea Melios?

Stratis îl conduse în sufragerie. Imediat i-a cuprins aburul mîncării.

— Gata, Exacusti? Bravo! Numai că ai făcut o mare greșeală. Ai aruncat ficatul în tigaie? Și el cere vin.

— Am...

Stratis l-a înghiontit cu dragoste.

— O vezi? De atunci... de aproape șase luni, n-a mai scos o vorbă. Prima dată deschide gura. Să fii fericit, Melios. Mi-ai readus-o pe Exacusti acasă. Pînă acum era rătăcită... străină.

— Mîine, să vezi.

— Speri? Hai?

— Da!

— Nț... nț... Ce încredere oarbă ai în Pitagoras! Bravo ție!

— Asta-i ușor, Stratis. Cu corpul e ușor. Cu sufletul, cum o scoți la capăt?

— Îmi spui vorbe prea adînci, Melios, și nu le înțeleg. Cum le-ai încurcat așa și nu te pot înțelege țăranii?

— Stratis! strigă neliniștit Melios. Dacă-i așa cum îmi spui, atunci sînt pierdut. Atunci sînt un Parmenion și mai bine mă duc să mă înec.

— Vă certați? întrebă neliniștit Exacusti.

— Ne certăm fiecare pe sine, dar noi doi ne iubim.

— Atunci, ședeți la masă.

Acum Exacusti era mai ușurată. Se schimbase atmosfera casei. Era clar.

— I s-au îndulcit ochii... crezi că o să și rîdă?

— Mîine... fără doar și poate.

După ce-i auzi, Exacusti s-a îndepărtat și s-a oprit într-un colț, cu atenția răsfrîntă în adîncul ființei ei... Parcă auzea un murmur nelămurit... ceva care parcă semăna puțin (puțin...) cu un scîncet de copil.

— „Mîine"...

. . . . . .

Cearșafurile în care s-a culcat Melios miroseau a albăstreală, iar somnul îl cuprindea încet... încet, ca o ancoră lăsată lin în apă.

Afară... în grajd, se auzea un zgomot. Era Vardas care, după ce și-a scos traista, lupta să-și scoată și zăbala. La fel făcea în fiecare seară. Nu se liniștea pînă n-o scotea. Ai să reușești, prietene Vardas... Pînă la urmă ai să reușești. Numai noi... numai noi, oamenii, n-o să reușim niciodată să ne scoatem botnițele.

CAPITOLUL IX

La primul cîntat de cocoș Stratis a sărit din pat, s-a spălat și a alergat la grajd să înhame. Și-a împodobit din nou căruța cu un tron. Saltele... cuverturi flocoase, perne de puf... Numai că... Exacusti era mai gînditoare astăzi. În timpul mersului domnea o tăcere grea. Olguța tropăia numărîndu-și șovăielnic pașii. S-o fi gîndind oare la armăsarul acela, tot numai o flacără și abur, care a rămas legat în grajd? Ce ciudați sînt oamenii... De ce nu l-au luat pe Vardas cu ei, să aibă și sărmana Olguța lîngă ea un bărbat... un sprijin... Dar Melios s-a gîndit că Stratis a înțeles că nu putea face altfel. Nu puteau să-l ia pe Vardas cu ei. Ar fi fost ca o palmă pe fața oamenilor atît de înfometați și nevoiași. Se chinuiau ca păcătoșii de pe lumea cealaltă. Caii îi puneau în fața plugului ca să nu-i jignească. Mai mult ei împingeau. Gîndește-te... Să fie atît de transpirați, atît de istoviți, și să vină în fața lor un călăreț pe un fulger și fulgerul ăsta să nu facă nimic... Să nu trudească... să nu asude... să mănînce numai orz și să-și arate ostentativ vigoarea și frumusețea. Nu, rămîi mai bine, zic eu, Vardas, în grajdul tău, ca să nu rănești inimile oamenilor... Stai acolo și lasă scheletele alea — pe care oamenii continuă să le numească „cai" — să-și tîrască ultimii pași... și lasă-i să creadă că ară... ară... și totuși nu reușesc să are nici măcar groapa în care vor cădea. „Animale de plug". Bine fac că le numesc astfel. O dată ce nu sînt cai, trebuie să se numească cumva. Trebuie... ca să nu fie auzit numele lor adevărat: „mortăciuni"... și să audă

plugarii și să-și astupe nasurile. Pentru că morții adevărați duhnesc înainte de a muri.

Cei doi prieteni stau unul lîngă altul. Olguța tropăie. Exacusti se gîndește. Ce socotești, Exacusti? Oricît ai număra, tot la zero o să ajungi.

Dintr-un șanț și-au luat zborul cîteva berze.

— Ne părăsesc... spuse Stratis. Mi-e urît pe cîmp fără berze. Cînd le văd că pleacă, mi se strînge inima. Mi se pare că m-a și acoperit iarna grea.

— Și „Scufula" le iubește... spuse Melios. Și inima lui se strînge cînd le vede plecînd.

— Or să vină la anu'...

— Or să vină... Dar or să fie aceleași? Nimeni nu știe. Toți cred că sînt aceleași. Toți. De mii de ani. Numai ele știu adevărul.

Dintr-o dată, Olguța a sărit speriată. Un șarpe era întins pe mijlocul drumului, ca o frînghie.

— A întîrziat și el... spuse Stratis. Trebuia să se ascundă înainte de venirea frigului. Nu mi-e milă de șerpi. Mi-e milă de cei care se tem de ei. Ai văzut? Ditamai calul, și s-a speriat de un șarpe mort. De ce? Știe el bine. Animalele își cunosc dușmanul mai bine decît oamenii. N-am dreptate? Și-apoi, se spune că oamenii au minte. Gogoși! Panaiotaros, bogătașul din satul nostru, credea că are lumea în buzunar. Da... da... se pregătea pentru încă o viață, și a pierdut-o și pe cea care o avea. Ai să-mi spui... Nu vedea moartea care i se încurca printre picioare? „Pe lumea asta ce mănînci... ce bei... și ce rău faci..."

— Unde le-ai auzit și pe-astea? îl întrebă supărat Melios.

— Panaiotaros.. le spunea.

— Mai bine nu învățai filozofia asta...

— Îi plăcea lui Baharas... cafegiul...

— Lasă să nu-i spun și lui vreo două...

— Iartă-l... din veresie trăiește omul... Bei două pahare... îți scrie șase... plătești patru și trăiește și el...

— Să nu te faci niciodată cîrciumar... auzi?

— Eu?... Eu un singur magazin am vrut să deschid... dar nu mi-a ajutat soarta.

— Ce fel de magazin?

— Magazin care să vîndă gratis. Dar... după cum vezi, nu mi-a ajutat soarta.

Exacusti era legănată de vorbele lor. Nu dădea mare importanță discuției, dar îi plăcea așa cum o legăna, împreună cu zgomotul căruței. Nu era supărată pe Stratis. Știa că de multe ori vorbea cam prostește... și nu înțelegea nimic. „Ce-ai vrut să spui cu vorba asta?" îl întreba. El îi răspundea: „Nimic. Îmi ascut mintea". De fiecare dată, cînd în sat sosea vreun deputat, Stratis dispărea de-acasă. „Pe unde-ai mai umblat și de data asta?" îl întreba. „Lasă, îi răspundea, a venit în sat un mincinos și am stat să-l văd cum îi hrănea pe țărani cu gogoși".

Într-un timp, după un cot al drumului, a apărut satul.

. . . . . .

— Hop!... Iată și satul Vloghiari! strigă Stratis din căruță, îmbrățișîndu-i pe Melios și pe Exacusti. Iată și sătucul!

Melios privi în depărtare. Cerul era cam înnorat și cărămizile caselor nu păreau prea roșii. Dar... era satul Vloghiari. Se distingea și chiparosul lui care, după cît se vede, rămăsese singur. Casa lui Pitagoras era deschisă, dar el lipsea.

Melios strigă. I-a răspuns fără vlagă o voce de fată. A recunoscut-o.

— Crinodahtili! o strigă. Ce faci singură, pe întuneric?

— Mor... a răspuns fata, tușind încet.

— De ce stai fără lumină? Deschide geamul!

— Nu pot... a fost răspunsul.

Ceilalți îl așteptau afară, în căruță.

— Să ți-l deschid eu?

— Dacă poți.

Căutînd pe întuneric, Melios a găsit fereastra și a deschis-o. Era adevărat. Într-un așternut sărăcăcios se stingea Crinodahtili. Nu mai rămăsese nimic din ea. Numai ochii.

— Ai văzut cînd îți spuneam... zise... că voi muri?

— Taci... Acum, cînd vom culege recolta, ai să te întărești. Or să înflorească și florile...

— Or să înflorească pe mormîntul meu... Cine mai este afară?

— Niște prieteni. Stratis cu Exacusti.

— Aceea care voia să aibă copii? Nu l-a născut încă, ca să scăpăm?

— L-a pierdut... Acum vrea altul.

Crinodahtili rîse, plină de amărăciune.

— Lumea se pierde și ea vrea copii. Ascultă, nu sta prea aproape de mine. Te molipsești și tu de oftică.

— Mă duc pînă la tatăl tău și mă întorc imediat.

— Știi unde ai să-l găsești? La capul satului este o movilă cu pămînt roșu. Acolo este, cu Anghelocamoti.

— Și ce fac acolo?

— Ară. Așa zic ei.

A înecat-o din nou tusea. Afară îl aștepta Stratis.

— Vedeți movila aia? le spuse. Acolo este. Duceți-vă.

S-a întors la bolnavă.

— Vrei apă? o întrebă cu dragoste.

— Am... îi răspunse, și-i arătă un urcior care era pus la căpătîi.

— Crinodahtili... Îi spuse. Ce vrei să-ți aduc?

— Nimic... Acum nu mai vreau nimic.

— Nu se poate... ceva tot cred că vrei.

Îi rîse amar... fără putere...

— Vreau să mă îngroape cu o panglică roz. Și alături de mama. Auzi? Să le-o spui chiar tu. Pentru că ei s-ar putea să uite.

— Numai despre moarte ai să vorbești? Uit-o.

— Ea mă uită? Nu. Tu, însă, ai crescut. Și ești frumos... Cîte fete te iubesc?

— Nici una.

— Știi... în ziua aceea, cînd ne-am dus după apă... am fost cît pe-aici să-ți sărut mîna. Fetele sînt proaste... Dacă nu erau, se înnebuneau după tine. Eu, în ziua cînd te-am cunoscut, am fost gata să leșin.

— Crinodahtili, vorbești mult și ai să...

— Am să mor? O știu...

— Nu. Ai să obosești.

— Inainte de a veni tu, eram mai obosită. Acum însă, mă simt mai bine. Numai că sînt slăbită. Dar sînt foarte bine. Ai să-mi aduci panglica?

— Uuf! Despre o panglică o să vorbim acum?

— Știi de cît timp îmi doresc una...

— Și de ce nu mi-ai spus să-ți iau una?

— Tu...? Dar eu voiam s-o port pentru tine! Și să te fi pus să mi-o cumperi chiar tu? Ia spune-mi, ai să te însori?

— Eu?... Nu... nu m-am gîndit încă... dar... nu.

— Vai, ce bine!... Să nu te însori... niciodată! Auzi! Mi-e frică. Nu te cunoaște nici una atît de bine și o să-ți facă rău. Știi ce bine mă simt acum? Dac-ai să vii în fiecare zi, poate că mă vindec. Dar poate că nu vrei... Hai...? Vrei?

— Nu vorbi așa, Crinodahtili... Pentru că eu vreau mai mult chiar decît tine.

— Ah... de-ai ști cît de bine mă simt acum!... Tata zice să rabd încă puțin, pînă ce vom culege recolta, și apoi o să mă ducă în Elveția... Tu ai fost acolo?

— Nu... dar am auzit de ea.

— Acolo, se zice, toți ofticoșii se fac bine. E adevărat?

— Da, e adevărat. Toți!

— Vai ce bine! Numai să avem recoltă bună. Ce zici tu, o să plouă?

— E gata ploaia să cadă.

— De ploaia asta, spune tata că depindem. Să știi însă, un lucru. Acolo, în Elveția, n-am să-mi ridic privirea să văd pe nimeni... pe nimeni.

— De ce?

— Nu seamănă cu tine!

— Dacă vrei să știi, în satul meu nu există nici o fată. Nici una.

— Cum se numește satul tău?

— Axiocomi.

— Și tu ce faci în satul ăsta?

— Lucrez... sînt învățător.

— Învățător? Tu? Dar nu ești prea mic?

— Eu?!...

— Iartă-mă. Toți te găsesc mic. Numai eu te găseam mare, atît de mare, încît mă pierdeam în fața ta. Să nu pleci din Axiocomi. Auzi? Te rog foarte mult. Să nu pleci. Dacă aflu că ai plecat, am să mă îmbolnăvesc și mai mult. Și, atunci... nu mai scap.

— Bine. Nu plec.

— Ce bun ești... Nimeni nu te cunoaște așa ca mine.

Afară s-a auzit huruitul căruței. Apoi vocea lui Pitagoras. Era obosită. Numai chin și afecțiune.

— Meleagros!

În ușă îi apăru umbra. Apoi el... Încă o umbră.

— Meleagros! Te-au revăzut ochii mei!

Pieptul lui era o scară de oase înșirate. Bătrînul îl pipăi, îl strînse, îl găsi zdravăn, puternic, mare... și atunci ochii lui mici s-au umplut de lacrimi. Începu să plîngă și Melios.

— Plîngi!... spuse Pitagoras. Mai bine ochi înlăcrimați decît ochi închiși. Și durerea mea era și mai mare la gîndul că voi închide ochii fără să te mai văd. Ce ghinion... Nici de data asta n-avem cu ce vă trata. Anghelocamoti... întîmpină-i, sufletelule, pe nobilii noștri prieteni. Meleagros... ai venit din nou, spirit al binelui. Eram gata să mă sfîrșesc și să spun: „Asta-i sfîrșitul..." Și, deodată, uită-te! Uite-l și pe Eustratios care mă va ajuta la arat și la însămînțat. Și acum... toate vor merge bine.

— Deci... deci, tăticule, se auzi dinăuntru vocea lui Crinodahtili, deci... o să mergem în Elveția?

Pitagoras ne-a privit cu durere... parcă rugîndu-ne să-l iertăm pentru minciunile lui.

— Fără doar și poate, micuța mea Crinodahtili. Acum da. Precis.

— Vezi? îi spuse Crinodahtili lui Melios. O să mergem.

— Păi?... Ce-am zis și eu?

Pitagoras se întoarse spre ceilalți.

— Voi rămîneți o clipă aici... spuse. Eu am ceva de discutat cu Exacusti. Hai, fata mea!

Exacusti l-a urmat, docilă... timidă. N-au întîrziat mult. Exacusti era din nou furată de vise. Pitagoras, serios... aspru...

— Eustratios! îi spuse. De data asta, fii atent!

— Nu ascultă... binecuvîntează. Muierile... vreau să spun. Nu ascultă, doctore. O să ridice iar vreo găleată.

— Ți-am spus. Fii atent! Subiectul nostru nu e găleata. De astăzi încolo, de două ori pe lună — fii atent! — de două ori pe lună ai să vii cu Exacusti aici! De două ori! Mai des da, mai rar niciodată! Cît despre ea, o să facă tot ce i-am spus.

— Vine? întrebă Stratis. Doctore... doctorașule... nu ne mai fierbe... Vine?

Pitagoras ridică sever un deget.

— Niciodată nu vin copii în casa în care capul familiei și-a pierdut definitiv sîngele rece. Fii serios!

— O să fiu... o să fiu... binecuvîntează! Numai un cuvîntel mai vreau, și apoi bate-mă. Spune-mi... a pornit? Sosește?

— Chiar mai devreme decît aștepți.

— Doctore... Ah... binecuvîntează! Ah... de-aș fi avut...

— Atît cît ai îmi ajunge. Ești cinstit... drept... nobil. Aceste virtuți, Eustratios, cînd le are un om, au parte și ceilalți de ele.

— Ah!... de-ar fi vorbit grecește... îi spuse pe furiș Stratis lui Melios.

— Ai priceput, Eustratios?

— Am priceput. Binecuvîntează!

— Acum eu merg să scot hamurile de pe mîrțoaga de Rozinanta și de mîine...

— S-o lași liberă. Doctore... las-o pe cîmpii, să moară în pace. Mîine, în zori, sosesc cu Olguța mea. Hai acum!

Și-au strîns cu toții mîinile, Melios a intrat în camera Crinodahtilei.

— Am să revin curînd... îi spuse.

— Tu... îi spuse, plină de reproș... Tu... nu te grăbești să vii, ci te grăbești să pleci.

— N-ai dreptate. Tot timpul cît am fost aici, am stat lîngă tine. Nu-i așa?

— Ai să-ți amintești de panglica roz? Poate că n-am să mor acum... poate că apuc s-o port vie. Ce zici...? O să-mi stea bine?

Afară... ceva mai departe, îi aștepta Pitagoras. Acum, la lumina zilei, suferința i se citea pe față, mai adîncă.

— Ți-ai luat rămas bun de la ea? Bine ai făcut. Pentru că mă tem că este ultimul rămas bun. Am luptat și am fost înfrînt. Sufăr, băiete. Sufăr și ca doctor, și ca tată. Atît am putut. Iertare... Moartea... dar nu. Asta nu e moarte. Este un jaf... un masacru nedrept! De cît soare s-a bucurat copilul meu nefericit? Aproape de loc. Și acum ochii ei frumoși se sting, cînd luminau atît de frumos.

Te întreb, de ce? Dar du-te, Meleagros, te așteaptă. Nu ne uita.

— Dar astăzi era mai bine... spuse Melios. Nu vă neliniștiți. Mi-a spus-o chiar ea. Se simțea mai bine.

— Da?

— Da, și am observat-o și eu.

— Atunci... vai nouă!... I se apropie sfîrșitul. Ce ți-a cerut?

— O panglică roz.

— Grăbește-te... cred că n-ai s-o mai apuci. La nevoie, împrumută de la cineva. Pe mîine, Eustratios.

— Pe mîine, doctore. Binecuvîntează.

— Fii atentă, Exacusti!

Căruța a pornit. A cotit la dreapta și a trecut pe lîngă o movilă.

— Nu-i prost pămîntul... spuse Stratis. Arătura e proastă. E numai deasupra. N-o să încolțească. Mîine am să iau totul de la capăt. Ai mai văzut așa ceva?

— Ce?

— Cal mort să tragă plugul. Ei, iată că acum am văzut. Văleu! Cum i-a spus, măi Melios, pe limba lui, „mortăciunii" ăleia de cal?

— Rosinanta. E un cal dintr-o carte veche.

— Am înțeles. Adică, un cal de hîrtie. Se poate, măi, să ari cu un cal de hîrtie? Hai, zboară... Olguță... porumbița mea, fetița mea. Foc ești pe lîngă Ruginata... Necostisitori sînt însă caii ăștia din cărți... Ce mănîncă? Nimic. În cel mai rău caz puțină vopsea. Cum te simți Exacustaki?

— Bine.

— Să numeri zilele, auzi? Pentru Dumnezeu! Știi ce zic eu? Să punem deoparte cincisprezece gutui. În fiecare zi mănînci cîte una. Dar, mai bine nu, să nu ți se înfunde mațele. Fă, mai bine, cincisprezece noduri pe o sfoară și în fiecare zi deznozi cîte unu'. În sfîrșit, o să găsim noi ceva. La ce te gîndești, Melios?

— La nimic, Stratis... Stratis! Un Vardas cîte Olguțe fac?

— Nu mă întreba pe mine. O să-ți spun că o mie!

— Bine...

CAPITOLUL X

Hai acum să văd în toiul duminicii unde găsești panglică roz... Întrebau pretutindeni unde treceau. O dată au oprit în fața ușii prăvăliei din Paluki.

— Aș coborî, spuse stăpînul, dacă mi-o plătiți dublu, aș coborî să caut, dar nu am. Și nici măcar ceva care să semene cu panglici:.. în afară de sardele. Le vreți?

— Nu vorbi așa... îi spuse Stratis. E vorba de un mort. De o fată moartă.

— Moartă? Și de ce nu vorbești?

— Iată că vorbesc.

— Ei, nu am. Pentru mort n-am chiar de-aș avea. Mergeți sănătoși!

Stratis trase înfuriat de hățuri, gata să le rupă.

— Șarlatani!! Canalii!! Hoți!!

Deodată, se întoarse spre Exacusti:

— Ce-i cu tine, Exacusti? Plîngi?

Exacusti plîngea cu sughițuri. Parcă bocea.

— Ce să mă fac eu acum?... zicea. Stratis, ah, sărmana mea soartă...

Opri căruța și se întoarse brusc spre ea.

— Exacusti!! îi strigă, aspru. Ce fire e asta?

— Am eu... bocea ea. Panglică am... Ba chiar roz... Vai de capul meu...

— Ai?... Așa ai spus? Și plîngi... în loc să cînți, plîngi?

— Cum să nu plîng, dacă mă pierd?

Stratis se întoarse spre Melios:

— Frățioare... îi spuse, frînt. Nu cumva înțelegi tu ceva? Eu mă predau. Are, cică... O auzi? Are panglică, chiar roz... Ți-o spune cu gura, dar cu ochii plînge. Hai, dă-i de capăt, dacă poți... Măi, tu... ce ai?

Exacusti își șterse ochii cu basmaua. Sughițurile încă nu-i încetaseră.

— O cumpărasem pe furiș... O păstram pentru copilul nostru... Și acum...

— Și de ce ai cumpărat-o pe furiș... Ți-aș fi mîncat-o?

— Tu voiai băiat... Și eu nu voiam să te necăjesc... de aia am cumpărat-o pe ascuns. Pentru că eu voiam fetiță.

Stratis își lovi genunchiul cu mîna.

— Gata... spuse... m-a dat gata. M-a lovit damblaua! Ce „fată", fă...? Ce „panglică"...? Ce „pe furiș"...? N-o să se găsească nimeni să-mi explice vorbele astea?

I le explică, plîngînd, Exacusti:

— Pentru băiat e albastru... Da. Albastru-deschis... pentru fetiță e roz. Eu voiam fetiță și de-asta am cumpărat-o pe furiș. Pentru că tu voiai băiat.

— O mai ai?

Exacusti s-a pornit din nou pe plîns.

— O am, mai bine n-o mai aveam! Și acum mi-o cere cumnățelul și trebuie să i-o dau. Și nu face... Oh!...

— Dă-i-o, și-ți cumpăr eu altele. Fetiță vrei?... Fetiță o să ai. O să ne certăm acum? Ce-a pornit la drum, o să sosească. Să vină-ntr-un ceas bun. Iată că ne-am înțeles. Haide acum acasă, ca să luăm panglica.

— Și fetița care...

— Iar ai început?

— E pentru o moartă, și o să-i aducă fetiței nenorociri...

Stratis a rămas încurcat.

— Melios, îi spuse. Ia spune-ne tu, noi doi sîntem găini, ai văzut. Hai, spune-ne: Aduce nenorocire?

— Toate astea sînt prostii. Pardon. Nu voiam s-o jignesc pe Exacusti pentru că mi-e soră. Dar nu pot să sufăr superstiții... Numai babele cred în de-astea.

Stratis s-a liniștit.

— Gata... spuse spre Exacusti. Asta a fost. Dacă o spune „învățătorul", așa este. Știi tu mai multe decît un

învățător? Hai să luăm panglica! O să ne aducă Melios alta. Și încă ce panglică... ca pentru o prințesă...

— Nu, Stratis. Eu aduc panglică pentru nepoțica mea, care face cît o mie de prințese.

— Ai văzut? spuse Stratis. Măi... fir-ar al dracului! Și eu care nu știam cît valorăm... Auzi cît face fii-ta? „Cît o mie de prințese“... Și eu nici nu știam.

— Eu știam... spuse rușinoasă Exacusti.

Melios o îmbrățișă.

— Ești mamă adevărată... îi spuse. Născută pentru mamă... numai copilul îți lipsește... Dar iată că vine și el.

— Să o cred, Melios? întrebă Stratis cu vocea tremurîndă.

— Precis.

După ce au prînzit, Melios s-a culcat și a tras un pui de somn. Apoi a încălecat și a plecat. Vardas, care stătuse două zile închis, fugea scoțînd aburi. Alerga, de parcă voia să împiedice vreun incendiu sau vreo moarte. Lăsă în urma lui copacii înmărmuriți de frică. Niște ciori care căutau viermișori s-au speriat și au început să-l înjure. „Fii pe pace, mă îngîmfatule, parcă-i strigau lui Vardas... N-o să mori tu într-o zi? Uite, așa o să te ciugulim Chiar așa!“ Dar cînd ești tînăr, cînd n-ai decît șase ani, atunci n-ai nevoie să le asculți pe bocitoarele astea. Zbori! Chiar dacă nu vrei. Viața unui cal nu se măsoară nici cu anii, nici cu orzul pe care-l mănîncă, ci cu distanțele. De unde știi? Azi-mîine ai să împlinești douăzeci de ani, ai să îmbătrînești și atunci tu, care te-ai născut în picioare, ai să fii nevoit să te așezi. Și ăsta îți va fi sfîrșitul. De-asta aleargă, aleargă să depășești moartea.

*

* *

Pitagoras stătea în prag. Parcă-l aștepta.

— Meleagros... îi spuse și vocea i se înecă... Meleagros, nu trebuia să vii. Nu. Nu vreau să asiști la o scenă atît de tristă. O să ți se ofilească tinerețea.

— Am adus panglică.

— O aștepta. Acum doarme.

— Atunci să n-o trezesc.

— Ba mai bine trezește-o. Da... da... Așa trebuie. Melios îl privea nedumerit.

— Este ultimul ei apus de soare. Trebuie să-l vadă...

Melios, călcînd pe vîrful picioarelor, intră în cameră. Crinodahtili s-a trezit. Era și timpul. Pornise deja. Îl privi slab... dulce... dintr-un nor călător. Și i-a zîmbit. „Pune-mi-o, parcă-i spunea. Hai, mai repede. N-ai să apuci...“ Ah... Crinodahtili... ce cruzime e asta! Cum poți să zîmbești în fața unei morți atît de crunte?

O umbră i-a întunecat ultimul ei soare.

— Îi umbrești soarele... îi spuse Pitagoras din ușă. Nu vezi cum a deschis ochii ca să-l vadă?

— Nu mai vede nimic. Dar cum se poate, cum este posibil? Nimic? Nimic?

Afară cădea amurgul. Cobora seara nemiloasă. Un doliu indiferent... obișnuit... Departe... spre apus tremura umbra unui schelet. Era calul lor bătrîn ce se pregătea și el să moară. Forfoteau ciorile în jurul lui. Îl amenințau cu croncănituri sălbatice, ca să-l sperie și să moară mai repede. Toate pe lumea asta sînt nerăbdătoare, toate nemiloase... nesătule.

Melios, greoi... rătăcit, vru să plece. Pitagoras stătea mereu nemișcat în prag. L-a salutat cu lacrimi în ochi.

— M-a rugat să vă amintesc ceva, spuse Melios.

— Știu... S-o îngrop lîngă mama ei. Dar ce sens mai au toate astea? Sînt zadarnice toate, Meleagros. Toate... Totul s-a sfîrșit aici. Vino cînd poți ca să ne vezi pînă ce nu plecăm și noi după ea. Dacă poți, du-te să-ți iei rămas bun de la Anghelocamoti. Plînge jos, în pivniță.

— Nu. Nu pot... Nu pot...

— Bine, fiule!

Melios s-a aruncat furios în spatele lui Vardas. Ca o furtună vijelioasă a trecut de culmea dealului unde se afla calul muribund. Căzuse deja. Ciorile acum se repeziră la el, lacome. Mai repede, Vardas! Departe! Ah... cum seamănă între ele morțile... Cît de asemănător mor sufletele acestei lumi... animale... fete... fericiri...

Pe șosea scîrțîiau niște căruțe. Le umpluseră cu pietre și se duceau undeva, să construiască ceva. Melios vru să le oprească, să le spună că toate sînt zadarnice. Pentru

că pretutindeni pîndește moartea. Dar știa că n-or să-l creadă. Lovi așadar calul și-i depăși. Drumul se tulbura. Șoseaua se tîra ca un rîs sect. Semăna cu un torent care ducea animale, oameni... și-i îndrepta spre prăpastie. Turmele se întorceau mulțumite de la păscut. Boi fericiți... ciobani fericiți... țărani fericiți... De ce? Hm... pentru că au pierdut încă o zi?

Lîngă un platan s-a oprit să bea apă. Niște țigani se certau acolo. (Nu cumva se certau... „dacă există Dumnezeu"?)

— Ei, le spuse, nu vă certați. Nu există!

— Iată... le spuse unu'. Vezi? Celebis știe mai bine.

— Taci, bre! spuse celălalt. Celebis vine dincoace... eu ți-am spus acolo.

— Nu există nicăieri prieteni... Nici încoace, nici încolo. Nicăieri.

— Taman. Iată... ai văzut? Îți tocești pingelele de pomană. Dacă era, efendi ar fi știut. Cu așa cal... colindă lumea întreagă... Nu-i așa, ciorbagi?

— Taci, bre! sări din nou celălalt. Mi-a spus-o un om de-al nostru. Din miletul nostru. Curat firaun.

Melios scoase o țigară și se așeză lîngă ei. Parcă-i cunoștea de cînd lumea.

— Hair-ola — spuseră țiganii, mulțumiți.

— Luați cîte o țigară. De ce vă certați?

— Din nimic... Uite... pentru pește. Unu' spune că ghiolul fierbe de pește. Pește gras, cică... picură grăsimea și stinge focul. Ba sînt și niște șerpi care s-au scîrbit de pămînt și s-au băgat în apă ca peștii.

— Maslat, boierule. Noi ne certăm fiindcă n-avem nimic. Nici măcar puține tărîțe ca să hrănim copiii.

— Unde v-au spus că este peștele ăla? întrebă Melios.

— Hii... taman la mama dracului... E acolo un ghiol mare... dar acum vai de capul nostru... seacă.

Amatovo?

— Yasasin! Să trăiești o mie de ani. Asta e. Ce spui tu, ciorbagiule?

— Este. Și încă mult. Acum vreo două luni, cînd am trecut pe acolo, era și pentru găini...

— Ce ne trebuie nouă pentru găini, stăpînule? Noi nu vrem pește pentru găini, ci pentru copii. Este?

— Este. Dar este foarte gras.
— Așa? Atunci, cu atît mai bine.
— Îi apucă burta... spuse Melios. Pîine aveți? Luați și pîine. Fără pîine să nu mîncați. Vă apucă burta.
— Nu-i nimic, celebi! Ai ce să scoți... Parcă-i mai bine cu burta goală? Ce zici?
— Treaba voastră. Eu plec acum. Poate că-ntr-o bună zi, să vin să vă caut. Am un prieten printre voi. Bitros pe nume. Ați auzit de el?
— Ce face omul ăsta?
— Uite... ca voi... țigan.
— Ce vrei, măi stăpîne, de te amesteci cu țiganii? Știi ce milet al dracului sînt? Fură.
— Toți?
— Păi, cum?
— Voi... furați?
Amîndoi țiganii au început să se scarpine în cap.
— Hai, spuneți. Furați?
— Eu, celebi, îți spun drept. Dacă lîngă casă e și un cîine, nu intru. Gata.
— Bine, dar... furați?
— Ce e hoțul, celebi? Ăla pe care-l bagă la zdup, hai? Ei... eu, celebi, sînt om cinstit. Habar n-am unde-i păduchelnița... Dar... cu firaunul ăla, care ai spus ce aliș-veriș ai mata? Mata ești boier.
— Nu sînt. Și firaunul ăsta nu e hoț. Îmi e prieten. Lucrează, nu fură. Voi lucrați?
— Stăpîne, milă! Am fi lucrat... dar foamea ne-a vlăguit. Eu n-am putere nici măcar o țigară să-mi răsucesc, și mă ajută fomeia. Nu-i așa, fomeie?
— Da... chiar așa... spuse o femeie uscățivă.
— Bine, dar prietenul despre care vă vorbesc lucrează... spuse Melios.
— Dacă are putere, de ce să nu lucreze? Cum îl cheamă?
— Bitros.
— Casă are?
— Nu.
— Păi, dacă n-are casă, cum o să-l găsești, bre? Țiganii umblă cu casa-n spinare. Bitros, hai? E negru?
— Așa cît trebuie.
— Așa. Are și fomeie neagră?

— Are.
— Puradei?
— Destui.
— Nț...nț... nț... Ia te uită ce ghinion! Tare aș fi vrut să-l cunosc pe țiganul ăsta ca să-l arăt lumii, dar nu-l cunosc. Mata ești jandar?
— Nu.
— Sînt mulți d-ăia care umblă călare...
— Eu nu sînt.
— Mai sînt unii care umblă pe cai, dar nu poartă uniformă. Umblă „tiptil" și... țac! Te prind. Noi n-am făcut nimic, stăpîne, de ce vrei să ne arestezi? Noi, nici măcar găini n-am mîncat!
— Dar aia ce-ați mîncat-o mai alaltăieri ce era?
— Moartă. Să ne ardă focul! Era moartă și tare bătrînă.
— Nu încerca să mă duci de nas... Am văzut sînge în iarbă.
Țiganul a rîs.
— Zevzec mai ești, stăpîne! Țiganul nu e prost ca să taie găina.
— Și ce face?
— O prinde moartă. Dacă nu este, o omoară.
— Așa am zis și eu. C-ai tăiat-o.
— Nu mai zice și alte prostii, măi stăpîne. Țiganul nu este zevzec ca s-o taie.
— Și-atunci ce face?
— Ce?
— O sugrumă. Uite... o prinde de beregată și... „cîț"... o sugrumă. Apoi o jumulește și o aruncă în foc. Firaunul nu e zevzec să taie găina. Tu, un jandar, nu face să vorbești așa.
— De o mie de ori să-ți spun? Nu sînt jandarm.
— Mie nici o mie nu-mi ajunge. Pentru că de o mie de ori spui „nu" și o dată hop! m-ai prins.
— O să-mi vorbiți acum despre Bitros?
— Nici unul dintre noi nu se numește Bitros.
— Bine, dar nu cunoașteți vreunul cu numele ăsta?
— Se poate? Dacă omu' se numește Bitros, de ce să nu se numească Bitros? Pe mine nu, nu mă cheamă așa!
Melios a înțeles că n-o să poată da de capăt cu ei. Din clipa în care l-au bănuit că e jandarm civil („tiptil"), orice

încercare era zadarnică. S-a sculat, așadar, și i-a salutat. În urma lui a început încăierarea. Cu țipete și palme. Melios însă nu s-a întors. Și-a continuat drumul și s-a cufundat în noapte. Drumul strălucea alb, ca un brîu uitat pe cîmp. De sub potcoavele lui Vardas săreau scîntei. Zburau puțin și apoi se stingeau, ca niște licurici. Cum i-au venit în minte? Într-o noapte... zice... un țigan avea poftă de-o țigară, dar nu avea chibrituri. A ieșit din cort și aștepta să treacă vreun țăran ca să-i ceară foc. Și iată că apare o luminiță. „Taman, zice țiganul. Pe el îl căutam. Stai, bre celebi! Om tereacli sînt. Dă-mi un foc!" Dar țăranul nu se oprea și țiganul fugi după el toată noaptea. Aici, țiganul care i-a povestit pățania prietenului lui a căzut jos și rîdea aruncînd cu călcîiele în sus. „Ha... ha... ha...Firaunul a păţit-o. Luase licuriciul drept țigară. Ha... ha... ha... Ptiu!"

CAPITOLUL XI

Iarna se ridică încet, foarte încet de pe cîmp. Apele se retrag în şanţuri. Pămîntul aburește de parc-ar fi existat, aprinse dedesubtul lui, focuri. Primăvară. Puţin întîrziată, dar primăvară. O citeşti pretutindeni. Prin arături păşesc berzele abia sosite. Şi-au înjghebat cuiburile, le-au peticit, au aruncat găinaţurile vechi şi au aşternut iarbă proaspătă. Ouăle din cuiburi se sufocă, vor să iasă la lumină, să facă pui. Lungă călătorie le aşteaptă. Străbaţi cerul întreg de la un capăt la celălalt, îl termini şi apoi îl iei din nou de la capăt.

Ogoarele s-au acoperit din nou cu covoare bogate, multicolore. Ţi-e milă să calci pe ele. Ai impresia că ai să le murdăreşti sau să le rupi.

Cucii plîng că şi-au pierdut ouăle. Ipocrizie! Ei singuri le-au pierdut. Şi acum stau şi le bocesc. Scîrboasă politică. Se poartă ca nişte mame nepricopsite care îşi dau copiii de suflet şi apoi se pornesc pe bocit. Nişte floricele rîd cu ochii lor albaştri. Tremură roua pe petalele lor. Dar peste puţin se va evapora... va dispare, şi florile vor rîde din toată inima. Pentru cine sînt toate acestea? Pentru cine? Albinele... fluturii... gîzele... cred că primăvara este pentru ei. La fel cred şi gîndacii, şi florăresele. Numai florile nu întreabă nimic. Îşi dăruiesc mireasma şi cine vrea să le absoarbă. Ciobanii şi în iarna asta au băut apă tulbure. De asta erau toţi galbeni.

— N-o strecori, mă, oleacă?! îi spuneau lui Zvarnias.

— Orbul găinilor aveţi? Nu vedeţi că o strecor?

— Cum, hai să vedem?

— Priviți... Un... doi... trei... hap!

Și, o dată cu „hap", își cobora mustățile pe gură, lipea de ele plosca și bea apă curată. Peste puțin i-au copiat „măiestria" și ceilalți ciobani, în afară doar de cei ce nu aveau încă mustăți.

Sărman-agas, însă, avea alt sistem. Lua apa din lac de cu seara, o lăsa în găleată toată noaptea, ca să se așeze. Și dimineața își umplea plosca cu apă de deasupra, curată. Dar care cioban putea să-și facă o asemenea distilerie? Și unde ar fi pus apa? În șubă? Iată de ce au luat metoda lui Zvarnias drept mai convenabilă.

Melios continua în fiecare după-amiază să iasă la plimbare cu Vardas. Cînd în vizită în sat... Cînd la ciobani... Acum casa lui „Scufula" era mai primitoare. Camerele sînt însuflețite de plînsetul și rîsul unui prunc. Război mare se da în jurul numelui. „Scufula" insistă să o boteze „Melia". Mama lui vrea „Zefira". Numai Katero nu se băga. Ei îi era de ajuns că avea a nepoțică. Cum o cheamă? „Nepoată", spunea ea și din ochii ei porneau izvoare.

Melios i-a adus vestea și lui Sărman-agas. I-a vorbit și despre compasiunea lui Katero pentru singurătatea lui. I s-a îndulcit fața și a oftat adînc, de parc-ar fi scos din măruntaiele lui un deget de rugină.

— Care vra să zică asta... Așa, hai? Și zici să mergem? Bine... Dar ce cadou îi luăm? Nu face să mergem cu mîinile goale... Și iar nu știu ce se obișnuiește să duci unui copil...

— Orice... Nu se supără.

— Se supără cînd se fac mari. „Darul ăsta mi l-a dat Sărman-agas cînd m-am născut? Și nu i l-ați aruncat în ochi?" Greu lucru să alegi darul potrivit, dascăle. Știi ce fac? Să-i duc o oaie pentru „maia". Pînă o să crească, se face turmă.

— Și cine o s-o ducă la păscut?

— Eu. Am s-o adăp... am s-o duc la păscut, am s-o moșesc, apoi am să-i moșesc și copiii ei și-apoi turma... Ce nume i-ai dat?

— Elpis (speranța). Dar Katero a botezat-o „Nepoată".

— Și de ce n-ai botezat-o Kristalia? Știi, Lafinele (cerboaicele) iubesc apele limpezi, cristaline. Dar lasă...

Lafina noastră e alt soi. O dată ce-l iubește pe „Scufula“ care este, în afară de cristal, orice. Sau nu cumva nu-l iubește?

— Lemonis... mai mare dragoste nu au văzut ochii mei!

— Așa, hai? Dascăle... Sau femeile au venit pe lume numai ca să iubească, sau noi sîntem niște haivani și n-avem habar. Bem ceva?

— De ce?

— Nu știu... Aș vrea să facem ceva și nu știu ce. Eu, cînd am ceva, obișnuiesc să-mi ard ficatul. Acum, cînd m-a năpădit bucuria, dacă nu-l ard, cred că-mi lipsește ceva. Țiganul, se zice, și-a cumpărat un pantalon. Și ca să nu i-l vadă lumea nou și să se facă de rușine, l-a mînjit cu găinaț. Ei, hai să nu bem! Dar ce să facem? Nimic? Tot nu-i bine!

— Eu zic să înșfăcăm cîte un miel și să mergem la Kristalenia. Pe-al meu îl mîncăm, pe-al tău îl păstrăm ca „maia“. Dacă vrei, nu mîncăm nici unul.

— Nu! Trebuie să chefuim nițel. Dar fără lăutari. Cu muzică nu pot să-mi trag picioarele nici doi pași. Cum puteți să jucați cu muzică? Încă nu pot să pricep.

— Dar voi cu ce jucați?

— Cu ce trebuie. Cu cîntec. Începe primul și apoi o iau toți ceilalți, și jocul merge strună.

„Eeh... Tăceți voi, păsărelelor,
Ca să ne cînte moartea“.

— Bine... bine. Păstrează-ți cheful pentru botez.

— Bine, dar... atunci n-o să am de loc chef.

— De ce?

— Am s-o privesc pe nemîngîiata aia și o să mi se rupă inima. Cărbune o să mi se facă ficatul.

— Dar atît de mult, măi Lemonis, o iubești?

— Cum? Ce mai e și asta? Iubire? Știu eu ce numiți voi dragoste! Poate că numai zbenguiala... adică ciupeala fetelor. Cu alte cuvinte, să semeni copii... Măi, nemernicii!... Asta înseamnă dragoste? Hai? Să umfli și să dezumfli burta femeii? Ce legătură are, măi, dragostea cu

burta? Și să trecem la mine. Ce să fac eu cu pîrlita aia de Katero, hai?

— Și atunci ce vrei de la ea?

— Eu? Eu vreau să iau ceva de la ea? Nu. Eu vreau să-i dau. Ei... Asta este dragostea. Îmi tîrăsc oasele fără rost de colo-colo. Trebuia de mult să le las să se odihnească. Dar cum puteam să mă odihnesc eu, cînd Katero trudea pe lumea asta? I-au secat ochii?

— Nu.

— Atunci cum să plec eu să mă culc?

Melios îl asculta cu tăcere adîncă și dureroasă. Ceva se topea în el. Suferea.

— Lemonis... începu, dar nu continuă.

— Ce te chinuie?

— Lemonis... am atît de multe cărți! Toate vorbesc despre dragoste... Dar acum stau și mă întreb... Oare a iubit vreunul din ăi care le-au scris? Nu cred. Dar astă-seară... numai în seara asta am înțeles... în coliba asta. Cum ai zis că numim noi dragostea?

— Nu știu.

— Zbenguială, hai?

— Nu știu.

— Ai coborît iar obloanele? Bine... atunci plec.

Sărman-agas tăcea. S-a cufundat din nou în tăcerea lui greoaie... țărănească. Parcă spunea: „Nu pleci? Am înnoptat amîndoi departe. Iubire? Fiecare o cioplește cum vrea. Unu' din lut... altu' din piatră. Altul din zăpadă. Majoritatea, să știi, o cioplește din zăpadă. Durează cît și cea adevărată. Doar dacă nu ești Sărman-agas". Deci...

— Noapte bună, Lemonis. Bărbierește-te...

— De ce?

— Păi, nu mergem mîine la Kristalia?

— A, da .

*

* *

A doua zi dimineață au legat mieii și i-au atîrnat pe cal ca pe niște clopoței. Ei mergeau pe jos și Vardas în urma lor. O sudoare fină uda fața lui Sărman-agas. Unde te duci, măi?... Douăzeci și cinci de ani străbătea distanța asta numai cu gîndul și încă n-a pornit. Și acum?

Ah... ce i-a făcut dascălul ăsta?

A obosit. S-a frînt de la primii pași.

— Nu merg nicăieri... spuse deodată, și se așeză jos.

— Bine, dar să știi că a doua oară nu mai pornesc.

— Bine. Trage-mă!

Mergea de parcă era tîrît cu forța. Mergea și mereu se întreba: „Dar nu-s nebun? M-am dus la doctor și mi-a spus că-s sănătos? Atunci cum am plecat?" În pragul casei lui „Scufula" s-a oprit din nou. „Dar eu nici nu m-am hotărît măcar..." se gîndi și intră. Mijmijis necheză. Apăru la geam și Mastrapas.

— Bine-ați venit, spuse. Bine-ați venit. Coborî și le strînse mîna la fiecare.

— Am adus și turmă „Kristaliei"... spuse Melios.

— Care Kristalia?! făcu mirat Mastrapas.

— A lui Elpida, măi, dar cumătrul ăsta are merac să o numească Kristalia. Tare mai iubesc Lafinele apele cristaline. Îl lași?

— Stric eu hatîrul cuiva? S-o numească cum dorește. Nume puteți să aduceți. Miei să nu aduceți prea mulți că nu am unde să-i pun.

— Unul îl „lipește" Lemonis la turma lui ca să facă, încet... încet, turma Kristaliei, iar pe celălalt îl mîncăm.

— Tot?

— Hm... am zis să-i ardem un chefuleț... spuse rușinos Lemonis și privea mereu spre scară.

— Mamele încă n-au prins de veste c-ați venit. Mamelor! Și-au pierdut mințile cu fata. S-au îngrămădit în jurul leagănului și încearcă s-o adoarmă.

— Cui îi seamănă, măi Ianis?

— Eu vreau să-i semene Lafinei... dar babele alea zăpăcite spun că-mi seamănă mie. Auzi vorbe...

Și-a dus mîna la gură și a fluierat. Imediat, în capul scării a apărut Katero și a început să coboare. Sărman-agas și-a șters mîna și i-a întins-o.

— Să vă trăiască nepoata, spuse timid.

— Să fii sănătos... îi răspunse ea.

Ia uită-te acolo, măi, ce figuri născocește viața! Ce-ar fi pățit dacă-i lăsa pe oamenii ăștia doi să-și spună cuvintele acum douăzeci și cinci de ani? Dar... Uite... dacă nu făcea astfel, ce viață mai era?

— Poftiți! ... spuse Katero ... dar deodată a văzut mieii atîrnați. A alergat, i-a luat de pe cal și i-a așezat pe pămînt cu milă. Toate mișcările ei erau gînditoare, modeste, pline de o teamă nevăzută.

— Ei, băieți ... spuse Mastrapas. Și acum urcați să-mi vedeți „steluța". Să vedeți cum strălucește. Ne-a orbit!

Dar eroii adevărați ai zilei aceleia nu erau nici „Lafinele", nici „Steluțele". Erau Katero și Lemonis. Nu împliniseră încă cincizeci de ani. Dar erau amîndoi bătrîni. În cîmpia asta oamenii se trec repede. Ai fi crezut că femeile se grăbesc să se strecoare în doliu, să îmbătrînească, să se liniștească.

Peste puțin s-au pregătit să taie mielul. Pe cînd își sufleca mîinile, Lemonis ridică ochii și văzu în jurul lui numai femei.

— Unde-s ăștia? spuse. Au șters-o?

— Au plecat ... spuse Katero. Le face rău sîngele.

— Și dascălul? Îl credeam flăcău!

— La sînge nu este.

Lemonis tăie mielul, căută o trestie, îl umflă, îl jupui, și apoi ceru apă să se spele pe mîini.

— Ce repede ai terminat ... spuseră femeile.

— Păi ... miel de lapte era. Spumă.

În clipa asta apărură și „evadații" cu frigări și crăcane de jeratic.

— Trebuie să facem o groapă ... spuse Lemonis.

— Ți-am adus cazmaua ... spuse Katero.

Parcă citea ... îi citea, ca pe apă, gîndurile.

— Mai ai nevoie de ceva? ... îl întrebară cele două bătrîne, căutînd ceva cu privirea.

— Hm ... ceva îmi lipsește ... dar ... lasă, mai bine, pentru mai tîrziu ...

— Ce-ți lipsește, cumetre? Să-ți aducem ...

— Plosca cu vin. Să stea coleașa, lîngă frigare. Altfel nu merge norocul. Peste puțin or să se frigă măruntaiele și nu-l rabdă pe om inima să le lase neadăpate. Există și urări care trebuiesc spuse lîngă foc. O dată cu fumul. Numai astea prind.

Mai păstra încă puțină tinerețe caldă ... Melios era mirat. Se găsea în fața lui alt om astăzi. L-a văzut pînă și

să rîdă... Numai Katero era cusută în tăcerea ei. Vorbea Lemonis, dar ea nu auzea. Urechile ei erau cu treizeci de ani în urmă.

Ei... cum o duci, Katero? o întrebă o dată Melios.

— Bine...

— Ești bucuroasă?

— Eh... Tot ce mi-a fost dat am pătimit...

Filozofie simplă a unei inimi arse. Parcă zicea: „Și răul, și binele le-am trăit. Amin!"

Lemonis a ales cu o furculiță mărunțaiele și le-a pus pe o farfurie, pe care i-a adus-o Lafina. Apoi le-a sărat, le-a pus cimbru... și le-a întins.

— Gustați... spuse. Să fie anul bogat... Acum e clipa lor. Dacă nu le mîncați acum, gata. A luat plosca. Și acum e rîndul ei. Dați-o din mînă-n mînă.

El a rămas la urmă. După ce au mîncat și au băut toți... a luat și el farfuria... a aruncat în gură două bucățele... s-a amărît și apoi a ridicat plosca. Totul era o evlavie.

— La o parte cu morții! Și cu cei îngropați și cu cei neîngropați. Acum e clipa să bem pentru ieduțul viu care se joacă în leagănul lui. Sănătate. Inimă dulce pentru toți... pînă și pentru cei dărîmați. Haide, încă puțin curaj, Katero, și terminăm cu viața. Să vină rîndul altora. Acum, cînd am găsit lingurile, e rușine să lăsăm masa vieții la mijloc. Eh... Katero... Noi... tinerețea ne-am fript-o. Dar după cum văd, am salvat din foc niște tăciuni. O floare a încolțit în casa noastră. Sorbiți-i mireasma. Dar... aveți grijă să n-o ofiliți. Lafaki... am vrut să-ți spun și ție ceva... o urare... dar îmi iese cîntec. De asta, hai să mai bem o gură, ca să alunece. Voi, ceilalți, țineți-mi isonul.

Eh...
Toți cerbii pasc și toți se-adapă...
Numai o cerboaică stă deoparte.
Din umbră-n umbră aleargă
Și unde găsește apă lină...
O tulbură și-o bea.

...Ochii lui erau dulci... chinuiți... i-a privit la rînd pe toți. Apoi a băut din nou, și-a șters mustățile cu dosul palmei și a pus plosca jos.

— Cumetrelor... spuse. Cred că e timpul să isprăvim cu apele tulburi... să bem puțină apă limpede. Și pe Lafina (Cerboaica) care o tulbura o cunoaștem. Și pe cel care a făcut-o să se tulbure, de asemenea îl știm. Douăzeci și cinci de ani am încălzit la sînul meu un cuțit. Am vrut să-l înfig în pieptul celui care a tulburat apșoara Cerboaicei noastre... Și astăzi, cînd s-au împlinit anii... l-am înfipt în gîtul unui mielușel. E de nesuportat să-ți ascuți cuțitul atîția ani! Ați văzut? Am pornit să vărsăm sînge și am vărsat vin. De asta, hai să mai cîntăm.

Cine oare cînta ieri sub clar de lună?
Ah... Și ce frumos cînta!
Îl asculta fiarele în văgăuni
Și păsările din cuiburile lor.
Îl asculta și-o călugăriță.
Din patu-i sărăcăcios
Își calcă rasa în picioare
Și-mbracă rochia de mireasă.
. . . . . .

Lemonis s-a oprit. Katero plîngea. Unde? Deasupra corpului mort al unui flăcău de douăzeci și cinci de ani, care acum se sprijinea de umărul ei. Nu știa ce să facă. Vru să cînte, și începu să plîngă.

Deodată, un fluieraș s-a auzit din casă. Toți au tresărit. Dar din capul scării a apărut mama lui Mastrapas.

— Continuați... le spuse. Am s-o liniștesc eu. Și s-a întors însetată la leagăn.

Imediat Melios și-a amintit o frază pe care a auzit-o de mult, de la bătrîni: „Cine se teme de sicriu, se agață de leagăn."

CAPITOLUL XII

Vara a venit de-a binelea. Norii au părăsit cerul. Lumea s-a limpezit. Ca niște șacali urlă ciobanii. Hai... prinde-i dacă poți!

Copiii vin la școală în cămăși. Un război adevărat duc în fiecare dimineață cu mamele lor. Țipetele lor se aud pînă la școală.

— Pune-ți haina, mă bezmeticule! Ah... dascăle, blestematule! Cînd o să te duci la necuratul ca să scape copiii noștri... Ia uită-te, fa! Auzi... să dezbrace copiii!

Satul fierbea de furie. Dar copiii îi vor fi recunoscători, pentru că i-a ajutat să descopere, pentru prima oară pe lumea aceasta, ce frumos este să alergi vara fără să cari în spinare hainele alea îngrozitoare, cojoacele, șubele etc... Părinții îl priveau ca niște ucigași. Dar nu se apropiau de el. Știau că o să-i alunge. De asta s-au dus la Sărman-agas, căruia pînă atunci nu-i dădeau nici „bună ziua", și l-au sfătuit să-l prindă pe dascăl și să-i bage mințile în cap. Dar Sărman-agas n-a acceptat. „Tot ce face dascălul e cu cap". Atunci s-au dus la Zvarnias. El l-a căutat pe Melios și i-a vorbit prietenos:

— Orice-ai zice, dascăle, de data asta au dreptate. De ce-i desfofolești pe copii? Lasă-i așa cum i-ai găsit. Află de la mine. Hainele groase sînt sănătate. Iarna alungă frigul, vara topește osînza.

— De unde ați scos-o?

— Ce?

— Osînza! De unde dracu' ați luat-o? Zvarnias... nu vezi că încet... încet... vă stingeți? Îmbătrîniți la patruzeci de ani? Poți tu să-mi arăți unu', măcar unu' dintre voi

care nu se duce în fiecare săptămînă la doctor? Poţi să-mi găseşti vreunu' care după treizeci de ani nu ia leacuri? Lăsaţi copiii să respire!

— Cine-i împiedică să respire? Le astupă cineva nasul? Sau nu cumva pe meleagurile tale oamenii respiră cu schinarea?

— Da! Nasul respiră bine. Dar corpul n-are nevoie de respiraţie?

— Corpul? Ai înnebunit? Dar... lasă-l să respire şi el. Cine-l împiedică? Dacă s-a zăpăcit şi el şi vrea să se facă „nas", lasă-l să respire...

— Cum să respire, măi, dacă-l înfofoliţi cu atîtea ţoale? Zvarnias! Lăsaţi-i pe copii să se bucure. Nu vi-e milă de ei?

— Nu ştiu. Asta-i modă nouă. Eu îţi zic ce mi-au spus părinţii. Ce pierzi, măi dascăle, dacă le faci pe plac? Două luni mai ai... rabdă puţin pînă ce pleci sănătos şi să scăpăm cu toţii. S-au înfuriat. Nu vezi? Pun şeile pe cai. Duminică, cînd ai lipsit, a venit acilea un dascăl şi i-a întărîtat. Àla din Xehasmeno. A recunoscut în faţa chehaialelor că a făcut mare greşeală că n-a venit aci dascăl. Acum o să le caute alt dascăl. De asta, pentru binele ce ţi-l vreau, chiar astăzi să-i îmbraci pe copii. Pentru că, dacă nu-i îmbraci astăzi, mîine dis-de-dimineaţă pornesc spre Salonic să aducă un „dascăl al dascălilor".

— Să le spui să pornească astăzi! Chiar astăzi! Nu mîine! Ai auzit?

— Dascălee...

— Nu dau înapoi nici un pas!

— Bagă de seamă, dascăle...

— Am zis. Acum, noroc!

— Să ne ferească Dumnezeu.

— Ce-ai spus?

— Am spus. Să ne ferească Dumnezeu. Atît.

E adevărat că Melios îşi pierduse răbdarea. Peste tot numai curse... numai capcane... numai şmecherii. S-a amestecat acum şi dascălul celălalt şi-i întărîtă. Le-a promis că chiar din vara asta o să ia el copiii. Să dea la o parte sistemul lui Melios şi să-i înveţe numai vara. „Treabă e asta, să închizi copiii în şcoală nouă luni întregi? Un trimestru, şi Dumnezeu să ne binecuvînteze. Din moşi-strămoşi aşa au învăţat. I-a trăsnit Dumnezeu? Nu. Bravo,

măi dascăle din Xehasmeno! Să ne trăiești! Poate că nu știi să te bărbierești bine (și uiți niște fire în bărbie...), dar minte... ai destulă. Ajută-ne să-l măturăm de aici pe «cîntărețul» ăsta... Și noi... aici sîntem! O să-ți numărăm în palmă cît ne ceri. Trei miișoare? Trei... Dacă vrei mai mult... N-o să ne certăm!"

Cum au spus, așa au și făcut. Cînd s-a spălat Melios, dimineața, și s-a dus să sune clopoțelul, a văzut doi cai frumoși stînd la poarta lui Mitros-chehaia. Lîngă ei era încă unu' mai modest, cu samarul pe el.

Se vede că ăsta era pentru sluga care i-ar fi condus la gară.

Melios... pregătește-te de luptă. Dușmanii tăi au turbat. Treci și tu la contraatac. Nici o milă... nici măcar pentru tine. Pornește la luptă. Sau victorie, sau decădere totală! Scoate-ți din cap orice supunere. Totul acum a devenit mai simplu pentru tine. Ți-au baricadat toate celelalte drumuri. De asta ia-l și tu pe cel mai greu și înaintează!

I-a primit pe copii zîmbind... le-a spus bună ziua... și a început lecția. Copiii erau încă îmbujorați de lupta de dimineață. Încă din zori îi alergau cu cojoacele în mînă. Ei s-au dus spre vale ca să nu-i prindă... și numai cînd au auzit clopoțelul, s-au repezit spre școală. Totuși, ceva se petrece astăzi cu ei. Erau distrați... amorțiți... neatenți...

— Ce-i cu voi, copii? îi întrebă Melios.

— Domnule... noi nu vrem să pleci. Auzi? Noi ne-am pregătit ciomegele. Și dacă vine bursucul ăla cu bidineaua în bărbie...

— Cine v-a învățat să vorbiți așa?

— Știm noi...

— Nu știți nimic. Am să plec numai cînd voi vrea eu.

— Bine, dar... vrei?

— Nu.

— Bine... dar chehaialele s-au dus să aducă unu' mare... Un dascăl de dascăli... și or să te igzamineze binișor și apoi or să te trimită la turmă, să păzești oile. Dar noi o să-i rupem picioarele dacă vine p-aci.

— Să nu faceți una ca asta. Cel „mare" n-o să mă examineze pe mine, ci pe voi. Și dacă o să vadă că sînteți

elevi buni, o să-și dea seama că și dascălul vostru e bun. Dacă, însă, voi n-o să răspundeți bine, atunci o să zică că eu sînt cioban și o să mă trimită la oi.

— Tu, domnule, ești dascăl mare!

— Eu nu știu. Asta depinde de voi.

— Știm noi. Ești!

— Asta nu-i de ajuns. Trebuie să i-o dovediți și dascălului de la oraș.

— Cum, de?

— Să-i arătați că noi n-am pierdut aici, un an de zile, timpul de pomană. Că am citit... am învățat... și că sîntem gata să-i dăm o lecție bună aceluia care spune că voi sînteți oi, iar eu cioban.

— O să i-o dăm, bre... păi, ce crede el!?

— Atunci, eu n-am nimic de făcut și stau liniștit.

— Stai... stai... las' pe noi!...

*

* *

Noaptea, tîrziu, cînd era gata să stingă lampa să se culce, Melios a văzut după perdea două umbre care stăteau la pîndă. A suflat... s-a strecurat tiptil pe ușa din dos și le-a apărut în față.

— Ce căutați voi la ora asta aici? i-a întrebat, înfuriat.

— Bună seara, dascăle... I-au spus amîndoi... Vrem să vorbim ceva cu mata.

— Am terminat de vorbit în toamnă.

— Dascăle... spuse cel mai bătrîn. Nu am venit ca să ne certăm. Și dacă vrei, dă-ne drumul înăuntru. De aicea ne văd și or să ne pîrască chehaialelor.

— Fie... spuse Melios. Poftiți!

Au intrat. Melios a zăvorît ușa pe dinăuntru, a coborît perdeaua și a aprins lampa. Apoi le-a dat cîte o țigară.

— Poftiți... le spuse. Vă ascult.

Ei tăceau greoi. Și numai din cînd în cînd își pocneau degetele. Le pocneau cu ciudă... Melios așteptă... aștepta... apoi își pierdu răbdarea.

— Dacă ați venit aici ca să-mi arătați cît de bine vă pocniți degetele... mulțumesc. Acum încetați și mergeți la culcare.

Unul se hotărî să înceapă.

— Mă cheamă Lias... începu. Lias Pagonis. Pe el îl cheamă Trahilas. Gheorghis Trahilas.

— Mă bucur.

— Să fii sănătos... au spus într-un glas.

Pagonis încetase jocul cu degetele. Continua însă încet... celălalt. Era clar. Amîndoi erau la mare strîmtoare.

— Spune, dom Lias... zise Melios celui mai în vîrstă.

— Să fii sănătos, dascăle... Deci... Dis-de-dimineață au pornit două chehaiale la Salonic ca să aducă cică un „mare".

— Știu tot. De-asta ați venit? Degeaba v-ați pierdut somnul.

Atunci Trahilas îl înghionti cu cotul pe celălalt.

— Spune-i, bă! De-asta am venit aici? Ce-ai amuțit? Vorbește!

— Dascăle... începu mai cu curaj acum Lias. Noi n-avem cai zdraveni ca să-i încălecăm și nici bani pentru tren ca să ne plimbăm prin orașe. Noi sîntem oieri, săraci... Crescători cu puține capete... Și cînd economisim cîțiva bănuți, îi dăm ca să învețe copiii noștri trei cîrlige de litere.

— Trei cîrlige... repetă timid și Trahilas.

— Noi nu avem de unde lua bani ca să plătim pentru certurile cu dascălii. Asta voiam să-ți spunem ție. Și cine are poftă de ceartă, s-o plătească din buzunarul lui. Nu-i așa?

— ... din buzunarul lui, chiar așa... spuse și Trahilas, mulțumit.

Melios îi urmărea cu atenție. Transpiraseră. Moș Lias, care-și luase avînt, se ciupea ca să se întărîte și mai tare.

— Dar noi, dascăle, chiar dacă nu eram oieri săraci... și eram chehaiale cu peste o mie de oi și ceva...

— Și ceva... repeta ca un ecou Trahilas.

— Ei... și așa dacă era, noi nu dădeam din buzunar nici un bănuț ca să-l alungăm pe dascălul nostru!

Melios îi asculta emoționat.

— Vă mulțumesc... le spuse. Acum, chiar dacă mă gonesc, am să plec mulțumit, pentru că am să știu că nu toți părinții îmi sînt dușmani.

— Dascăle! strigă răscolit moș Lias. Dascăle, ai înnebu...

— Bagă de seamă, îi spuse încet Trahilas, ia seama ce spui. Nu cu prostii!

— ...Care vra să zică. Ești în toate mințile, dascăle? Ce tot vorbești? Ce „dușmani" zici?

— Dușmani? făcu mirat și Trahilas.

— Numai ăia doi îți sînt dușmani. Mitros și Hagiarulias. Noi, dacă vrei să afli, dascăle...

— Dacă vrei să afli... a spus ca un ecou slab și Trahilas.

— Dacă vrei să afli... noi n-am venit de capul nostru. Ne-au trimis ceilalți.

— Care ceilalți? întrebă curios Melios.

— Toți...

— Toți... spuse și Trahilas.

— Adică cine? întrebă Melios.

— Toți... ciobanii... oierii... toți nevoiașii.

— Nevoiași... repetă și Trahilas.

— „Duceți-vă, ne-au spus, vorbiți-i da... cu binișorul. Aia... adică chehaialele, să-i spuneți, nu pierd nimic. Își fac cheful, dar noi ne pierdem copiii".

— Îi pierdem... spuse Trahilas. Gata...

— Adică, cum îi pierdeți? întrebă Melios.

Cei doi oieri străluceau... Frunțile, gîturile, mîinile... Erau scăldați de sudoare.

— Dascăle... începu din nou, dramatic, moș Lias. Acușica, pe mine, așa cum îți vorbesc... mă ascultă Dumnezeu.

— Ne ascultă... spuse și Trahilas. Pe amîndoi... Ne ascultă...

— Io... continuă moș Lias... Pun mîna pe cruce. Am avut un băiat. Nu ăsta pe care-l înveți mata. Altul, mai mare. Ei, zece veri la rînd l-am trimis la școală... Ei, care-i procopseala lui? Să ți-o spun? A rămas un arcan.

— Arcan... spuse și Trahilas. La fel și al meu. Arcan.

— Ăsta însă, pe care-l înveți mata, ăsta, cu iertare, te-a depășit la carte și gata. Îmi bat capul ca să aflu prin ce gaură i-ai vîrît în cap atîta carte!

— Izact și cu al meu... spuse Trahilas. Se crucesc toți.

Cum rezistă puşlamaua să care atîtea cărţi? Şi ce carte?! Zdravănă!

— Zdravănă... repetă şi Pagonis. Bună şi zdravănă. Îl iau într-o zi şi-l pun jos. „Ia să văd, bre... învăţaţi voi ceva la şcoală sau vă ţineţi numai de saltanaturi, cîntece şi jocuri?“ Mă duc şi iau o cărţulie veche, pe care o ţineam la icoane de ani şi ani şi pe care nimeni n-a putut s-o citească. „Acum o să vedem de ce ţi-e în stare curu“!

— Şi ce carte i-ai dat, moş Lias? îl întrebă Melios.

— Grozavă cărticică... „Tîlharul Katarahias“.

— Nţ... nţ... nţ... grozavă carte!... făcu Trahilas şi-şi linse buzele.

Melios a rîs.

— Nu-i nimic. Hai, zi... mai departe.

— Mai departe, dascăle? Aah... trei zilişoare ne-au curs ochii — izvoare...

— Am fost şi eu pe-acolo. Izvoare ne erau ochii... spuse şi Trahilas.

— Ce citire, Sf. Fecioară, era asta! „Bre... le-am spus tuturor. Pe dascălul ăsta să-l gonim noi? Ei, sîntem nebuni!“ Aşa le-am spus, dascăle, şi astăzi, după ce au plecat chehaialele, s-au adunat toţi părinţii la mine. „Aman... mi-au spus... Moş Lias, sîntem pierduţi. Ne gonesc dascălul. Du-te şi spune-i că noi nu sîntem cu ei...“

— Nu sîntem...

— Nu sîntem...

— „Şi că noi l-am adus pe dascăl şi-l vrem“...

— ...îl vrem.

— Ei, aşa am hotărît, dascăle, şi noi am venit să-ţi spunem. Ce-ai de gînd, dascăle?

Melios stătea şi-i privea pe oamenii aceştia şi se mira. Erau din Axiocomi toţi oamenii ăştia? Şi el care credea că toţi îi sînt duşmani...

— Ce-ai hotărît, dascăle? îl întrebă din nou Pagonis.

— Ce să hotărăsc eu, moş Lias? Au hotărît alţii pentru mine. S-au dus să aducă un dascăl mare care să mă scoată cioban.

— Nu eşti.

— Se prea poate. Dar asta n-o s-o hotărîți voi. O s-o hotărască el.

Moș Lias și-a vîrît mîna în guler. Trahilas a început din nou să-și pocnească degetele.

— Ce zici mata, moș Gheorghis? îl întrebă Melios.

— Eu zic... se bîlbîi Trahilas. Eu zic... că poate ești cioban, dar pe copiii noștri i-ai făcut dascăli. Iată. Asta am eu să-ți spun. Și încă ceva. Dacă dascălul ăsta mare o să-ți spună că ești dascăl și nu cioban, ce-o să faci? Pleci sau rămîi?

— Rămîn.

Oierii au răsuflat ușurați, apoi au scos două ștergare, două ștergare pe care de mult timp le mototoleau în buzunare, și își frecară fața mult timp. Dar chiar în clipa aceea pași deși s-au auzit pe-afară. Apoi s-au oprit și au început niște vorbe înfundate.

— Vezi?... Nu rabdă... spuse Pagonis.

— Cine este?

— Ceilalți... gospodari adică... ei care au năvălit în casa mea... Și-au pierdut răbdarea. Ce să le spun?

— Păi, nu v-am spus?

— Ai dreptate. Ne-ai spus. Deci, nu pleci. Adică te-am oprit. Ești din nou dascălul nostru. Așadar... Rămîi sănătos. Ah... ne-a venit sufletul la loc. Să fii sănătos, dascăle! Haide, Gheorghis!

Apoi arătă spre geam.

— Vezi... Nu se lipește somnul de noi. Se învîrtesc ca vîrcolacii pînă ce le dau vestea cea bună. Să fii sănătos, dascăle!

— Fii sănătos... spuse și Trahilas. Ne-ai salvat copiii...

„Să fiți sănătoși și voi, bunii mei prieteni, spuse în sinea lui Melios. Mi-ați salvat sufletul. Tare am mai suferit iarna asta fără căldura voastră!"

— Dormiți liniștiți... le spuse Melios. Noapte bună!

— Să fii sănătos... se auzi corul țăranilor de afară.

Apoi și-au aruncat țigările și au plecat toți la culcare.

CAPITOLUL XIII

Chiar din zori, ziua asta istorică părea posomorîtă. Niște nori amețiți treceau dușmănoși pe deasupra geamului lui. Pentru o clipă, au hotărît să plouă, dar apoi s-au răzgîndit și au plecat.

Cineva, care i-a văzut plecînd, s-a supărat și i-a înjurat. Apoi a cerut iertare lui Dumnezeu și a intrat în casă.

Melios era prost dispus. În zorii zilei au trecut pe lîngă școală cele două chehaiale tușind ironic. A înțeles. Sosise ziua lor. S-a îmbrăcat, s-a spălat și a sunat clopoțelul. Era gata de luptă. Afară, însăuat, îl aștepta Vardas. Îl rodea însă o curiozitate. Cine o fi „dascălul dascălilor", pe care-l așteptau? Dar oricum ar fi, să poftească. Se pare că se pregătea să vină „oficial", dar cu ce drept? Școala era „autocefală", adică autonomă. Și dascălul era angajat și plătit de săteni și nu de stat. Axiocomi era împărăție ignorată și independentă. Școala își ducea viața ei fără ajutorul și aprobarea nimănui. Disprețuia toate regulile și legile „care cîrmuiesc funcțiunea instituțiilor țări".

Totuși, acest „dascăl al dascălilor" trebuie să fie o persoană caraghioasă si suspectă. Pentru că, altfel, cum putea un om de știință, un pedagog serios, să accepte să joace un rol într-un caz atît de murdar? Chiar de la început Melios a hotărît să ia o poziție de apărare dîrză. Poftiți, domnule „dascăl al dascălilor"... poftim dumneavoastră, care de la înălțimea poziției dumneavoastră călcați în picioare demnitatea oamenilor modești. Ciobanul este gata să-ți arate că și ciobanii au onoare și că nu permit să le-o calce nimeni... mai ales cei cu pantofi de lac... Mai ales!

Tare gătite mai erau astăzi chehaialele! În curțile lor

ardeau focuri mari. Aduseseră de la stînă mieii sacrificați. Dar și Melios și-a luat măsurile lui. I-a pus pe copii să se îmbrace ca de sărbătoare. Au curățat școala înăuntru și afară. Totul strălucea. În clipa cînd mașina a intrat în sat, copiii cîntau plini de voie bună.

— Nici un pic de lașitate sau de frică nu avem, domnilor! Bine ați venit! Cîntăm.

— Copii... le spuse Melios cînd au terminat cîntecul. Au *venit* să ne invite la luptă. Ce părere aveți, luptăm?

— Aha....

— Și pentru voi și pentru mine?

— Aha... și pentru Axiocomi.

— Atunci sînt liniștit. Și acum, fiți gata! Atenție, vin! Sculați-vă!

Au intrat. Melios, de la catedră, le-a aruncat o privire ospitalieră, dar curajoasă. Erau doi. Un om scund, blond, în vîrstă, iar celălalt subțire, înalt, cu papion și cu o față copilărească mobilă. Amîndoi purtau ochelari. Amîndoi erau însoțiți de soțiile lor.

— Bună ziua... au spus. Bună ziua, copii! De ce nu stau jos? l-au întrebat pe Melios.

— Așteaptă să le permiteți dumneavoastră... răspunse el. Dumneavoastră sînteți oaspeții.

— Mulțumim. Atunci... ședeți, copii!

S-au așezat și ei. Pe la geamuri se furișau mereu niște umbre viclene.

— Mă iertați o clipă, spuse Melios și ieși afară. Plecați acasă cu toții, le spuse cu severitate. Haideți!

— Sînt musafirii noștri... spuse Mitros, cu obrăznicie.

— Musafiri vă sînt la masă, nu la școală. La școală sînt musafirii mei. Plecați!

A intrat din nou în clasă.

— Domnilor... spuse. Bine ați venit în școala noastră modestă. Nu am cinstea să vă cunosc. Am însă nefericirea să vă cunosc intențiile. Regret, dar mă și bucur. Regret că ați venit aici cu prejudecăți, dar mă bucur pentru că le veți spulbera. Vă întîmpin cu bucurie sinceră. Nu pentru că mi-o impune, ci pentru că doresc eu însumi. Nobilii mei oaspeți... singurătatea mea aici este atît de absolută, încît un vizitator, indiferent de scopul cu care vine, îmi este binevenit. N-o să vă obosesc la „ancheta" dumnea-

voastră chiar de loc. Uit cu ce intenție ați venit. Vă primesc cu prietenie. Astăzi n-am să țin eu lecțiile. Ar fi o necuviință de neiertat. Veți preda dumneavoastră. Elevii vă sînt la dispoziție, gata să se supună instrucției dumneavoastră. Vă cedez, așadar, catedra mea modestă. Școala o voi revedea mîine. Și acum, vă urez spor la treabă și petrecere frumoasă la Axiocomi.

Și înainte de a apuca să fie împiedicat sau felicitat, se și afla în spinarea lui Vardas și dispărea după dealuri.

Ce s-a întîmplat la școală după plecarea lui? Asta Melios n-o s-o afle acum. Acum tropăia ușurat și satisfăcut de purtarea lui. Oricine ar fi, or să simtă. Un cioban calomniat le-a dat o lecție de mîndrie.

Aleargă spre Lemonis. Dar coliba era goală. Înaintă spre un „ghem" unde erau adunați ciobanii. „Atît de repede i-au dat papucii?"

— Bună ziua, băieți...

— Bună dimineața... i-au răspuns. Cum te lauzi, dascăle? Ce fac „judecătorii"? Au venit și cu cucoanele lor, ai? Niște sarailii, cică. Le-a văzut Ghiorgalas care a dus mieii. Ce fac acum?

— I-am lăsat la școală să învețe copiii, iar eu am venit aici ca să mă obișnuiesc pentru noua mea meserie.

— Care meserie?

— De cioban, de!... N-au spus așa chehaialele? Să mă gonească de la copii și să mă bage la oi? Ei, iată c-am sosit.

Sărman-agas era gînditor... greoi...

— Adevărat, dascăle? I-ai lăsat singuri în școală și ai plecat?

— Da. N-am vrut să-i examineze pe copii de față cu mine... ca să nu spună că le suflu. I-am lăsat să „lucreze" liberi. Sărman-agas a scăpărat.

— Bravo... spuse. Ești grozav! Răsucim cîte o țigară?

— Vezi, am plecat în grabă și mi-am uitat țigările.

— Astăzi o să bei dintr-ale noastre, îi spuse Zvarnias. Lasă-ne măcar o dată să facem și noi cinste. Știi, dascăle, îți cer iertare pentru vorbele alea...

— Care? Am uitat.

— Că... hainele multe îți dau sănătate.

— Ei, nu mai dau?

— Rîie şi gălbează dau. Iată ce... Am întrebat un doctor. I-am spus toate figurile tale... Ei... ştii ce ne-a spus? „Să-i transmiteţi, cică, salutări colegului meu.“ Ce coleg, i-am spus. Nu este doctoraş, e dăscălaş. „Ştiu eu ce vorbesc“, spuse el. Restul ştii şi tu.

— Ei, ce spuneţi voi? O să reuşesc ca cioban?

— Hm... făcu Zvarnias. Eu nu cred. Ce crezi că e ciobănia... căldurică şi „tra-la-la“ cu copii? Ia priveşte-ne! Semănăm a oameni? Eu zic că nu. Tu spune ce vrei. Plouă... tună... ninge... adăpostul nostru e şuba. Cîţi ani îmi dai, dascăle?

— Păi...

— Hai, zi... Cincizeci şi ceva... hai?

— Hm...

— Ei, n-am nici treizeci. De ce sînt aşa, cine mi-a ras carnea? Să ţi-o spun eu. Furtunile şi arşiţele. Ai văzut melcii? Ei trăiesc mai bine. Deci... întoarce-te la cîntece şi la abecedar şi lasă-ne pe noi, javrele, să lingem sarea şi otrava vieţii. Numai un lucru vrem. Să-ţi aminteşti din cînd în cînd de noi şi să vii să răsucim cîte o ţigară — cu foiţa — că ziarul ne otrăveşte.

Zvarnias a bătut din palme.

— Asta a fost... spuse. Am terminat.

Sărman-agas nu vorbea de loc. Tăcea şi privea încruntat fumul ţigării. Mici rotocoale de fum se ridicau spre cer.

— Tu nu spui nimic, Lemonis? îl întrebă Melios.

— Ce să spun...

— Ce părere ai tu? Am să reuşesc?

— Ai să reuşeşti. Eşti aprig şi încăpăţînat... dar ce-ai să cîştigi? Suferinţă şi două oi care să pască pe mormîntul tău. Mai bine, zic eu, dascăle, să înveţi copiii să meargă, decît oile. Oile merg bine pentru că au două picioare în plus. Decît să faci din miei copii, mai bine fă din copii mieluşei... ca să aibă oleacă de respect faţă de cei vîrstnici. Să cînte două rînduri şi să scrie şi două arcane de litere. Dar crezi că noi n-avem minte de loc? ai să mă întrebi. Nu, dascăle! Minte avem. Nu avem cine să ne-o pună în mişcare. Iată ce ne lipseşte: Manivela.

— Zi-i mai departe.

— Nu zic mai mult. Pentru că mai mult e mai rău decît puţin. Du-te la „Scufula“ şi vorbeşte şi cu el. Slavă Dom-

nului, încăpățînare ai destulă, vîrsta îți cam lipsește, dar... o să vină și ea cu timpul.

Melios a încălecat și a plecat. Nu însă spre „Scufula". Avea nevoie de orizont larg. S-a îndreptat spre lac.

Acum, după ploile de primăvară, apa lacului crescuse. Dar despre ce „secare" ne tot vorbesc ziarele? Apa inundase și ogoarele vecine.

Înainte de a ajunge la mal, s-a întîlnit cu un paznic de cai. Omul fuma, privind spre caii care moțăiau fără chef și cu mare plictiseală.

— Bună ziua... îi zise Melios.

— Bună să-ți fie inima. Ești dascălul, hai? Și unde-l duci pe „regele" ăsta?

— La plimbare.

— Bună treabă. Îi vezi pe-ai mei? Stau ca la cafenea... Unii trag din narghilea... alții citesc ziarul.

— Cum așa, s-au scîrbit de iarbă?

— Ba s-au scîrbit de viață. Păi... s-au umflat de odihnă.

Melios îi arătă lacul.

— Dar ce fac englezii ăia, au părăsit secatul?

— Despre fundurile alea de maimuță vorbești? Se prăpădesc oamenii de huzur... Dar să fie sănătoși... ne-au umplut lacul cu apă.

— Păi... de-asta au venit?

— Au venit pentru contrariu, dar iată că ne-a ieșit nouă pe plac.

— Deci, n-or să-l sece?

— Prostii... Lapte, măi dascăle, e lacul ca să-l sece? Oah... m-am plictisit să aud palavre. Încotro ai pornit?

— Zic să mă duc pe malul celălalt... S-au adunat, se zice, iar țiganii și pescuiesc.

— Minciuni! Țiganul, dascăle, fă-l ce vrei, dar pescar nu se face. O să-mi zici... parcă altceva se face? Nu. Țiganul altceva decît hoț sau tembelhana nu se face.

— Ei, nu-mi spune așa!... Eu, anul trecut, am văzut aici, cu ochii mei, mii de țigani.

— Și eu i-am văzut.

— Ei, și atunci de ce-mi spui că nu se fac pescari?

— Ți-o spun și ți-o repet. Pescari nu se fac. Se fac hoți. Anul trecut au venit pentru că peștele era gata prins. Îl

adunau de pe cîmp, pe cînd acum este în apă. Și țiganul altă unealtă decît ciomagul n-are. Numai ciomag pentru cîini.

— Stau și mă întreb: de ce-i urăsc așa tare cîinii?

— Se apropie, blestematii, se apropie tare de cotețe, de curți... și tot ce găsesc vîră în traistă.

— Nu-i simpatizezi, după cum văd, îi zise Melios.

— Nici un leneș n-am simpatizat pînă acum, dar... Știi ceva? Pe ei îi simpatizez. Pentru că sînt leneși, dar cu merac. Și... ia uite ceva, cu toate că trăiesc din furtișaguri și cerșeală, nu le spui nici „hoț", nici „cerșetor". De ce? Odată am pus unu' să-mi curețe grajdul de bălegar. Am căzut de acord și s-a apucat de lucru. La prînz vine boierul și-mi zice: „Jupîne, dă-mi jumătate din bani că plec"! „De ce, măi țiganule, nu termini ca să-ți iei toți bănișorii?" Ei, ce crezi că-mi spune, blestematul? „ Jumate îmi ajunge pentru astăzi. Pentru mîine, are Dumnezeu grijă..." La început, am vrut să-l alung cu pietre, apoi mi-a fost milă... Pleci, dascăle? Mergi sănătos. Am să mă culc și eu acum pe șubă, jos, ca să las și caii să-și soarbă narghileaua.

Melios s-a îndepărtat. Nesfîrșită i se părea ziua. Pretutindeni se întindea pustietatea. Peste puțin, o să crească papura și țiganii or să împletească coșuri. Desigur... papura nu e ca trestia pe care ei o preferă. Mor după trestie. Într-o zi, cînd era elev și era liber, s-a dus în mahalaua țiganilor. Un țigan împletea un coș înjurînd.

— De ce-l înjuri? îl întrebă. Cu ce te-au supărat coșurile de le înjuri?

Țiganul s-a oprit din împletit și i-a aruncat o privire tristă.

— Nu le înjur... îi spuse. Ele îmi dau pîinea și... tutunul... De ce să le înjur?

— Și atunci, pe cine înjuri?

— Pe iarabi... Da... da... pe Dumnezeu. Chiar pe el. Dar știi de ce? Pentru că seamănă numai papură... de ce nu seamănă și puțină mlajă? Hai?

— E mai bună?

— Lucum... Dar nu seamănă. Seamănă numai papură și cucoanele mă înjură. Nu sînt, cică, bune. Le taie, cică, mîinile. Iazîc! Țăranii sînt proști. Plantează viță de vie,

corcoduși și-i apucă pe copiii lor pîntecaria. De ce nu seamănă mlajă? Hai? Ascultă, dacă-mi dai o țigară, am să-ți spun unde-i cea mai bună papură.

— Nu fumez.

— Aah!... făcu țiganul. Nici un om bun nu fumează. Aah!... A scuipat departe și a început din nou să împletească și să înjure.

Cum și-a amintit acum de țiganul ăsta? În sfîrșit...

A pornit un vînt ușor și trestiile au început să șoptească ceva. Ciudat! Cum a dispărut Bitros de pe lumea asta? Cine știe ce iarnă grea l-a vîrît în zdrențele lui și acum își dă sufletul. Melios a aruncat o privire jur împrejurul lacului. Nicăieri nu se zărea vreun foc. Țiganii nu veniseră. Numai niște excavatoare se goneau înghițind pămîntul. Să plece... să plece o dată apa asta... să rămînă peștele pe uscat și să vină țiganii să-l prindă.

Noaptea, tîrziu. Pe treptele școlii îl aștepta Trahilas. Fuma... Fumase o groază de țigări tot așteptîndu-l, că s-a otrăvit.

— Bună seara... îi spuse Melios. Ce-i, moș Gheorghis, cu tine?

— Uuf... Am crăpat să te tot aștept. Ține...

— Ce-i asta?

— Ipistolă... ți-au lăsat-o dascălii cei mari. Tot e bine că nu s-au plîns. Ce dracu' ai făcut cu copiii noștri de i-ai înnebunit? Noapte bună...

Melios a alergat înăuntru, a aprins lampa și a deschis plicul.

„Dragă colega... începea. Păcat că nu avem tinerețea ta... și armăsarul tău, ca să te prindem din urmă și să te strîngem la pieptul nostru. Cînd am înțeles în ce școală am intrat, dascălul ei era deja departe. Dragul nostru... pierde tot pe lumea asta, totul... și tinerețea, și calul... Fii atent însă să nu pierzi drumul pe care ai pornit. Urmează-l și luminează-l cu focul pe care ni l-au transmis astăzi nouă elevii tăi. Să nu te decepționeze nici incultura țăranilor și nici — mai ales — incultura brevetată a intelectualilor. Rămîn neacoperiți sub acoperișul pergamentelor lor. Crede-ne, iubitul nostru coleg, că dacă am începe din nou cariera noastră, am începe-o ca dascăli în Axiocomi. Poate că știi că viața de astăzi este condusă de semidocți și semi-

nebuni. Totul pe jumătate, după cum vezi. De asta tu să rămîi întreg. Rămîi călăreț chiar dacă ai să pierzi frumosul tău armăsar. Tu, chiar înainte de a-l avea și fără s-o știi, ai fost călărețul unui alt cal. Rămîi strîns agățat în spinarea acestui cal, chiar dacă sînteți gata să cădeți amîndoi în prăpastie.

P.S. Am citit epistola colegului tău înțelept din Xehasmeno, precum și răspunsul tău plăcut. Scrie! Nu știi? Ai talent!

Sincerii și cordialii tăi prieteni,
Colegii tăi:
Alexandros Delmuzos
Miltos Cunduras
Profesori universitari din Tesaloniki."

Secerătorul! Luna cînd ţăranul nu pridideşte nici să tuşească, iar învăţătorul nu pridideşte să lenevească. Poate să se aşeze, în sfîrşit, sub platanii satului şi să joace un şah sau o tablă. Dar... „acum cînd marea s-a făcut iaurt, noi nu mai avem linguri“ ... după cum spunea un vechi prieten al lui Melios. Acum, cînd e liber învăţătorul, nu sînt liberi leneşii. Pentru că pînă şi ei s-au tîrît pînă la ogoare. „Secerat, cules de vii, război“, a spus Aristofan... dar poate că a spus-o şi Ianis Mastrapas. S-au dus toţi la cîmp. Bătrînele, Lafina, Mijmijis, Buflas. Pînă şi copilul l-au luat cu ei şi l-au pus sub un cerdac.

Pînă şi Parifanos s-a ruşinat, a închis cafeneaua şi stă la cîmp sub soarele puternic. Xehasmeno s-a golit de sufletele lui. Şi învăţătorul? A îmbătrînit... cică. Din cauză că a păţit ceva... cică... nu spune ce... A îmbătrînit şi i-a albit ciocul şi de asta l-a tăiat. Nu a spus nimănui clar ce-a păţit. Aşteaptă, numai, cică, „vacanţa de vară“, ca să meargă la Atena şi să-i spună chiar cu gura lui Domnului Ministru faptele ruşinoase şi crimele pe care le fac în detrimentul educaţiei unii „funcţionari înalţi, chiar profesori universitari!“

Degeaba. Nimeni... nici nu-l înţelegea, nici nu-l întreba. Numai Melios ştia. Dar nu voia să se răzbune pe el. De ce să pedepsească un om pedepsit?

În primele zile ale vacanţei se ducea şi se juca cu fetiţa lui Mastrapas în cerdac. Se lupta ca să se agaţe de ceva, ca să nu facă tocmai de ce se temea. C ă l ă t o r i a. Încotro? Prin locurile unde l-au ridicat în înălţimi, iar apoi l-au lăsat să cadă brusc? Dar nu semăna puţin a răzbu-

nare asta? Sau îngîmfare? „De-acolo, de unde m-aţi aruncat, eu m-am ridicat. Nu am venit ca să vă prăbuşesc, ci ca să vă arăt că m-am ridicat... Şi ca să vă micşorez puţin bucuria..." Nu... Nu era asta. În călătoria asta îl împingea inima lui. Să se plimbe pe sub plopii de pe malul rîului... plopii de care se sprijinea ea, ca să-şi ţină inima. Să mîngîie coaja copacului şi să vadă cum tremură în apa rîului şorţul ei de şcolăriţă... gata să devină rochie de nuntă!

Şi totuşi... totul era scris în apă. Pentru că totul se şterse, dispăruse... se schimbase. Dragostea... Precis c-a aruncat-o, împreună cu uniforma, în vreun dulap. Sau într-un colţ plin de pînze de păianjen. Dar poate că i-a luat-o servitoarea şi a făcut-o cîrpă de praf. Ce cruzime! Dragostea ei rămăsese şcolărească. S-a învechit o dată cu manualele şi caietele de şcoală a trecut ca o şotie copilărească. Şi a rămas acolo, aruncată cu pete de cerneală, printre băncile clasei a treia. Copilărească... pe cînd a lui a crescut. Atît de mult... încît nu mai poate să suporte dragostea inima lui bărbătească.

Şi se pregăteşte să pornească. Unde? Unde să meargă fără dragostea ei? Fără dragostea ei nu există nimic. S-a sfîrşit. Şi împreună cu ea s-au sfîrşit şi drumurile. Şi cînd ai cal şi n-ai drumuri, zilele se sparg şi nopţile se întind în faţa ta ca o mare pustie, fără liman.

Mastrapas îl văzu într-o zi că zgîndăre pămîntul cu un băţ şi înţelese că ceva îl roade. Lăsă la o parte „îngrijirea" viei şi-l cercetă cu luare-aminte. Mirosea tot a piatră vînătă.

— Haide... spune-o... îi zise.

Nu prea îi plăcea că-i citea aşa gîndurile. Dar îi era frate.

— Ce anume? îl întrebă.

— Asta... asta care te roade. Bagă de seamă, să nu-mi spui că n-ai nimic. Crezi că nu te văd? Nici umbra, nici soarele nu te-ncape. Ce cauţi? Şi de la cine? Dacă se află sub soare, găseşte-l. Dacă nu... las-o! Opreşte-te! O să putrezeşti în zadar. M-auzi?

— Da.

— Atunci? Nu mai zgîndări pămîntul. O să-l rănești... Și nu are, sărmanul, sînge... și e păcat. Stai! Nu cumva ceea ce te roade sînt banii?

— Nu.

— Nu cumva e dragoste?

— Da.

— Atunci... atunci lucrurile stau prost, Avgherinos. Avgherinos... nu pot să te ajut. Dragostele sînt multe. Una pentru fiecare. Fiecare om și-o găsește pe-a lui și se liniștește. Pot să te ajute alții, care n-au găsit-o. De la cei care au găsit-o, însă, nu aștepta nimic. O vezi pe Lafaki? Vezi măicuțele, copilul, livada mea? Inima mea? Ia-le! Apoi gustă-ne fructele, umbra. Pune-o pe Elpida să te tragă de mustăți. Altceva nu avem. Tu cauți lucruri imposibile... Ce să-ți fac? Drumul spre dragoste nu-l cunosc. Al meu s-a oprit. A intrat în gară.

— Al meu nu s-a oprit. Uite, asta e rău. Toate drumurile mele mi s-au înfundat. Sînt pierdut. Unele au rămas în urmă. Dar cînd m-am întors să le regăsesc, s-au stins. De asta trebuie să plec.

— Dar încotro, măi frățioare, dacă chiar tu spui că... n-ai drum?

— Dacă aveam, poate că nu plecam, Ianis. Aș fi privit numai dinaintea mea. Aș fi știut că pot pleca oricînd vreau. Acum... N-am... De asta trebuie să-mi fac unul. Dar și să-l fac și să pornesc pe el, greu lucru. Foarte greu!

— Foarte... spuse și Mastrapas. Și oftă. Ah... ce inimă nesățioasă ai... Apă înșelătoare este. Cum să plutesc eu cu tine, om incult? Dacă iau creionul în mînă, uit și ce-am știut. Privește-o pe Elpida... Te trage. „Unde mergi, unchiule?" zice. Stai aici. Cine altul o să-ți mai facă așa un cerdac? Nu pot, Avgherinos. Nu pot să te opresc. Socotește-mă neputincios... de nimic. Nu pot. Dacă era o prăpastie în fața ta și o vedeam, îți spuneam: „Stăi". Dar tu ești un om care-ți faci singur prăpăstiile. Singur. Cum să te reții? Mergi, așadar, cu bine. Știu că n-ai să faci nimănui nici un rău. Nu poți. Tu altcuiva, în afară de tine, n-ai să-i faci niciodată rău. Asta mă consolează. Să nu-i spui nimic lui Lafaki. Nici bătrînelor. Am să le spun că faci o plimbare pînă la lac. Nici mie să nu-mi spui „ră-

mas bun". Mă tem că n-ai să te mai întorci. Pleacă acum. Dar mai repede. Repede, că mă apucă plînsul!

*
* *

Mastraptas cu „piedicile" lui i-a deschis drumul. Mergea înainte și ce-o fi o fi. Răul e rău, dar tot mai bine decît nimic.

Înțeleptule Sărman-agas. Călugăr amar al dragostei... Mică este lumea ta. Mai mică chiar decît umbra pe care o face trupul tău. Dar tu ai mărit-o, ai umplut-o de vise. Chiar dacă sînt spulberate.

Pe cînd Melios se îndepărta, Buflas l-a urmat puțin, dar s-a îngrozit imediat și s-a întors înapoi. Unde s-o fi dus? E mai bine aici. Aici e Mijmijis, bătrînele care-l hrănesc și-l strigă pe nume... Unde să hoinărească acum, pe drumuri necunoscute? Știa el ce poate să i se întîmple... Pe ele se rostogoleau niște roate care parcă anume erau făcute ca să-i calce pe lăbuțe. Odată niște țigănuși l-au legat cu o sfoară și l-au tîrît după ei o săptămînă întreagă. Noroc că sfoara era putredă și a scăpat. Altfel, ar fi fost mort acum de călărit și de foame. Pasiune ce au „puradeii" să încalece cîinii! Mai bine zic, eu, Buflas, întoarce-te înapoi la familia ta. Ca mîine o să-ți crească fetița, și-o să-ți arunce pîinea ei. Buflas, ca un cîine vechi ce era, știa... Niciodată nu moare de foame un cîine într-o casă cu copii.

Melios l-a văzut întorcîndu-se și l-a compătimit. Suferise destul, sărmanul. I se cuvenea puțină liniște. Apoi... alături de Mijmijis va avea tovărășia și pe lumea cealaltă. Erau de aceeași vîrstă. Poate că știa că ei trăiesc cît și caii.

Melios era hotărît să treacă și prin Vloghiari. Știa că-l va găsi pe Pitagoras la secerat. Ce viață e și asta? Să-și dea viața pentru cîteva boabe de grîu, cît să nu moară în acest an. Bine că nu mai trăia Crinodahtili. Altfel ar fi văzut dispărînd pentru totdeauna călătoria ei în Elveția.

Greierii cîntă de răgușesc și vara asta. Oare mai există și pe alte meleaguri asemenea greieri încăpățînați? Ciudate ființe! Să se satură cîntînd... O să-mi spui... Din cîntec trăiesc și lăutarii... dar pe ei îi plătește cineva. Pe greieri cine-i plătește? Melios nu i-a văzut niciodată nici să mănînce, nici să bea... nici să doarmă. Întotdeauna cîntă.

Haină viață!

Vardas a trecut nepăsător prin zgomotul lor enervant. Nici nu-l sperie, nici nu-l amuză. Ferește-te numai de streche. Toți caii din lume crapă de necaz. La ce este de folos pe lumea asta strechea? Atîtica viață au de trăit, sărmanii cai... de ce să le-o umple strechea? Bine că există pe lume cozile. Altfel toți caii de pe lume ar muri de oftică. Totuși, există unii stăpîni care le-o taie ca să-i facă, cică, mai frumoși. Ah... criminalii! De frumusețe ne pasă nouă sau de chin? De-ar exista pe lume un singur om cu minte măcar cît a unui mînz!

Și acum să ne întoarcem din nou la streche. Bunul și ciudatul Dumnezeu a plăsmuit — după cum știm toți, dar fără să știm și de ce — o sumedenie de muște... negre... marin... aurii... Dar toate — pînă și cele mai scîrboase și cele mai prost crescute — vin, îți sug sîngele și apoi pleacă. Dar strechea nu este muscă. Este o scoică... o ventuză. Întocmai. Pentru că nu vine pe tine numai pentru mîncare și băutură. Ea și mănîncă, și doarme, și se căsătorește, și naște... totul. „Așa-ți trebuie... zice măgarul. Oah! ce bine-mi pare. Cine ți-a zis să te faci cal? Dacă te făceai măgăruș — pe care l-a încălecat Cristos, nu s-ar fi apropiat de tine nici la un metru strechea. Dar tu ai preferat să fii cal. Suferă acum!"

— Ce sufli, Vardas? îl întrebă Melios pe prietenul lui, fără să știe ce gînduri melancolice îi vin în minte, în timp ce el se gîndește la călătoria lui de dragoste.

Vloghiari a apărut în depărtare, sclipind printre capetele lui de fîn. Cum treierau toți oamenii ăștia? Pentru că toți caii pe care i-au primit trebuie sau să se afle acum în „disponibilitate războinică", sau să fi murit.

Bine că pe ei nu-i îngroapă nimeni. Altfel, jumătate din ogoarele satului trebuiau transformate în cimitir. Noroc că există ciorile. Și apoi le mai bîrfesc „nepricopsite"...

Casa lui Pitagoras era închisă — zăvorîtă. Oare muriseră toți, sau se chinuiau încă, muncind? Niște copăcei se apleacă să-și dea duhul.

Ce timp ai găsit și tu, sărmane Pitagoras, ca să-i plantezi. Iată, leșină și nu pot să ți-o spună. Și să nu crezi că pe ei poți să-i înșeli cu Elveția. Copacii săraci și oamenii

săraci n-au Elveții. Mor acolo unde se găsesc.

Melios era gata să plece spre cîmp. Dar, deodată, după colțul casei, apăru Anghelocamoti cu un urcior pe umăr. Era bronzată de soare. Melios imediat a descălecat. Îi era rușine să stea călare în fața unei ființe atît de ostenite. Fata a înțeles și s-a înroșit.

— Tata e afară, la arie... spuse.

— Și cu ce cai treierați, Anghelocamoti? o întrebă.

— Ne-a ajutat domnul Stratis...

— Sărmanul „Domnul" Stratis... cu bătrîna lui Olguța a venit... Și-a făcut datoria.

— Acum ați terminat cu treieratul?

— Acum vînturăm.

— Anghelocamoti... Să-i spui tatălui tău că asta e ultima oară cînd se chinuiește. Îl salut cu respect pentru că mă grăbesc. Într-o lună o să aibă un cal. Poate că mai devreme. Adio, Anghelocamoti!

Fata a rămas cu urciorul spînzurat în mînă, apoi i-a căzut și s-a spart, iar ea a izbucnit în plîns. Nu pentru urciorul pe care l-a spart, ci pentru calul pe care-l vor avea. Oare va fi calul ăsta minunat care dispărea acum într-un nor de praf?

Și la Paluki totul părea mort. Satul era pustiu. Dar cine știe... poate că Stratis a terminat treieratul și este acasă.

A trecut pe lîngă cafeneaua închisă și s-a îndreptat spre casa lui. Jur împrejur, liniște. Numai niște găini, undeva, se certau. Precis că era cineva aici. Altfel nu aveau de ce să se certe găinile. A ajuns în fața gardului.

— Stratis! strigă.

Liniște. Găinile și-au ridicat capetele.

— Stratis! strigă din nou.

A scîrțîit o ușă. O bătrînă apăru în prag. Cum a nimerit asta în casa lui Stratis?

— Ce urli așa? spuse răutăcios bătrîna.

— Unde-i Stratis? o întrebă Melios.

— Ia uite-l! Vine și-l caută pe Stratis în toiul zilei, de parcă Stratis e vreun sicritar să stea acasă!

— Și unde e?

— Unde vrei, măi omul lui Dumnezeu, să fie un gospodar în timpul treierișului?

— La arie!

— Ei, acum c-ai găsit-o, întinde-o.
— Și Exacusti?
— La bărbatul ei.
— Și tu ce cauți aici?
— Am să-ți dau ție socoteală? Stau cu copilul.
— Copilul? strigă Melios. Avem un copil!
— Sst! Ai să-l scoli! Te-a bătut soarele, creștinule, și ai înnebunit?
— Vreau să-l văd!
Bătrîna a început să fie mai prietenoasă.
— Ia apropie-te! Vreau să-ți văd ochii și apoi. Deochi?
— Nu.
— Așa zic toți, și apoi te pironesc. Hm... Ai ochi castanii. Ce ești cu Stratis?
— Frate.
— Ia întinde-o d-aci! Stratis n-are nici un frate.
— Ți-a spus-o el, cu gura lui? Vreau să aflu!
— Ba o știu eu.
— Nimic nu știi. Dacă-l întrebi acum, o să-ți spună că are.
— Ce om ursuz îmi ești. Hai, intră! Dar să nu pui mîna pe el.
— Fetiță e?
— Băiat.
Melios intră în urma bătrînei. „Bu... bu..." se auzea din odaie.
— Cum îl cheamă?
— Încă nu l-au botezat. Așteaptă, cică, un dascăl, ca să-l boteze. Se crede mare și Stratis ăsta. Copilului i-au dat și dinții, și el îl mai ține nebotezat. O să pățească ceva, și n-o să fiu eu vinovată.
Băiețelul stătea liniștit în leagănul lui, încercînd să-și bage un pumnișor în gură. Melios i-a zîmbit. A zîmbit și el.
— Ce spune, Exacusti, că e băiat? o întrebă Melios pe bătrînă.
— Parcă spun ceva? Ăștia sînt amîndoi nebuni de bucurie. Și altă lume mai are copii, dar în halul lor nu mai e nimeni.
— Ascultă, măicuță... Auzi?
— Ascult... spune...

— Spune-i lui Stratis că am trecut. Dar eram, să-i spui, foarte grăbit și n-am putut să aștept. Cînd se întoarce?

— De unde să știu eu? Ei dorm acolo. Vin numai într-o fugă, se joacă puțin cu copilul și pleacă.

— Bine, spune-le că am să-i caut un nume frumos.

— Nu te osteni. Nu vor să-l dea nimănui. L-a cerut tot satul. El așteaptă, cică, dascălul. El, cică, o să-l ungă. Stai să-ți dau puțină plăcintă. Unde pornești așa, pe arșița asta?

— Nu mi-e foame. Un pahar cu apă, însă, beau.

— Stai.

S-a dus la fîntînă, a scos apă proaspătă, a pus într-un pahar și i l-a adus. Melios l-a băut, s-a răcorit și a încălecat.

— Și dacă mă întreabă cine a venit, ce să le spun? Nici nu mi-ai spus cum te cheamă ...

— A! Spune-i că a venit fratele lui, dascălul.

Bătrîna și-a făcut cruce. Melios a dispărut după gard. În curte a răbufnit din nou cearta găinilor.

— Și „frate“ ... Și „dascăl“ ... mormăia bătrîna. Două minciuni dintr-o dată. Mincinoși!

CAPITOLUL XV

Zboară, căluțul meu bun, repede ca vara. Trecător ca ploaia. Zboară. Să nu ne prindă noaptea și să ne tulbure drumurile. Și dacă le tulbură, ce? Lasă să dispară. La capătul fiecărui drum așteaptă ziua. De aceea plutește în noapte... acum, cînd nu se vede nici un liman. Limanurile sînt prizonierat uri. Fiecare și un sfîrșit.

Melios a dat soarele la spate și merge. Vardas se grăbește, de parcă-l mînă bătrîneţele de la spate. Ciudat... Nu cumva înțelegea calul ăsta bătăile inimii? Imposibil. Dar se poartă ca și cum ar înțelege. Că înțelege totul. Pentru că este mîndru și măreț ca toate ființele puternice. Pe șaua lui bate o inimă îndurerată. Nu mergem noi să... dărîmăm pe cei ce ne-au dărîmat. Nu. Mergem ca să le arătăm că n-am căzut. Nimic altceva.

Soarele s-a rostogolit în spatele culmii și a dispărut. A strălucit puțin în părul lui Vardas, s-a sprijinit de linia întinsă a orizontului și apoi a început să se topească puțin cîte puțin.

Lumea se întuneca. Numai niște focuri din cele pe care le aprind țiganii ca să-și hrănească copiii se zăreau.

Drumeții nocturni îl depășeau parcă pășind în vis. Melios era mîndru. Prima lui dorință devenise realitate. Calul acesta mîndru, care alerga sub el, era prima treaptă spre urcușul pe care și-l impusese. Primul deal spre munții pe care a socotit să-i urce. Nu ca să-i vadă pe ceilalți aplecați (asta n-a dorit-o niciodată), ci ca să nu-l ajungă și să nu-l îngenuncheze pe el.

— „Domnule prefect. Un cavaler prăfuit a ajuns în fața porților noastre".

— „Ce vrea?“
— „Vrea să vă vorbească — cică — la nivel înalt.“
— „Spuneți-i să descalece. Reprezint Puterea și nu permit nimănui să-mi vorbească călare.“
— „Zice că nu descalecă. Și că va reveni mai exigent.“
— „Atunci să revină. Cît despre mine, prefer să mor decît să mă înjosesc.“
— „Zice că preferă să te înjosească decît să te omoare.“
— „O clipă! Nu cumva este vreun coate-goale care uneltește împotriva cinstei nepoatei mele?“
— „Nu mai este coate-goale și nu uneltește împotriva cinstei nepoatei dumneavoastră. Îi cere numai mîna.“
— „Aruncați-l în rîu!“
— „Imposibil. Are un cal plutitor.“
— „Împușcați-l!“
— „Imposibil. Calul lui zboară mai repede decît glonțul.“
— „Atunci, ce să fac?“
— „Să i-o dați pe nepoata dumneavoastră.“
— „Imposibil. Nu i-o dau pentru că... îl iubește.“

. . . . . .

Sfîșie căluțul noaptea, precum fregata marea adîncă. „Calul lui este plutitor.“ Există deci cai plutitori? Da. În lumea iubirii există. Pentru că — te întreb — ar fi existat cîndva dragoste fără Agrambeli? Te întreb: Înainte de a apărea în banca a opta din dreapta a clasei a treia Agrambeli exista dragoste?

Ai dreptate, Melios. Nu există. Nu există. Pentru că ce-nseamnă iubire? Ceea ce simt altii? Aiurea! Ce ne interesează pe noi ce simt alții? Noi, înainte de a ne îndrăgosti, ne mirăm că fetele poartă rochii. Iubire e ceea ce simțim noi. Și atunci... ea există pentru toată lumea, sau nu simțim nimic noi, și atunci nu există pentru nimeni. Filozofia unei nopți cavalerești... a unui călăreț care galopează în noaptea ploioasă... fără să se ude, pentru că ploaia este astrală. Numai asemenea ploi cad vara. Și cîntecul lor este vuietul greierilor. Ciudat lucru... Cerul să pună ploaia, iar greierii zgomotul. „Nu este vis, Agrambeli. Visurile nu au patru picioare. Și nu nechează. Sînt eu. În sfîrșit, am venit. Fii atentă la un lucru numai. Fii atentă cum o să-mi spui „nu te iubesc“, dacă, într-adevăr, nu mă iubești. Nimic altceva nu te rog.

Atenție numai la asta. Pentru că de „nu"-ul tău atîrnă un vis. Și o să se prăbușească. Iar cavalerul cu calul o să fie distrus. Dacă epistolele mele îți provoacă teama, oboseala, rupe-le. Pe astea rupe-le. Fii atentă numai să nu rupi visul pe care l-am brodat fir cu fir toată iarna. Și numai nopțile și singurătatea mi-au astupat gura ca să nu țip. Calul pe care-l doreai l-am adus. Este dintre aceia care zboară mai repede cu doi în șa. Să nu-mi spui acum că ți-a pierit pofta pentru cai și că acum te interesează trenurile... Pentru că eu pot să le întrec și pe ele. La fel și vapoarele... Pentru că — așa cum au spus și supușii unchiului tău — am un cal „plutitor". Pretutindeni pot să te ajung. Pretutindeni. Și în tren, și în vapor, pînă chiar și în avion, pentru că — nu uita — calul meu este și înaripat. Numai cu Kondoleon nu pot să te văd. N-am să pot niciodată. Nu, nu pot. Pentru că eu sînt băiat sărac. Și nu știu, nu pot, nu am posibilitate să mă îmbrac ca el. Nu știu să mint ca el. Nu știu să strălucesc ca el, ca să te amăgesc. Apoi... eu numai cu dragostea mea pot să te amețesc... Numai cu ea și cu o fugă în spatele lui Vardas (așa se numește calul meu). Acum ți-am spus totul... gîndește-te și hotărăște. Pentru că lucrurile astea fetele le hotărăsc singure. Dar nu cu capul. Nu-ți întreba capul. Hotărăște cu inima și aruncă-te în gol. Și — să știi — oriunde vei cădea, jos te voi aștepta eu.

. . . . . .

Calul zboară în noapte. Dacă se împiedică de un nor?

Un fluture de noapte s-a oprit pe fruntea lui Melios. Atît de luminoasă este oare fruntea unui îndrăgostit, încît să se înșele pînă și fluturii și să zboare spre ea ca să ardă? Melios nu-i alungă. Galopează cu inima inundată și cu un fluture pe frunte. Se zice că fluturii se tem de întuneric și de ploaie. De aceea, cînd presimt ploaia, aleargă ca să te ardă, ca să scape, ca nu cumva să-i prindă ploaia și să le urîțească moartea.

Fii liniștit, fluturașule... Bun refugiu ai găsit. Pentru că ploaia pe care ai presimțit-o nu este ploaie, ci cădere de stele. Liniștește-te! Orice pericol va veni, noi vom găsi un mic foc ca să ne ardem.

Noaptea de vară mirosea de parcă jur împrejur erau numai grădini cu flori. Fructele se coc... se pîrguiesc

în dosul frunzelor. Numai pepenii se grăbesc. Și cum să nu se grăbească, sărmanii? Viața lor durează numai trei luni. Dacă-ți lipești, se zice, urechea de pămîntul unei bostănării, auzi cum cresc pepenii. Mai tîrziu, cînd vara va înainta, toate celelalte arome vor fi acoperite și stăpînite de cea a pepenilor și a ierbii cosite. Nu există pe lume mireasmă mai potrivită și mai vărătică decît asta. Și cel mai dulce somn este somnul în fînul de curînd cosit, și să te legene foșnetul pepenilor ce cresc.

În urmă cu cîțiva ani, Melios s-a întins pe niște căpițe să se odihnească. Era pe la amiază. În niște tufe din vecinătate se certau niște broaște țestoase. Apoi s-a plictisit și a plecat. După aceea, un cîine a părăsit șoseaua, a vuit la poalele căpiței, s-a pișat și a plecat. Părea furat de gînduri. Cine știe... Peste puțin a trecut un țăran cîntînd desperat. După aceea, totul a tăcut și n-au rămas decît greierii. Încet... încet ochii lui Melios s-au închis. Încă își mai amintește somnul acela. Niciodată în viața lui n-a avut un somn mai dulce.

A fost trezit de un murmur. În căpița de alături doi țărani duceau o discuție pașnică. Tăiaseră și vreo doi pepeni și-i mîncau. Tot văzduhul era parfumat de aroma lor. Cum l-au văzut că s-a trezit, l-au poftit lîngă ei.

— Hei... i-au spus. Vino încoa'. Ia... mănîncă. E miere nu alta...

S-a așezat și el turcește și a mîncat unul împreună cu zeama. Oah... ce dulce a fost... Și ce răcoritor...

— Ți-era foame? l-au întrebat țăranii. Ia spune-ne, compatriotule... cu voia ta însă cum stai? Unde trudești? Muncitor nu pari. Dar nici a bogat nu semeni, pentru că ești flămînd. Ce ești? Dar și dacă nu ne spui... nu-i nimic. Ne-am mirat numai puțin că ți-e foame... pentru că aici, vara, nimeni nu suferă de foame.

— Și chiar dacă n-are de lucru?

— La fel. Îl hrănește pămîntul.

— Adică... dacă am înțeles bine, mîncați pepeni furați?

— Nu vorbi prostii, omule! În clipa asta alți țărani mănîncă pepenii noștri.

— Și dacă n-au bostănării, și sînt... firauni?

— Atunci să se ducă la Firaunia...

— Nu există pe lume asemenea stat... spuse Melios, serios.

Cei doi țărani s-au privit în ochi.

— Așa stau lucrurile? Și atunci, cum au venit pe lumea asta?

— Pe lumea asta au venit cum a venit toată lumea. Nu cumva vrei să spui cum au nimerit pe meleagurile astea?...

— Ei... hai să zicem că asta am vrut să spun.

— Asta e o poveste veche... și s-a întîmplat cu mulți ani în urmă. Strămoșii acestor oameni trăiau în Africa sau în Asia. De acolo, de unde astăzi încarcă vapoare cu fildeș... atunci încărcau vapoare cu oameni. Anii aceia au trecut. Negoțul cu oameni a fost interzis, dar oamenii au rămas.

— Și de ce nu se întorc înapoi?

— Ce să facă acolo? Nu mai au pe nimeni acolo. S-au plămădit cu pămîntul nostru, cu limba noastră... nu mai pot trăi în țara lor. N-or să plece niciodată.

— Și atunci, blestematii, de ce nu prind rădăcini nicăieri? De ce hoinăresc ca niște vîrcolaci?

— Unde să găsească pămînt? Rădăcini zice... Unii totuși au prins. S-au făcut gospodari. Încet... încet or să prindă și ceilalți.

— Mare prost ești, măi compatriotule... Țiganii nu prind rădăcini nicăieri... Le place hoinăreala... trîndăvia... hoția.

— Acum cu iertare, dumneata, compatriotule, ești prost. Hoții.... ai spus? Așa, măi, sînt hoții?

— Păi cum?

— Hoții sînt bogați! Ai văzut tu țigan bogat?

— Poate că nu. Dar de ce nu se îmbogățesc? Pentru că nu au timp. Toarnă mereu la copii, blestematii! Murdară rasă! Ca să scape de sărăcie fac copii. Și atunci sărăcesc și mai mult. Copii și trîndăveală. Odată, cică, un țigan și o țigancă și-au lăsat copilul în cort și au plecat la furat. Cînd s-au întors, l-au găsit înotînd în rahat. Ei, ce crezi că i-a spus blestemata de femeie țiganului? „Ce zici, bărbate, îl spălăm? Sau facem altul?“ Auzi, puturoșii...! Și apoi, îmi spui... lasă că nu știi. Vrei un pepene pentru drum?

— Nu vreau... le spuse. M-ați amărît, pentru că eu iubesc țiganii. Nu fac rău. Iau numai cît le trebuie ca să mănînce. Ați văzut voi vreun țigan jandarm? Sau ministru? N-ați văzut și nici n-o să vedeți.

— Ei, ca să fim sinceri, ai dreptate. Dar put... frățioare... Nu pot să înțeleg ce dracu' a intrat în ei de urăsc apa...

— Nu o urăsc. N-o găsesc și d-aia...

— Ba o urăsc! Ascultă-mă pe mine. Pune, de exemplu, într-un colț un săpun și un muc de țigară. Și spune-i țiganului: „Alege, bă, firaunule!" Ei, ce crezi c-o să facă? „Hair-ola..." o să-ți spună și o să ia mucul. Atunci ție ți-e milă. „Hai, mă, îi zici. Ia și săpunul gratis". Ei, ce crezi c-o să facă? „Aman, celebi... o să-ți zică... Nu mi-l da. Ce rău ți-am făcut? O să-l mănînce puradeii și o să-i apuce burta". Nu-mi mai pomeni de blestemați. Știi cu ce șmecherii umblă ca să-ți smulgă o drahmă?

— Am înțeles. Tu vrei s-o încasezi cu perceptorul și jandarmul. Dar de ce mai stau de vorbă cu tine? N-o să ne înțelegem niciodată.

— Eu te-am înțeles... spuse celălalt țăran, care a tăcut tot timpul. De mîine o să mă port altfel cu ei. Primești acum pepenele?

— Mulțumesc... spuse Melios, îl luă și porni la drum.

. . . . . .

Acum, cînd trece prin mijlocul cîmpiei, toată povestea asta îi vine în minte de parcă s-ar fi petrecut ieri. „Firauni"... țărani... greieri fără apă... magiri fără pîine... un chin totul. Bine că sînt verzi livezile, și-i odihnesc ochii ca o speranță. Să vezi că n-o să găsească pe nimeni în oraș. Pe nimeni. Toți bătrînii or fi murit. Și cei care n-or fi murit încă s-or fi închis în casă, așteptînd să moară.

Colegele ei acum or fi devenit „domnișoare". Sau doamne, și își spală pruncii. Asta-i lumea, Avgherinos. Toți sîntem niște firauni... praf și bătrînețe. Umflat și crăpat. Și toate brusc... ca o împușcătură care se aude de trei ori și apoi se stinge.

Avea o curiozitate crudă să-i vadă „copiii". Ia uită-te... Tocmai acum, cînd el a sosit cu calul, ea a făcut copii cu altul... Și precis că lumea o să fie uimită... cum

poate să iubească un copil atît de urît? Dar ea o să-i rîdă... pentru că o să fie sigură că este cel mai frumos din lume. Odată, se zice că o maimuță și-a pierdut copiii. Și tot căutîndu-i, s-a oprit deodată în fața unui rinocer. „Nu cumva, îi zice, ai văzut niște îngerași?" Rinocerul i-a arătat niște animale murdare care se bălăceau în noroi... „Orbul găinilor ai?" îi zise. Și-i arătă rinocerașii lui.

Melios a intrat în livezi. Drumul era umbros. Deasupra, din munți, cădeau apele. Pe terasa lui, aicea, în vremuri străvechi, își avea palatul Alexandru cel Mare. Frumos bărbat. Dar într-o zi a descoperit că nu mai încape în palatul lui și a pornit să le cucerească pe ale altora. Le-a cucerit, s-a săturat și apoi i-a venit pofta să cucerească toată lumea. Dar peste puțin a descoperit că nici lumea întreagă nu-l încăpea. S-a înfuriat atunci pămîntul: „Din ăștia îmi ești... a zis. Ia-ți porția... și crapă!" Și l-a băgat într-o palmă de pămînt. Și acum nimeni nu știe unde se află „palma" în care a încăput omul care nu încăpea în lumea întreagă.

Călătoria călărețului nostru se sfîrșește aici. Au apărut primele case. Frumos oraș. Dulce... Dar în vremea lui Alexandru cel Mare nu trăia nici o Agrambeli în orașul acesta ca să-l înfrumusețeze și mai mult. Nici una.

Orașul începea cu casele emigranților. Acoperiș roșu, curți strîmte, căsuțe mici ca niște cutii de chibrituri. Inima lui Melios a tresărit. Oare... o mai fi trăind? O mai fi trăind Matula? Și Erasmia?

Prin Zapion cînd mă plimbam,
C-o fată blondă mă-ntîlneam.

„Știi ce este Erosul, băiețașule? Ce este iubirea? Știi? Erasmia știe. Știe. Și din păcate mai mult decît trebuie. „Erosul" este o încurcătură în care intră limba omului și repetă mereu același nume." „Am un Ptolomeus[1]". Cu asta ar fi comandat prima lui carte, dar să fi scris despre dragoste. Și el nu a scris nici cuvintele care să vorbească despre ea. Scrisorile lui au încetat din clipa în care au fost numite „epistole erotice". Dacă într-o iubire se amestecă domnul „prefect", cum mai poate să rămînă iubire? Ei cred că iubire înseamnă indisciplină — purtare proastă... Și pentru asta te exmatriculează.

Prin Zapion cînd mă plimbam...

Mai bine era dacă nu „te plimbai" Erasmia, pentru că dacă n-ar exista „blonde", ce farmec ar mai avea minunatul parc Zapion? Blondă era și Kaliongi, dar era poreclită „automobilul", pentru că purta faruri. Sărmana fată... cît s-o fi urîțit acum, cînd a crescut. Există însă

[1] Ptolomeus = medalion de aur foarte prețios, din epoca lui Ptolomeu (elenistă).

fete care cresc numai ca să se facă mai urîte. Melios s-a gîndit să se ducă s-o găsească. Ea precis știe ce-i cu Agrambeli. Erau prietene nedespărțite. Dar și să nu știe, tot o să-i spună ceva care să-l consoleze. Își amintește unde stă Kaliongi. Într-o căsuță urîtă ca o sperietoare care aștepta de mult să fie dărîmată. Poate c-au și dărîmat-o. Și atunci, unde o fi garat sărmanul „automobil"? Întotdeauna a simpatizat-o Melios. I-ar fi dăruit jumătate din dragostea lui, dacă Agrambeli nu era din cele care o vor pe toată.

A ajuns la Kira Matula, ultima lui gazdă de pe timpul cînd mergea la școală. Vecinele îl priveau cu degetul pe buze, încercînd să-și amintească de el.

— A!... făcu una... Păi el e școlarul... de la școală!

— Vai... vai.... vai.... făcu alta. Ia uite... te... Da. Este chiriașul Matulei.

Melios a rîs și a coborît de pe cal.

— Da... le spuse. Eu sînt. Unde-i Kira Matula?

L-au privit amuțite... Și-au mușcat buzele.

— Nu știi?... l-au întrebat.

— Ce să știu?

— Matula, băiatule, a murit!

Melios s-a îngălbenit.

— Și prietena ei, Erasmia?

— Ea... hm... Ea a amețit moartea cu fițele ei și n-o ia. Mă duc s-o anunț c-ai venit.

Melios a mai vorbit puțin cu vecinele, le-a lăudat copacii care crescuseră, apoi le-a salutat și a pornit spre casa Erasmiei. Vecina care o anunțase aștepta afară.

— Așteaptă puțin... îi spuse. A zis să nu intri imediat.

— De ce?

— Vrea mai întîi să se fardeze... Ce minte are!... E la un pas de groapă și-i arde de farduri. Bine-ai făcut c-ai venit fiule... Și ei îi era frică c-o să moară fără să te vadă. Iată că i s-a împlinit visul.

— Cum stă cu sănătatea?

— Așa și așa. Alaltăieri zicea că vrea să moară, și azi dimineață că vrea să se mărite. Într-un timp, ne spunea pe furiș la fiecare și se jura că ești copilul ei din flori. Vorbe deșarte. O femeie stearpă nu face copii cu bărbatul ei și o să facă cu vîntul? Încă, măi, Erasmia? Prima dată

văd o mamă să se gătească pentru întîmpinarea fiului ei.

— Și cine are grijă de ea, mătușă?

— Vine un bătrîn, un nepot de-al ei, și o dădăcește ca pe-o fetiță fără minte. Îi aduce însă toate bunătățile din lume.

Erasmia deschise ușa deodată și s-a încadrat în ea ca un tablou al epocilor uitate.

— Fecioară din Vlahernes[1]!... țipă dulce. A venit lumina mea? Și începu să plîngă cu sughițuri. Ai venit?... Și eu trebuie să mor. Eram aproape gata. Și tu ai venit... Dar ce frumusețe este asta, băiețelule? Ce tinerețe... Dumnezeule, te rog, mai las-o pe sărmana Erasmia să trăiască încă puțin, să se bucure de el... La Polis[2] ai fost, băiețelule, sau la Veneția?

Vine din Polis tînăr negustor
Cu giuvaeruri rare,
Cu ochi frumoși și sclipitori,
Pe-un armăsar călare.
. . . . . .

— Ah, băiețelule, ce ochi frumoși ai... Ah, și ce frumoasă ar fi viața dacă...

— Din păcate, trebuie să plec, Erasmia!

— Iarăși?

Pleci, lumina mea de lună,
Și te pierd pentru totdeauna.

— Da... dar am să revin.

— Ah... pînă atunci...

Ai să găsești schelete albe
Adînc înfipte în pămînt...

Tristețe apăsătoare plutea în atmosferă. Cămăruța tinerească îmbătrînise. Erasmia plîngea ca o fetiță pe care o trimit cu forța la școală, pe cînd ea nu s-a săturat încă de jucării.

---

[1] Fecioară din Vlahernes — cea mai veche biserică bizantină din primii ani după Cristos. Se află la Constantinopol.

[2] Polis — așa numeau grecii orașul Constantinopol din epoca bizantină.

Melios a asigurat-o c-o să se întoarcă repede. Înainte de a-i albi părul.

— Nu am nici un fir de păr negru. L-am vopsit. Ah... ar fi trebuit ca măcar părul să se înnegrească din nou... Ah... ce barbari sînt toți... Jură-mi pe crucea asta că n-ai să întîrzii. Auzi? Dacă știu precis că te întorci, n-am să mor, spune. Te juri?

— Mă jur, Erasmia! Am să vin.

— Ah... așa mi-ai spus și atunci, și au trecut atîția ani pînă să vii! Ce mincinoși sînteți toți bărbații! Nu vă e rușine puțin?

— Vin, Erasmia! Mă jur pe...

— Te juri pe Sf. Gheorghe!

— Mă jur pe...Agrambeli. Am să vin.

— Ah... ce crud ești... pleacă acum. „Îți jur", spune. Auzi? Și Erasmia rămîne singură, singură...

— Dar vine nepotul tău...

— O... e atît de bătrîn... Întotdeauna cînd îl văd mi-e frică c-o să moară și-o să mă ia cu el. În fiecare zi îmi spune: „Erasmaki... am să mor și atunci cine o să te mai îngrijească?" N-ai să crezi. Cînd s-a născut el, eu eram gravidă. Copilul meu însă n-a venit pe lume, ci a venit el. E om bun însă... Și-mi aduce de toate... Mă îngrijește ca pe fata lui. Numai că nu știe să iubească... Dac-ai ști ce-mi aduce... Ce lucruri... dar mie mi-ar fi ajuns mai puțin... Eu puțină tinerețe vreau... și puțină dragoste. Dar din partea celor care știu să iubească. De exemplu, ca Petrarca pe Laura... Ca Veltandru pe Hristanța... Ca Romeo pe Julieta... ca Melios pe Agrambeli. Spune nu, dacă poți.

— Ai dreptate, Erasmia. Așa este.

— Vezi? Ah... ce nemilos ești! Și ai venit cu calul ca s-o înnebunești... Ah, ce cal! Nu cumva e vrăjit? Dar tu m-ai trădat, flăcăule... m-ai trădat! Mi-ai spus c-ai să te faci poet și te-ai făcut cărăuș. Păcat. Ia spune-mi. Dacă ți-ar reproșa puțin Agrambeli, te-ai face poet? Spune-i din partea mea să-ți reproșeze. Și eu îți păstrez încă galbenii și „Ptolomeul" pentru cărțile tale. Rămîne numai să le scrii. Dar eu nu te mai cred. Pe tine, băiețelule, te-au furat ielele. Pleacă acum... Îmi spui numai minciuni. Unde-i cartea pe care mi-ai promis s-o scrii? Toate au

fost minciuni frumoase. Hai, pleacă acum. Nu vreau să mă vezi plîngînd.

. . . . . .

Tropăitul lui Vardas răsună pe străzile vechi ale orașului. Cîndva, ajunge la școala cea mare. Cum au crescut plopii! Curtea însă e pustie. Numai din geamul subsolului iese puțin fum. Trăiește! Moș Todos, îngrijitorul școlii, cel mai bun prieten al lui, trăiește. I se aude tusea.

— Cine este? spuse o voce slabă dinăuntru.

— Eu, Melios!

— Împinge ușa.

Era întuneric. Mirosul subsolului era străin. Își pierduse pentru totdeauna mirosul neuitat de fasole.

— Unde-i moș Todos? întrebă în beznă, sigur că școala își schimbase îngrijitorul. Din fund, un pat vechi a scîrțîit desperat.

— Cine este cel care caută oamenii de pe lumea cealaltă? întrebă vocea.

— Ai murit? strigă sfîșietor Melios.

— Încet... și astla o să vină. Dar cine ești tu?

— Nepotul lui.

— Minciuni! Todos nu are nepoți.

— Atunci plec. Eu am crezut că are unul.

— Stai... Nu cumva ești... „smochină"?

— Vezi?

— Deschide ușa mai bine, să vină lumina și vino să te pipăi... Am răcit în toiul verii.

— Bunica Zumbulia unde e?

— A plecat puțin mai devreme.

— Unde?

— Dah... multe întrebări! Acolo unde o să mergem cu toții. Dar ce văd? Tu ești bărbat. Și calul de afară al cui e?

— Al meu.

— L-ai cumpărat? Bravo. Era neliniștit bătrînul Todos că n-ai să reușești.

— Unde-i acuma? Spune-mi!

— Încet...

— Tu-mi spui numai minciuni. A murit și mi-o ascunzi.

— Da. E adevărat. M-a pus să te mint. Dar... n-am apucat. Mi-a spus că dacă vii și nu-l apuci, să-ți spun că

e plecat într-o călătorie. Dar iată că m-a ajutat Dumnezeu și am scăpat de minciună. Fii pe pace. N-a murit. Atunci cînd ne-a părăsit Zumbulia, a început să se pregătească și el. Dar chiar lîngă groapă s-a răzgîndit. „Zumbulia, spuse, plecînd, mi-a lăsat vreo doi ani să-i trăiesc. Este zestrea ei. Între timp, poate că vine băiatul să-mi închidă ochii."

— Și de ce a plecat de la subsol?

— Nu mai putea. Cît trăia Zumbulia, discuta cu ea. Cum a văzut patul gol, s-a pornit pe plîns. Dacă mai stătea puțin, înnebunea. Atunci am hotărît să vin eu în locul lui și el s-a mutat în baraca fratelui lui, cizmarul. Ți-l amintești?

— Îmi era prieten.

— Ei, atunci ce să-ți mai vorbesc? Dar de cînd a plecat el, copiii s-au sălbăticit, nu mai vin la subsol. Nu știu... Ce le-a făcut de-l iubesc atîta? Le ținea cică „lecții". Ce lecții putea să le țină un om analfabet?

— Le ținea! Uite, și eu am fost elevul lui.

— Ei, acum, lucruri serioase sînt astea?

— Nu vreau să mă cert cu tine.

A ieșit afară și s-a pregătit să plece.

— Ascultă... îi spuse bătrînul. Spune-i că ți-am vorbit frumos, hai? Auzi? Altfel o să mă certe.

— Bine.

A găsit baraca schimbată. Se transformase în căsuță. O zugrăviseră înăuntru ca să dispară mirosul pieilor. Bătrînul stătea în prag și privea niște copii care se jucau cu pămînt. De departe a simțit mirosul fasolei. Atunci Melios a înțeles de ce-i plăcea lui atît de mult fasolea. Ochii i s-au umezit. Moș Todos a văzut calul și s-a speriat.

— Sf. Gheorghe... făcător de minuni! strigă. Calul ăsta o să-mi dărîme casa.

Dar deodată l-a recunoscut.

— Zumbulia! strigă spre casă. Apoi și-a revenit. Aah... spuse cu amărăciune. A plecat. Nu te-a așteptat.

Melios a sărit de pe cal și s-a ghemuit la pieptul lui.

— Vezi că mai trăiește bunicul? spuse. Taci, acum. Dacă nu m-a omorît bucuria asta... mai am de trăit. Dar, să știi, nu cu anii mei. Pe-ai mei i-am terminat. Aștia sînt

ai Zumbuliei. Mi i-a împrumutat pînă ce-o să vii. Unde hoinărești tu cu așa cal? Nu te temi?

— De cine?

— Or să te omoare. Prin munții noștri sînt niște tîlhari... niciodată nu-ți fură inelul. Ți-l taie împreună cu degetul.

— N-am inele.

— Ai! Calul ăsta face cît o mie de inele. Dar asta nu-i nimic. Face cît două tronuri. De asta ferește-te de toți regii lumii. Ah... de l-ai fi avut atunci cînd te-au călcat în picioare! Ai trecut pe la subsol? După cum vezi, l-am părăsit. M-am mutat aici, ca să fiu mai aproape de cimitir. Știi? Pe moș Anestis au vrut să-l dezgroape anul trecut. A putrezit, cică, și ocupa degeaba locul. Așteaptă, cică, alții rîndul. În sfîrșit... am convins-o pe Areti să vîndă ogorul și i-am cumpărat loc de veci. A cam bombănit ea, dar pînă la urmă a acceptat. Acum doarme și ea lîngă el. Pentru prima dată s-a potolit și ea. Rămîi la masă? Azi am gătit fasole...

Vorbea într-una, poate ca să arate că încă e viu. Dar el era pe jumătate cenușă.

S-au așezat unul lîngă altul, pe pat. Dar bătrînului nu i-a convenit, a luat un scăunel și s-a așezat în fața lui. Voia să îl vadă mai bine.

— Și acum, spune-mi tot. Vreau să aflu totul. Și, mai întîi de toate, din care cer a coborît calul ăsta, tocmai în brațele tale? Zic „cer" pentru că pe pămînt nu există altul ca el. Fii atent să nu-l neglijezi. Să-l respecți. Și să înveți ceva din purtarea lui. Puțină mîndrie...

Și-a dus mîna la buzunare, a scos un șirag de mătănii cu mărgele de chihlimbar, mari, și a început să le ciocănească una cîte una.

— Vezi, am deschis altă școală. Buluc vin copiii aici seara. Ziua au treabă. Își murdăresc hainele. Ascultă! Niciodată să n-ai încredere în omul care, cînd a fost copil, n-a rupt cîteva perechi de pantaloni. A! Nu te-am întrebat. Ai văzut-o pe...

— Nu încă.

— Cum? Ai preferat să treci întîi pe-aici? Ei, atunci prietene, gata. N-o iubești. De asta „blestemat să fii", după cum zice și cîntecul. Ai să-mi spui, poate, că e tî-

nără și poate să aștepte. E drept. Dar vezi, cine e mai nerăbdător ? Tinerii. Ei, care au în fața lor toată viața.

A scos o batistă și a început să-și șteargă ochii.

— Ia spune-mi ce oarbă e lumea asta ? De ce nu mor ? De ce nu mor ? De ce întîrzii atît ? Zici că apuc... să văd ceva... niște oase. Sau o să fie praf... praf?

Melios tăcea. Îi era rușine să-l mintă. Dar îi era milă să-i spună și adevărul.

— Ce crezi tu că o dată cu moartea totul se sfîrșește? Totul ? Nu mai rămîne nici o fărîmă de suflet ca să înțelegi cînd vine cineva și se așază lîngă mormîntul tău ? Nu cumva ți-a adus flori? Uite, eu sînt sigur că dacă o să-mi plantezi o floare și îmi aprinzi o lumînare, am să simt. „Uite, am să spun, a venit băiatul..." Și o să-mi ușureze sufletul. Nu zici nimic ?

— Nu știu, moș Todos. Dar uite. Eu îți jur. Ai s-o simți sau nu, eu tot o să vin.

Și-a scos din nou batista.

— Ei, uite, acum că mi-ai jurat, sînt sigur. Am să te simt.

— Moș Todos... crucea unchiului Anesti s-a stricat ?

— Ce să-ți fac ? De lemn era...

— Am să-i comand una de marmură.

Bătrînul privi spre cimitir.

— Ah... Anestis... Anestis, ce noroc ai avut !

Melios se ridică.

— Unde pleci ? tresări bătrînul. Nu mi-ai promis că mănînci cu mine ?

— Mă întorc. Pînă ce-i gata mîncarea, sînt înapoi.

— Să-i pun mărar? Tare-i mai plăcea lui Zumbulia...

— Pune! Bătrînul ăsta de la subsol cine este?

— O ființă pîrlită. L-am lăsat moștenitor pe bărăcuța mea. Și i-am spus că dacă pleacă și el, să i-o lase altui om chinuit. Sau poate vrei să ți-o lase ție ?

— Bunicule !

— Bine... bine... ți-am spus-o ca să te încerc. Am să-i spun să i-o lase altcuiva. Știu că ți-e milă de bătrîni. Dar să știi? Tu cînd o să îmbătrînești, nimănui n-o să-i fie milă de tine. Lumea devine din ce în ce mai crudă. Pregătește-te să primești înapoi tot ce-ai dăruit sub formă de pietre. Dar nu despera. Sf. Ștefan cu pietrele pe care le-a

primit a devenit sfînt. Fă bine și aruncă-l în mare. Și să fii sigur — o să se facă furtună, ca să te înece. Acum, unde te duci? Treci mai întîi pe la Agrambeli, sau pe la „Perși"? S-a ales praful de toți. Unii au terminat, alții s-au speriat și au plecat. S-a golit școala. Mai rămăsese o fată aici, pe care o strigau „automobilul", gata și cu ea. A terminat, s-a plictisit, nu știu.

— Nu. Mă duc întîi la cimitir.

— Începi de la coadă. Cu cei vii mai întîi. Te așteaptă.

— Nu !

— Bine. Fă cum crezi. Eu te aștept!

CAPITOLUL XVII

La cimitir domnea liniștea. Copacii erau de un verde-închis aproape negru. L-a legat de gard pe Vardas și a intrat. Nu a întîrziat să-i găsească mormîntul. Crucea însă se învechise și literele se șterseră. Crucea lui Areti însă era încă proaspătă. Amîndouă mormintele erau îngrădite. Și aici garduri ? Pretutindeni garduri pe lumea asta ?

A îngenuncheat, a stat o clipă tăcut, apoi s-a aplecat și a privit mormintele. Le năpădiseră buruienile. Apoi a îndreptat un băț din gard care era gata să cadă. Chiar în clipa aceea o păsărică cafenie s-a așezat pe cruce, l-a privit pe Melios și și-a luat zborul. Fără îndoială, era o vecină. Și nu era obișnuită să vadă vizitatori.

Nu i-a fost greu să găsească și mormîntul Zumbuliei. Era lîngă al lui Anghelos, fratele lui moș Todos. Două cruci modeste de piatră albă. Dar... ce era asta ? Aah... moș Todos... de ce-ai făcut-o și p-asta ? Lîngă ele era și crucea lui, care-l aștepta. „Todos-Iarenis — născut în 1847, adormit..." Data morții rămăsese nescrisă. Nu mai lipsea nimic. Numai clipa amară. Noaptea... Nimic altceva. Și apoi... micul urcuș pe care nimeni din cei care-l urcă pentru ultima oară nu îl simt. Asta pentru că îl urcă pe picioare străine.

Melios a plecat, copleșit de tristețe. Gata să crape. Vardas, care-l aștepta, ridică vesel capul. S-a apropiat. L-a apucat de coamă și atunci... așa cum stătea gata să sară... l-a îmbrățișat și a izbucnit într-un plîns cu sughițuri.

Moș Todos obișnuia să spună întotdeauna : „Nu întîrzia cu plînsul. Lacrimile întîrziate sînt cele mai amare".

A ajuns la baracă umflat de plîns. Masa era gata. Bătrînul îl pîndea după sprîncenele lui albe.

— De ce-ai pus crucea aia ? îl întrebă Melios supărat.

— Nu te supăra, fiule, nu știam c-o să vii. M-am dus să i-o comand pe-a Zumbuliei, și pe-a lui frate-meu. Apoi m-am gîndit: „Cine o să mi-o comande pe-a mea?“... Meștere... îi spun pietrarului. Nu faci mai bine trei? Hai, acum liniștește-te. Odată și odată tot trebuia făcută. De ce să n-o facem mai devreme ? Așa este. Cei care-s gata să devină părinți fac leagăn. Cei care-s gata să devină răposați își fac crucea. Dacă vrei să știi, crucea e un lucru sigur. Intră ceva mai devreme în groapă, ca să nu intri pe lumea asta neîngropat. Un om umblat mi-a spus odată că departe, hii... în Arabia, în timpurile străvechi, oamenii își făceau regii conserve ca să nu se strice. Te întreb : Ce-a ieșit din asta ? Cei vii n-au învățat minte. Tot mor. Cei morți... cine s-a întors de acolo ca să ne spună ? Cînd eram mic, un vecin care și-a pierdut copiii de sabia turcului spunea că turcii, cînd mor, se fac cîini. Unde-ar fi așa noroc... Nu, fiule. Și ei tot pămînt se fac. Toți. Și turci, și greci, și francezi... Toți se fac praf și pulbere. Hai acum să mîncăm. Ai să-mi spui : „O dată ce-o să murim de ce să mai mîncăm?“. E, uite. Tocmai de-asta. Deci... „Să fie hrăniți și săturați obidiții“... Ia spune-mi, ce înseamnă „obidiți“?

— Săraci.

— Ce-mi spui ? He... hei... Ia uită-te ce veche e sărăcia... De cînd purtau bărbații fuste. Ai auzit cum îi spune? „Să fie hrăniți și săturați obidiții“. Are dreptate. Pentru că cei bogați, oricum, tot mănîncă. Mănîncă deci, obiditule ! Într-o zi, la biserică, m-am oprit în fața unei icoane care se numește „Cina cea de taină“. Adică acolo unde ISUS CRISTOS mănîncă împreună cu apostolii săi. Erau toți de plîns, sărmanii! Nici un păhărel de vin măcar, măi frate ! Nici o fărîmă de carne... Nimic. Și toți erau desculți. Iată ce l-a făcut pe blestematul de Iuda să-l trădeze pe Cristos. Colindau, cică, apostolii și dăscăleau... Ce dăscăleau...? „Desculțați-vă!“ Asta, adică, ne-a împiedicat să fim buni? Pantofii și vinul? Iartă-mă, Doamne! Văd că ți-am stricat pofta.

— Nu. Mă gîndesc la crucea unchiului meu.

— Cioplitorul ăsta îți face ce vrei. Și ia stai puțin. De atîtea daravele cu morții a devenit filozof. Te duc mîine dimineață la el. Știi cum este? Are sprîncene albe, păr alb, gene albe. Un ofițer pensionar l-a botezat „Regele înmărmurit". Ei... ofițerul a murit, iar „regele" trăiește.

— Moș Todos... îi spuse deodată Melios. De ce vorbești atît de mult?

— Ca să obosesc... zise. Aici, înăuntru, o să ne distrugă odihna. La început vorbeam ca să îmbătrînesc. Dar mai tîrziu am descoperit că întineream. Atunci cînd am descoperit însă, nu mai aveam cu cine vorbi și am îmbătrînit și mai mult.

S-a sculat și a adus un urcior.

— Ai văzut ce era să fac? Era gata să uit vinișorul. Hai să bem cîte un păhărel. E din strugure uscat la soare. Aah... și din morți te scoală. Mare descoperire vinul. Un drumeț, se zice, ca să aibă mereu vin, a plantat viță de vie pe fundul măgarului lui. Ha... ha... ha... Aah... De cînd n-am mai rîs... Acum, după ce mîncăm, unde pleci? Lasă. Nu-mi răspunde. Știu. Păi? Era și timpul. Dar fii atent, fiule! Dacă s-a legat de altcineva, las-o. Nu te apleca. Nu sîntem noi cei care-și pun fruntea pe pantoful stăpînului. Noi sîntem călăreți! Gata. „Să fie hrăniți și săturați cei obidiți!" ...Scoală-te. Dacă te întîlnești pe stradă cu vreunul cu ochi albaștri, pune-l să-ți scuipe calul. Altfel, sîntem pierduți. Mergi cu bine!

. . . . . .

Potcoavele lui Vardas trezesc caldarîmurile orașului. Încotro mergea? Știa. Cetatea, înainte de a fi cucerită, trebuie să fie încercuită. Deci... mai întîi trebuie să-și facă planurile. Așadar... primul lucru era să-l găsească pe „rege". Dacrigikos era imposibil, în noua lui viață, să nu-și fi creat o nouă personalitate. Oriunde s-ar afla, la lucru sau la lene, trebuie să fie șef. Își amintește acum ultima lor despărțire. Acolo... la capătul orașului, la dealurile cu pămînt roșu. Își amintește de pumnii lui murdari, așa cum și-i scălda în ochii înlăcrimați. Șuturile pe care le dădea pietrelor cu pantofii lui rupți...

Vardas străpunge încet cartierele sărace. Dar... Vai! Totul este de nerecunoscut. Case noi s-au ridicat. Unde să

găsești printre atîtea case luxoase cocioaba „șefului"? Apoi... pe cine să întrebe ? Toți aici erau copii de oameni bogați. Mai bine să-și continue drumul. Uite acolo, după colț, locuia cîndva Hamolias, aghiotantul „regelui". Acum era un loc viran. S-a apropiat de cîțiva copii murdari care se jucau cu niște mingi de cîrpă. Un băiat, mai mare, își peticea pantalonii la soare.

— Nu cumva știți unde locuiește domnul Hamolias ? întrebă Melios.

— Ce lucru e ăsta ?

— Un domn...

— Și ce-mi pasă mie ?

— Trebuie să-l știi.

— De ce ? Eu nu sînt nici poștaș, nici jandarm. Nu știu !

Melios a plecat, dar nu știa unde mai putea să meargă. Atunci și-a amintit „Automobilul". Ea trebuie să știe totul. Își aminti și unde locuia. Casa ei era destul de nouă, așa că era exclus s-o fi dărîmat. A găsit casa ușor, s-a apropiat de poartă și a bătut. O fată grasă s-a repezit afară. Niște faruri au strălucit în soare. O gură a rămas deschisă.

— Vezi, să nu-mi spui „Sf. Gheorghe"! îi spuse Melios. Cobor și-ți sparg geamurile!

— Dumnezeule !

— M-ai recunoscut ?

— Kadr... Kadras... Dar nu. Nu te recunosc.

— S-a măritat?

— Dacă nu-mi spui cine ești, nu te recunosc niciodată.

— Vezi că încă ești zurbagie ?

— Dar de unde să știu eu dacă ești tu ? Dacă nu ești tu și e altul care îți seamănă ?

— Nici vocea nu mi-o recunoști ?

— Ea este cea care mă încurcă și mai mult.

— Drept cine mă iei ?

— Drept unul care e imposibil să fii tu.

— De ce ?

— Pentru că el a dispărut.

— Cum se numea ?

— Nu te interesează.

— „Automobilule"! Lasă șmecheriile și spune. Prietena ta s-a mă...

— Nu mă întreba nimic, că nu știu ! Nici nu mai sîntem prietene. Ai cumpărat calul ? Ce vrei de la ea ? Ea e nebună. Dacă nu era, te aștepta. Eu eram sigură că ai să te întorci cu calul. Te cunosc.

— S-a măritat ? Zi.

— Nu. Nu. De unde să știu eu? Noi acum nu ne vorbim. Și dacă vrei să știi, nici nu mai locuiește aici. Ai scris cartea aia despre care vorbeai ?

— Care carte ?

— Ah, ce mincinos ești! Noi în fiecare lună mergeam la librărie. „A sosit cartea lui Melios Kadras?“ întrebam.

— Care „voi“?

— Eu...

— Singură ?

— Kadras, n-ai să încetezi cu întrebările? Mă sperii. Ți-am mai spus. Nu știu nimic! Ce amestec am eu cu cei bogați?

— Atunci cînd erați colege, de ce erați prietene?

— Atunci... atunci eu eram „automobil“. Nu înțelegeam. Nu mă strigați așa?

Melios își mușcă buzele.

— Am trecut pe la Dacrigikos... îi zise. Au dispărut toți. Nu cumva știi unde stă?

— Dacrigikos? Asta-mi mai lipsea!

— Și Hamolias?

— Mare nevoie ce am! Puf! I-au dărîmat casa! Știai?

— Tu cum ai aflat?

— Ce-ți pasă?

— Vreau să-l găsesc, înțelegi?

— Ce treabă ai tu cu oamenii săraci?

— Crezi că semăn cu prietena ta?

— Bine... nu te-am înjurat.

— Ai să-mi spui acum unde stă Hamolias?

Deodată, Caliogis s-a apropiat de el. Ochii ei în spatele lentilelor străluceau triști.

— Kadras... îi spuse. Te rog... spune-mi! Crezi că nu merit nimic?

— Ce tot spui acolo? Eu, dacă vrei să știi, te-am considerat cea mai bună fată din clasă.

„Automobilul“ l-a privit acum și mai trist.

— Știu că asta e cea mai mare minciună, dar să n-o strici. Și dacă te întreabă, să nu spui că e minciună.

— Cine?

— Nu mă amărî, Kadras! De cine-mi vorbeai acum?

— Despre Dacrigikos.

— Nu, despre celălalt. Despre prietenul lui. Să nu-i spui adevărul. Spune-i că ai bună părere despre mine chiar dacă nu ai. Este singura mea rugăminte.

Melios a simțit o durere adîncă...

— Caliongi... îi spuse. Poți să mă ierți? Ai să mă ierți că am întîrziat atît de mult să-ți spun cît te-am stimat? Cît te-am iubit?

— Tu? Și atunci de ce cînd mă strigau „Automobilul", tu rîdeai?

— Eu? Niciodată. Dar am făcut o greșeală. Nu le-am interzis-o celorlalți.

— Nu-i nimic. Mie-mi ajunge că tu nu rîdeai.

— Și acum, spune-mi, unde-i Hamolias?

— Știi... n-a reușit în viață. Acum lucrează.

— Și atunci, de ce spui „n-a reușit"?

— Se poartă și acum ca un golan. Dar știi ce inimă bună are? Îți jur!

— O știu. De-asta sîntem prieteni.

— Adevărat? Ah... de-ai ști ce rău îmi pare că nu pot să-ți spun nimic despre Agrambeli! Dar... lipsește. Nu te-am mințit.

— S-a măritat?

— Dacă era aici, chiar cu regele dacă era măritată, ar fi divorțat și ar fi alergat cu lacrimi în ochi la tine. Nu ți-o spun ca să te măgulesc. Ci o simt eu. Îți jur! Uite, pe iubirea... mamei mele.

— Pe Kondoleon l-a luat?

— Cum ți-a venit pe buze numele ăsta?

— Spune. Pe el l-a luat?

— Nu știu. Dacă vrei, bate-mă! Vrei să-ți spun unde stă el? Știi la cine mă refer. Mergi pe podul vechi, ce duce la cazarmă. O să-i spui că m-ai văzut?

— Da. Ia spune-mi acum un lucru. Știe că-l iubești?

— Eu? Ai înnebunit?

— Bine. Am să i-o spun eu. Mă mir însă ce-ai găsit la el de-l iubești?!

— Nu-l iubesc. Dar de găsit, ai ce găsi.

— Ei, ce are?

— În primul rînd are... ceea ce a zis și moș Todos. Adică e om dintr-o bucată.

— Și e suficient asta ca să iubești un bărbat?

— Cine știe... poate că nu este. Iată de ce nu-l iubesc.

— Ai dreptate.

— Nu. N-am. Ah... de-ai ști cît de trist e seara, cînd se întoarce de la lucru! Eu un singur lucru știu: că niciodată un om rău nu e trist.

— Ai dreptate, Caliongi. Am glumit. Hamolias dovedea de atunci că o să devină un bărbat grozav.

— Dar n-a devenit.

— Se pare că și-a dat seama de pe atunci că totul era în zadar. N-ar fi putut niciodată să termine școala. Și chiar dacă o termina, nu s-ar fi pricopsit. Asta-i soarta celor săraci.

— Tu de ce te-ai pricopsit?

— Greșești, Caliongi. Nu m-am pricopsit. Sînt același. Ca să îmi cumpăr calul ăsta, mi-am tăiat pîinea de la gură.

— De ce?

— Pentru că... ea de mică visa să iubească un călăreț. Și de atunci am hotărît să cumpăr calul.

— O știu. Și acum, cînd ai venit călare pe calul vostru, ea lipsește. I-am trimis două scrisori. N-am primit răspuns. Și într-o zi, așa cum mă întorceam desperată acasă, m-am întîlnit cu „el". Era prost îmbrăcat. Am dat să fug, să nu mă înjure. Așa făcea la școală. Dar el s-a înroșit. Atunci am înțeles că n-am să mai pot trăi fără el.

— Dar... bine, spuse Melios, făcîndu-se că nu înțelege. Așa mare lucru e că s-a înroșit?

— Ah... Kadras! Nu mai ești omul pe care l-am îndrăgit. Noi, atunci, toate credeam că nu mai există altul pe lume ca tine. Știi ce-am făcut noi în ziua cînd te-au exmatriculat? Ne-am adunat toate la mine... am făcut halva, dar nu s-a atins nimeni de ea. Apoi am încercat să cîntăm și am izbucnit în plîns. Și acum tu vorbești așa. Spune-mi, Kadras, de ce-ți faci singur rău?

— Caliongi, îi zise Melios disperat. Iartă-mă! Nu cred nimic din ce ți-am spus. Am vrut doar să mă conving că-l iubești pe prietenul meu. Acum știu. Îți mulțumesc.

— Iubesc? Aah... Numai Agrambeli... Numai ea știa să iubească. De trei ori a vrut să se înece. Eu niciodată. Dragoste e asta?

— Stai! Ți-a interzis cineva să-l iubești pe Hamolias?

— Nu.

— Atunci de ce să te îneci? Știi cîți au fost împotriva noastră?

— Da. Dar ea a putut să ți-o spună. Asta pentru că te-a iubit mult. Eu nu pot. Mă tem că dacă i-o spun, o să mă-njure din nou. Și eu o să m-arunc în fîntînă.

— Mai înjură?

— Acum și mai mult. Asta pentru că e mai nenorocit.

— Și tu, Caliongi, nu poți să-l faci fericit?

— Eu? Ai înnebunit, Kadras? Ce pot să fac eu un „automobil"?

— Totul. Știi de ce e rău? Pentru că nu-l iubește nimeni.

— Și ce să fac?

— Dar o știe?

— Dacă i-o spun, o să arunce cu pietre.

— Și-i mai bine să-l vezi cum se usucă? Mai bine să mănînci bătaie cu pietre.

— N-am să i-o spun niciodată. Tu nu știi ce scîrbă îi este de îndrăgostiți. E și el ca Dacrigikos. Știi ce scîrbă îi era lui de Agrambeli?

— Știi cît o iubea?

— Despre Dacrigikos îți vorbesc.

— Despre el îți vorbesc și eu...

— Sf. Fecioară! O știi?

— De-atunci...

— Da. Dar pe mine Hamolias n-o să mă iubească niciodată. Știi ce mi-a spus atunci cînd m-a întîlnit pe pod?

— Ce?

— Intîi m-a privit sălbatic. Apoi îmi zice: „Ce cauți tu, fă, pe-aici?" I-am spus că mă duc la o prietenă. „Aici s-a găsit să stea și tîrfa asta?" îmi zice. Te întreb, Kadras, la ce te poți aștepta de la un om care vorbește astfel?

— La multe... Ia spune-mi, numai în anumite zile mergi la prietena ta?

— Da.

— Și-l întîlnești de fiecare dată pe pod?

— Da. Și de fiecare dată cînd trec mă privește și mai urît. Spune-mi tu acum. Dacă nu mă urăște, de ce mă privește așa?

— Știi de ce? Ha... ha... ha...

— De ce?

— Pentru că crede că într-adevăr mergi la prietena ta. Dac-ar ști că mergi pentru el, te-ar privi altfel. Lasă. Am să vorbesc eu.

— Kadras, ai înnebunit! Și... ce... ce-ai să-i spui?

— Adevărul. Că-l iubești.

— Eu? Asta-mi mai lipsea. Și... dacă nu te crede?

— Pe mine o să mă creadă.

— Și atunci, eu unde o să mă ascund?

— În brațele lui.

— Kadras... Dumnezeule! Ce nerușinat ești!

— Bine. Dacă mă înjuri, plec.

— Nu te înjur, dar îmi spui lucruri care mă fac să-mi fie rușine. Nu vrei să-ți fac o cafea?

— Nu. Sînt grăbit.

— Măcar o dulceață.

— Mă grăbesc, Caliongi!

— O floare atunci.

— Dacă-mi dai două, le primesc.

— Vezi să nu te duci să-i dai lui una.

— Mulțumesc că mi-ai amintit. Așa am să fac.

— Să vezi c-o s-o mănînce...

— Cum? Mănîncă flori?

— L-am văzut într-o zi cînd mînca un trandafir.

— Ei, atunci te iubește, Caliongi. Te iubește mai mult decît credeam. Le-ai tăiat? Bravo! Frumoase garoafe! Am să i-o dau pe cea mai frumoasă.

— Să nu-i spui că-i de la mine, auzi?

— Bine. Am să i-o spun. Și acum, la revedere.

„Automobilul" a rămas în prag, trist. Melios, înainte de a se urca în șa, i-a făcut cu mîna un semn de rămas bun. Atunci ea a alergat spre el. Era roșie, răscolită.

— Kadras, îi spuse. Iartă-mă!
— M-ai mințit?
— Da.
Melios s-a oprit ca să înghită un nod care i se urcase în gît.
— S-a măritat?
— Da.
— Cu Kondoleon?
— Da.
— Și unde e acum „doamna"?
— Ah, Kadras, ce rău că ți-am spus...
— Unde e, așadar, doamna Kondoleon?
— Nu-i mai spune așa. Nu i se potrivește. Ei, în afară de numele tău, nici un nume nu i se potrivește.
— Atunci de ce s-a măritat cu el?
— Cine știe?... Poate ca să poată merge la Atena, ca să te caute. Pentru că credea că ești la Atena. Nu știu, Kadras. Toate s-au întîmplat atît de prostește! Niciodată nu mi-a vorbit despre el. S-a măritat cu el într-o dimineață și au dispărut. Nu și-a luat rămas bun de la nimeni. Toate au spus: „S-a dus să-l caute pe Kadras..." pentru că nici una dintre noi nu și-a închipuit că o să poată să iubească pe altul. Vezi, să nu te duci la Atena.
— Am să mă duc. Dar nu acum. Am să lupt să umplu mai întîi Atena de numele meu și apoi...
— Dar ai să reușești? Dar ce spun? Sînt nebună? Sigur că ai să reușești!

CAPITOLUL XVIII

Podulețul... Bine, era acolo un podulеț. Dar nu ne interesează cine l-a construit și de ce. Apă însă nu există nici măcar să vezi ce lucru e ăsta care se numește „apă". Dar atunci de ce l-au construit? Cauți explicația prostiilor oamenilor. Poate că a vrut cineva să înșele apa... Uite, or fi crezut că imediat ce-o să vadă podul, apa o să vină. Nu căuta înțelepciunea de la oameni. Și cît despre nebunii — cîte vrei!

Melios a trecut peste pod și a bătut în ușa lui Hamolias. O femeie din popor, cu ochii obosiți, a ieșit să vadă ce se întîmplă.

— Aici locuiește domnul Hamolias? o întrebă.

— Nu... nu, băiete, făcu bătrîna. Aici nu locuiește nici un „domn". Dar cu Hamolias tu ce treabă ai? Adică, cine-l caută?

— Mă mamă, de-a v-ați ascunselea te joci cu oamenii? se auzi din casă vocea lui Hamolias.

— Ei... ce să fac?

— Gonește-l!

— Dar e un... domn!

— Ei, tocmai de-asta îți spun să-l „gonești". Ce treburi avem noi cu domnii?

— Hamolias! strigă Melios.

— Mamă!... se auzi vocea neliniștită a lui dinăuntru. Asta-i vocea... Nu cumva este un șchiop?

— Da. Nu știu... Hai, vino să vezi tu.

— Și pantalonul meu cine-l poartă? Celălalt fiu al tău? Spune-i să intre, iar eu mă îmbrac și vin.

— A spus să intri... spuse mama.

Melios intră în curte. Peste puțin ieși și Hamolias. Cum l-a văzut, a înghețat.

— Tu erai? îl întrebă rece. Ce vrei? (Deodată văzu calul.) A... am înțeles. Ca să ne arăți calul, hai? Ei, l-am văzut. Primul-întîi. Hai, șterge-o acum!

— Unde-i Dacrigikos? întrebă Melios, care se pierduse din cauza primirii lui.

— Unde vrea, Te-au trimis ca să-l prinzi?

— Hamolias... zău! Nu te înțeleg. Îmi dai acum mîna?

— De ce? Ce ți-am făcut?

— Mă, tu!... Nu te lași de „persane"? Sînt eu, prietenul tău Kadras și am venit să te văd. Dacă nu-ți face plăcere, noroc. Mă duc să-l caut pe Dacrigikos.

— Ca să-i arăți și lui calul? Mulțumesc. N-are nevoie. Măi mamă, ce stai așa?

— Ce vrei să fac?

— Du-te de adu două scaune!

Bătrîna s-a dus imediat și a adus scaunele. Hamolias s-a așezat și aștepta.

— Par ai în cur? De ce nu te așezi?

Melios s-a așezat.

— Și acum, spune-mi deschis... îi spuse dușmănos. Cine ți-a arătat unde stăm?

— Prietena ta bună.

— „Automobilul"?

— Nu. Domnișoara Caliongi.

Hamolias l-a privit suspect și răutăcios.

— Te-a lăsat cealaltă și te agăți acum de asta?

— Eu nu „agăț" fetele altora.

Hamolias s-a mișcat neliniștit pe scaun. Apoi și-a șters sudoarea.

— „Altora"? Adică care „altora"? Dar ce-mi pasă mie de gîște? N-ai văzut a ta...

— Caliongi nu e gîscă...

— Bine. E rață. Îmi retrag cuvintele.

— Ce să-ți spun... Regret că vorbești așa despre o asemenea fată.

— Adică cum „asemenea"?

— Ca domnișoara Caliongi. Cinstită... modestă.

— Hm... care vra să zică, ai treierat-o și pe ea... Deci... urmași buni!

— N-am „treierat" pe nimeni. Și nici Caliongi nu-i din cele ce pot fi „treierate". Și nici eu nu-s din ăia care „treieră" fetele altora. Caliongi te iubește ca nebuna, mă tîmpitule, și n-are ochi pentru...

— Știu că n-are ochi. Are faruri. Stai, unde pleci?

— Mă duc să-i spun că a făcut cea mai mare greșală să se îndrăgostească de tine.

Hamolias s-a ridicat răscolit.

— Mă, tu! îi spuse. Ce știi? Ce crezi? Crezi în ceea ce ai spus? Spune-mi, că altfel te omor!

— Da.

— Ei, gata. S-a dus cu „mașinuța".

— Dacă-i mai spui așa, eu plec.

— Bă, tu! Dacă nu era „mașină", se îndrăgostea de mine?

— De ce? Ce-ai tu?

— Hai acum! Păcat. Ai pățit-o. N-ai înțeles? Își bate joc de amîndoi, măi. Șoaricele! Stai să mai treacă pe pod și ai să vezi... Ce-i, mamă?

— Pentru cine vă certați? întrebă bătrîna, ieșind neliniștită din casă.

— Pentru nora ta... spuse Melios.

— Unde s-o găsesc... fiule? ... Care se uită la noi...

— Ei, uite, asta-i spun și eu de-atîta timp, și el nu înțelege. Îți place ție, mamă, noră cu ochelari?

— Dacă e fată bună, ce ne supără ochelarii? Are suflet bun? Asta mă interesează.

— Nu știu. Întreabă-l pe el.

— Are, fiule? îl întrebă pe Melios.

— Are... mătușă. Și dacă vrei să știi, era cea mai bună fată din clasă.

— Și l-a ales pe fiul meu?! s-a mirat bătrîna. Nu zic. E cel mai bun din lume, dar e sărac.

— Ea știe. Și nu-i pasă de loc.

Bătrîna oftă adînc.

— Da, există cîte unele de astea. Cărora nu le pasă de loc de sărăcie. Închid ochii și se aruncă în foc. Argat era și tatăl lui. Și trăiam bine. Dar ne-a părăsit devreme. Aah!...

— Bine... Hai acum în casă!

Cum a plecat bătrîna, Hamolias a sărit în sus și l-a apucat pe Melios de guler.

— Mă, tu! îi spuse. Vezi puțul? Dacă mă minți, să n-am parte de mama dacă nu te...

Melios i-a prins mîinile și i le-a coborît.

— Dacă vrei să vorbești ca un bărbat, vorbește. Altfel, te părăsesc, și plec.

— Ea, mă? Pe mine... pe mine? A văzut-o doctorul și a zis că-i zdravănă? Și atunci, cum mă vrea pe mine?

— Ți-am spus. Jos mîinile!

Hamolias le coborî.

— Bine... spuse. Le iau. Dar... ascultă aici. Dacă vă jucați cu inima mea, vă omor pe amîndoi și apoi mă predau.

— O iubești, măi?

— Spune. Vorbești serios?

— Ai auzit ce te-am întrebat?

— N-am auzit nimic. Spune. Vorbești serios?

— Hamolias... Îți amintești în toți anii de școală să-mi fi bătut joc vreodată de cineva?

„Persanul" și-a plecat capul.

— Nu... spuse. Ai dreptate. Niciodată. Dar... totuși... să mă iubească ea? Pe mine?

— Ce tot îi dai cu „pe mine" și „tocmai pe mine"? Da, bă! Pe tine! Ce, adică... nu meriți?

— Mă, tu! Ți-a spus-o ea? Ea, cu gura ei? Chiar cu gura ei?

Sudoare fierbinte îi curgea pe față.

— Mereu același cîntec? Ți-am mai spus. Da.

— Știi... eram gata s-o arunc de pe pod... pentru că nu mai suportam.

— O iubești de mult?

Hamolias a căzut pe gînduri.

— Dar... dragoste e asta? Adică... așa arată „rahatul" ăla care se numește dragoste?

— Tu ce zici?

— Știu eu? Eu un singur lucru știu. Cînd o văd, pățesc ceva. Dar nu știu cum se numește.

— Și „ceva"-ul ăsta de cînd a început?

— Hm... Știi de cînd? De cînd ne-a citit profesorul „Zi-Zi" compunerea ta, și plîngea Agrambeli. Îți amintești?

— Eh... da!

— Da. Plîngea. Dar ce-mi pasă mie?! Nu-i așa? Las-o...

mi-am zis. Lasă să-i curgă nasul. Ce-mi pasă mie? Dar atunci, deodată, văd două faruri și ochii „mașinii" să plîngă și ei. Ah! Fac așa... și prind pe inimă un junghi. Asta... zic. Asta, dacă nu e dragoste, atunci eu sînt nebun. Ei, de atunci încolo mă ardea pofta s-o înjur. Asta e dragostea?

— Cred că da.

— Ei, atunci sînt pierdut. Gata!

— Dar o dată ce te iubește și ea?

— Ei, iată ce nu pot eu să cred.

Melios l-a cuprins cu drag de după umeri și l-a strîns călduros.

— Ascultă, Hamolias, îi zise. Poate că ea... adică... ea... a mea... Poate că nu m-a iubit.

— Te-a iubit. A spus-o Dacrigikos.

— Nu știu. Poate. Dar pentru a ta bag mîna în foc. Și ea ce face? Nu mai știe nici ce vorbești. Uite. Ia floarea asta. Ți-a trimis-o.

— Ce? Ei... gata... Dacă-i așa, a lovit-o damblaua.

— Ea o numește „dragoste".

— Garoafă, măi... Ea... mie?

Deodată s-a repezit la Melios și l-a luat iar de guler.

— Ascultă. Dacă mă minți, te omor!

— Liniștește-te! Nu-i nevoie să faci crimă.

— Bine. Îl caut pe „Șeful" și te omorîm împreună.

— În ordine. Vă aștept deseară la restaurantul „Paradisul". La opt fix.

— Și cu garoafa asta, acum... eu, ce dracu' să fac?

— Nu știu... Găsește singur.

— Am găsit. O s-o pîndesc mîine pe poduleț, și dacă-mi spune că nu mi-a trimis-o ea, o arunc de pe pod.

— Și dacă-ți spune că ți-a trimis-o ea?

— Ei, uite... asta o să-mi mănînce capul.

— Ei, acum eu plec. Și așa cum am hotărît. La opt, la „Paradisul".

Cînd încăleca, s-a întors să-l vadă. Hamolias într-o mînă ținea garoafa gingaș, afectuos, iar cu cealaltă o ferea ca pe o lumînare, să n-o stingă vîntul... D r a g o s t e.

*

* *

Restaurante cu numele „Paradisul“ a văzut multe Melios. Dar adevărat paradis cu flori, frumusețe și ciripituri era numai acesta. Se afla în afara orașului, pe un platou de sub care începea o cascadă, iar în vale străluceau, verzi, livezile.

Melios termină toate treburile devreme. A găsit cruci gata și încă din marmură bună, a scris numele, apoi, împreună cu paznicul cimitirului, le-a pus pe morminte. După aceea, a trecut și pe la moș Todos. Cum l-a văzut, bătrînul l-a mirosit.

— Am înțeles... îi spuse. Iar ți-au rănit inima. Nu așteptа mila, sufletelule... ți-am mai spus. Doar vezi bine că nici în pămînt nu te lasă liniștit. Ce-a făcut? S-a legat de altul? A plecat?

— Da.

— Și n-a lăsat în urma ei nici un firicel, nici o cărăruie ca să alergi la ea, dacă într-o zi te strigă inima ei?

— Nu. Nimic.

— Ai văzut? Și toți credeam c-o să înnebunească... Fleacuri! Nebună era fata ca să-nnebunească? Și acum?

— Nimic.

— Ce-o să faci? O să suporți? Dar... n-ai încotro. Te înțeleg, fiule. Cu toate că n-am anii tăi, îți citesc în ochi. Într-o zi am trecut pe lîngă clasă, și l-am auzit pe sufletul ăla negru, pe profesorul de religie, să le spună copiilor: „Ce înseamnă om?“ Ei, sărmanii s-au pierdut și n-au știut ce să răspundă. Și atunci el le-a spus: „Omul este cel mai nobil, cel mai perfect...“ Ptiu! am făcut, și am plecat. Iuda! Mincinosule! Ăsta, măi, e omul? Seamănă cu mutra ta? Ascultă, Melios. Am să ți-o spun eu, cu mintea mea proastă, ce este omul. Singur am găsit-o. Deci: „Omul este cel care împarte durerea străină și pe-a lui o înghite singur“. Iată. După astea am să-mi dau seama ce e omul. Dar după ce? După picioare? Pune-i „Cucuiului“ sufletu-ăla negru... Carlaftis... Pune-i aripi... și apoi așază-l lîngă un măgar și întreabă-mă: „Care, moș Todos, din ăștia, e om?“ Imediat am să mă reped să-l îmbrățișez pe măgăruș. „El!“ am să spun. Vezi să nu mă uiți, fiule. Și dacă ai vreo nenorocire, telegrafiază-mi. Am să iau trenul și-am să vin imediat. Face mare zgomot?

— Dar n-ai mers niciodată cu trenul?

— Niciodată. Credeam că trenurile sînt făcute pentru cei bogați, ca să se urce în ele și să-și rîdă de cei săraci. Mi-a fost rușine să batjocoresc săracii și așa n-am mers niciodată. Spune-mi, încă o dată, te zdruncină tare?

— Nu te leagănă chiar.

— Oh... O să adorm și nu cred c-am să mai mă trezesc. Apoi... n-am să știu unde să mă cobor.

— Or să-ți spună ceilalți.

— Da? Călătoresc cu trenul și oameni buni?

— Cum să nu?! Și nu-i adevărat că în el merg bogații, ca să-și rîdă de săraci". Cei care-și bat joc de săraci se urcă în alte trenuri, cu catifea, care se numesc „vagon de lux". Îmi amintesc de cînd vindeam fructe în gara Vertecopi, sau Skidra...

— Cum? Ai făcut și treaba asta?

— Da cu mulți ani în urmă. Și iarna mergeam la școală.

— Ah... ah... Acum mi-am dat seama, fiule, de ce nu te-a iubit ea! Tu te-ai născut ca să fii iubit, dar nu de nemiloși. Cei cruzi au veni pe lume ca să semene și alte cruzimi.

Melios deodată s-a uitat la ceas. Se apropia ora opt.

— Bunicule... îi spuse cu amărăciune. A sosit clipa să te părăsesc. Dar am să mai vin. O să te supere dacă o să vină seara pe la ei niște prieteni, ca să aibă și grijă de tine? Or să-mi scrie și vești de la tine.

— Cine sînt?

— Niște vechi colegi. Dacrigikos... Hamolias...

— Am înțeles. „Persanii", hai?

— Ți-i mai amintești? Nu-s băieți răi, bunicule!

— Cum să mai rămînă răutate de la cei răi ca să ia și cei buni? Da. Mi-i amintesc. Erau niște bădărani care înjurau. Buni băieți. Îmi amintesc că i-au rupt oasele unui trădător.

— Ei sînt!

— Mi-i amintesc. Da... da... spune-le să vină, c-am nevoie de elevi mai mari. Hai acum să te îmbrățișez, poate că mă molipsesc cu puțină tinerețe. Drum bun, fiule! Și ascunde-ți inima, pentru că lupii își ascut colții. Vezi să te îngrași puțin, pentru că ei sînt nebuni după oameni osoși. Hai acum, să te ud cu ochii mei.

. . . . . .

Acum e la „Paradisul“ și-și așteaptă prietenii. Clienții sînt puțini. Unii seamănă a străini. I-a furat frumusețea și i-a îndobitocit. Ceva mai departe era cimitirul, unde, într-o noapte, s-a sinucis un coleg al lui. S-a sinucis din dragoste, fără să știe că era îndrăgostit, și i-a spus-o bunica lui. Ah!... pentru dragoste multe lucruri pot face fetele. Pot să se mărite chiar cu altul, doar ca să-ți arate cît de mult te-au iubit!

Vîntulețul de seară adie dinspre munte. Jos geme continuu cascada. Cum o fi oare Dacrigikos? N-a apucat să-l întrebe pe Hamolias. Precis că a crescut și că s-a urîțit. Băieții nehrăniți cînd cresc seamănă cu cîinii. O știa „șeful“ și de-asta și-a dat toată silința ca să se facă cît mai urît posibil.

E ora opt. Și încă n-au apărut. Vardas așteaptă sub un copac. Deodată, Melios văzu un deget murdar arătîndu-l. Degetul se sfîrșea cu Hamolias. Iar lîngă el — decădere! — „șeful“... Un „domn“ în haine negre, abia scoase din etuvă. Un tip care semăna cu un gropar provincial din ăia pe care golanii îi poreclesc „cioclii“. Purta costum negru, nespus de mototolit, strîmt... cu mîinile și picioarele jumătate afară. Adică „răposatul era mai scund“. Gîtul îi înota într-un guler uriaș, de unde atîrna, ca o tristețe — o cravată nepotrivită. Sărmanul „șef“... Cine știe cum a adunat fiecare lucru de la altcineva, ca să formeze acest „ansamblu“, și toate acestea le-a făcut ca să apară în ochii lui un domn cumsecade și să nu se facă de rușine. Și tocmai asta a reușit.

Melios s-a făcut că n-a observat nimic. A închis ochii și s-a avîntat în brațele lui. Un „cîrț“... s-a auzit în spatele șefului, s-au descusut — vai! — primele cusături și l-au lăsat pe Dacrigikos nefericit pentru totdeauna. Nu știa, săracul, cum să stea și ce să facă. Persanul îndrăzneț zăcea în el mort. Acum era un om tragic care nu îndrăznea nici măcar să zîmbească, ca să nu se rupă și mai mult și să cadă la pămînt costumul lui blestemat.

— Iată, bă, Kadras! îi spuse Hamolias. L-ai văzut? Na. El este. Haide-de!... Ce stai? Vorbește...

Melios a simțit lîngă el un picior dîndu-i un ghiont lui Hamolias. Apoi privi în jos. „Șeful“ purta niște pantofi albi din pînză de cort, în pliuri... dar nici ăștia nu erau

ai lui. Bietul rege nenorocit... Idolul perșilor... În ce hal a ajuns...

— Deci, Thoris... așa, hai? Pricopsita s-a măritat...

— Sictir!... gemu „șeful" printre dinți și vru să scuipe, dar i-a fost teamă să nu i se rupă mai mult costumul, și a amînat.

— Bine am făcut că n-am iubit-o nici noi. Nu-i așa, Thoris?

„Șeful" a rîs amar... prostește.

— Știi ce, meserie grozavă are Thoris? întrebă cu mîndrie Hamolias.

— Da?...

— Păi, nu-l vezi?

Piciorul acționă din nou sub masă. Noroc că în clipa aia a venit ospătarul.

Melios s-a grăbit.

— Două sticle de vin și trei pahare.

Comanda a sosit repede. Dar apăsarea devenea din ce în ce mai copleșitoare. Beau și se strîmbau de parcă era chinină. „Șeful" transpira... se umfla mereu... de parcă era închis într-o teacă de fier. Băuse repede, și acum se îmbătase.

— Măi băieți, spuse Melios, ca să iasă din impas. Nu lăsăm mai bine „Paradisul"? Mai bine să mergem prin vechile noastre văgăuni.

„Șeful" a răsuflat ușurat și a sărit în sus de parcă el ar fi propus-o.

Melios chemă chelnerul pentru plată. Dar deodată simți o mînă butucănoasă care l-a oprit brutal. A ridicat ochii. Dacrigikos era lîngă el. L-a atins haina lui descusută, care mirosea a tămîie. Ochii îi erau roșii... cruzi... Știa. Dacă insista să plătească, „șeful" o să-i spargă fălcile.

— Bine, Thoris... îi spuse. N-am vrut să te jignesc. Ai dreptate. Eu sînt musafirul.

A venit ospătarul, a privit sticlele.

— Cinci și cu cinci — doisprezece... zise.

Șeful îi aruncă un pol și-i întoarse cu dispreț spatele lui descusut. Atunci se auzi în urma lor rîsul sarcastic al chelnerului.

— Măi... ce bogătaşi!... Şi ziceam şi eu... Mă, cum sînt îmbrăcaţi bogaţii... Cum sînt îmbrăcaţi... Iată că, în sfîrşit, am văzut unul!

N-au apucat să-l oprească. Nici Melios şi nici Hamolias. Dacrigikos a sărit ca pisica sălbatică peste gard, l-a înşfăcat pe chelner de guler, l-a tras înapoi, apoi îi trase unghiont şi-l aruncă jos, împreună cu mesele şi paharele. Apoi sări înapoi peste gard şi-i luă pe cei doi prieteni după umeri.

— Haideţi! le spuse. Gata!

S-au pierdut în umbra copacilor. Au intrat adînc în livezi. Dacrigikos acolo s-a oprit, a oftat, apoi a suflat afară tot aerul pe care-l trăsese în piept. Deodată, îşi întinse mîinile şi începu... Ce? Să se dezbrace. Să le scoată pe toate, una cîte una, cu înjurături şi gemete. Aruncă haina, apoi plastronul, pantalonul, şi deodată a rămas gol. Cu lenjeria lui săracă. Izmene lungi, reiate, şi flanelă de casă.

— Aah... spuse. Blestematele! Mi-au înfundat gura. Să-mi trăieşti, măi Kadras! Ai spus că am o „meserie grozavă"? îl întrebă pe aghiotantul lui. Pe dracu-n patru-l fac. Sînt un nimic, măi Kadras. Frăiera de maică-mea a crezut că şcoala o să mă facă om. Nu m-am făcut. Am ieşit din şcoală. Tot nu m-a făcut. Tu, care te-ai făcut, ce-ai cîştigat? Ne-a luat-o pe „subsemnata" Kondoleon. Ştii ce-am făcut, mă Kadras, înainte de a se mărita? Am pîndit-o zi şi noapte pînă ce-am găsit-o. Să n-am parte de mama! „Fă! îi zic. Ce vrei să faci? Vine cu calul!" Nu ştiam că l-ai şi cumpărat. I-am spus-o aşa, ca s-o răscolesc.

— Şi ce-a zis? întrebă tremurînd Melios.

— A rămas ca o păpuşică de marmură din cele care sînt în vitrina lui Kalisoras. „Nu-mi pasă pentru mine, fă! îi zic. Eu am să înghit vreun glonţ... sau am să-mi sparg capul de vreun perete, şi o să mă liniştesc. Dar Kadras, fă! Cum îl laşi, fă, pe Kadras? Eu cred c-o să suport, pentru că pielea mea e tăbăcită. Dar el o să se răzbune! Tu nu ştii cine este Kadras!" — „Îl cunosc... îmi zice. Şi de asta îl iubesc... Şi dacă mor... s-o ştii — pentru el am să mor!" — „Şi atunci de ce,fă tîrfuliţo — îi zic — atunci de ce te măriţi, fă, cu rahatul ăsta mucos?" Ce crezi că-mi spune atunci, măi Kadras? Ah... blestemata!!

— Ce?

— „Ei uite. De-asta!“ ... îmi zice. „Pentru că-l iubesc pe Kadras“. Ei, atunci și eu, dar te rog să nu te superi ... Hai?

— Zi ... Ce-ai făcut?

— Am scuipat-o! Uite. Drept în față. Apoi am plecat și-am umblat ca nebun toată ziua. Și tîrziu, noaptea, am luat o cutie de chibrituri și m-am dus să-mi dau foc casei. A sărit mama la mine și a salvat-o. Kadras ... dacă este așa o tîrfă mare, cum ne-am îndrăgostit de ea? Hai?

— Eu, Thoris ... îi spuse greu Melios. Eu n-o mai iubesc ...

Șefului i-au sărit ochii din orbite.

— Adevărat? striga. Hei? I-adevărat? Și de ce, mă, mi-o spui tocmai acum? Ei? De ce, mă, nu mi-ai spus-o înainte de a se mărita?

— De ce? Ce-ai fi făcut?

— Aș fi furat-o. Aș fi legat-o c-o frînghie, aș fi pus-o pe umăr și aș fi dus-o într-un loc unde nu-s decît corbi și stînci. Și nimeni nu ne-ar fi găsit, niciodată.

— Și cum ați fi trăit, măi Thoris?

— Aș fi hrănit-o cu păsărele. Aș fi omorît păsărele ca s-o hrănesc. Dacă n-am furat-o, am făcut-o numai de dragul tău. Și acum vii tu și-mi spui în față: „N-o iubesc!“ Kadras, ești sigur? Nu cumva greșești, bă? Mă tem să nu vii într-o zi și să-mi spui „am greșit“. Bagă de seamă, să nu fac vreo nebunie ...

— De ce? Ce-ai de gînd să faci?

— O iubești? Asta vreau să-mi spui acum. Spune!

— Nu.

— Ești sigur? Sigur? N-o iubești de loc, de loc ... nici un pic? Pentru Dumnezeu! Kadras, spune-mi!

— Nu, Thoris. N-o mai iubesc de loc. Dacă se mărita cu altul ... Și dacă se mărita din dragoste ... aș mai fi iubit-o. Dar să se mărite cu Kondoleon și chiar fără să-l iubească! Nu, Thoris, am terminat cu ea. Gata!

„Șeful“ l-a privit puțin cruciș. Apoi l-a închis în brațele lui. Îl zguduia, îl îndepărta, apoi îl apropia de el și-l bătea pe piept. Mirosea tot a nespălare, vin și lacrimi.

— Thoris ... îi spuse neliniștit Melios. Ce-ai pățit, frățioare? Spune-mi ... Ce ... Ce-ai de gînd să faci?

— Acum? Acum cînd e a mea?... Tot ce vreau. Îmi ajunge să știu că e a mea. Dacă vreau, nu-i fac nimic.

— Cum „a ta", bă? Dacă e a lui Kondoleon? îi spuse Hamolias.

— A lui? Bă dovleacule... ăla este de ceară vopsită, bă. Iubesc femeile bărbați din ceară vopsită, bă?

— Parcă-i iubește pe cei din ceară nevopsită? Apoi nu te-ai gîndit la Kadras. Nu te gîndești, măi, c-o iubește? Ce-o să facă el?

— Kadras a scîrbit-o, mă. Nu-i așa, Kadras?

— Da, Thoris!

— Ascultă... N-ai să-mi faci vreo mîrșăvie, hai? Mi-ai dat cuvîntul.

— Mă, tu... își vîrî din nou nasul Hamolias. Bine, Kadras se retrage. Hai să zicem că se retrage. Dar tu ce-ai de cîștigat? Ai să te duci s-o găsești? Nu. Atunci? O iubești, n-o iubești, pentru ea e totuna. De ce atunci faci pe nebunul? De ce-ai făcut pe tine de bucurie cînd ai auzit că n-o mai iubește Kadras?

— Pentru că rămîn singurul, bă!

— Și ce-i pasă ei, mă?

— Și ce-mi pasă mie că nu-i pasă ei, bă? Eu, unu', știu că am rămas s i n g u r u l. Asta mie mi-ajunge. Acum, fac cu ea tot ce vreau. Dacă vreau, pot chiar s-o omor. Nimeni n-o să-mi ceară socoteală.

— Și ai s-o omori?

— Nu spune gogoși, bă! Pot eu s-o omor, o dată ce-o iubesc?

— Atunci de ce zici „vreau"?

— N-am spus „vreau". Am spus „dacă vreau". Ei... nu vreau.

— Și n-ai să-i spui c-o iubești?

— Unde s-o găsesc?

— Și atunci de ce vorbești despre dragoste, bă Thoris? Dragoste fără s-o știe ea, se poate?

Thoris tremura din cauza răcoarei... Hamolias insista:

— Spune. Se poate?

Dacrigikos oftă adînc.

— Nu știu... spuse într-un sfîrșit. Întreabă-l pe el.

Hamolias s-a întors spre Melios:

— Se poate, măi Kadras?

— Da... spuse el, întunecat.

Hamolias rupse o frunză și o mușcă.

— Vezi că se poate... îi zise „șeful".

— Văd... fir-aș al dracului! Aah!... Eu credeam că numai eu am pățit așa ceva. Dar acum vine chiar Kadras și-ți spune categoric: „Da, se poate". Thoris... o să murim și eu și tu din dragoste, măi, și tîrfulițele alea n-or s-o afle. Sau nu cumva tu ai de gînd să i-o spui?

— Pe cornu' țapului am să-l fac.

Cei doi „Perși" au căzut într-o melancolie adîncă. Deodată, Dacrigikos își aruncă hainele jos și se așează pe iarbă.

— Ah... de-aș fi avut o țigară...

Melios se așează lîngă el și scoase pachetul. Se așeză și Hamolias. Au tăcut puțin. În sfîrșit, tăcerea a întrerupt-o Hamolias.

— De un fir de ață atîrn... le spuse. Cît timp nu i-o spuneam, ziceam: „Rabdă, Hamolias!" Acum, dacă i-o spun, mă tem să nu-i fie milă de mine. Kadras, ce zici tu? Dacă i-o spun, o să înceteze să mai treacă pe pod?

— Da.

— Vezi?

— De ce să mai treacă pe pod? Doar o s-o ai acasă!

— Blestematule! Ia uită-te, bă, ce sigur este... îi spuse șefului.

— De ce-l înjuri? îi reproșă Dacrigikos.

— Adicătelea, n-am voie nici să-l laud?

— Bine. Laudă-l. Dar acum noi ce-o să facem? Mie mi-e rușine să intru în oraș în izmene. Dar și cu hainele astea de cioclu mi-e mai rușine. Vezi ce-am făcut pentru tine, Kadras? Pentru că, dacă vrei s-o știi, pentru tine am făcut-o. Ca să nu mă vezi cu hainele mele „persane" și să zici: „Ia uite! Păcat! Dacrigikos nu s-a pricopsit", și să mă compătimești. Tu însă niciodată n-ai să te faci domn și așa că degeaba m-am măscărit. Tu și în cer să ajungi, pe aceeași vioară o să cînți. Tot cu zdrențăroși ca noi o să te întovărășești. Bine, dar acum eu cum să mă duc acasă? Or să mă creadă nebun sau vreo fantomă. Kadras... Nu.

N-am făcut nimic. Așa cum m-ai lăsat am rămas. Lucrez hamal la gară.

— Și de ce-mi spui acum toate astea, Thoris?

— Ca să nu le afli din altă parte și să crezi că nu m-am purtat bărbățește. Ți-o repet clar: sînt hamal.

— Ei și?

— Ce „ei și"! Hamal, bă! Ai înțeles? Cum poți tu să ai de a face cu un hamal?

— Ai înnebunit, măi Thoris?

— Ai dreptate. Am înnebunit. Hai acum, să mergem. Stai! O clipă, să-mi îmbrac fasoleala. Pînă acasă. Apoi am s-o pun pe masă să le coasă și să le duc de unde le-am împrumutat. De la haine vechi.

A început să se îmbrace fluierînd. S-a îmbrăcat la întîmplare și a venit și l-a îmbrățișat din nou.

— Hai, acum, mă Kadras. De cîteva ori am stat și m-am gîndit... Bine, mă... mi-am zis. Ele nu iubesc. O știu. Dar cum pot, afurisitele, să reziste la dragostea noastră? Ei? Ia stai. Nu cumva am spus altă prostie?

— Ba da... spuse Hamolias. Chiar așa. Prostii.

Melios tăcea. Lăsaseră în urmă livezile și acum intraseră în șosea. În depărtare albeau casele. Un cîine mergea somnoros. Poate că a visat oase.

— Băieți, pînă aici... spuse Melios.

— Pleci iar? spuse, parcă plîngînd, vocea „Șefului". Cum pleci, mă? De ce nu rămîi? Poate c-o să vină și să vadă calul. Dacă pleci, cum să-l vadă?

Melios n-a răspuns. I-a îmbrățișat.

— Am să mă întorc... le spuse. Dar fără cal.

— Eu, dacă-l aveam, îl omoram... spuse Dacrigikos.

— De ce? holbă ochii Hamolias.

— Dacă a plecat ea... ce haz mai are? N-ai văzut? Eu am vrut să dau foc casei.

— N-am să-l omor... spuse Melios. Am să-l fac doi, și-am să-i dau cîte unui prieten de-ai mei, care n-au de loc. La doi capi de familie cărora le-au îmbătrînit caii și n-au cu ce să-și are ogorul.

— Și cum o să trăiești apoi fără cal, măi Kadras?

— Am să fac cărți...

Hamolias își plescăi limba.

— Întotdeauna găsești ceva tu. Mai întîi cal. Apoi cărți. O Caliongi am și eu, și nu pot s-o fac!

— Ești o halva... îi spuse disprețuitor „șeful". De atîtea ori ți-am spus s-o furăm!

— E grasă, nu ține.

— Dacă sîntem doi? Mă Kadras... Acum, că avem și calul la-ndemînă, n-o furăm ca să terminăm și cu asta?

— Nu ajută, Thoris. Dacă nu-l vrea, tot o să fugă.

— Ba-l vrea! Ți-o spun eu! Moare după el!

— Atunci să vină cu binele. De ce s-o furăm?

— Hm... Tu le găsești pe toate ușoare. Și cine o să-i spună să vină? Na! Aici te vreau!

— Tu.

— O să arunce cu pietre.

— Atunci să se ducă Hamolias.

— La el o să vină ca un cățeluș. Dar nu se duce gogomanul. Te duci, mă?

— Nu.

— Vezi? Iată-l unde a ajuns. De-asta o să putrezim cu toții din cauza dragostei. Găsește și tu ceva, măi Kadras. Ăsta se topește pe picioare. Și nu știu ce să-i fac.

— Nu-i nimic. E foarte ușor.

— Ce trebuie să facă?

— Uite. Azi, cînd o să treacă pe podeț, s-o oprească și să-i spună: „Mulțumesc pentru floare!"

— I-ai trimis floare, bă? Na, prostule! făcu „Șeful".

— Nu te grăbi, Thoris... îl opri Melios. Ea i-a trimis lui. Deci, ai s-o oprești și-ai să-i spui: „Îți mulțumesc pentru floare. Niciodată n-am primit o floare atît de frumoasă"...

— Hai, la dracu'! făcu Hamolias. Eu, mă, să spun asemenea gogoși?

— Ai dreptate... spuse Melios. Nu-ți merg ție astea. O să i se facă scîrbă.

Atunci a luat cuvîntul Dacrigikos.

— Eu iată ce zic să faci. Cînd o să treacă pe pod, s-o prinzi de mijloc și să-i răsucești mîna. Și dacă strigă: „Ajutor!" s-o gonești. Dacă strigă: „Ah, mama mea! Ce dulce răsucește ăsta!", atunci s-o iei de umăr și s-o duci acasă. Nu-i grozav, hai?

— Da, dar este prea „persan"... spuse Melios.

— Toate se omoară după „persane".

— Bine, dar nu mai sîntem la școală. Thoris. Acum Caliongi e domnișoară. Vrea ca bărbatul care o ia de nevastă să se poarte altfel cu ea. Tu ce zici, Hamolias?

— Eu... ce să spun. Eu nu știu nimic. Eu zic... uite, să sfărîm podul și să nu mai poată să treacă și să ne liniștim!

Discuția a ajuns la impas. Trecea și noaptea. Peste puțin a început să se lumineze. Undeva, un cocoș răgușișe tot strigînd „s-a luminat!" Melios își întinse mîinile. Toți erau umflați. Gata să izbucnească. S-au îmbrățișat... Alte pîrîituri s-au auzit în spatele „șefului". Melios s-a smuls și a încălecat. „Noroc..."

Vardas a strălucit în lumina lunii.

Atunci se auzi gemînd vocea „șefului". Melios coborî și se opri tăcut în fața fețelor lor schimonosite.

— Thori... îi spuse. Thori. Ce se întîmplă?

— Auzi, Kadras! Sînt un nimic.

— Ești grozav!

— Pe dracu' sînt! Hai mai bine să nu spun ce sînt. Mă, tu... Nu sîntem amîndoi bărbați? Ei? Nu ne-a mototolit pe amîndoi la fel? Și pe mine nu m-a făcut noroi? Ei? Și atunci de ce, măi, eu o mai iubesc? Și tu o urăști? Ei? Să-ți spun eu de ce? Pentru că eu sînt un prost. Sînt un...

— Ce vrei să spui, mă Thoris? Nu te înțeleg.

— Dă-i drumul! Iată ce vreau să spun. De ce mi-am vîrît și eu mutra mea murdară în dragostea voastră?

— Care dragostea „noastră", mă Thoris... dacă ea nu mă iubește?

— Și eu? Nu te iubesc? Pentru că sînt hamal mi-a putrezit sufletul? Prietenia noastră, mă? Dar... Încep acum să vorbesc ca un Kadras. Iată ce vreau să-ți spun: Dacă-mi fac alt prieten... să mă lovească damblaua. Și tu, în loc să-l omori pe acest „altul", îl iubești ca pe un frate, ca pe Dumnezeu, ca pe... stai! Cum dracu' ne-am certat așa furcă? Atunci cînd te înjuram.. .Stăteam apoi și-mi ciocneam fruntea. Ai, acum te întreb. Ai înțeles, măi Kadras, cît te iubeam atunci? La dracu'! Iar am făcut-o de oaie! Iată... Astea am vrut să ți le spun de-atunci... dar nu

reușeam și de-asta te înjuram. Hai să mergem acum!... îi spuse brutal lui Hamolias. Hai, mă!

Îl trase brusc de mînecă.

— Și eu... și eu, tîmpitul, ce fac? Da, așa tam vrut să îți spun și eu... Și eu... eu, adică nu te iubesc?... Și-mi era rușine. Ai înțeles?

— Haide... bă!

— Bine... Noroc, Kadras! La... la revedere. Și trăiască prietenia noastră!

A pornit din nou pe drumul întoarcerii.

În cămăruța lui îl aștepta aerul închis și singurătatea. Cum le părăsesc oamenii, casele își pierd mirosul. Se sălbăticesc. A deschis ferestrele ca să se primenească aerul. Apoi începu să-și pregătească valizele. Copiii s-au adunat ca un roi de albine. Nici o săptămînă n-a lipsit, și fac ca nebunii. Peste puțin, iată că-și îndreaptă prova spre școală doi părinți. Îi cunoaște. Sînt Lias Pagonis și Gheorghis Trahilas. Au alungat copiii și s-au dus de s-au așezat în bănci. Transpirația curgea pe ei șiroaie înainte de a începe discuția. Își băgau mîinile în sîn, își scoteau șervetele. Deodată, Pagonis, împreună cu șervetul, scoase și o legătură cu bani, și-i puse pe bancă.

— Ți-au căzut banii... îi spuse Melios.

— E?... Lasă-i acolo. Stau bine, dascăle! Dacă vrei să știi... adică... cu mata... Iată ce vreau să spun... spune tu mai departe, măi Gheorghis... îi zise lui Trahilas.

— La fel, dascăle... răspunse el.

— N-am înțeles... spuse Melios.

— Adică, ce? Să scuipăm pîinea pe care o mîncăm? Ce să mai spunem? Cu alte vorbe, dascăle, tare ne-ai mulțumit!

— Ne-ai mulțumit... spuse rușinos și Trahilas.

— Vă mulțumesc și eu... le spuse Melios. Dar de ce?

— Ai văzut...? Adică... cu alte cuvinte. Adică, ți-am dat copiii noștri „topoare" și ni i-ai înapoiat șoimi... Mulțumim.

— E drept... făcu și Trahilas. Șoimi! Nu alta! Mulțumim.

— Mai departe... spuse Melios, care începuse să se enerveze. Ce pot să fac pentru voi?

— S-o găsești singur, dascăle, îi spuse moș Lilas. Tu, cu capul tău, s-o găsești. Gîndește-te și fă-o!

— Tu singur... a fost de acord și Trahilas. Sărmanii copii or să fie pierduți. Asta știu eu. Și e păcat. Păcat și nedrept. Atît știu eu.

Și-a șters mustățile și s-a liniștit.

— Dascăle!... luă din nou cuvîntul Pagonis. Dascăli sînt mii și mii. Îți bagi mîna în stînă și iei cîți vrei. Dar noi nu putem.

— Da... Di loc nu putem... repetă și Trahilas.

— Noi ne-am găsit dascălul. Gata! Ia-ți bănișorii, dascăle! Mulțumim.

— Mulțumim... făcu și Trahilas. Și să fii sănătos!

Melios s-a sculat în picioare.

— Chehaialelor... le spuse. Eu, pentru truda mea, după cum știți, am fost plătit. Nu înțeleg, așadar, ce bani sînt ăștia?

— Noua plată, dascăle!

— Noua... făcu și Trahilas. Cea de la anul, adică.

Melios s-a înfuriat:

— Dar noi nici n-am discutat. Nici nu m-ați întrebat dacă pot să rămîn. Dacă vă amintiți...

— Ne amintim, dascăle... Ai fost angajat numai pentru un an. Ce-i drept e drept. Dar noi, acum, ce să facem? Hai?

— Așa cum ați făcut și în alți ani. O să vă duceți să căutați alt dascăl.

— L-am găsit!

— Noi nu vrem altul. Am adunat și bănișorii. Să-ți fie de bine, dascăle! Nu vrem altul! Gata!

Melios luă banii în mînă.

— Îmi pare tare rău... le zice. Și eu i-am îndrăgit mult pe copiii voștri, și mare noroc ar fi fost să petrec și anul acesta lîngă voi. Dar... Trebuie să plec. Poftiți.

— Încotro, dascăle?

— Trebuie să merg la Atena, să-mi continui studiile.

Chehaialele au sărit în sus, speriate:

— Ai înnebunit, dascăle? Ce fel de vorbe sînt și astea?

Mai există și altfel de carte? Păi tu le-ai terminat pe toate!

— Pe toate ... zise și Trahilas. Nouă ne-a spus-o și dascălii cei mari. Le știi. Și ne-a spus să te ținem în puf ca să nu ne pleci.

— Și tu ne lași! Fie-ți milă măcar de elevii tăi!

— Mi-e milă, chehaialelor. Dar hotărîrea mea e veche. Plec. Vă mulțumesc.

Pagonis sări în sus, sălbatic.

— Mă duc să-i sparg capul cu arcanul! strigă. El e de vină. Mitros. El te-a supărat!

— N-ai să faci bine, moș Lias ... îi spuse Melios. Nu-i el vinovat. Nu-i nimeni vinovat. O să rămînem prieteni.

Melios vru să continue, dar a rămas deodată mut.

Dinspre lac au început împușcături dese. Toți au sărit afară. Spre apus au început să se ridice mici dîre de fum. Împușcăturile continuau de parcă acolo, pe malul lacului, se dădea o luptă. Atunci apăru pe calul lui asudat Valmas, fluturîndu-și cojocul, ca pe o aripă.

— Dascăle! strigă. Înapoi! ... Război!

— Ce război?

— Jandari! Trag în carne vie!

— De ce?

— Curăță locul de țigani.

— De ce? Ce le-au făcut?

— Mănîncă pești morți, cică, și or să se îmbolnăvească.

— Și ce le pasă, măi, lor? Ce-s vinovați?

— Ha ... ho ... Păi ... Dacă așteaptă jandarmul să fii vinovat ca să te bată, ce jandarm mai este? Eu zic să pleci, ca să nu te lovească vreun glonț. Ca nebune se învîrtesc deasupra capului.

— Ai aflat dacă a omorît vreunu'?

— Trăgeau într-una.

— Dar ... au omorît?

— Păi ... Dacă vor, omoară. Apleacă-te! Este un glonț care de mult dă tîrcoale în jurul capului meu. Gata cu sărmanii țigani! N-o să rămînă nici de sămînță.

Melios a sărit în sus ca nebun. A pus șaua pe Vardas, a încălecat și s-a avîntat spre șosea. Nu înțelesese nimic din tot ce-i spusese Valmas. Pentru că, zice, mănîncă pești morți, și ... or să se îmbolnăvească. I-a apucat mila. Și

ca să nu se îmbolnăvească, îi împușcă. O ură sălbatică, o nebunie, o îndrăzneală nesăbuită s-au umflat în pieptul lui. Din urile groaznice care izbucnesc din cînd în cînd în el și care l-au făcut să uite totul... Și teamă, și primejdie... Împușcăturile continuau mereu. Acum vedea și încăierarea, și urletele, și țipete de femei. Război... Bine a spus Valmas. Război cu dezbrăcații și desculții. Război cu înfometații, ca să învețe altă dată să nu le mai fie foame. A sărit peste două răzoare inundate, a lăsat în urmă o movilă și s-a aflat deodată pe locul încăierării. Lupta era foarte ciudată. Jandarmii ajunseseră în mîinile țigănimii care țipa și din cînd în cînd trăgeau. Sîngele curgea șiroaie din nasurile țiganilor. Hainele zdrențăroase ale țigăncilor erau sfîrșite și li se vedeau sînii bruni.

— Este ordin... striga un sergent. N-o să ridicați voi bandiera voastră!

— Ce bandiera-mindera, bă? i-au strigat țiganii. Furăm? Nu. Apa are stăpîn?

— Are!

— Îl are pe Dumnezeu! Ai ordin de la Dumnezeu? Dă-mi-l să-l citesc! Ai patalama? Nu. Pește mănînc, bre! În băsica mea îl bag. Nu într-a ta.

— O să vă îmbolnăviți, puturoaselor! Îi mîncați morți!

— Ne spune gogoși, bre! Tu îi mănînci vii? Care om din lume mănîncă pești vii?

— Împrăștiați-vă! Trag!

Atunci o bătrînă de vreo sută de ani, care era căzută jos și jelea, s-a ridicat și s-a dus în fața lor. Își desfăcu pieptul scofîlcit, ros de lipsuri și de ani și strigă:

— Trage, bre! Ei? Ție-ți zic! Haide! Golește-ți plumbii în pieptul meu. Ptiu! Trage, bre! Ești laș! Ptiu!

Apoi s-a dus, s-a culcat jos și a început din nou să jelească.

Atunci a izbucnit și Melios:

— E inuman!... le strigă. Auziți? Inuman! Nemaiauzit!

— Cine ești tu? îi strigă furios ofițerul. Cine ești tu? Numele și prenumele!

— Nu eu fac crima ca să-ți spun numele! Crima tu o faci!

— Am venit să fac ordine.

— Dumneavoastră sînteți cei care călcați ordinea!

— Mănîncă pești morți!
— Atunci dați-le proaspeți.
— Or să moară otrăviți!
— Și preferați să moară împușcați? Cine sînteți dumneavoastră care alegeți în ce mod or să moară cei înfometați?
— Și tu cine ești, care controlezi puterea? Actele... tale!
Melios s-a fixat bine în șa.
— N-o să pună nimeni mîna pe mine! strigă.
Jandarmul scoase fluierul.
— Bărbați! Aici! Kalevropulos! Să mi-l arestați pe ăsta!
Dinspre lac, chiar în clipa aceea, apăru cu părul vîlvoi o țigancă ce ținea un copil mort deasupra capului, în timp ce un bărbat se bătea cu trei jandarmi.
— Ucigașilor! Tîlharilor! striga femeia.
— Ai tras cu gloanțe? întrebă ofițerul un jandarm.
— Nu... Cățelușul ăla s-a încolăcit de piciorul meu. M-a mușcat și l-am îmbrîncit. De unde era să știu că o să moară?!
— Suflețelul meu! strigă femeia, udă de lacrimi.
— Codoșilor! Cuțitarilor! strigă țiganul, luptîndu-se cu jandarmii.
Melios era gata să-și piardă mințile. Țiganul acela era Bitros, și femeia — Cimsira!
— Bitros... strigă.
— Melo!... Frățioare... Ne omoară!
Cinci jandarmi au alergat și l-au trîntit la pămînt, Melios spumega. Trase de la șa biciul, se repezi la ei și începu să lovească... să lovească... Au prins curaj și țiganii și au năvălit cu ciomegele. Pe ofițer l-a apucat isteria.
— Răscoală!! urla. Foc!! Ajutor! Răstoarnă guvernul! Foc!!
Și trăgea ca nebun pînă ce i s-au terminat gloanțele. Apoi scoase fluierul și începu să fluiere.
— Încolonarea! Atenție... Bărbați! Să nu-i atingeți pe țigani! Nu-i atingeți! Sînt nevinovați! Țigani! Sînteți nevinovați! Să fie arestat sau ucis provocatorul! Aținătorul! Faraonilor! Sînteți liberi. Opriți-vă!

Jandarmii i-au lăsat pe țigani și s-au repezit la Melios. Atunci s-a ridicat de la pămînt, plin de sînge, Bitros.

— Melo!... striga. Fugi! Iavrum... Fugi!

Scoase din buzunarul de la spate o sulă și se repezi la crupele lui Vardas. Calul își înălță capul spre cer, s-a cutremurat și-a izbucnit ca focul.

Jandarmii au lăsat țiganii și l-au ochit. Dar era prea tîrziu. Vardas alerga mai iute decît gloanțele. Melios acum știa că e în pericol. Știa cum se numește ceea ce făcuse: „Violență împotriva Puterii".

A avut ciocniri cu autoritățile. Cea care a ales moartea cu care vor muri cei morți. Să se ducă să se predea? Să cadă în mîinile lor? Voluntar? Nu știa cum se numea asta. Dar poate că se numește și lașitate. E adevărat că nimeni nu-i știa numele. Bitros știa numai „Melo". Dar nu l-ar fi trădat. Pînă la moarte. Dar ciobanii? Chehaialele? Ei știau numai „văsătorul". Nimeni nu-i știa numele. Rămîneau numai „Scufula" și Stratis. Dar despre ei știa că or să moară, și buzele lor n-or să-l trădeze. Apoi... mai rămînea Pitagoras. Dar și el îi spunea „Meleagros".

Soarele apusese de mult și acum cădea seara. Dinspre lac împușcăturile nu se mai auzeau. Jandarmii făcuseră încolonarea și acum plecau rușinați.

Melios a urcat și a coborît micile dealuri, apoi a pornit spre rîu, l-a adăpat pe Vardas și, încet-încet, a pornit spre școală.

Valizele îi erau gata. Le-a legat cu o curea și le-a petrecut peste șa. Apoi s-a dus să-și ia „rămas bun". Tare îl mai durea despărțirea, mai ales a copiilor. Îl țineau toți de haină și plîngeau.

— Ah... n-ai de loc inimă, dascăle... zicea într-una moș Lias. Atîția copii... Atîția bani! Îi arunci pe toți și pleci.

— N-o vreau, băieți... Nu vreau, chehaialelor. Dar nu se poate altfel. Rămîneți cu bine.

— Ai să mai vii?

— Asta... da.

Lovi calul. Peste puțin a ajuns la rîu. Dar s-a răzgîndit și a cotit la dreapta. S-a îndreptat spre coliba lui Sărmanagas. O luminiță în beznă arăta că monahul este acasă.

— Hai, dascăle, spuse.

— Cum m-ai recunoscut?

— Cucul bătrîn noaptea vede mai bine. Încotro ai plecat, cu noaptea în cap? Lasă. Nu-mi spune, c-am înțeles. Pleci. Ne-ai scîrbit... Bine faci.

— Am venit să-mi iau „rămas bun".

— Drum bun. Și nu ne uita.

— Am să mai vin.

— Te aștept. Ziceam, în toamna asta să mor, dar apoi m-am gîndit la turma copilului. Ai să treci pe acolo? Spune-i Lafinei că turma crește.

S-a sculat în picioare, a întins mîna în întuneric... dar deodată și-o retrase ca friptă.

— Drum bun... spuse tulburat.

Luminița a mai rămas puțin aprinsă în ușa colibei, apoi s-a stins. Melios a pornit spre Mastrapas.

În casă găteau, pentru că focul era aprins. De departe Buflas a început să latre bucuros. Necheza și Vardas. Mastrapas a ieșit în capul scării, cu opaițul în mînă.

— Ce este? strigă. Avgherinos! Și ziceam și eu ce are astăzi ochiul meu de se zbate! Cred că ai aflat, hai! S-au întîmplat minunății pe lac. S-au dus, cică, jandarmii să-i alunge pe țigani și dintr-o dată cade din cer chiar Sf. Gheorghe și-i salvează. Bătrînele astea vorbesc vrute și nevrute. Noutăți ne-a adus tușa Migdalia, care venea de la Axiopoli. I le-a spus chiar cu gura lui un jandarm care a fost acolo. Prostii. Haide!

— Ianis... N-am să urc.

— De ce? a întrebat neliniștit Mastrapas.

— Sînt grăbit... Trebuie... să plec.

— Stai! Nu cumva... ești tu, Melios! Ia uită-te, măi. Nu cumva tu ești ăla... „Sf. Gheorghe"?

— Da, Ianis.

— Atunci... Atunci... Păzește-te! Pe ei nimic nu-i împiedică să-l aresteze chiar și pe Sf. Gheorghe în persoană. Eu n-am văzut nimic, n-am auzit nimic, nu știu nimic, nu te cunosc. Am să le spun și femeilor să nu te cunoască nici ele. Stai departe un timp și dacă se liniștesc lucrurile, vino. Casa noastră este și a ta.

— Ianis!... se auzi din sus vocea Lafinei, neliniștită... Ce este?

— Nimic, Lafaki. Du-te înăuntru, că-ți spun eu.

— Să nu uiți să scoți vin...

— Da... da. Du-te acum înăuntru!

Lafina a tușit puțin neliniștită, și-apoi a intrat în casă.

— Ai văzut-o? Îi tremură inima ca unui porumbel. Te-am îndrăgit cu toții. Auzi? Pînă și Buflas plînge. Nu ți-am spus ceva. A început să muște.

— Probabil s-a făcut cîine. În sfîrșit! Fie! Hai, acum... Ianis. N-am timp. Te las sănătos. O să ne mai întîlnim.

— Casa rămîne deschisă și te așteaptă. Ascultă. E mai bine să nu treci pe la cafenea.

— Nici n-am avut de gînd.

— Trec pe-acolo fel de fel de mutre. Mergi mai bine pe drumul cu pietriș. Și apoi intră în șosea. Ah!... Dacă cineva îți taie drumul, calcă-l în picioare. Soarta să te aibă în paza ei și să te revedem sănătos și onorabil. Haide, Vardas, drum bun! Putere... Melios!

S-au îmbrățișat. Apoi potcoavele au scăpărat. Călărețul a dispărut ca o fantomă în noaptea înstelată.

Calul vedea ca ziua. Nimeni nu i-a tăiat drumul, numai niște păsări negre și niște cîini fără stăpîn, care își petreceau noaptea pe cîmp — cine știe de ce. La trecerea calului, se dădeau în lături toate, de parcă ar fi coborît din munți furtuna însăși și ar fi măturat totul în cale.

Odată, de mult, exista un cal care se numea „Spithas“ (Scînteia). Și era atît de iute, încît îl invidia pînă și fulgerul. Într-o zi i-au spus oamenii fulgerului: „Oprește-te! Ne-ai orbit!“ Și el le-a răspuns: „Dacă nu dispare „Spithas“ de pe lume, eu nu mă opresc“. Ah, Vardas... Vardas... Oamenii vorbesc despre „Spithas“... Îl pun și în basmele lor, și n-au mai răbdat ca să te naști tu. Pentru că dacă tu, Vardas, te năsteai mai devreme, nimeni acum n-ar fi vorbit despre „Spithas“. Ah, Vardas! Toți caii vestiți au avut noroc. Pentru că s-au născut înaintea ta.

Acum, Vardas, alergi îmbătat pe șosea și nici nu știi unde mergi. Aleargă cu tine și ultimul cavaler... pe ultimul lui drum, ultima lui seară. La ce folosesc toate acestea? Asemenea cai galopează numai în vise. Asemenea cai trăiesc, aleargă și nechează, numai cînd cavalerii lor sînt îndrăgostiți de Zeița Frumuseții.

Cînd zeița fuge cu un simplu drumeț, atunci cavalerul... descalecă și merge și el pe jos. Dar ține-te încă bine în șa, încă puțin, călărețule. Mai trăiește puțin și în seara asta. Lumea este făcută din pagini diferite, una albă — alta neagră. Vezi, să nu le faci pe toate negre. Pe paginile negre nu poate fi scris nimic. Ți-am spus: „Aleargă! Te urmărește „Puterea“! Dar nu ți-au spus tot adevărul. Că „Puterea“ nu te urmărește. Că ți-a întins curse pretutindeni. Au uitat să-ți spună că „Puterea“ este un păianjen care și-a întins pînzele pretutindeni. Le numește „abateri“.

Dar aceste abateri nimeni nu știe cîte sînt și unde se sfîrșesc. Legea spune „nu nedreptăți“. Știi, și stai liniș-

tit. Dar într-o zi vezi că cineva nedreptățește. Te duci să ajuți Legea. Dar acolo, Legea îl părăsește pe vinovat și te înhață pe tine.

. . . . . .

Melios a ajuns la Vloghiari noaptea. Satul dormea dus. Treieratul se terminase și acum cei osteniți dorm lîngă grîul lor. Melios a ajuns lîngă casa lui Pitagoras și a bătut cu capătul biciului în geam. Un chibrit a scăpărat în întuneric căutînd singur lampa.

Pitagoras s-a sculat slab, osos, ca o umbră îmbrăcată în alb, și a deschis geamul. Ochii îi erau acoperiți de somn.

— Cine suferă, copile? spuse. S-a îmbolnăvit cineva?

— Lumea, domnule Pitagoras. Lumea.

— Meleagros!

— Sst! Încet, domnule Pitagoras. Nu trezi satul, pentru că e mai bine să doarmă în seara asta. Nu trebuie să afle nimeni că am trecut pe-aici.

— Ce înseamnă asta, Meleagros? Ce se întîmplă?

— M-am certat cu Legea.

— Vai, nouă! De ce, fiule?

— Pentru că își bătea joc de foamea săracilor și eu i-am stricat „jocul".

— Gravă vină ai, fiul meu!

— Știu. De asta am venit să-mi iau rămas bun.

— Unde te duci? Ferește-te!

— Am crescut, domnule Pitagoras! Nu pot să mă mai feresc!

— Atunci, ferește-te de lege!

— Vedeți ce adevăr amar ați spus, domnule Pitagoras? Știți ce mi-ați spus acum? „Apără-te de apărătorii tăi." Exact. Dar acum trebuie să plec. Vă sărut călduros mîna. De azi înainte, printre dascălii mei am să vă enumăr și pe dumneavoastră.

— Nu sînt dascăl.

— Sînteți martir. Aceștia sînt dascălii adevărați! Ce face Anghelocamoti?

— Doarme somnul celor drepți. Pentru că știe că imediat ce se va trezi, se va găsi într-o lume nedreaptă.

— Sărutați-i genele. Mîine, Stratis vă va aduce un cal. Adio, dascăle! Vă mulțumesc.

A plecat. Lampa rămînea mereu aprinsă la fereastră, iar lîngă ea împietrise un cap acoperit de mîini osoase. Chiparosul cimitirului arăta neobosit cerul. Număra stelele și le aduna lîngă el în pămînt.

Crinodahtili... Nu știu cîți din cei ce se topesc aici, lîngă tine, au fost stele. Dar tu ai fost... O steluță care nu a avut flacăra destul de puternică ca să-i lumineze și pe alții, dar suficientă ca să se ardă. Mai bine, Crinodahtili, mai bine că ai plecat din lumea asta unde oamenii au înnebunit și își îngroapă stelele. Undeva, aici, printre ogoare, or să strălucească albe oasele mîrțoagei („animalului de plug", „Fostului pensionar de război".)

Cît de mult i s-ar potrivi acest epitaf pe placă: „Aici doarme un cal înțelept care a căzut în mod absurd pentru cauza oamenilor nebuni". Fugi, Vardas! Dispari! Fugi din această lume, unde caii mor fără glorie. Vezi, să trăiești ca un cal și să mori ca un cal pentru gloria cailor care n-au nevoie de glorie.

Vardas se revarsă pe șosea. Se ciocnește calul cu noaptea! În zare tremură un sat. Stratis... În dreptul primelor case s-a întîlnit cu un car care se tînguia parcă plîngînd. Un om în el cînta... Dar cum? Parcă cerea milă de la noapte.

— Bună seara... îi spuse Melios, oprindu-se. Nu vorbești?

— Nu.

— Unde te duci cu carul ăsta? Lumea zboară. E plină de progres.

Țăranul dădu din cap.

— Ne așteaptă și mai rău... spuse și se contopi din nou cu cîntecul lui sfîșietor.

Vardas a aruncat în urma lui trei scîntei și a pornit. Era și el răscolit. Ziceai că a simțit și el că aceasta era ultima lor seară. A ridicat încă trei norișori de praf și a intrat în sat.

Satul Paluki aburea în noaptea nemuritoare și nesfîrșită. Niște cocoși s-au speriat de nemurire și au cîntat ca să-i descopere oamenii și să-i taie ca să-i salveze. Ne este greu sufletul în seara asta, Vardas... Ce liniște e asta? Crezi că n-o să se mai trezească niciodată satul? Poftim.

Nici un cîine nu se zărește. Dar iată, undeva plînge un copil. Viața trăiește!! Haide, Vardas, mergem la Stratis. Există și un copil acolo, care a venit ca să vadă lumea și plînge. Poate că nu a găsit-o cum se aștepta.

Călărețul s-a oprit lîngă gard. Ciudat. Cum de n-a nechezat Olguța?

— Stratis!... strigă.

Înăuntru, un om vorbea în somn. Apoi și altul. Un copil plînge.

— Stratis!

Un bărbat își trage pantalonii. Acum tace și copilul. Tac toate. O umbră se zărește la geam.

— Cine-i acolo? întrebă înspăimîntat.

Melios își coboară vocea:

— Eu sînt, Stratis. Taci!

S-a auzit o ușă deschizîndu-se. Apoi umbra înaintează în vîrful picioarelor, cu o secure în mînă.

— Cine? strigă și mai înfuriat.

Vardas necheza, vrînd parcă să taie el singur tăcerea.

— Melio! se aude din gura omului abia trezit.

— Cumnățelul!

— Sst... Tăceți. Stratis... Vorbește mai încet. Astăzi, înainte de zori, trebuie să dispar. Am venit să ți-l las pe Vardas. Ce face Olguța?

— Își dă sufletul pe ogor. I s-au sfîrșit zilele.

— Ia-l pe Vardas. Fă-l doi.

— E păcat. De ce doi? El face cît zece... cît o herghelie.

— Fă-l cîți cai vrei... Oprește jumătate, iar cealaltă jumătate dă-i-o lui Pitagoras!

— Oh... și tu!

— Eu... Am descălecat, Stratis. Pentru totdeauna. Restul vieții am să mi-o petrec pe jos.

— Repede ai să obosești. Ești beteag.

— Știu. Dar nu se poate altfel.

— Te cred. Dar acum, spune-mi. Cine te fugărește? Ce se-ntîmplă?

— Nimic, Stratis... Uite, am devenit și eu puțin „Katapeltis". M-am dus să îndrept „strîmbătățile"... și mă caută Legea să-mi îndrepte spinarea.

Stratis își scărpina capul.

— Dacă știi că sînt analfabet, de ce-mi vorbești așa...?

— Stratis... Tu crezi că sînt eu în stare să-i fac vreunui om rău?

— Nu. Niciodată!

— Bine. Pot?

— Asta da.

— Ei, uite. Asta-i nedreptatea mea. Și acum mă fugăresc.

— Așa spune-mi, de! Acum te-am înțeles. Dar atunci trebuie să te ascunzi.

— M-am ascuns... Stratis... Acum sînt ascuns. Nu sînt Melios. Nu mă cunoști. Ba nu... Mă cunoști. Dar tu de mult timp nu m-ai mai văzut și nici nu știi cum mă mai cheamă, nici de unde vin și unde mă duc. Pe Vardas ai să-l ții cîteva zile închis. Apoi te duci, noaptea, să-l vinzi. Dar nu la Gumeniţa. Acolo e cunoscut. Acum, hai să ne sărutăm.

Stratis stătea împietrit.

— Și copilul... pe care-l ţin nebotezat?

— Mi-e imposibil, Stratis!

— Să-i dau măcar numele tău? Ei?... Melios? Și acum, că m-a înecat plînsul, ce-am să fac? Exacusti!

— Ce-i, măi Stratis? se auzi vocea ei dinăuntru. De ce nu vine în casă cumnățelul? Ce-i faci? Ce figuri sînt astea, acum, noaptea? Stratis! Stratis! Cumnățele! Ce se-ntîmplă?

Melios a descălecat. A plecat. Pașii i s-au pierdut printre bulgării drumului. Vardas, legat de un par al gardului, necheza sfîșietor. Abia acum a înțeles...

— Exacusti! se auzi, neconsolată, vocea lui Stratis. Exacusti! Vino să mă iei... Nu pot nici să mă mișc...

. . . . . .

Ceva mai departe, Melios s-a întîlnit cu un cîine care i-a lins mîna. Ce caldă era! Dar de ce-o fi făcut-o? O fi înțeles că era singur... Că cerea ceva... un baston, un copac, un cîine... ca să se rezeme? Mulţumesc.

A ieșit în șoseaua albă. Albă. Iată că nu sînt toate negre. Întocmai. Iată că s-a găsit și ceva alb, acum iată că a

dispărut de lîngă el și cîinele acela. Ciudat! A venit în noapte, dintr-o lume necunoscută, i-a făcut un mic gest prietenos, un cald „curaj, Melios!", și a dispărut.

Melios merge grăbit, aleargă aproape. Nu vrea să se gîndească. I-e frică să nu plîngă. Pentru că lacrimile încurcă drumurile. Merge sălbatic, speriat, pentru că știe că nu-l urmărea. Dacă l-ar fi urmărit, n-ar fi alergat. I-ar fi fost rușine, și s-ar fi oprit.

Dar iată, acolo, în tăcere, se aude cîntecul sfîșietor al țăranului. Vorbește în noapte cu boii lui de la car. Merge parcă ar înota într-o mare nesfîrșită.

Melios l-a zărit.

— Unchiule... îi spuse.

— Ce-i... întrebă uscat ca un ecou neînsuflețit omul.

— Ia-mă cu tine!

— Încotro?

— Tu încotro mergi?

— Eu, la Saloniki.

— Și eu tot acolo.

— Cînd te-ai hotărît? Acum?

— Da.

— Dacă-i așa, urcă. Îmi plac oamenii care se hotărăsc repede. Își sparg capul și se liniștesc. Te duci pentru vreo treabă?

— Nu.

— Cunoști acolo pe cineva?

— Nu.

— Și mai bine. Urcă. Oamenii care bat atîta drum fără să aibă vreo treabă înseamnă că s-au luat la furcă cu ei înșiși. Ajută-i. Hai! Pînă acum îmi ținea tovărășie cîntecul. Acum că ai venit tu, îl părăsesc. Ascultă. Cînd veneai încoace, n-ai văzut un călăreț?

— Da. Dar a murit.

— Cum? Îl cunoșteai?

— Nu.

— Atunci de unde știi că a murit?

— Pentru că toți călăreții or să moară.

— Ai dreptate. Acum au apărut cai de fier care scot fum. Vîră-te în căruța asta și stai. Și fără să te miști, undeva tot te duce.

— Dar... unde?

— Dacă vrei, la Saloniki. Dacă nu vrei, nu mergem!

— Și ce-o să cîștigăm dacă nu mergem?

— Nimic. O să avem cîștigul că nu ne-am dus. Și, încă ceva: Că dacă vrem, mergem...

— Te duci să-ți vinzi carul?

— Nu. Mă duc să vînd fîn. Nu-l ia nimeni. Oamenii nu mai vor cai. S-au ghiftuit. Și eu l-am făcut iatac. Tragi un pui de somn. Hai. Urcă. Dormi, să rămîn și eu puțin singur, pentru că vreau să cînt iar. Vezi numai să nu-mi semeni. Vezi ce fac eu? Mă supăr?... Mă pun pe cîntat. Mă înec?... Iar mă pun pe cîntat. Tu să nu faci așa. Vezi să-ți orînduiești mai bine lucrurile.

— Și ce să fac?

— Uite, dacă te îneci, să nu cînți.

— Și ce să fac?

— Să înjuri!

— Și dacă mă prind?

— Ah! Ei uite, asta o să mă mănînce. Asta-i supărarea mea. De asta cînt. Pentru că nu mă prind și pe mine. Nu mă prind. Nu catadicsesc să mă prindă. Ce zici?

— Nimic. Dorm.

— Dacă dormi, cum vorbești?

— Nu vorbesc eu. Acum vorbești cu călărețul.

— V-ați schimbat... Ha... ha... Am înțeles că tu erai. Am înțeles și că erai gata să descaleci. Călăreț, măi, călăreț de douăzeci de ani, care merge pe cîmp fără să cînte, e gata-gata să cadă. Te fugăresc?

— Da.

— Ah, smintitule! Și atunci, de ce ai descălecat, măi?

— Vrei să afli de ce?

— Da.

— Ca să nu scap. Ca să mă prindă!

— Cum? Ah... Eu n-o să am așa noroc... Pe mine nimeni nu mă prinde!

Bătrînul a oftat adînc și a dat din mînă ca să alunge norul care i-a ieșit din piept.

— Ah... a spus mai adînc. Vai și amar de tine, fiule! Frumos drum ți-ai ales! Ah!...

Carul se rostogolea ca un rîu somnoros. Parcă era tras de broaște țestoase. Departe, spre apus munții au început deodată să se roșească. Căruțașul cînta mereu... mereu... ca de pe altă lume Melios îl întrebă ceva. Nu i-a răspuns. S-a întors spre el... Bătrînul cînta dormind. L-a atins... Și... Dumnezeule! Era rece. Nu respira. Dar, atunci, cine cînta?

— Cine cîntă?? striga Melios. Hei!! Cine cîntă?... Cine?... Cine?... Cine?

De pe cer s-a dezlipit o stea.

— Cine?... S-a auzit dintr-acolo ecoul vocii lui și s-a stins.

Melios a sărit îngrozit din car. Carul mergea singur... Mergea și tinguia, însoțind cîntecul bătrînului care murise.

Redactor: CORNELIU BUZINSCHI
Tehnoredactor: CORNEL CRISTESCU

Apărut 1970. Comanda nr. 9340. Coli de tipar 23.

Tiparul executat sub comanda
nr. 153/1970, la
Întreprinderea Poligrafică Cluj,
str. Brassai nr. 5—7,
Cluj — Republica Socialistă România.

Lei 9,75

EDITURA ALBATROS